

26—27 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 26 maj

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Elfving ang. de växande ungdomsårskillarnas problem	3
av fru Gärde Widemar ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.	6
Förstärkning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rationaliseringsverksamhet	13
Bidraget till änkor och änklingar med barn m. m.	16
Höjning av bolagsskatten m. m.	20
Uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten m. m.	64
Redovisningen av kommunalskattemedel	70
Interpellation av herr Larsson, Nils Theodor, ang. studenternas deltagande i universitetens behandling av undervisningsfrågor	74
Förslag till jordförvärvslag m. m.	86

Fredagen den 27 maj

Svar på interpellation av herr Grym ang. hästägares förluster genom kreaturssjukdomen smittsam blodbrist	127
Återkallande av viss kungl. proposition	129
Barnmorskeväsendets organisation m. m.	130
Förordningsförslag om bostadssparande	132
Bankaktiebolags kassareserv m. m.	134
Riksbankens sedelutgivning m. m.	136
Premiering av frivilligt sparande m. m.	138
Ändringar i vägtrafikförordningen	148
Expropriation för stärkande av ofullständiga jordbruk	158
Ang. tidpunkten för höstsessionens början	161

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 26 maj

Statsutskottets utlåtande nr 151, ang. anslag till väg- och vattenbyggnadsverket	13
— nr 155, ang. ändrad lönegradsplacering för viss vård- och ekonomipersonal m. m.	16
Sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4, ang. anslag till Allmänna barnbidrag	16
— nr 5, ang. ändring i lagen om folkpensionering m. m.	16

	Sid
Jordbruksutskottets utlåtande nr 28, ang. stuteristatens organisation m. m.	20
— nr 29, ang. anslag till förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag m. m.	20
— memorial nr 30, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	20
Bevillningsutskottets betänkande nr 52, ang. ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen om statlig inkomstskatt m. m.	20
— nr 53, ang. beräkning av bevillningarna för budgetåret 1955/56 m. m.	64
Statsutskottets utlåtande nr 156, ang. vissa avsättningar till budgetutjämningsfonden	70
— nr 157, ang. anslag till avskrivning av nya kapitalinvesteringar	73
Tredje lagutskottets utlåtande nr 24, ang. inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m.	86

Fredagen den 27 maj

Andra lagutskottets memorial nr 36, ang. återkallande av propositionen nr 197 med förslag till lag om skiljedom i viss arbetstvist	129
Sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6, ang. barnmorskeväsendets organisation m. m.	130
— nr 7, ang. förslag till förordning om distriktsbarnmorskor	132
Bevillningsutskottets betänkande nr 49, om ändring i förordningen ang. stämpelavgiften m. m.	132
— nr 51, ang. förslag till förordning om bostadssparande	132
Bankoutskottets utlåtande nr 26, ang. inrättande av en postanstalt i riksdagshuset	133
— nr 27, inrättande av vissa nya tjänster i riksbanken m. m.	133
— nr 28, ang. utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	133
— nr 29, om fortsatt giltighet av lagen ang. rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m.	134
— nr 30, ang. fortsatt giltighet av valutalagen m. m.	136
— nr 31, ang. riksbankens sedelutgivning m. m.	136
— nr 32, ang. premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956 m. m.	138
— memorial nr 33, ang. sammanjämkning rörande sparbankslagen	147
— nr 34, ang. ändring i avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän m. m.	147
— nr 35, ang. uppskov med behandlingen av vissa motioner	147
Första lagutskottets memorial nr 36, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	148
— utlåtande nr 37, ang. ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o), 10:o), 14:o) och 17:o) lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	148
— nr 38, ang. ändring i sjölagen m. m.	148
Andra lagutskottets memorial nr 33, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	148
— utlåtande nr 34, ang. ändring i vägtrafikförordningen	148
— nr 35, ang. förbättring av semesterrätten för flottningsarbetare	158
Tredje lagutskottets utlåtande nr 26, ang. vidgad rätt till expropriation för stärkande av ofullständiga jordbruk	158
— memorial nr 27, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	159
Konstitutionsutskottets memorial nr 21, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	159
Statsutskottets memorial nr 158, ang. tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55	159
— nr 159, ang. statsregleringen för budgetåret 1955/56	159

Torsdagen den 26 maj förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande månad.

Ang. de växande ungdomsårskullarnas problem

Hans excellens herr statsministern Erlander hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Elfving's interpellation angående de växande ungdomsårskullarnas problem. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga A fogat till detta protokoll. Ordet lämnades nu till hans excellens herr statsministern *Erlander*, som gav en kort sammanfattning av svaret.

Herr ELFVING (s):

Herr talman! Jag beklagar att min interpellation kom att framföras vid en så sen tidpunkt, att dessa arbetstyngda dagars tidsnöd inte möjliggör någon uttömmande debatt i ärendet. Statsministerns utomordentligt ingående och värdefulla redovisning av fakta och synpunkter hade bort göras till grundval för en överläggning av helt andra dimensioner än det i dessa timmar kan påräknas tid och intresse för i kammaren. Det hindrar inte att statsministerns svar bör kunna bli föremål för ingående studium såväl av kammarens ledamöter som av alla dem utanför dessa murar som hyser ett intresse för ungdomsfrågorna och nu oroas över de närmaste årens utveckling. Jag är övertygad om att det material, som summerats i statsministerns svar, kommer att spela en betydande och positiv roll i den offentliga debatten, som med allt större påtaglighet inriktas på ungdomsfrågorna.

Om jag för egen del får nöja mig med ett par reflexioner i anslutning till sva-

ret, beror det sålunda på hänsyn till kammarens hårda arbetsprogram i slutomgången. Jag noterar med glädje den positiva bedömning statsministern lägger fram då det gäller vår moderna ungdom. Det påpekades redan av ungdomsvårdskommittén, som jag hade äran tillhöra, att debatten om ungdomen i alltför hög grad inmängts med falskt moraliserande och generaliserande anklagelser, byggda på ett bristfälligt och stundom misstolkat kunskapsmaterial. Vår tids ungdom har i många avseenden bättre startmöjligheter än tidigare generationers. Å andra sidan lever den under ett långt hårdare tryck och möter svårigheter av en storlek som var okänd för generationerna före. Det leder helt naturligt till att såväl optimister som pessimister kan finna belägg för sina åsikter, då de betraktar den moderna ungdomen genom sina förutfattade meningars färgade glas.

Det bör också noteras med tillfredsställelse, att statsministern så starkt understrukt den chans de snabbt ökande ungdomskullarna innebär för ett samhälle i föruggning. Här kommer ett stort tillskott av begåvning och arbetskraft som kan få betydelse för samhällsutvecklingen, om samhället förstår och mäktar att möta ungdomsvägen med utbyggda resurser för uppfostran och yrkesutbildning. Å andra sidan föreligger betydande risker i olika avseenden, om samhället icke förmår fylla sin uppgift utan låter de stora årskullarna av ungdom utsättas för övermäktiga destruktiva tendenser. Därmed är utsagt, att allt som kan göras inom måttet av våra samlade resurser bör göras för att ge inte minst botten skolan, som får ta första törnen i utbildningsgången, ökade möjligheter. Så snabb takt som möjligt i utbyggnaden av enhetsskolan blir nödvändig, med allt vad det betyder i fråga om lokaler, tillgång till lärare o. s. v.

I min första fråga till statsministern tog jag upp samordningsproblemet. Det

Ang. de växande ungdomsårskullarnas problem

svar som lämnats är mycket tillfredsställande i så måtto att det visar, att samhällsledningen har uppmärksamheten fäst på problemet. Jag tillåter mig emellertid understryka att vad som hittills gjorts måste fullföljas, så att de många skilda myndigheter och instanser, som handlägger frågor inom detta väldiga område, alltmär arbetar som ett team och inte som splittrade krafter. Samhällets resurser kommer inte att räcka till eljest. Se på lokalfrågorna! Vi investerar till gränsen av vår förmåga, men behoven hopar sig likväl. I vilken mån kan lokaler, som byggs för dagbruk, också användas på kvällen? Nyligen kombinerades enligt uppgift nybyggnadsplanerna för en undervisningsanstalt, som verkar under vanlig dagtid, med ett folkbildningsinstitut, som arbetar med kvällskurser. Det finns säkerligen mycket att göra i den vägen inom olika områden runt om i vårt land. Frågan om formerna för en mera permanent samordning av resurserna i olika avseenden tränger sig fram.

Sannolikt blir det också nödvändigt att ställa in sig på en viss prioritet de närmaste åren för frågor som gäller undervisning och yrkesutbildning. De stora ungdomskullarna kulminerar redan i början på 60-talet. Och det går inte att lösa problemet när störtlågen är över oss.

I detta sammanhang kommer frågan om den aktuella kunskapen kring ungdomsfrågorna in. Statsministern nämner i sitt svar att förändringarna i vårt samhälle sker så snabbt att analyser och bedömningar snart förlorar sin giltighet. Det är riktigt. Ungdomsvårdskommittén fick — bland annat i samarbete med nykterhetsutredningen — fram ett intressant och vägledande material i fråga om en rad betydelsefulla spörsmål i anslutning till ungdomsåldrarna: inflyttningen till städerna, familjemiljö och utbildningsförhållanden, vanebildning, bostad och anpassningsmöjligheter m. m. Sådant aktuellt material borde finnas tillgängligt med inte alltför långa mellanrum, så att man kunde följa förändringarna och avläsa resultaten av insat-

ta åtgärder. Borde detta inte vara en uppgift, som kunde lösas i anslutning till utbyggnaden av statistiska centralbyråns resurser?

Jag får stanna här. Tillåt mig, herr talman, att än en gång tacka statsministern för hans ingående svar och uttrycka förhoppningen att de uppgifter och synpunkter, som lämnas däri, måtte få bli vägledande för kammarens bedömning av frågor, som under de närmaste åren i allt större utsträckning med säkerhet kommer att pocka på uppmärksamhet i denna plenisal.

Herr ARRHÉN (h):

Herr talman! Det må tillåtas mig att säga några ord med anledning av interpellationssvaret.

Det föreligger till en början knappast någon möjlighet att ta upp någon verklig debatt om vad interpellationssvaret innehåller, eftersom ingen har läst det. Jag vill emellertid med anledning därav säga, att när man från Kungl. Maj:ts regering får ett interpellationssvar och till och med från dess statsminister — ett interpellationssvar som omfattar 16 foliosidor — skulle det ha varit av utomordentligt värde, om man hade fått interpellationssvaret antingen vid slutet av gårdagens plenum, om kammarens arbetsstadga icke därvidlag lägger hinder i vägen, eller också att referatet av statsministern gjort något fylligare, så att man haft någon möjlighet att göra sig ett begrepp om vad det innehöll.

Jag har för närvarande i min läsning bara hunnit till s. 8 och kan därför inte yttra mig om vad det hela rör sig om. Men det allmänna intryck, som jag redan vid en bläddring i svaret fått, är emellertid, att det är mycket värdefullt, att denna sammanställning gjorts. De siffror, som där möter, är visserligen för den initierade tidigare kända, men det är ändå av ett stort värde att ha fått dem samlade.

Jag har själv i en motion vid denna riksdag, nr 303 i första kammaren, tagit upp ett av delproblemen till diskussion, och min uppfattning bryter sig där inte,

Ang. de växande ungdomsårskullarnas problem

efter vad jag nu kan finna, mot vad statsministern här har anfört. Jag behjärtar verkligen livligt, att problemet tagits upp på detta sätt.

Jag vill bara ytterligare betona — liksom även herr statsministern, efter vad jag kunnat finna, gjort i interpellationssvaret — de stora uppgifter vi här ställs inför under den närmaste tioårsperioden. Detta kan belysas med de siffror, som vi tidigare har fått under fördragningarna inom statsutskottets andra avdelning denna vår och som även återfinnes i interpellationssvaret och som ännu tidigare skymtat i uttalanden av de för dessa detaljer ansvariga inom skolöverstyrelsen. Vi har sålunda för närvarande 25 000 gymnasister vid våra gymnasier. Antalet beräknas 1962 ha stigit till 43 000 och 1964 till 58 000. Detta innebär bara för gymnasiets vidkommande mer än en fördubbling, och man frågar sig verkligen: Hur skall detta kunna lösas? Siffrorna innebär samtidigt, att nyexaminationen av studenter kommer att på ett för oss i dag fantastiskt sätt svälla. Dessa studenter fortsätter sedan vidare till de högre utbildningsanstalterna — främst till universiteten, som fortfarande tyvärr, i huvudsak, befinner sig på en 1800-talsmässig nivå i fråga om lokaler och antalet lärare.

Jag har bara velat understryka dessa två synpunkter, som ligger mig närmast om hjärtat, för att visa, vilka stora uppgifter, som här väntar och hur nödvändigt det är, att statsmakterna vid avvägningen av utgifterna i kommande budgeter ger undervisningsfrågorna i vidaste mening en väsentligt större del av den varje år utdelade kakan än vad som hittills varit fallet.

Herr talman! Jag har i nuvarande läge inte någon anledning att ytterligare kommentera svaret. Jag har emellertid velat understryka dessa synpunkter och jag konstaterar, liksom interpellanten, med tillfredsställelse, att statsmakterna nu äntligen synes ha fått sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden.

Man kanske dock, herr talman, skulle kunna ha anledning att tillägga, att det är beklagligt, att detta intresse aktivise-

ras först nu — det har dock funnits möjligheter att genom det statistiska materialet följa denna utveckling långt tidigare. Men bättre sent än vid den tidpunkt, då det blir ännu svårare än nu att bättra, vad som i dessa avseenden fordom brast.

Hans excellens herr statsministern ER-LANDER:

Herr talman! Det är självfallet, att möjligheterna att få till stånd en överläggning i kammaren i dag om dessa viktiga problem är praktiskt taget inga. Jag valde i alla fall att ge ett svar på interpellationen, och jag valde att göra detta svar så utförligt som jag gjort det, inte därför att det skulle kunna tjäna såsom underlag för en överläggning i riksdagens hetsiga slutspurt, utan därför att jag tror att det är viktigt att materialet sammanställs, så att vi får ett underlag för den diskussion utanför riksdagen, som så småningom skall kunna göra oss litet var mogna för beslut inom riksdagen.

Vi bör ha klart för oss att det inte är någon tom fras när jag säger, att de problem, som här aktualiseras kommer att påfordra en anspänning av krafterna och innebär ett investering för framtiden, som självfallet kan kännas besvärligt när det är så många dagsaktuella ting som ställer anspråk på våra tillgångar. Skall opinionen vara mogen för en sådan anspänning, tror jag att det material, som finns och som är rikligt, också blir tillgängligt för den stora allmänheten, som är så nära berörd av dessa frågor.

Jag skall inte ge mig in på någon polemik, men interpellationssvaret innehåller också uppgifter om vad som redan gjorts. Jag vågar nog säga att även om det är otillräckligt, så ligger dock vårt land väl framme. Jag tror att om den senaste ärade talaren t. ex. ville inhämta uppgifter från världens rikaste land, Förenta staterna, och undersökte vad som där göres för att lösa detta problem, skulle han kunna konstatera att där föreligger ännu större brister att avhjälpa

Ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

än de, som nu oroar oss. Man kan också konstatera, att i Förenta staterna börjar en växande opinion inse hur betydelsefulla insatserna på detta område för framtiden är.

Herr talman! Jag har avsett att lämna material för att få till stånd en diskussion ute bland vårt folk för att på det sättet åstadkomma en anspänning av krafterna, oavsett grupp- eller partiintressen.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet Hedlund hade meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara fru Gärde Widemars interpellation angående lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m. Svaret, vilket omedelbart före sammanträdet i stencilerad form utdelats till kammarens ledamöter, finnes såsom bilaga B fogat vid detta protokoll. Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet Hedlund erhöll nu ordet och lämnade en kort sammanfattning av svaret.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för interpellationssvaret, som var både utförligt och i mitt tycke välvilligt.

Jag är särskilt tacksam över den noggranna redogörelse, som statsrådet lämnade över frågans läge, och statsrådets positiva inställning till att åstadkomma förbättringar av olika slag. Min första fråga när den planerade förflyttningen av serafimerlasarettets kliniker skall äga rum till karolinska sjukhuset och Sabbatsbergs sjukhus har i varje fall besvarats till den del det gäller förflyttningen av neurologiska och neurokirurgiska klinikerna till karolinska sjukhuset. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att statsrådet utgår ifrån att staten före den

1 januari 1961 skall kunna fullfölja de förpliktelser, som åvilar staten enligt avtal med Stockholms stad om serafimerlasarettets försäljning. Den enda haken i svaret är att förhandlingarna med Stockholms stad och Stockholms län om tecknande av vårdplatser skulle avslutas, innan framställning avges till Kungl. Maj:t om den nya klinikbyggnaden. Jag förmodar att detta inte får tolkas så att tecknandet av vårdplatser från Stockholms stads och Stockholms läns sida skulle vara en förutsättning för att den nya kliniken skall komma till stånd. Ur både undervisnings- och forskningssynpunkt måste det vara likgiltigt varifrån patientmaterialet kommer, och det råder stor brist i hela landet på sjukvårdsplatser för både neurologiska och neurokirurgiska fall. Staten bör med hänsyn till detta vara liberal då det gäller tecknande av vårdplatser från kommunernas sida, och det bör alltså inte bli något villkor för klinikens uppbyggnad att dessa förhandlingar leder till ett för staten acceptabelt förslag.

Enligt vad jag inhämtat har dessutom dessa förhandlingar om vårdplatserna varit nedlagda ända sedan 1953. Då detta ärende måste anses vara mycket brådskande med hänsyn till den tidsnöd staten befinner sig i för att åstadkomma byggnaderna före 1961, förutsätter jag att staten tar initiativ till fortsatta förhandlingar i frågan med Stockholms stad, så att inte dessa förhandlingar kommer att vålla dröjsmål med den uppgjorda planen.

Jag vill i detta sammanhang säga att medicinalstyrelsen uttalat att behovet av sjukvårdsplatser för neurologiska och neurokirurgiska fall är 1 200, och för närvarande finns bara något över 200 vårdplatser i landet. Det måste därför beräknas ta flera generationer att utbygga landets nervkliniker så att dessa motsvarar det aktuella behovet — i varje fall med den takt som utbyggnaden av sjukvårdsplatserna nu sker. Man behöver alltså inte befara att det skall bli någon brist på patienter, även om det inte blir något tecknande av vårdplatser från kommunernas sida. Min förhoppning är

Ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

att statsrådet kommer att med noggrannhet övervaka att den uppgjorda planen fullföljes och att de nya klinikerna verkligen blir uppförda till 1961. Jag tror att det behövs mycket effektiv övervakning för att klara situationen till den tidpunkten, i varje fall om man jämför med den tid som det har tagit att uppföra den nya lungkliniken vid karolinska sjukhuset, som inte beräknas bli färdig förrän 1957.

Vad slutligen angår den aktuella situationen på den neurologiska kliniken vid serafimerlasarettet vill jag säga, att jag är fullt nöjd med statsrådets löfte att så snart begärt yttrande kommit in ta ny ställning till frågan om vilka omedelbara åtgärder som kan erfordras.

Den andra delen av frågan, när Sabbatsbergs sjukhus blir utbyggt i enlighet med avtalet, har herr statsrådet av naturliga skäl inte kunnat exakt besvara. Det enda säkra är att flyttningen inte kan ske till 1961, som avsikten var, utan att den bedöms som betydligt mera avlägsen. Även om jag har all förståelse för de svårigheter som tid efter annan uppstått vid projekteringen av Sabbatsbergs sjukhus, kan jag inte underlåta att undra om staten verkligen har gjort ansträngningar för att få staden att uppfylla sin del av avtalet inom den angivna tiden. Har man från statens sida gjort förfrågningar om hur långt planeringen av sjukhusets projektering fortskridit, och har man försökt påskynda arbetet? Med tanke på serafimerlasarettet, som enligt statsrådets eget uttalande befinner sig »i föga ändamålsenligt skick», borde det ha gjorts ansträngningar från statens sida för att få till stånd ett faktiskt program för Sabbatsbergs utbyggnad.

Herr statsrådet säger att en ökad tilldelning av byggnadskvot inte kan göra det möjligt för Stockholms stad att snabbare uppfylla sin del av avtalet. Vad jag åsyftat i det sammanhanget är det system som för närvarande gäller för tilldelning av byggnadskvot för sjukhusändamål. Det är omöjligt — i varje fall mycket svårt — för staden att göra en långsiktig planering av sina sjukhusbyg-

gen, då den inte får besked om sin tilldelning av byggnadskvot i förväg. I dag är situationen t. ex. den, att staden ännu inte fått besked om sin byggnadskvot för sjukhusändamål för andra halvåret 1955. Hur kan man då begära, att staden skall göra en långsiktig planering av ett bygge, som är kostnadsberäknat till 52 miljoner kronor och som därför av naturliga skäl måste ske i etapper? Här borde ju staden och staten, som har ett gemensamt intresse av att få detta sjukhus till stånd, samarbeta för att utveckla ett program för utbyggnaden, så att man kunde få fram ett tidsprogram som mera exakt fastställer, när de olika klinikerna kan tänkas bli flyttade.

Det finns dessutom ytterligare en omständighet som medverkar till förseningen hos Stockholms stad. Jag kan inte säga, i vilken utsträckning den inverkar, men jag vill i alla fall nämna den omständigheten här, eftersom herr statsrådet har förbigått den i svaret. I samma avtal där det överenskomms om förflyttning av serafimerlasarettets kliniker bestämdes att staden skulle på Sabbatsbergsområdet uppföra en barnklinik, som skulle ersätta Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt. Tidpunkten för förflyttningen bestämdes inte, men i början av år 1954 framfördes från lärarkollegiet vid karolinska institutet till Stockholms stad ett önskemål om att barnklinikens överflyttning skulle ske före förflyttningen av klinikerna från serafimerlasarettet. Detta har skapat ovisshet hos Stockholms stad vid projekteringen av byggnadsarbetet. Men då det nu på allvar skall sättas i gång, förefaller det nödvändigt, eller i varje fall önskvärt, att staten lämnar besked till Stockholms stad om vilken överflyttning som staten vill ha som första etapp.

Vad vi vet är att serafimerlasarettet även efter år 1961 kommer att tjäna som undervisningssjukhus och att Stockholms stad efter den tiden skall vara huvudman för sjukhuset. Det är klart att det å ena sidan är svårt att företa mera betydande ombyggnads- och förbättringsarbeten på ett sjukhus, som man vet skall övergå till annan ägare efter en viss kor-

Ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

tare tid, men å andra sidan kan man väl inte begära, att Stockholms stad, då staden 1961 skall övertaga sjukhusets skötsel, skall börja rusta upp sjukhuset så att det blir mera ändamålsenligt. Staten är dock huvudman för sjukhuset nu och skall vara det till 1961, och sjukhuset borde väl överlämnas till staden i något så när användbart skick. Det är helt säkert alldeles riktigt, att det under årens lopp har vidtagits åtskilliga förbättringsarbeten på serafimerlasarettet, bland annat har ganska nyligen en viss utvidgning skett av det kemiska centrallaboratoriet — det blev färdigt 1951. Men den utvidgningen var inte på långt när av den omfattningen att den kan anses motsvara laboratoriets aktuella behov, och då den planerades, skedde det närmast med tanke på att sjukhuset inte skulle bestå längre än till år 1953. Förbättringarna har alltså där liksom på många av de andra klinikerna varit otillräckliga, och man måste räkna med att ju längre sjukhuset skall fungera som undervisningssjukhus, desto mer påtagliga blir dess brister och desto svårare blir det för personalen att bemästra problemen.

Då det gäller ordningen för anslagsbeviljandet till sjukhuset är jag helt överens med herr statsrådet om att anslaget skall behandlas i vanlig ordning. Vid läsning av statsverkspropositionen hade man dock inte någon möjlighet att få någon uppfattning om de verkliga förhållandena på serafimerlasarettet. Det var en mera schematisk redogörelse, och jag tror knappast att ens herr statsrådet själv visste, hur eländigt det stod till på sjukhuset. Det var först då jag fick besparingssakkunnigas betänkande under mina ögon som jag på allvar började fundera över problemet, och sedan övertygade jag mig personligen om hur det såg ut på serafimerlasarettet genom att besöka sjukhuset och gå igenom de olika lokalerna. Besparingssakkunnigas betänkande innefattar egentligen inte några förslag till besparingar, utan på varje sida föreslås förbättringar, ändringar och utökningar. Man har funnit att situationen på de flesta klinikerna och laborato-

rierna är ohållbar och att det oundgängligen fordras att åtgärder vidtas.

Bristerna på sjukhuset har bland annat tagit sig det uttrycket att långa väntetider uppkommit vid de olika klinikerna. Plastikkirurgiska avdelningen har exempelvis en väntetid på sju år för män, cirka fem år för kvinnor och mellan sex och sju år för barn. Herr statsrådet påpekar att man dock kan ta in akuta fall för omedelbar vård. Det förhåller sig säkert på det sättet, men enligt uppgift är väntetiden för dem, som står på förturslistan för intagning på plastikkirurgiska avdelningen, i genomsnitt ett år. Detta gäller ändå förturslistan. Varje akut fall, som tas in, medför ju att väntetiden för dem, som står på väntelistorna, ytterligare förlängs.

I fråga om de flesta avdelningar gäller att väntetiderna blivit långa, därför att patienterna får ligga inne och vänta på att undersökningar skall utföras på andra avdelningar, t. ex. på laboratorier som är underdimensionerade och därför inte kan åstadkomma de begärna undersökningarna tillräckligt snabbt. Det fördyrar ju vårdkostnaderna oerhört att en patient får ligga inne t. ex. tre veckor eller en månad i väntan på en undersökning. Jag tror att det skulle vara en verklig besparingsåtgärd att man utökade undersökningskapaciteten på vissa avdelningar, så att man slapp dessa långa väntetider för patienterna.

En av de frågor, som jag har pekat på, gäller hjärkatetriseringen, som enligt besparingssakkunniga är ett naturligt led i ett undervisningssjukhus' undervisningsresurser. Herr statsrådet säger att den frågan har redovisats i statsverkspropositionen, och det är alldeles riktigt. Den är redovisad på det sättet att herr statsrådet avstyrker anslag till den formen av undersökningar för närvarande. Nu är emellertid hjärkatetrisering enligt läkarnas utsago ett nödvändigt diagnostiskt hjälpmedel vid vissa sjukdomar, och metoden används vid de flesta större sjukhus. Den tillämpas sålunda på Sabbatsbergs sjukhus och Södersjukhuset, och provisoriskt anordnade undersökningar utförs på karolinska

Ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

sjukhuset. Serafimerlasarettet, där en stor del av den medicinska undervisningen bedrivs, har däremot inte möjlighet att ge de medicinska studerande undervisning i denna metod. De patienter, som är intagna på sjukhuset och enligt läkares omdöme nödvändigt bör underkastas en sådan undersökning, skickas i väg till ett annat sjukhus och får då vanligtvis ligga inne och vänta för att komma i tur till undersökningen där. Hela det omständliga förfarandet att skicka en patient till ett annat sjukhus, gör dock att man tillgriper den utvägen endast i absolut nödvändiga fall. Helt säkert skulle åtskilligt flera av de inneliggande patienterna bli föremål för en sådan undersökning, om man hade möjlighet att använda metoden inom sjukhuset.

En annan detalj, som jag har påpekat, är mikroskopfrågan på det bakteriologiska laboratoriet. Jag har mina uppgifter därom från klinikchefens skrivelse till direktionen i vilken han säger: »Situationen skulle f. n. vara hopplös om ej laboratoriet finge disponera två mikroskop tillhöriga karolinska institutet. Denna möjlighet upphör senast den 1/7 1956. Utan dessa lån skulle laboratoriets nuvarande verksamhet nödtvunget inskränkas.»

Enligt besparingssakkunniga är det ytterst betydelsefullt att man gör en bestämd gränsdragning mellan forskning och rutinverksamhet för sjukvården både då det gäller personal och materiel, dels med hänsyn till forskningen men också med tanke på att få den verkliga sjukvårdskostnaden vid sjukhuset fastställd. Besparingssakkunniga har konstaterat att laboratorieverksamheten är nödvändig för ett sjukhus, men de ser ingen annan utväg att föreslå för närvarande än att man minskar provtagningen från patienterna.

Det har emellertid visat sig att antalet prov per patient på serafimerlasarettet, trots att det är ett undervisningsjukhus, är mindre än på de större kommunala sjukhusen. Jag tycker att det vore en mycket tråkig utväg, om man skulle behöva inskränka på provtagningen

bara därför att man inte anser sig kunna utbygga laboratorierna i erforderlig utsträckning.

I någon mån kommer förhållandena dock att förbättras inom kort. Jag har med tacksamhet noterat, att herr statsrådet talar om att bakteriologiska laboratoriet, som har de sämsta laborielokalerna på sjukhuset, skall få flytta in i de lokaler som blir lediga efter den endokrinologiska klinikens flyttning till karolinska sjukhuset. Jag hoppas, att herr statsrådet även fortsättningsvis vill hålla ett vaksamt öga på serafimerlasarettet och se till, att alla förbättringar som är möjliga kommer att vidtagas där. Det har dock vid 1954 års höstriktsdag fattats ett beslut om att undervisningen vid laboratorierna skall utvidgas, och det konstateras av besparingssakkunniga, att det inte finns möjlighet att bedriva den undervisning som planeras i de nuvarande lokalerna. Situationen vore rent katastrofal om man nu skulle kräva av sjukhuset, att där skulle meddelas den undervisning som är beslutad.

Jag förstår naturligtvis, att man inte på en gång kan göra allt som erfordras, men jag tror att man måste ge serafimerlasarettet successivt ökade resurser, så att det bättre än för närvarande skall kunna fylla sin uppgift som undervisningssjukhus. Det bör dock vara ett modernt undervisningssjukhus. Det har varit ett av landets främsta sjukhus, kanske det allra främsta, och nu har det sjunkit ned till en nivå, som knappast är försvarlig i dagens läge.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Till att börja med några ord i ett par detaljspörsmål, som interpellanten här har berört. Det gäller visserligen frågor, till vilka man har tagit ställning här i riksdagen så sent som för några veckor sedan, och som det därför inte kan vara någon större anledning att nu på nytt ta upp till närmare debatt men som jag ändå med hänsyn till vad interpellanten sade vill beröra något. Interpellanten utelämnade den

Ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

motivering, som jag hade byggt på när jag — i varje fall temporärt — tog avstånd från förslaget till en hjärktetriseringsavdelning vid serafimerlasarettet. Jag tycker att jag kan återge något ur propositionen på denna punkt. Det förhåller sig nämligen så, att inom vederbörande direktion har två ledamöter anfört följande beträffande denna avdelning: »Det må ifrågasättas, om icke karolinska sjukhuset bör så utrustas, att där kan utföras även de för serafimerlasarettets räkning erforderliga hjärt- och kärlkatetriseringarna. Ett ställningstagande till frågan om inrättande av hjärktetriseringsavdelning med röntgenlaboratorium vid serafimerlasarettet synes därför kunna anstå till dess klarhet härom vunnits.»

Det var alltså på bl. a. dessa uttalanden, som jag byggde mitt ställningstagande, vilket också har blivit godkänt av riksdagen.

Vad sedan beträffar det förhållandet, att man för sjukvårdsverksamhet använder mikroskop, anskaffade för forskning, kan jag inte inse, att det är någon större olägenhet med det. Mikroskopet har visserligen inköpts för forskning men behövs inte nu för detta ändamål. Jag tycker det är rätt naturligt att man då efter en överenskommelse begagnar apparaterna för sjukvårdsändamål.

Interpellanten menade, att staten borde försöka driva på staden i dess verksamhet för att få erforderliga sjukhusbyggnader uppförda på Sabbatsbergsområdet. Jag har knappast den uppfattningen, att det skulle vara nödvändigt. Staden själv är nog mycket intresserad av att fullgöra inte bara det program, som interpellanten talar om, utan också det avtal — det är dock ett sådant träffat — som staden och staten har ingått med varandra. I det avtalet förutsattes, att mellankommande omständigheter kan medföra, att det inte blir möjligt för staden att överlämna byggnaderna vid den angivna tidpunkten. Så har också visat sig bli fallet. En viktig anledning härtill har till mig uppgivits vara, att stadsplaneringen av detta område har blivit vä-

sentligt mycket mer tidsödande än man hade förutsatt. Det är alltså sådana ting och icke byggnadstillståndsgivningen som har fördröjt det hela.

Sedan skulle jag bara vilja tillägga, att förhandlingarna om tecknande av vårdplatser drives, enligt vad det har upplysts mig, med stor intensitet. Det är landshövding Lingman, som för statens räkning numera bedriver dessa förhandlingar, och det har sagts, att man har sammanträden så ofta som varje månad.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Om man bortser från ett par positiva inslag i interpellationssvaret, måste jag för min del säga, att de negativa överväger. Det heter nämligen, att man inte kan tänka sig annat än lokalförbättringar av mindre omfång. Den oinvidde måste då få det intrycket, att det här rör sig antingen om ett sjukhus av ganska hygglig kvalitet, där man inte behöver några förbättringar, eller också om ett sjukhus, som inom kort kommer att upphöra. Nu föreligger i själva verket intetdera av dessa båda alternativ. Statsrådet säger själv, att vissa delar av sjukhuset befinner sig i ett »föga ändamålsenligt skick». Jag tror att man kan skärpa det omdömet därhän, att man i stället för »vissa delar» säger »större delen» eller »cirka två tredjedelar» och att man i stället för »föga ändamålsenligt skick» säger »ganska bedrövligt skick».

Anledningen till att man inte nu bör göra några större förbättringar finner statsrådet vara den, att Stockholms stad och staten skall samråda om eventuella förbättringar fram till år 1961. Följaktligen finns det intet skäl för staten att ta några initiativ till större förbättringar, och efter 1961 är det Stockholms stad som helt kommer att överta sjukhuset. När det är så — vilket herr statsrådet är medveten om — att sjukhuset kommer att fortsätta som undervisnings-sjukhus långt efter år 1961, säkerligen under tjugo år till, måste väl ändå en del

Ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

av ansvaret för att detta sjukhus befinner sig i ett hyggligt skick åvila staten.

Statsrådet säger, att det inte torde vara behövt att utöva påtryckning på Stockholms stad. För min del tror jag nog att det skulle vara behövt. Men jag tror inte att det skulle medföra något större resultat. Stockholms stad är ju för närvarande upptagen av att bygga räjongsjukhus i ytterdelarna av staden och kan av lättbegripliga skäl inte vara så särskilt intresserad av att förbättra standarden vid de sjukhus, där undervisning upprätthålles. Städerna har ju alltid betraktat undervisningen som en börda, som påläggs dem av staten.

Jag vågar därför hemställa till herr statsrådet, att han inte låter statens roll när det gäller att underhålla ett sjukhus, som säkerligen skall fungera tjugo år till som undervisningssjukhus, reduceras till att bara ta hand om små lokalförbättringar.

Herr HERLITZ (h):

Herr talman! Vi har haft förmånen att sedan något mer än en halv timme få höra en debatt angående förhållandena vid ett sjukhus. Jag antar att det är några av kammarens ledamöter som är intresserade av denna debatt. Men jag för min del har begärt ordet för att ge uttryck åt min förvåning över de omständigheter, som har tvungit herr statsrådet till att — oaktat denna interpellation framställdes, om jag inte misstar mig, den 15 april — lämna detta svar just i dag. Om herr statsrådet själv inte har observerat det, så skulle jag be att få fästa uppmärksamheten på dagens föredragningslista. Den är, såsom ofta är fallet vid slutet av riksdagen, belastad med många ärenden. Dessa ärenden är till mycket stor del verkligt stora, riksvårdande ärenden, som riksdagens ledamöter sätter ett visst värde på att få tillfälle att diskutera. Vi är alla gripna av en viss oro över att tiden härför kanske blir knapp, och det föranleder, att man i någon mån känner denna interpellationsdebatt, som kunde ha kommit tidigare, som ett störande och irriterande moment.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Inte bara med tanke på vad herr Herlitz nyss sade, utan även av andra skäl skall jag fatta mig mycket kort.

När herr statsrådet Hedlund säger, att det inte är nödvändigt att driva på staden, skulle jag vilja svara: Om man har ett avtal, bör man se till att man får ut sin rätt enligt avtalet. Även om staden säkert är lika intresserad som staten av att Sabbatsbergs sjukhus byggs ut, kan det komma omständigheter emellan, som gör att man måste bestämma en viss turordning för olika åtgärder. Har man då en press på sig genom att den andra parten säger, att man måste fullgöra sina skyldigheter enligt avtalet, kan pressen verka så, att saken blir utförd fortare än annars.

Det är alldeles riktigt, att stadsplanering och andra omständigheter här har försenat Stockholms stad. Men det är inte uteslutet, att även dessa frågor kunde ha lösts snabbare, om staten varit mera intresserad av att staden fullföljde avtalet.

Slutligen är det med glädje jag konstaterar, att herr statsrådet nu meddelade, att förhandlingarna återupptagits med Stockholms stad angående vårdplatserna. Den uppgift jag fått är nu kanske en vecka gammal, men jag har tydligen blivit felunderrättad, ty då meddelades det mig, att några sådana förhandlingar icke hade förts med Stockholms stad sedan år 1953.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Med anledning av denna interpellation, det långa tal som fru Gärde Widemar höll här och det inlägg herr Herlitz gjorde skulle jag vilja säga som ett allmänt uttalande, att när stockholmarna har kanslihuset mitt i sitt centrum borde de kunna klara upp sina avtal med staten utan att behöva tynga kamrarnas föredragningslistor med långa interpellationer och långa interpellationsinlägg, såsom förekommit den ena gången efter den andra. Detta är en fullkomligt onödig omgång, och det har jag velat säga vid detta tillfälle.

Ang. lokal- och personalbristen vid serafimerlasarettet m. m.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s): Herr talman! Till den föregående ärande talaren vill jag säga, att det tillkommer stockholmarna samma rätt som övriga riksdagsledamöter att både interpellera och yttra sig i riksdagen oavsett om kanslihuset ligger närmare för dem än för andra.

Sedan, herr talman, vill jag endast säga att jag ger statsrådet rätt i att det nog inte behövs att staten driver på Stockholms stad — jag undrar om det inte snarare är riktigare att säga tvärtom, att det är staden, som får driva på staten. Jag har anledning att nämna detta, eftersom vi har i friskt minne förhållandena i fråga om exempelvis Långholmens utrymning och avtalets infriande därvidlag.

Serafimerlasarettet är inte undermåligt, men dess klass är inte hög och bristerna är uppenbara. Stockholms stad kan komma att tillträda 1961 — det kan ju hända att det blir ändringar även där, ehuru avtalet nämner den tidpunkten. Men fram till den tiden, under sex år, blir de brister som i dag finns mera accentuerade ju längre tiden går, och det kan ju inte vara staten värdigt att överlämna ett sjukhus som inte är av hög klass. Därför hemställer jag till herr statsrådet att överväga detta och vidtaga de åtgärder som kan finnas vara befogade.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Enligt de uppgifter som jag har tillgång till skall om- och nybyggnad av serafimerlasarettet ske i samarbete mellan Stockholms stad och staten. Vid fördelningen av kostnaderna förutsättes att staden är villig att ta på sig den anpart, som kan svara mot den användningstid som kan komma att belöpa på staden, medan staten svarar för kostnaderna för den relativt korta användningstid som kan komma på staten.

När herr Huss säger att svaret är negativt, må det ju stå för hans egen räkning. Såvitt jag har kunnat finna gäller interpellationen främst nervkliniker-
na, och jag har sagt om dem, att staten

avser att om möjligt ha nybyggnader för dessa ändamål klara till 1961. Att under sådana förhållanden investera större belopp i motsvarande institutioner vid serafimerlasarettet anser jag inte rimligt, och det kan jag under inga förhållanden vara med om att förorda. Om herr Huss har en annan mening på den punkten, må det också stå för hans räkning.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Jag vill till herr Carl Albert Anderson säga, att det naturligtvis inte kan falla mig in att förmena stockholmarna att använda sin yttrandefrihet här i riksdagen. Jag vill bara att de skall göra det med tillbörlig hänsyn!

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag beklagar att jag tar kammarens tid ytterligare i anspråk, men det är i anledning av herr Elowssons yttrande nyss.

Herr Elowsson tycks inte ha läst min interpellation, annars skulle han inte ha yttrat sig som han gjorde. Den är nämligen inte inriktad på att fråga om staten fullgjort sina skyldigheter mot Stockholms stad eller inte, utan den gäller hur staten sköter serafimerlasarettet och vilka åtgärder som planeras med anledning av vissa missförhållanden där. Det är en riksfråga och inte en stockholmsfråga.

Och för övrigt — om stockholmarna har nära till kanslihuset, så har skåningarna det också, tydligen.

Herr BERGVALL (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga till statsrådet Hedlund, att när det gäller kostnadsfördelningar mellan Stockholms stad och staten, är det omöjligt att leta upp något fall, där inte Stockholms stad fått betala sin andel och väl det, medan staten har betalat sin andel och knappt det.

Herr statsrådet **HEDLUND**:

Herr talman! Menar herr Bergvall att man skall utgå ifrån den fördelningsgrunden även när det gäller serafimerlasarettet i fortsättningen, tror jag nog att det kan vara lättare för staten att lägga ner kostnader på hus som tillhör staden.

Herr **ANDERSON, IWAR**, (s):

Herr talman! Jag ger min namne Carl Albert fullkomligt rätt i att stockholmarna bör få använda sin interpellationsrätt. Men jag ber att få säga, att jag tycker att denna frågeframställning hade kunnat ske i samband med behandlingen av elfte huvudtiteln, där den hör hemma.

Herr **BERGVALL** (fp):

Herr talman! Jag trodde vi skulle försöka komma fram till en rättvisare kostnadsfördelning, herr statsråd, och inte godtaga den tidigare från statens sida drivna.

Sedan vill jag erinra om att interpellationen är framställd den 15 april. Det har funnits god tid att svara utan att det behövt inkräkta på vår knappa tid nu.

Fru **GÄRDE WIDEMAR** (fp):

Herr talman! Jag vill bara meddela, att jag väckte min interpellation före behandlingen av elfte huvudtiteln. Det hade stått inrikesministern fritt att besvara den i samband med behandlingen av elfte huvudtiteln.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets memorial nr 21 samt statsutskottets memorial nr 158 och 159.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till väg- och vattenbyggnadsverkets avlöningar och omkostnader jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ang. förstärkning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rationaliseringsverksamhet

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkten 3 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 281 och II: 352, såvitt de avsåge förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen dels uppföra ytterligare nio kontorsbiträdestjänster i Ca 8, dels ock vidtaga de ändringar, som föranleddes av de i propositionen angående inrättande av ett sjöfartsverk m. m. framförda förslagen;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1955/56;

c) till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 250 000 kronor, varav nio tiondelar att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 281 och II: 352, såvitt de avsåge frågan om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört.

I de likalydande motionerna I: 281 av herr *Björnberg* m. fl. och II: 352 av herr *Cassel* m. fl. hade, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta igångsätta en utredning rörande väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation och arbetsformer m. m. under beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna, dels provisoriskt förstärka rationaliseringsverksamheten vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i enlighet med vad i motionerna anförts, dels ock anvisa

Ang. förstärkning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rationaliseringsverksamhet härför erforderliga medel att avräknas mot automobilskattemedlen.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Svård*, *Skoglund* och *Staräng* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 281 och II: 352, såvitt de avsåge förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen dels uppföra ytterligare nio kontorsbiträdestjänster i Ca 8, dels ock vidtaga de ändringar, som föranleddes av de i propositionen angående inrättande av ett sjöfartsverk m. m. framförda förslagen;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1955/56;

c) till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1955/56 under sjätte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 300 000 kronor, varav nio tiondelar att avräknas mot automobilskattemedlen.

Reservanternas förslag innebar bland annat, att ett belopp av ytterligare 50 000 kronor skulle ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande för provisorisk förstärkning av den vid styrelsen bedrivna rationaliseringsverksamheten.

Herr BJÖRNBERG (h):

Herr talman! I denna punkt har jag burit fram en motion, nr 281 i denna kammare, vari begärs en utredning rörande väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation och arbetsformer och föreslås en provisorisk förstärkning av rationaliseringsverksamheten.

När jag, herr talman, berör detta ärende, kan jag fatta mig mycket kort. Jag skall göra det inte bara av den anledningen som nyss under interpellationsdebatten underströks, nämligen att man i riksdagens slutskede bör i möjligaste

mån begränsa sina anföranden, utan också därför att utskottet har visat mycket stor förståelse för de synpunkter, som framförts av motionärerna, och presterat en skrivning, som i många stycken tillfredsställer motionärerna.

Det heter sålunda på ett ställe i utskottsutlåtandet: »Vissa skäl tala för att de instanser inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som f. n. befattar sig med en sådan verksamhet bör sammanföras i en gemensam och i förhållande till den sedvanliga byråindelningen fristående avdelning.» Detta gäller alltså rationaliseringsverksamheten. Vidare sägs det: »En översyn av den ifrågavarande verksamhetens former framstår därför såsom önskvärd.» Och i klämmen föreslås en skrivelse till Kungl. Maj:t angående väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation.

Ja, herr talman, detta är gott och väl, och det ligger helt i linje, kan man säga, med motionärernas önskemål och intentioner. Men utskottsmajoriteten gör gällande att någon särskild utredning inte behöver tillsättas utan att den föreslagna översynen bör kunna verkställas av styrelsen själv eller genom dess försorg. I motionen och i reservationen föreslås emellertid en särskild utredning, och jag håller bestämt före att det förslaget är starkt grundat. Kritiken emot verket är ju ganska allvarlig; jag tänker då inte bara på överrevisorernas anmärkningar utan också på de förhållanden, som påtalats i motionen och där utvecklats. Jag skall inte närmare gå in på dessa förhållanden.

Det förefaller mig emellertid ganska uppenbart att en särskild utredning, fri och obunden, här skulle kunna utföra en mycket gagnelig gärning, som kan ge rikt utbyte. Det måste framstå såsom mycket angeläget, herr talman, att man genom en effektiv rationalisering och genom fullgoda arbetsformer på bästa sätt utnyttjar de stora — rent av svindlande — summor som årligen offras av bilismen för vägväsendet, dess utbyggnad och modernisering.

Jag förstår mycket väl att en sådan effektivisering av rationaliseringsverk-

Ang. förstärkning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rationaliseringsverksamhet samheten kommer att kosta en del pengar och kräva en utökning av personalen. Därför har också motionärerna liksom reservanterna föreslagit att ytterligare 50 000 kronor ställs till styrelsens förfogande. Men jag är, herr talman, ganska övertygad om att dessa pengar, om de anslås, kommer att visa sig vara mycket väl använda pengar.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Som herr Björnberg redan konstaterat har utskottet gått motionärerna till mötes i mycket stor utsträckning. Vi är ense om att en effektivisering av rationaliseringsverksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är påkallad. De delade meningarna här rör sig om huruvida denna effektivisering skall ske efter en särskild utredning, jag förmodar av den typ vi brukar ha här i landet med sakkunniga och representanter för riksdagen.

Vi har inom utskottet kommit till den uppfattningen, att man skulle nå ett snabbarare resultat, om man överlåter åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv att ta sig en funderare på detta problem. Det är ju alltid den stora olägenheten med utredningar, att de gärna vill ta god tid på sig; de vill gärna blicka över hela fältet. Och när slutresultatet kommer har man kanske försuttit en möjlighet att vinna resultat på ett snabbt och samtidigt smidigt sätt.

Vi har därför, herr talman, kommit till den uppfattningen, att motionärernas önskemål på denna punkt snabbast och smidigast kan tillgodoses om Kungl. Maj:t vidtager de åtgärder, som utskottet har rekommenderat.

Herr Björnberg konstaterade i slutet av sitt anförande, att en effektiviserad rationaliseringsverksamhet skulle medföra personalökningar, men han försvarede dessa personalökningar med att det skulle lända hela denna verksamhet till godo. Jag är fullt införstådd med att ökad personal och därmed ökade avlöningskostnader kan vara mycket väl använda

medel. Men, herr Björnberg, detta resonemang rimmar mycket illa med det allmänna talesätt, som man ofta och inte minst från herr Björnbergs partis sida får höra, då det gäller att söka komma åt den statliga verksamheten på olika områden; då görs det gällande att statsförvaltningen växer ut utan att det ger tillfredsställande resultat. Här har nu herr Björnberg i alla fall medgivit, att en ökad statlig administration kan vara till gagn. Det är intressant att kunna konstatera detta.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr BJÖRNBERG (h):

Herr talman! I själva sakfrågan är nog herr Hesselbom och jag tämligen ense. Det förefaller mig emellertid tämligen klart, att en av styrelsen själv tillsatt utredning inom verket, eventuellt med förstärkning av någon utomstående, kommer att känna sig tämligen bunden av nu tillämpade regler och metoder. I vart fall kommer den att bli mindre benägen att på organisationens område bryta sig nya vägar — för att nu använda ett uttryck som passar i detta sammanhang.

Vad beträffar rationaliseringsverksamheten, som herr Hesselbom var inne på, tycker jag nog att det är en ganska angelägen uppgift att bygga ut rationaliseringsavdelningen, så att den får en omfattning och inpassning i verket, som ger avdelningen möjlighet att utöva ett större inflytande på den tekniska verksamheten. Rationaliseringsavdelningen tycks för närvarande närmast ha ägnat sig åt själva vägunderhållet, och därvidlag har den säkerligen gjort en del goda insatser. Men den mest kostnadskrävande delen av verksamheten, nämligen vägbyggnad, har den uppenbarligen icke ägnat sig så särskilt mycket åt.

Typiskt för rationaliseringsverksamheten inom detta verk är att kostnaderna för det arbetet uppgår till ungefär en tredjedels promille av de totala kostnaderna för vägväsendet, under det att motsvarande siffra för statens vatten-

Ang. bidraget till änkor och änklings barn m. m.

fallsverk är en tredjedels procent, d. v. s. tio gånger så mycket.

Sparsamhet i all ära — den bör främjas — men rationalisering är tidens lösen, herr Hesselbom, även inom statens verk, och leder till verklig sparsamhet. Det är väl inte något speciellt parti som vill en ökad rationalisering, utan det är ett allmänt önskemål inom alla partier, såvitt jag förstår, och bör även gälla vägbygget. Det rör sig dock här om mycket stora summor, som det gäller att rationellt utnyttja till gagn för vägväsendet i vårt land.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Jag vill först konstatera att när det gäller denna rationaliseringsavdelnings större inflytande och mera fristående ställning är utskottet helt överens med motionärerna. Det har vi också skrivit i utlåtandet.

Herr Björnberg drog sedan en parallell med vattenfallsverket. Jag kan nämna att det är just rationaliseringsverksamheten inom vattenfallsverket, som lekt utskottet i hågen, när vi utformat vårt förslag. Detta verk har självt skapat en rationaliseringsverksamhet, som väl kan jämföras med de enskilda kraftföretagens i landet, utan att det har förekommit någon högtidlig utredning. Verksstyrelsen har själv ordnat detta och kommit till goda resultat. Vi tror att man också — om viljan finnes — skall kunna nå goda resultat även inom väg- och vattenbyggnadsverket utan någon speciell utredning för ändamålet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Björnberg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 151 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lönegradsplacering för viss vård- och ekonomipersonal m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1955/56 till Allmänna barnbidrag jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. bidraget till änkor och änklings barn m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. bidraget till änkor och änklingar med barn m. m.

Genom en den 18 februari 1955 dagtecknad proposition, nr 128, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering och

2) lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn;

dels ock för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Bidrag till folkpensioner m. m. ett förslagsanslag av 1 365 000 000 kronor,

2) till Särskilda barnbidrag till änkers och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 12 300 000 kronor.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen om folkpensionering innebar en höjning av beloppen av änkepensioner, hustrutillägg samt bidrag till änkor och änklingar med barn. Vidare hade i lagförslaget intagits en bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att maximera kommunalt bostadstillägg för den som vore bosatt i ålderdomshem eller därmed likställt hem. Förslaget till lag angående ändring i lagen om bidrag till änkor och änklingar med barn innebar, att dylikt bidrag, som enligt gällande bestämmelser kunde utgå till dess barnet fyllt 10 år, skulle kunna utgå till dess barnet fyllt 12 år.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat

dels sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 456 i första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* och nr 564 i andra kammaren av herr *Lundqvist* m. fl.,

de likalydande motionerna nr 477 i första kammaren av herr *Svård* och nr 586 i andra kammaren av fru *Boman* m. fl.,

motionen nr 577 i andra kammaren av fru *Löfqvist* m. fl. samt

motionen nr 585 i andra kammaren av herr *Anderson* i Sundsvall m. fl.,

dels ock den före propositionens avlämnande väckta motionen nr 400 i andra kammaren av herr *Johanson* i Västervik.

I de likalydande motionerna I: 477 och II: 586 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 128/1955 i vad den avsåge förslag till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn.

Propositionen hade hänvisats, såvitt angick anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet samt i övrigt till lagutskott. I den del vari propositionen hänvisats till lagutskott hade den tilldelats andra lagutskottet. Motionen II: 400 hade hänskjutits till statsutskottet. Övriga motioner hade hänskjutits till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet.

Efter överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen och motionerna överlämnats till sammansatt stats- och andra lagutskott, vilket utskott i det nu ifrågasvarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering — måtte med avslag å motionerna I: 456 och II: 564 samt II: 585 för sin del antaga nämnda förslag med viss i utlåtandet närmare angiven ändring;

B. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 477 och II: 586 — måtte för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn;

C. att motionerna

1) II: 577 samt

2) II: 400

Ang. bidraget till änkor och änklingar med barn m. m.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

D. att riksdagen måtte för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Bidrag till folkpensioner m. m. ett förslagsanslag av 1 365 000 000 kronor; samt

2) till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 12 300 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Magnusson*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B och D hemställa,

B. att riksdagen — med bifall till motionerna I: 477 och II: 586 — måtte avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag angående ändring i lagen den 26 juli 1947 (nr 531) om bidrag till änkor och änklingar med barn;

D. att — — — (lika med utskottet) — — — anvisa

1) till — — — (lika med utskottet) — — — kronor; samt

2) till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 11 900 000 kronor.

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! Vårnadsbidrag enligt folkpensioneringslagen skall nu utgå till änkors barn intill det år, då barnet fyller 10 år. Socialministern föreslår i denna proposition, att åldersgränsen skall höjas till 12 år. I motionerna I: 477 och II: 586 yrkas avslag på denna del av propositionen.

I utskottet har jag reserverat mig till förmån för motionerna. Änkepensionskommittén ansåg, att denna åldersgräns var väl avvägd, och enligt min uppfattning talar också starka skäl för att utredningen därvidlag hade rätt.

Efter tioårsåldern tar ju skolan i anspråk ganska stor del av elevernas tid. Det torde därför inte vara förenat med alltför stora svårigheter för mödrarna att, när barnen kommit upp i den åldern, ägna sig åt förvärvsarbete. Det

är säkerligen inte större svårigheter för änkorna att göra det än för alla de gifta mödrar som måste delta i förvärvsarbete.

Det finns, herr talman, ytterligare en synpunkt som varit utslagsgivande för mitt ställningstagande. Enligt min uppfattning, är det angeläget att en kvinna, som blivit änka vid relativt tidig ålder, får möjlighet att åter gå ut i förvärvslivet innan alltför många år gått. Det är säkerligen förmånligt för vederbörande själv att så sker så snart som möjligt. Jag befarar att den bestämmelse, som nu införes, kan komma att medföra, att man faktiskt hindrar dessa kvinnor att inom rimlig tid återgå till förvärvslivet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Utskottet är ense på alla punkter i utlåtandet utom denna enda.

Att vi inte kunnat ena oss på denna punkt sammanhänger med att vi inom utskottsmajoriteten utgår från att vår tids ungdom, som utsätts för större frestelser än någon föregående tids, behöver mer tillsyn och kanske också tillsyn längre upp i åldrarna än tidigare. Detta gäller både om barn till ensamstående kvinnor och till gifta kvinnor, som ju numera i allt större utsträckning är ute i förvärvsarbetet. Även ungdomsbrottsligheten pekar på nödvändigheten av bättre tillsyn över ungdomen. Utskottsmajoriteten anser därför, att om det över huvud taget skulle göras någon ändring i departementschefens förslag, borde man snarare höja den föreslagna åldersgränsen än bibehålla den vid 10 år.

Utan att vidare orda i saken ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Även jag har väckt en motion om höjning av åldersgränsen för dessa bidrag till änkors barn. Jag vill dock inte plädera för mitt yrkande i mo-

Ang. bidraget till änkor och änklingar med barn m. m.

tionen; det vore ju utsiktslöst, eftersom det inte finns någon reservation till förmån för min motion.

Däremot vill jag säga ett par ord gentemot herr Magnusson. De bidrag, som det här gäller, är tyvärr inte av den storleksordningen, att de hindrar ankorna från att gå ut i förvärvsarbete. Dessa bidrag utnyttjas framför allt av änkor, som på grund av klenhet eller andra omständigheter inte anser sig kunna orka med att sköta både hemmet med barnen och ett förvärvsarbete. Jag vill ha sagt detta för att ingen skall tro, att om vi bibehåller åldersgränsen vid tio år eller, som jag begärt i motionen, höjer den med ett par år, detta bidrag är tillräckligt stort för att ankorna skall stanna hemma hos barnen och inte gå ut i förvärvsarbete, om de nu är starka och friska.

Det är, såsom jag förut sade, de som är litet klena och som anser sig inte kunna sköta både ett förvärvsarbete och hemmet, som begagnar sig av dessa bidrag. Andra går hellre ut i förvärvsarbetet, eftersom de då förjänar betydligt mer än vad detta bidrag ger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Den som haft tillfälle att något syssla med dessa frågor och som har erfarenhet av praktiska tillämpningen av ifrågavarande bestämmelser har gjort den erfarenheten, att bestämmelsen om att änkebidraget skall upphöra, när det yngsta barnet fyller tio år, medför vissa besvärligheter. Den har ofta gjort att dessa änkor genom inkomstbortfallet måst vända sig till fattigvården för att få den utfyllnad för försörjningen som blivit nödvändig.

Jag tror därför att den ändring, som här föreslagits och som innebär att gränsen sättes vid tolv år, är en utveckling i rätt riktning, som vi har anledning att hälsa med tillfredsställelse. Det kan givetvis invändas, att dessa besvärligheter kan föreligga även sedan barnet fyllt tolv år, men man får väl ändå anse att

det är en utveckling, som går i en önskvärd riktning.

Jag har därför för min del ansett mig kunna biträda utskottets förslag, samtidigt som jag givetvis med tillfredsställelse hälsat den förbättring av folkpensionärernas villkor, som förslaget i övrigt innebär.

Jag skulle emellertid, herr talman, när jag har ordet, vilja säga ett par ord även beträffande en annan punkt, ehuru jag därvidlag inte gjort några invändningar eller anfört någon reservation. Det gäller frågan om det kommunala bostadstillägget.

Utskottets förslag innebär att bostadstillägget inte skall utgå med högre belopp till pensionärer, som är bosatta i ålderdomshem eller därmed likställt hem, än som följer av de inskränkningar Kungl. Maj:t i förevarande hänseende kan komma att föreskriva. Det har ansetts att gränsen borde sättas vid 500 kronor.

Förslaget på denna punkt kan givetvis sägas vara riktigt från de utgångspunkter, som utskottet anfört i sin motivering, men det torde ändå starkt kunna ifrågasättas, huruvida det är riktigt att bidraget skall sänkas för denna kategori i det fall att bostadstillägget utgår med generellt högre belopp till övriga pensionstagare inom kommunen.

Detta är som sagt en punkt, där jag inte ansett anledning föreligga att anföra någon reservation, men jag har ändå velat i kammaren antyda, att jag beträffande denna fråga i varje fall är tveksam, om utskottets linje är den riktiga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Herr *Magnusson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad ammansatta stats- och andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 28, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stuteristatens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 29, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

För förnyad föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 30, angående uppskov med behandling av vissa till jordbruksutskottet hänvisade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till för-

ordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 29 april 1955 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 196, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

2) förordning med bestämmelser om beräkning av den preliminära skatten vissa år för aktiebolag m. fl.

Det i propositionen framlagda förslaget innebar, att skatten för aktiebolag skulle höjas från 40 till 45 procent vid 1956 års taxering och till 50 procent fr. o. m. 1957 års taxering. För ekonomiska föreningar skulle skatten höjas från 32 till resp. 36 och 40 procent. Den ökade skatten skulle preliminärt erläggas fr. o. m. uppbördsterminen i september 1955.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 538 av herr *Huss* m. fl. samt II: 669 av herrar *Dahlén* och *Braconier*;

II) de likalydande motionerna I: 539 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 668 av herr *Ohlin* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 196 med förslag om höjd beskattning för aktiebolag och ekonomiska föreningar m. fl. juridiska personer; samt

III) de likalydande motionerna I: 541 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 671 av herr *Hjalmarson* m. fl., vari hemställdes,

1) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville förelägga höstriksdagen förslag om upphävande av förordningen om investeringsavgift för år 1955 och av förordningen om avgift vid investering i motorfordon för år 1955 (särskild investeringsavgift) samt

2) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 196.

I de likalydande motionerna I: 538 och II: 669 hade framställts yrkande av innebörd att studentkårs kreditkassa och annan därmed jämförlig kreditkassa skulle i skattehänseende jämsställas med sambruksförening och att skattesatsen sålunda skulle utgöra 15 procent. I andra hand hade motionärerna hemställt, att förevarande kreditkassor skulle, i likhet med sparbanker och därmed likställda juridiska personer, bibehållas vid nuvarande skattesats av 32 procent.

Till behandling i detta sammanhang hade jämväl upptagits de vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 108 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 140 av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta höja den statliga inkomstkatten för svenska aktiebolag m. fl. från 40 till 50 procent.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 196 samt med avslag å de likalydande motionerna I: 539 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 668 av herr *Ohlin* m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 541 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 671 av herr *Hjalmarson* m. fl., sistnämnda motioner såvitt i desamma yrkats avslag å propositionen — antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

2) förordning med bestämmelser om beräkning av den preliminära skatten vissa år för aktiebolag m. fl.;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 108 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 140 av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl.,

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

2) de likalydande motionerna I: 538 av herr *Huss* m. fl. samt II: 669 av herrar *Dahlén* och *Braconier*, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 541 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 671 av herr *Hjalmarson* m. fl. i vad de ej behandlats under A),

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Velander*, *Kristensson* i Osby, *Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

dels under punkten A, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 539 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 668 av herr *Ohlin* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 541 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 671 av herr *Hjalmarson* m. fl., sistnämnda motioner såvitt i desamma yrkats avslag å propositionen, avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 196,

dels ock under punkten B 3, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 541 och II: 671 i vad de ej behandlats under A, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vid innevarande års riksdags höstsession förelägga riksdagen förslag om upphävande av förordningen den 11 februari 1955 (nr 19) om investeringsavgift för år 1955 samt av förordningen den 11 februari 1955 (nr 21) om avgift vid investering i motorfordon år 1955 (särskild investeringsavgift);

II) av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Velander*, *Kristensson* i Osby, *Hagberg* i Malmö, *Sjölin* och *Kollberg*, vilka, för den händelse det i reservation nr I framförda avslagsyrkandet icke skulle bifallas, med hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 538 av herr *Huss* m. fl. samt II: 669 av herrar *Dahlén* och *Braconier* beträffande skattesatsen för studentkårs kreditkassa, under

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

punkten A hemställt, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 196 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 538 och II: 669,

1) antaga det i propositionen framlagda förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om

statlig inkomstskatt med de ändringar, reservationen visade;

2) antaga det i propositionen framlagda förslaget till förordning med bestämmelser om beräkning av den preliminära skatten vissa år för aktiebolag m. fl. med den ändring, som i reservationen angivits.

I det förra lagförslaget var 10 § 2 mom. så lydande:

(i utskottets förslag:)

Den statliga inkomstskatten utgör:

- a) för svenska — — — — —
b) för andra svenska ekonomiska föreningar än sambruksföreningar:

fyrtio procent av den beskattningsbara inkomsten;

c) för sparbanker, sparbankernas säkerhetskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksföreningar, svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningar:

trettiotvå procent av den beskattningsbara inkomsten;

- d) för försäkringsanstalter — — — å

(i reservanternas förslag:)

— — här nedan;

b) för andra svenska ekonomiska föreningar än sambruksföreningar *eller studentkårs kreditkassa och annan därmed jämförlig kreditkassa:*

fyrtio procent av den beskattningsbara inkomsten;

c) för sparbanker, sparbankernas säkerhetskassa, Sveriges allmänna hypoteksbank, Konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hypoteksföreningar, svenska bostadskreditkassan och bostadskreditföreningar *samt studentkårs kreditkassa och annan därmed jämförlig kreditkassa:*

trettiotvå procent av den beskattningsbara inkomsten;

å livförsäkringsrörelsen.

Vid betänkandet fanns vidare fogat ett särskilt yttrande av herr *Gustaf Elofs-son*.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! I debatten här i kammaren för en vecka sedan rörande omläggningen av företagsbeskattningen var jag något inne på att numera i frågor, rörande den ekonomiska politiken, kraven på gripbara och preciserade motiveringar ställdes i bakgrunden; det var tillräckligt att falla tillbaka på de något magiska orden »ur konjunkturpolitisk synpunkt» — det räckte såsom motive- ring för snart sagt allt.

Ett exempel härpå möter oss också i dag, då frågan gäller en skärpning av skattesatsen för de juridiska personerna

med 25 procent och därmed en inkomstskatt å företagsvinsterna av uppemot 60 procent, vartill kommer skatten på delägarna i företagen, i den mån utdelning sker, å 40, 50, 60, 70 procent eller mera.

Det är tredje gången under denna riksdag, som de juridiska personerna är föremål för regeringens alldeles särskilda uppmärksamhet; jag bortser då från kreditåtstramningen och räntehöjningen.

Första gången gällde det den 12-procentiga investeringsavgiften, som på grund av bestämda deklarationer i tidigare sammanhang av finansministern och andra kom såsom en fullständig överraskning.

Andra gången gällde det omläggningen av grunderna för företagsbeskattningen, medförande bl. a. skyldighet för

ett stort antal företag att uppskriva sina lagervärden i och för beskattning av däremot svarande belopp, en beskattning som jag tillät mig karakterisera såsom både retroaktiv och konfiskatorisk. Att denna omläggning av företagsbeskattningen förbereddes och genomdrevs av regeringspartierna utan att sambandet mellan företagsbeskattningen och den fria avskrivningsrätten på något sätt beaktades, trots otvetydiga uttalanden eller utfästelser därom, det har jag även tidigare varit något inne på.

Och nu, tredje gången, gäller det den föreliggande propositionen. Även den utgör en överraskning, liksom den bristande konsekvensen i de överväganden eller den brist på överväganden, som lett till dess framläggande. Detta har skett utan någon föregående utredning, utan belysning av annan sakkunskap än regeringens egen och utan varje som helst beaktande av det nyss åberopade sambandet mellan företagsbeskattningens höjd och grunderna för de hitintills gällande avskrivningsreglerna.

Regeringens ledamöter har ju i olika sammanhang sagt oss, att samhällsekonomisk balans varit rådande sedan åtminstone tre år tillbaka. Vi befinner oss näppeligen heller nu i något inflationistiskt skede; det räcker med att tala om ett läge, där inflationsdrivande krafter så att säga ligger på lur. Dessa krafter är ej beroende av faktorer utanför det svenska samhällets kontroll. Ingen koreakris spelar längre någon roll i diskussionen; inflationstendenserna är uteslutande av inhemskt ursprung. I olika länder råder visserligen goda konjunkturer, men där talas icke, åtminstone inte med stora bokstäver, om någon hotande inflation. Där sänker man skatterna och söker stimulera till ökad företagsamhet och produktionsstegring. De brittiska skattebetalarna exempelvis tillföres en skattelättnad på omkring 2 1/4 miljard kronor, den tredje skattesänkningen på fyra år. I Kanada sänker man bolagsbeskattningen samt därtill inkomstskatten för enskilda personer med betydande belopp, i genomsnitt 10 procent. Man spekulerar inte i någon investeringsavgift. Och syf-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

tet med beskattningen är att stimulera det ekonomiska livet till insatser för en ökning av nationalinkomsten.

Hos oss råder stark oro över det påstådda köpkraftsöverskottet såsom ett allvarligt hot mot den samhällsekonomiska balansen. Att utvecklingen, som lett dithän, är självförvållad är icke någon tröst. Den är resultatet av främst de billiga pengarnas politik. Med denna har man dock till synes äntligen brutit. Diskontohöjningen och den därav betingade allmänna justeringen av räntesatserna markerar, får man hoppas, att den sega misstron mot penningpolitiska åtgärder övergivits. En förnuftigt genomförd åtstramning av penningmarknaden utgör säkerligen ett effektivt eller det effektivaste medlet mot den befäradе överkonjunkturen. Såsom en mellanlandning fördes begreppet tvångssparande, överraskande som vanligt, in i bilden. Skattebetalarna skulle få förmånen att köpa statsobligationer såsom »ett ytterst väsentligt bidrag till stabiliseringssträvanden». Och när tanken på denna improviserade och löst grundade attack mot konsumtionen närmast av politiska skäl måste överges, kastar man på ett ögonblick om till en än mera oöverbärgad och löst grundad attack mot, icke konsumtionen, utan produktionen och detta i form av den föreliggande propositionen.

Allt detta är vittnesbörd om att planlöshet och villrådighet präglat och präglar regeringens ekonomiska politik — en de hoppande ståndpunkternas politik. Den förtjänar inte något större förtroende. Människorna litar inte på att skattehöjningar och regleringar utgör något universalmedel till förebyggande eller motverkande av en inflationistisk utveckling. De har med stigande otålighet frågat sig, om det inte gives ett alternativ till den sedan tio år tillbaka förda skatte- och regleringspolitiken. Ökad produktivitet och ökat sparande måste därvid ställas i förgrunden. Skattesänkningar för alla, de juridiska personerna icke undantagna, måste förutsättas stimulera till en utveckling i sådan riktning. Tesen om angelägenheten av att försvåra företagets självfinansiering får icke god-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

tagas. Några förståeliga och konkreta motiveringar därför har icke presterats. Det får inte betraktas såsom en självklar sanning, att de aktuella tendenserna till en alltför stor efterfrågan inom samhälls-ekonomien skulle i första hand sammanhånga med någon tendens till ansvällning av investeringsanspråken från näringslivets sida. Den reviderade nationalbudgeten ger sålunda vid handen, att av efterfrågeökningen mellan åren 1954 och 1955 konsumtionsefterfrågan kan uppskattas till 1 800 miljoner kronor, medan ökningen av de privata investeringarna beräknas till 460 miljoner kronor. Beaktas bör också i sammanhanget de generella subventionerna på bostads- och jordbruksområdet, som innebär en direkt stimulans åt konsumtionen. De offentliga utgifterna får slutligen icke heller skjutas åt sidan. För vinnande av ekonomisk stabilisering är det angeläget, nu mer än någonsin, att det allmänna, alltså stat och kommun, håller tillbaka de egna anspråken på samhällets reala resurser.

Man har också på politiskt bestämmande håll varit på det klara med såväl vådorna av ytterligare beskrningar av investeringsmöjligheterna som ock behovet av att inrikta de efterfrågedämpande åtgärderna direkt på konsumtionen. I den inom finansdepartementet utarbetade promemorian »om sparande i syfte att begränsa konsumtionsökningen» heter det bl. a.: »Att låta de ytterligare efterfrågebegränsande åtgärder, som påfordras, helt eller huvudsakligen falla på investeringssektorn skulle kunna medföra en disposition av de produktiva resurserna, som inte vore rationell på längre sikt. Det förhållandet, att den ökning i efterfrågan, som följer av inkomststegringen, primärt härrör från konsumenterna, är också i sig självt ett skäl att låta eventuella neutraliserande åtgärder ta sikte direkt på konsumtionen.»

Man har skäl att fråga finansministern av vad anledning den meningen icke har fullföljts! Att märka är, att detta konstaterande av det faktiska läget förelåg, innan man vidtagit ytterligare ingripanden mot investeringssektorn i

form av den kraftiga räntehöjningen och en än mera skärpt åtstramning på kreditmarknaden genom det upplagda 4 1/2-procentiga lånet.

I propositionen nr 190 med de nya beräkningarna av statens inkomster och utgifter uttalar finansministern som följer: »En neutralisering av en väsentlig del av efterfrågeöverskottet genom konsumtionsbegränsande åtgärder av den art jag här antytt» — resonemanget gällde projektet om tvångssparandet — »framstår såsom motiverad, då det aktuella överskottet främst riktar sig mot konsumtionen och härrör från de genomförda höjningarna av de personella inkomsterna. Det bör också hållas i minnet, att den gradvisa skärpningen av den ekonomiska politiken alltsedan i somras huvudsakligen träffat företagarsektorn och investeringsverksamheten. En sådan vändning av aktiviteten i företagarkärlden är nödvändig i rådande konjunkturläge, men den bör inte drivas hur långt som helst. Direkta åtgärder mot en för hastig stegring av konsumtionen skulle därför vara ändamålsenliga i den situation som uppstått, när de starka spänningarna i ekonomin utkristalliserat sig i betydande inkomsthöjningar.»

Det förefaller, åtminstone med mitt sätt att se, som om finansministern själv hade framfört utomordentligt starka skäl mot bifall till den föreliggande propositionen. Att näringslivet och dess organisationer hyser betänkligheter med hänsyn till olika redan vidtagna åtgärder i investeringsdämpande syfte är naturligt. Att den föreliggande propositionen med förslag om en ytterligare skärpning av företagsbeskattningen med 25 procent mottagits, såsom orden fallit, med »känslor av bestörtning och harm», är också begripligt. Näringslivets män betraktar de föreslagna skatteskräpningarna såsom ur konjunkturpolitisk synpunkt fullständigt meningslösa samt orimliga och icke ägnade att främja de syften, som tilläggas desamma.

Vad nu sagts gäller såväl de självfinansierande företagen som de kreditsökande. För ingendera gruppen kan någon skatteskräpning ur konjunkturpoli-

tisk synpunkt vara motiverad eller påkallad. Såsom en ren konstruktion måste det också betraktas, när man söker inbilla sig själv och andra, att de självfinansierande företagen skulle utgöra en stor fara för den ekonomiska utvecklingen. Investeringsverksamheten på det hållet bedrivs icke ryckigt och kortsiktigt liksom regeringens ekonomiska politik. Att planläggningen inom näringslivet påverkades av de förbättrade konjunkturutsikterna under nästlidet år kan icke vara ägnat att utlösa förvåning. Motsatsen skulle väl i stället ha väckt förvåning. Man är dock på det hållet av den uppfattningen, att investeringsökningen inom näringslivet eller industrien icke kommer att nå upp till den storleksordning, som man i propositionen utgår ifrån.

Inom bankverksamheten råder för närvarande ett faktiskt kreditstopp, och svårigheterna att bemästra de problem, som undan för undan anmäler sig, ökar ständigt. Fara föreligger också för att den löpande rörelsen inom företagen icke skall kunna nöjaktigt finansieras.

Jag kan sluta detta mitt debattinlägg genom att, på sätt som skett i den av näringslivets organisationer till bevillningsutskottet ingivna skriften, understrika, att den nu föreslagna höjningen av företagsbeskattningen med hänsyn icke minst till den genomförda skärpningen av de skattemässiga avskrivnings- och värderingsreglerna skulle medföra en orimlig skattebelastning för företagen, en skattebelastning som icke tillgodoser något av nuvarande ekonomiska läge aktualiserat konjunkturpolitiskt syfte men måste befaras komma att hämma en i detta läge högst angelägen produktionsutveckling.

Jag hemställer, herr talman, om avslag på den föreliggande propositionen, vilket är detsamma som bifall till den vid utskottsbetänkandet fogade, med I) betecknade reservationen.

Till den med II) betecknade reservationen angående skattesatsen för studentkårs kreditkassa återkommer jag i senare sammanhang.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag tror inte att det är erforderligt att dra ut denna debatt någon längre tid. Jag är nämligen, herr talman, för en gångs skull pessimistisk. Det ligger eljest inte för mig att vara det, men jag känner mig rätt övertygad om att det ärende, som vi nu har att behandla, redan är avgjort och att de skäl, som kan andragas, inte kan påverka kammarens ställningstagande.

För mig framstår såsom den allvarligaste invändningen mot Kungl. Maj:ts proposition, att den åtminstone kan tolkas såsom ett löftesbrott från statsmakternas sida. Sambandet mellan avskrivningsreglerna och skattesatsen för bolagen har ju tidigare inte bestritts. Det har använts såsom argument under tidigare behandlingar av dessa frågor, visserligen under en annan finansminister men dock på ett sådant sätt, att företagen enligt min mening haft fog för att betrakta det tidigare ställningstagandet som ett slags löfte från statsmakternas sida.

I den proposition, som nu föreligger, har finansministern och sedermera även utskottet med många ord försökt sudda ut förutsättningarna för ett sådant antagande. Hur man än på den punkten försöker att komma undan, kvarstår dock enligt min mening så mycket, att det finns fog för att uttala ett beklagande över att vad som har framstått såsom ett löfte från statsmakternas sida inte har varit mer att lita på.

Det föreliggande förslaget har ju inte motiverats av några fiskaliska synpunkter. Det är inte därför att staten behöver dessa pengar, som förslaget har lagts fram, utan det motiveras helt utav konjunkturpolitiska synpunkter. Jag har, herr talman, när vi diskuterade företagsbeskattningen, redan framfört min tvekan, om dessa åtgärder över huvud taget hade någon konjunkturpolitisk inverkan. Den inverkan, som de skulle ha, skulle bero på att företagen skulle bli mindre likvida. Det skulle tas in pengar från företagen till statskassan, där medlen skulle frysas inne, och de skulle allt-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

så inte som jag nyss sade kunna användas för utgifter.

Men är det så säkert, att det här blir fråga om några mer avsevärda belopp? Kan man inte tänka sig att den föreslagna skattesatsen kommer att animera företagen att använda eventuella vinstmedel på andra sätt — fullt lagliga sätt — för att slippa att redovisa dem som vinst? Man kan ju tänka sig olika slags omkostnader, och man kan tänka sig att motståndet — om det nu har funnits ett sådant motstånd — mot att öka lönerna för de anställda försvagas. Detta är måhända tvärtemot vad finansministern åsyftar med förslaget.

Ur dessa och åtskilliga andra synpunkter är det faktiskt enligt min uppfattning så, att man här har felbedömt de konjunkturpolitiska verkningarna av det föreliggande förslaget. Men om det blir på det sättet, att man genomför dessa åtgärder, vill jag nu ställa samma fråga till finansministern som jag ställde till honom, när företagsbeskattningen diskuterades: Ligger det verkligen i samhällets intresse att försvaga företagen?

Herr Velander erinrade i sitt anförande om hur olika man behandlar företagsamheten här i vårt land och i det med oss konkurrerande utlandet. Jag behöver därför inte uppehålla mig vid den saken. Jag vill bara erinra om att den väg, som man där beträtt, leder till en liberalisering av avskrivningsreglerna för att stödja företagen, till ett gynnande av investeringar på olika sätt, medan man här i landet i stället skärper företagsbeskattningen, genom mera restriktiva avskrivningsregler minskar möjligheterna för företagen att göra investeringar och dessutom lägger de bördor just på investeringarna som herr Velander talade om. De löneökningar, som genomförts vid årets avtalsförhandlingar, anses ju av finansdepartementet och regeringen ha varit så stora att de hotat att spränga den ekonomiska ramen. Slutsatsen måste ju bli att syftet med de nu föreslagna åtgärderna är att försvaga näringslivet i sådan grad, att det inte skall ha möjligheter att vid nästa års avtalsförhandlingar ge arbetar-

na mera betalt. Det kan väl sägas att det är en rätt märklig slutsats man här måste dra rörande en socialdemokratisk regerings avsikter.

Med herr talmannens medgivande kanske jag får säga något också om bevillningsutskottets betänkande nr 53, som vi senare skall behandla. Det avser ju frågan om bevillningarna under nästa år.

Jag skulle i det avseendet bara vilja erinra om de ord som jag tillät mig yttra i fjolårets debatt, när jag sade att oppositionen talar ett annat språk än regeringen; vi talar förbi varandra, och det verkar som om vi inte förstod varandras synpunkter. Jag tillät mig också att uttala den meningen att vi inte har råd att undvara en skattesänkning. Det är ganska märkligt att vår regering inte vid något enda tillfälle vill visa någon förståelse för oppositionens krav. Det göres nu gällande att det inte finns något utrymme i budgeten för en skattesänkning. Vi vet dock att samhällsekonomiskt är budgeten mycket stark. Där finns ett överskott som — jag skall inte ange någon exakt siffra, ty man rör sig ju här med ganska osäkra beräkningar — kanske närmar sig 1 000 miljoner kronor. Det finns alltså utrymme för en skattesänkning. Men regeringen anser av olika skäl — de är förmodligen mycket starkt influerade just av de konjunkturpolitiska hänsynen — att det icke är lämpligt att i år sänka skatteuttaget. Från folkpartiets sida har ju påpekats att verkningarna av en skattesänkning kan tänkas vara ökad arbetsvilja, ökad lust att utträta produktivt arbete, ökad möjlighet och ökad lust att spara — allsammans verkningar som i det långa loppet måste ha en betydligt bättre effekt när det gäller konjunkturutvecklingen än metoden att oavslätligt lägga den ena bördan ovanpå den andra på de skattskyldiga, på samhällets medlemmar.

I de motioner och den reservation, till vilka jag tänker yrka bifall när detta betänkande är föredraget, har vi bland annat återupprepat det yrkande om avskaffande av kvarlåtenskapsskatten som vi tidigare framställt. Jag behöver inte

säga mera om den saken, men jag skall be att få säga några ord om bilskatterna.

Då jag haft tillfälle att följa bilskatteutredningens arbete i själva slutspurten, kunde jag, när bilskatterna diskuterades, uttala den förmodan att den prognos, som då hade uppgjorts, skulle visa sig vara för försiktig, att alltså utvecklingen skulle gå snabbare än utredningsmannen trodde. Verkligheten har ju givit dem rätt som trodde på en snabbare utveckling. Utredningsmannen fastslog ju så kraftigt han kunde, att uttagandet av skatt på bilismen inte hade något annat ändamål än att täcka de kostnader som åsamkades samhället av detta kommunikationsmedel. Att uttaga högre skatt än som motsvarade dessa kostnader innebar ett snedvridande av förhållandet mellan de olika kommunikationsgrenarna, en snedvridning som kunde åstadkomma felinvesteringar, som på längre sikt kunde visa sig mycket dyrbara för samhället.

Nu säger man i propositionen, att dessa medel kommer att behövas för vägväsendet i framtiden — när, det vet man ingenting om — men i den mån utvecklingen medför att kostnaderna för vägväsendet stiger måste väl detta betyda att antalet motorfordon också stiger. Det finns sålunda enligt min uppfattning — och jag tror den delas av många — ingen anledning att för ögonblicket ta ut mera skatt av bilismen än man för den närmaste framtiden anser sig behöva! Vi har därför i vår reservation yrkat på en sänkning av bilskatten, och jag hemställer, herr talman, att vid behandlingen av det betänkandet få framställa ett sådant yrkande.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Den föregående talaren syntes anse, att vi under debatten om detta ärende skulle behandla båda de föreliggande betänkandena från bevillningsutskottet.

Vad först gäller frågan om bolagsskatten är det ju inte meningen, att höjningen till 50 procent skall vara permanent, utan det är fråga om ett proviso-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

rium, och detta provisorium föreslås i en tid av mycket utpräglad högkonjunktur. Frågan om de åtgärder, som under sådana förhållanden bör vidtagas, har måhända inte grundligt utretts. Företagsbeskattningskommittén hade detta till en av sina uppgifter, men den hann, uppriktigt sagt, inte med att grundligt genomdiskutera vilka åtgärder som skulle vidtagas vid mera tillfälliga svängningar i konjunkturerna uppåt eller nedåt. Den inriktade hela sitt arbete på att få fram sådana permanenta regler, som på lång sikt skulle kunna verka konjunkturutjämmande, medan den bara mycket löst på några fåtal sidor diskuterade den speciella skattelagstiftning som kunde behövas under högkonjunkturer. Man föreslog till övervägande tillfälliga modifikationer i avskrivningsreglerna — skärpningar eller uppmjukningar vid olika tider — och att man skulle motverka lagerökningar.

Nu har departementschefen förklarat, att denna del av den uppgift, som ursprungligen varit förelagd företagsbeskattningskommittén men som denna inte hann lösa, skall tagas upp till behandling under sommaren, och man hoppas att resultatet av denna undersökning om tillfälliga beskattningsregler för tillfälliga högkonjunkturer och lågkonjunkturer möjligen skall kunna föreläggas riksdagen redan till hösten. Detta understryker ju ytterligare vilket provisorium det är från statsmakternas sida när man höjer bolagsskatten upp till 50 procent.

Man invänder att detta är ett brytande av förut givna löften, då man från regeringens sida skulle ha utlovat att icke företaga någon höjning av skattesatserna. Vid 1947 års beslut sade man blott, att om avskrivningsreglerna skulle ändras, skulle man samtidigt ompröva skattesatsen, och det är detta som företagsbeskattningskommittén har gjort. Dess majoritet kom till det resultatet, att med de ändrade avskrivningsregler som föreslogs fanns det intet behov av att sänka skattesatsen för bolagen, utan den kunde bibehållas. Nu har ju företagsbeskattningskommitténs regler i det stora hela följts, men på en rätt viktig punkt har

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

de mildrats, vilket gör att det ur de av kommittén anlagda synpunkterna ännu mindre finns anledning att kräva någon sänkning av skattesatsen. Tvärtom borde det föranleda att man skulle kunna diskutera åtminstone en tillfällig höjning av skattesatsen för bolag.

Nu säger man att företagsbeskattningskommittén har avvisat variationen av skattesatserna såsom ett medel vid tillfälliga konjunkturen. Men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att detta avvisande har gjorts under den förutsättningen att man inte hade tillräckligt restriktiva avskrivnings- och nedskrivningsregler, men fick man sådana, skulle frågan kunna tas upp. Har man inte tillräckligt restriktiva nedskrivningsregler, är det uppenbart att en höjning av skattesatsen kan stimulera till investeringar och starka avskrivningar för att företagen på det sättet skall kunna undvika att betala de höga skatterna.

Den lagstiftning, som vi nu har fått, innebär att de nya avskrivningsreglerna gäller från och med nästföljande år. Vidare skall inom en femårsperiod lagren skrivas upp i en hel del fall, särskilt hos just de företag som har de största likvida tillgångarna. Man får anta att dessa två regler, både den nya avskrivningsregeln och regeln om uppskrivning av lagren, kan verka så restriktivt att den högre skattesatsen inte lockar företagen till större investeringar. Till den höga skattesatsen passar ju också som häl i sko den uppbyggnad av investeringsfonderna som här är föreslagen. Man får erinra sig att skattesatsen för närvarande, om man räknar med 12 kronors kommunal utdebitering, i verkligheten är 47 procent för bolag, alltså med de statliga och de kommunala skatterna sammanlagda. Vad blir resultatet, om vi höjer den statliga upp till 50 procent? Sammanlagt blir det 56 procent. Det är alltså en höjning med 9 enheter eller med ungefärligen 19 procent. Så blir det faktiskt, och det blir inte de där 25 procenten som man har talat om. Höjningen stannar vid ungefär 19 och under 20 procent. Under det första halvåret denna skatt sätter in slås den ut över hela

året, och det blir därför en höjning med endast cirka 10 procent. Höjningen blir alltså inte så stor som man kanske tror i första ögonblicket.

Jag återvänder till investeringsfonderna. Om man i stället för att ta fram stora belopp till beskattning använder möjligheten med investeringsfonder, så betyder detta — ty här är ingen ändring föreslagen — att om man avsätter, låt oss säga, en miljon kronor till en investeringsfond, måste 40 procent därav sätas in på riksbanken, medan man eljest måst helt avhända sig 56 procent i skatt för denna miljon. Lockelsen blir större att använda investeringsfonderna, och dessa fonder är ju till för att göra det möjligt för företagen att under lågkonjunkturer hålla sysselsättningen uppe.

Jag understryker att detta förslag är ett provisorium, och det bör såsom sådant kunna behållas i avvaktan på den utredning som pågår och som anses kunna bli färdig till hösten.

Vidare har man från oppositionens sida föreslagit att vi skulle begära ett förslag till hösten om avskaffande av den i januari i år beslutade investeringsavgiften. Om denna skall behållas, måste det i varje fall underställas riksdagens prövning, ty den är bara beslutad för innevarande år, och om den skall förlängas måste den frågan komma på riksdagens bord. Någon skrivelse i det ärendet erfordras alltså inte. Det får vara oppositionspartierna förbehållet att absolut bestämt fasthålla vid den prognosen att vi i höst skall vara förbi alla inflationsfaror. Jag önskar att detta slår in, men en så optimistisk förhoppning törs jag inte försvära mig åt. Oppositionspartierna ser ju i allmänhet inga faror. De motsätter sig alla åtgärder, varigenom man vill begränsa det inflationshot som ändå finns i ett samhälle med full sysselsättning, inte minst sådant som detta ser ut i dagens läge, då enligt de sista rapporterna praktiskt taget alla är sysselsatta och det ropas efter mer arbetskraft. I ett sådant fullsysselsättningssamhälle, i denna högkonjunktur, är det all anledning att se faran i vitögat och vidtagna åtgärder.

Men oppositionen vill aldrig vara med om obehagliga åtgärder; vare sig det gäller den ena eller den andra så motsätter den sig dem alltid. Nu motsätter den sig en åtgärd i denna fråga också, liksom den deklarerar att till hösten finns det inget som helst behov att behålla investeringsavgiften eller bilaccisen. Vad vet egentligen höger och folkparti om det? De tror, men man kan tro mycket fåvitskt.

Här är desslikes föreslagen en annan sak som också är litet optimistisk. Man vill nedsätta skatten från ett uttag av 110 procent till 100. Man har inte råd, sade herr Spetz, att undvara en sådan skattesänkning. I sammanhållning — så säger man från oppositionens sida — som det visar sig att vi har ett överskott i vår budget, kan skatterna sänkas. Vi har visserligen ett överskott, jag vill minnas det är på 275 miljoner kronor, men dessa pengar får vi in genom en investeringsavgift, som oppositionen har motsatt sig och vill helt avskaffa för nästa år, och genom den höjning av bolagsskatten som oppositionen nu motsätter sig. Den vill alltså sänka skatten med hjälp av skatter som den inte vill ha.

Det är en ytterst besynnerlig politisk och finansiell motivering. Den går i stil med den bekymmerslösa inställning till fullsysselsättnings-samhällets svårigheter som man har från oppositionens sida. Det finns alltså inget utrymme för denna nedsättning. De där 275 miljonerna skall enligt propositionen steriliseras på riksbanken och icke komma ut i rörelsen. De är icke tillgängliga, och allra minst borde de vara tillgängliga för höger och folkparti som inte vill ha dem. I varje fall är de inte tillgängliga för någon skattenedsättning. Man får ju också erinra sig att här pågår en utredning som syftar till att genomföra en skattereform, genom vilken man framför allt skulle hjälpa de mindre inkomsttagarna och dem som har måttliga inkomster. Men detta bekymrar varken höger eller folkparti. De vill sänka uttagsprocenten nu ögonblickligen och i ett sammanhang från 110 till 100. Vi vet alla att detta väsentligen skulle bli en hjälp åt

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.
de större inkomsttagarna och i mycket ringa mån åt de mindre.

Samtidigt pekar man på England och prisar den reform, som där är föreslagen av den konservativa finansministern. Jag tycker att folkpartiet skulle vara litet försiktigt med att peka på det engelska exemplet. Om det blir förverkligat eller inte, kommer det engelska folket att avgöra vid val, och därom vill jag för min del inte profetera. Men jag vill erinra om att av den sänkning, som föreslagits av finansminister Butler, skulle ungefär en miljard kronor gå till sänkning av skatten för bolag och personer med aktieutdelningar. En huvuddel av skattesänkningen skulle alltså gå dit. Det har påvisats i underhusdebatten, vilken refererats av den mycket vederhäftiga Times — en tidning som vi knappast på oppositionshåll har någon motsvarighet till i detta land — att för 300 bolag skulle det bli en sänkning av bolagsskatten med ungefär en miljon kronor i genomsnitt. Dessa bolag skulle också ha en årlig genomsnittsvinst på 15 miljoner kronor. Det är denna skattesänkning som det konservativa partiet med sina ledare i spetsen kämpar för och som man nu tydligen från oppositionshåll här sneglar efter och skulle finna vara lycklig för oss.

Jag kan fortsätta denna undersökning. Enligt samma källa, Times, kompletterad med en källa som väl godkännes här, nämligen Ekonomisk Revy, som utgives av Svenska bankföreningen, skulle en person med 9 000 kronors inkomst, vilket motsvarar 600 pund, som var gift och hade två barn, få en minskning av skatten med 110 kronor, om han bara hade inkomst av arbete. Det var ju alltid något. Men om hans inkomst helt bestod av räntor, vad engelsmännen kallar oförtjänt inkomst, finge han nedsättning på skatten med 180 kronor. Han finge en extra belöning därför att han var kapitalist. Det är det som högern och folkpartiet sneglar åt. Hur skulle det gå för en, som hade 400 pund eller 6 000 kronors inkomst? Jo, han skulle få en ökad skatt på 52 shilling, d. v. s. visserligen bara 40 kronor, men ändå en ökad skatt.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Om han hade 1 000 pund, alltså 15 000 kronor i inkomst, skulle han få en skatteminskning på 200 kronor, och hade han 10 000 pund en skatteminskning på 3 500. Det är just i stil med — fastän kanske ändå värre — vad högern och folkpartiet skulle önska att genomföra med den här sänkningen ifrån 110 till 100 procent utan att avvakta den undersökning som nu pågår för att genomföra en skattesänkning, som skulle hjälpa framför allt de många små inkomsttagarna här i landet.

Man kan bedöma personer efter deras vänner — man bör vara litet försiktig i det fallet — men man kan göra det. Akta er för era engelska konservativa vänner och deras skattereformer!

I detta sammanhang finns också ett förslag om att man skall avskaffa kvarlåtenskapsskatten. Det går i samma stil. Det är här fråga om en skatt, som bara drabbar dem, som har minst 100 000 kronor i kvarlåtenskap, och som drabbar mycket försiktigt till en början men som drabbar framför allt de stora förmögenheterna. Där vill man också sänka skatten. På den punkten vågar sig inte den konservative Mr Butler fram för att göra någon skattesänkning, men den svenska högern och folkpartiet, med applåder från vissa bondeförbundare, tycker att det är en utomordentligt lämplig åtgärd att där införa inte bara skattesänkning utan ett fullständigt slopande av skatten.

Tyvärr, herr talman, måste jag till slut också säga några ord om bilbeskattningen. Där ligger det ju så till att riksdagen redan har godkänt ett förslag om en budgetteknisk uppläggning, som vi inte nu kan göra någonting åt, och denna budgettekniska uppläggning kräver i det stora hela det belopp, som de nuvarande skatterna utgör. Nu får vi erinra oss att där har man lagt upp systemet på så sätt att det kommer att bli överskott under de första åren, men detta kommer sedermera med det stigande investeringsbehovet och de stigande investeringsmöjligheterna ute på vägarna att gå åt. Under en viss period skall bilskatterna kunna användas helt och hål-

let och uteslutande för vägarnas behov och ingenting annat. Inkomsterna har ökat något mer än vad man avsett. Finansministern rättade sig förra året efter vad motororganisationerna beräknade av ökat bilbestånd och räknade skatterna därefter. Nu visade det sig att inte heller motororganisationerna var tillräckligt optimistiska, varför det har blivit större inkomster än beräknat. Å andra sidan har vi beroende på läget måst i någon mån tillfälligt beskära investeringarna när det gäller vägarna. Pengarna skall emellertid inte användas för något annat ändamål, utan det är meningen att alla dessa pengar skall gå åt under en viss period. Jag kan inte finna annat än att man på den punkten bör ta utskottets och regeringens förslag sådant det här föreligger.

Herr talman! Jag ber att tills vidare få yrka bifall till vad bevillningsutskottet har föreslagit i sitt betänkande nr 52 angående bolagsskatten och skall sedermera återvända med yrkande, när vi kommer in på behandlingen av betänkandet nr 53.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 196 har jag avgivit ett särskilt yttrande. Jag framställde ett yrkande om att man i utskottsutlåtandet skulle skriva, att det var en begränsad tid som denna ökade uttagsprocent skulle verka, och inte bara säga att det var tillfälliga konjunkturner som nödvändiggjort dessa åtgärder.

Man kan väl inte förneka att industrien, företagarna, har haft en mycket god inkomst under de senaste åren, men jag vill också säga det, att man därför inte bör försöka att med alla till buds stående medel försämra dessa företags möjligheter i framtiden. De bör ha möjligheter att vid en lågkonjunktur kunna klara situationen något så när. Därför har jag ansett, att om man tillfälligtvis, för att dämpa en högkonjunktur, behöver ta till ytterligare en skatt, skall den vara av mycket kort och tillfällig natur. Man skall inte låta denna extra skatt

löpa hur lång tid som helst. Särskilt från herr Sjödahls sida har poängterats, att denna skatt är av tillfällig natur och att det inte alls är meningen att den skall fortsätta. Det förvånar mig då att inte bevillningsutskottet, där herr Sjödahl förde talan ganska mycket, tog in något därom i sitt betänkande.

Jag anser att vi bör klart säga ifrån att denna extra bolagsskatt är av tillfällig natur och skall försvinna i och med att man till hösten eller till 1956 års riksdag får det från finansministerns sida förebådade förslaget till skattesänkningar, så att dessa provisoriska skatter då skall avvecklas.

Det är självklart att det hade varit angenämare att göra på samma sätt som när det gällde skogens höga priser. Då ansåg man, att en del av vinsterna borde steriliseras, och det gjordes genom insättningar på ett statligt spärrkonto. Jag har den uppfattningen att man hade kunnat gå samma väg när det gäller industrien. Vi skall inte tro annat än att även sådana tider kommer, då det också för industrierna vore bra att ha en sådan fond att tillgå. Man hade då nått målet fullt ut, men det hade funnits en reserv för industrien vid sämre förhållanden.

Det är med dessa skäl för ögonen, herr talman, som jag i mitt yttrande till detta utskottsutlåtande har framhållit, att skatten borde vara tidsbegränsad till ett år.

Jag blev litet förvånad, när jag hörde herr Sjödahl. Jag vet att han någon gång kan smälla till rätt bra, men jag blev förvånad när han sade, att en person med 9 000 kronors inkomst i England är en kapitalist. Då är de flesta i Sverige kapitalister, ty det är ju den normala inkomsten; men det torde råda tvivel om huruvida de som har 9 000 kronors inkomst känner sig som kapitalister. Jag tror inte att herr Sjödahl menade vad han sade när han återgav dessa uppgifter, men jag fick i alla fall den uppfattningen att man i England betraktade människor med en sådan inkomst som kapitalister, ty då fick de ett högre skatteavdrag, sade herr Sjödahl.

Jag skall inte orda mera om detta,

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

utan jag skall i huvudsak ansluta mig till bevillningsutskottets betänkande på den punkten. Jag har nu i alla fall tillkännagivit min åsikt. Är det så att man inte anser att skatten kan upphöra efter ett år, får vi ta upp den diskussionen vid ett annat tillfälle.

Då man även berört nästkommande ärende, skall jag, herr talman, medan jag ändå har ordet säga något om kvarlåtenskapsskatten.

Herr Sjödahl sade att motstånd mot denna görs av oppositionspartierna med biträde av vissa bondeförbundare. Jag vill säga herr Sjödahl, att om denna kvarlåtenskapsskatt har jag ända från dess tillkomst 1947 framhållit, att den inte är någon skatt i vanlig bemärkelse, utan en kapitalkonfiskation. Man kunde lika väl acceptera kommunisternas förslag på den punkten och lägga beslag på alla förmögenheter. Som det nu är konfiskeras förmögenheterna inte genast, utan under en längre utsträckt tid.

När vi diskuterat denna fråga, har jag vid flera tillfällen begärt, att man skulle låta göra en utredning genom taxeringsmyndigheternas försorg och se vad staten har förlorat i förmögenhetsskatt. Jag tror att denna förlust överstiger den vinst staten gjort genom kvarlåtenskapsskatten.

1947 beräknade man att kvarlåtenskapsskatten skulle ge 40 miljoner kronor per år. För budgetåret 1955/56 beräknar man att den skall ge 18 miljoner kronor. På åtta år har den sålunda hunnit gå ned med över 50 procent.

Det är självklart att den som har möjlighet till det försöker dela upp sin förmögenhet på barn och på släktingar, medan han är i livet, så att det inte efter hans bortgång skall finnas någon sådan förmögenhet, som det blir kvarlåtenskapsskatt på.

Detta innebär att förmögenhetsskatten till statsverket bortfaller, ty kapitalet delas ut på så många händer, att beloppen inte blir skattepliktiga. På grund av att åtgärder vidtagits för att skingra förmögenheterna blir det ingen skatt på förmögenheter som förut varit beskattade.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Låt oss tänka oss att fadern eller modern i en familj med många barn hastigt rycks bort, vilket många gånger inträffar. Familjen har på papperet en viss förmögenhet. Om tillgångarna måste realiseras, kan man ibland få ut taxeringsvärdet och t. o. m. mer men ofta mindre. En dylik familj, där det kanske finns fem, sex, sju oförsörjda barn, måste då först vid försörjarens bortgång betala vanlig arvsskatt och sedan kvarlåtenskapsskatt. Vad som blir kvar skall sedan räcka för barnens försörjning. Om man tänker på sådana fall som detta, måste väl även herr Sjödahl, förmodar jag, anse det berättigat att man i enlighet med vad vi begär i vår motion får till stånd en utredning om kvarlåtenskapsskattens vara eller inte vara. Då kvarlåtenskapsskatten infördes, skedde det ju mot den bestämda mening som uttalats av alla de myndigheter som fick yttra sig över förslaget. De avstyrkte kvarlåtenskapsskatten, men likväl trumfades den igenom.

Vi får så ofta höra, att vi lever i ett samhälle, där man bör ta vederbörlig hänsyn till varandra. Då borde man väl göra det även på ett sådant område som detta och således inte bara tänka på en gruppns intressen och envist kräva att de tillgångar, som eventuellt kan finnas hos ett dödsbo, genom kvarlåtenskapsskatten skall indras till det allmänna. Det kan inte vara rättvist att t. ex. en sådan familj som jag nyss nämnde, där kanske alla familjemedlemmarna hjälpts åt att skrapa ihop vissa tillgångar, vid familjeförsörjarens bortgång skall drabbas av en sådan börda som kvarlåtenskapsskatten, som många gånger faktiskt slår sönder vad man skrapat ihop.

I detta sammanhang måste vi även tänka på de höjda taxeringsvärdena. Vid den senaste fastighetstaxeringen höjdes taxeringsvärdena med i genomsnitt 40 procent. Tiden är nu snart inne för en ny fastighetstaxering. Det kan tänkas att penningvärdeförsämringen då kommer att föranleda en lika stor höjning av taxeringsvärdena. Genom taxeringsvärdenas höjning skapas på detta sätt på papperet förmögenheter, men det är ju

ingalunda säkert att ägaren, om han tvingas realisera sina tillgångar, kan få ut lika mycket som taxeringsvärdet.

Detta gör, herr talman, att jag anser att kvarlåtenskapsskatten bör avskaffas, gärna om så behövs med en samtidig justering av arvsskatten på större förmögenheter. Det är enligt min mening ett berättigat krav, och jag tycker att även herr Sjödahl här i riksdagen borde kunna medverka till en sådan åtgärd.

Vad sedan beträffar kravet på en skattesänkning vill jag endast säga, att det är självklart att en skattesänkning måste komma till stånd. Finansministern har ju också bebadat en skattesänkning 1956. Det borde då vara lämpligt att i samband därmed ompröva hela skattesystemet och även ta upp frågan om kvarlåtenskapsskatten.

Jag skall inte ingå på frågan, om det redan i år finns utrymme för att sänka uttagsprocenten från 110 till 100. Det har ju här nämnts högst varierande belopp för överskottet i statens budget. Herr Spetz räknade med ett överskott av en miljard kronor, medan herr Sjödahl sade att beloppet är 275 miljoner kronor. Siffrorna varierar som sagt, och jag skall inte uttala någon mening om hur stort beloppet kan tänkas bli. Jag nöjer mig med att avvakta Kungl. Maj:ts förslag om en skattesänkning år 1956.

Herr talman! När bevillningsutskottets betänkande nr 53 upptas till avgörande, kommer jag att framställa yrkande om bifall till den reservation som jag har avgivit.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! I samband med den proposition nr 196, som bevillningsutskottets betänkande nr 52 avser, har jag med flera ledamöter väckt en motion av den innebörden, att någon skattehöjning inte skulle komma i fråga för studentkårernas kreditkassor eller andra därmed jämförliga kreditkassor. Alla som jag har talat med här i kammaren och regeeringspartierna, har ansett detta yrkande vara väl motiverat.

Dessa kreditkassor arbetar utan att ge

några styrelsearvoden eller att lämna någon utdelning till de enskilda medlemmarna med undantag av små utdelningar till de kollektiva medlemmar, som delvis uppbär kassorna, d. v. s. studentnationerna. Genom välvilja från olika håll och ett intensivt arbete, som nedlagts utan någon som helst ersättning, har det lyckats dessa kassor att hålla en ränta som med en kvarts procent understiger räntan på de statsgaranterade studie- och akademikerlånen. Det måste då förefalla ganska hårt och meningslöst att i detta sammanhang skärpa skatten från 32 till 40 procent på den behållning, som dessa kassor får och som huvudsakligen går till att öka fonderna.

Det har sagts att utskottet har, när det tagit ställning till motionen, yttrat sig på ett välvilligt sätt. Det skulle då bestå däri, att utskottet har sagt att den ökning av skattebelastningen, som det här kan bli fråga om, är relativt obetydlig. Den skulle vara så obetydlig, att den inte skulle spela någon nämnvärd roll för kassornas verksamhet, menar utskottet.

Jag kan inte finna, herr talman, att en sådan motivering för ett avstyrkande av motionen är nämnvärt välvillig. Hade man velat visa välvilja från utskottets sida, borde det åtminstone ha kunnat ske i den formen, att utskottet ifrågasatt en utredning om beskattningen av dessa kreditkassor. Redan den nuvarande skattesatsen, 32 procent, måste nämligen anses vara för hög, och det kan med skärpa betonas att skatten på dessa kassor inte borde vara högre än på sambruksföreningarna, som ju har endast 15 procent i skatt. Det är inte heller möjligt att motivera avslaget på denna motion med att det här är fråga om en tillfällig skattehöjning.

Jag menar alltså att därest utskottet velat intaga en välvillig inställning till motionen, borde detta rimligen ha tagit sig uttryck i ett förslag om utredning angående en ännu lägre skattesats än den nuvarande. Med anledning härav ber jag att få yrka bifall till den med II) betecknade, till bevillningsutskottets betänkande nr 52 fogade reservationen.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag glömde i mitt anförande nyss att gå in på frågan om studentkreditkassorna. Jag vill därför nu med några ord klargöra utskottsmajoritetens ställning till den saken.

När det gäller studentkårernas kreditkassor kan ju en höjning av deras skatt inte alls ha någon betydelse ur konjunktursynpunkt. En dylik skattehöjning har alltså inte någon betydelse för syftet med förevarande lagstiftning. När fråga uppkom att undantaga dem, ansåg emellertid utskottet att vi först måste ha klart för oss vad en dylik åtgärd kunde ha för konsekvenser, när det gäller andra likartade kassor. Vi kunde emellertid inte överblicka den saken på den korta tid, som stod till vårt förfogande, och därför fick vi avböja att ta upp frågan till behandling. Ännu mindre kunde vi ta upp hela det principiella spørsmålet, då det ju här bara gäller en tillfällig lagstiftning.

Jag vill med detta ha sagt, att utskottet var välvilligt inställt till själva tanken i motionen men inte kunde finna formerna för ett tillmötesgående.

Herr WEHTJE (h):

Herr talman! Jag ber att först få säga några ord med anledning av herr Sjödahls anförande.

Han nämnde att oppositionen inte vill vara med om några obehagliga åtgärder för att få balans i vår ekonomi. Det är ju en sanning med mycket stor modifikation. Vi har sedan lång tid tillbaka rekommenderat en skärpt penningpolitik med rörlig ränta. Men vad har vi fått i stället? Jo, riksbanken har fört en penningpolitik, som inneburit en påspädning, som vissa år varit ganska kraftig, av våra tillgångar på penningmarknaden. Jag återkommer till den saken senare.

Herr Sjödahl sade vidare att oppositionen vill sänka skatten med en skatt, som den inte vill vara med om att den tas ut. Om herr Sjödahl ville höra på nu, vore jag tacksam, men jag vet inte om han kanske slår dövörat till med vilja.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Vad herr Sjö Dahl sade i sitt anförande överensstämmer emellertid faktiskt inte på något sätt med sanningen. Att herr Sjö Dahl yttrade sig som han gjorde vill jag tro beror på att han inte har läst vårt förslag till uppgörande av budget och skatteuttag.

Herr Sjö Dahl talade sedan om förhållandena i England. Jag tror inte att kammaren är så intresserad av några detaljer därvidlag, och jag skall därför inte gå in på dem. Jag vill bara säga att man i England har fullt fog för att lägga upp den ekonomiska politiken som man gjort där. Man måste där se realistiskt på förhållandena, sträva efter att nå inre och yttre ekonomisk balans och sörja för att produktionen rationaliseras, så att den kan göra sig gällande i den internationella konkurrensen. Vi sitter ungefär i samma båt. Vi är också beroende i mycket stor utsträckning av vår utrikeshandel. Och jag är ganska övertygad om att vi kommer i den situationen, att vi också får ta hänsyn till utvecklingen sådan den måste väntas bli i fråga om vår handelsbalans och den ekonomiska balansen i övrigt inom landet.

Jag skall sedan övergå till att behandla det nu föreliggande utskottsbetänkandet och propositionen nr 196, som det anknyter till.

När vi för en vecka sedan diskuterade propositionen nr 100 om ändrade regler för företagsbeskattningen, framhöll jag att handläggningen av denna fråga blev fullkomligt orimlig genom att spörsmålet om skattesatsen togs till behandling fristående från de övriga frågor, med vilka det så intimt hänger samman.

Riksdagen har ju nyligen beslutat en skärpning av de permanenta reglerna om företagens rätt till avskrivning och lagervärdering. Det har angetts, att detta sker i konjunkturutmätande syfte, och för att undvika bestämmelser som varierar med hänsyn till konjunkturerna har man valt den vägen att införa permanent gällande stramare regler, alltså avvisat tidigare vid vissa tillfällen för bestämd, kortare tid införda skärpningar både i form av begränsad avskrivningsrätt och liknande, liksom också för till-

fället pålagda avgifter, såsom investeringsavgift och dylikt.

Om skattesatsen har det klart sagts ut av de utredande organen och sedan allmänt accepterats, att en variation av skattesatsen inte är lämplig som konjunkturutmätning. Vid övervägande av skattesatsens höjd har det starkt ifrågasatts, att de nuvarande procentsatserna skulle sänkas. Jag tänker mig att herr Sjö Dahl erinrar sig det; det var när de nya reglerna för avskrivning och lagervärdering — som kom att innebära en inte obetydlig skatteskräpning — hade framräknats och var klara. Någon ökad beskattning av företagen avsågs ju inte med omarbetningen av skattereglerna, och det rådde fullständig enighet om — såsom 1949 års skatteutredning säger — att den direkta skatten på företagen liksom på enskilda var så hög att en höjning måste anses utesluten.

Trots detta förfar nu finansministern och med honom bevillningsutskottet så, att man först förmår riksdagen att besluta en skärpning av de permanenta reglerna i enlighet med företagsbeskattningskommitténs förslag, och sedan — innan bläcket hunnit torka på detta beslut — går man in för att också genomföra en högst betydande höjning av skattesatsen, detta som man alldeles nyss förklarat orimligt och inte förenligt med de nya reglerna.

Hur känner sig herr Sjö Dahl, företagsbeskattningskommitténs ordförande, till mods efter denna utveckling? Han måste naturligtvis känna sig mycket besviken över sin höge uppdragsgivares, finansministerns, oförklarliga ombytthet. Herr Sjö Dahl måste väl också känna stor besvikelse över att det med stor möda utarbetade kommittéförslaget nu så skändligt frångås. Rent personligt måste det ju gräma en man, som lagt ned så mycket arbete på en stor och svår uppgift, att bli desavuerad på det sätt som kommittén i detta fall har blivit.

I proposition nr 190 om komplettering av riksstatsförslaget är finansministern inne på hela nya överväganden i fråga om företagsbeskattningen och konjunktur Anpassningen. Uttalandena där måste

väcka förvåning; de går stick i stäv mot vad som helt nyss beslutats. Jag återkommer strax till denna sak. Bestämmelserna om investeringsfonder, som också behandlats här, har ju omarbetats men ännu inte hunnit prövas, innan de nu återigen skall göras till föremål för utredning. Vore det inte skäl att söka få något lugn och någon stabilitet? Företagen kommer ju med denna ombytlighet och ryckighet inte att veta från det ena året till det andra — eller kanske rättare från den ena veckan till den andra — vad de har att rätta sig efter.

Men det största bekymret måste ju ligga i medvetandet, att gränsen för en rimlig avvägning av de permanenta skattereglerna nu så avsevärt överskrids. Inom kommittén har man mätt och vägt vad företagen ansetts kunna bära, men detta tas nu ingen hänsyn till. Man går friskt in för en med hela 25 procent höjd skattesats. De som kan överblicka förhållandena och bedöma verkningarna, kan helt visst inte undgå att förstå, att detta väcker stark oro inom hela vårt lands näringsliv.

Jag ber sedan, herr talman att få ställa de nu föreliggande förslagen mot bakgrunden av några tidigare gjorda uttalanden.

Först skall jag be att få referera ett yttrande av herr Sjödahl 1952 vid behandlingen av innskränknigen i den fria avskrivningsrätten. Han sade att om man i framtiden avskaffar den fria avskrivningen, »då måste vi allvarligt ta upp till undersökning och omprövning, huruvida nu utgående bolagsskatt skulle kunna i fortsättningen utgå. Jag hade den meningen för fem år sedan» — alltså 1947 — »och jag har den fortfarande». Men var är denna herr Sjödahls uppfattning i dag?

Därnäst ber jag att få referera vad finansministern yttrade i ett interpellationssvar 1949 till kommunisten Persson i Landafors angående beskattningen av devalveringsvinsterna: »Regeringen har emellertid vid övervägandet av denna fråga ansett sig böra taga hänsyn särskilt till angelägenheten av att främja vår export på hårdvalutamarknader och

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

har därför icke velat förordna åtgärder, som syftar till en särskild beskattning av dessa exportvinster, enär dessa strävanden därigenom skulle motverkas.»

Sedan säger finansministern: »Regeringen har icke heller funnit anledning föreligga till en allmän skärpning av företagsbeskattningen, då denna redan är ganska hög. Jag påminner om att bolagsbeskattningen uppgår till cirka 50 procent av årsvinsten samt att vinstutdelningen i sin tur underkastas en snabb progressiv beskattning.» Läget var ju då ännu mera skärpt än vad det är nu, och vad som gällde då borde kanske gälla i ännu högre grad i dag.

Jag vill vidare upprepa vad finansministern sade i den fortsatta debatten. Han säger: »Då uppkommer frågan: Skall man i stället såsom ett surrogat göra en allmän skattehöjning på företag, vilken drabbar onda och goda om vartannat, inte bara dem som vinna utan även dem som förlora? Jag har tyckt, att detta vore en ganska meningslös sak. Jag har i stället måst resonera så, att om det nu blir sådana extravinst, komma de ju i toppen så att säga på företagsvinsten, och denna topp måste ju under alla förhållanden bli fullt ut beskattad. Man kan resonera hur mycket man vill om avdrag, avskrivningar och allt sådant, men toppen måste under alla förhållanden bli fullt ut beskattad. Det veta vi, att av en sådan extravinst, som ligger i toppen på ett företags hela samlade vinst, går först 50 procent till stat och kommun i skatt. Delar man sedan ut från bolaget, kan man beräkna, att med hänsyn till aktieägarnas genomsnittliga inkomst- och förmögenhetsställning går minst hälften av utdelningen till skatt. Man kommer alltså faktiskt att till staten draga in större delen av denna extravinst.»

Detta är väl synpunkter, som har sin stora aktualitet även i dag. Synd bara att de inte numera beaktas!

Jag skulle också vilja ställa en direkt fråga: Hur stämmer den inställning, som i dag deklarerar, med de synpunkter, som framfördes i finansplanen förra året? Där säger finansministern, att ut-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

vecklingen nu hade lett till att de finanspolitiska möjligheterna att i begränsande riktning påverka köpkraft och efterfrågan hos företag och konsumenter minskat. Vidare heter det: »Det torde ligga utanför området för en praktisk politik att genom skattehöjningar eller drastiska utgiftsnedskärningar åstadkomma en överbalansering av budgeten och därigenom en indragning av köpkraft från allmänheten.» Finansministern fortsätter med att säga, att »penningpolitiken nu skjutes i förgrunden såsom det kanske betydelsefullaste konjunkturpolitiska instrumentet i ett läge där alltför många spänningsmoment kan uppkomma».

Att man nu tillgripit penningpolitiken, har vi ju sett, men man fortsätter likaväl att utnyttja skattepolitikens möjligheter till bristningsgränsen eller däröver.

I vilken riktning övervägandena kring företagsbeskattningen nu går, har jag sökt bilda mig en uppfattning om genom att studera propositionens uttalanden härom. De är, i de aktuella styckena, återgivna i bevilningsutskottets betänkande på s. 15. I det sammanhanget framhålles att åtgärder såsom tillfälliga modifikationer i avskrivnings- och lagervärderingsreglerna kan utgöra grundvalen för ett system innefattande en av konjunkturväxlingarna betingad rörlig vinstbeskattning. Ja, är det inte just dessa frågor, som företagsbeskattningskommittén för tre år sedan fick i uppdrag att utreda och som nu skulle ha fått sin lösning med det beslut, som riksdagen fattade förra veckan genom fastställande av de nya reglerna, innebärande en skärpning just i syfte att de skulle verka konjunkturutjämnande och konjunkturdämpande?

Den taktik, som man nu slagit in på, ger mig närmast intryck av att man gripts av någon sorts vinstkonjunkturpsykos, som saknar all grund. Hur vore det, om man också tänkte på ett annat alternativ, nämligen på möjligheterna av att vi kan komma in i en kärvare konjunktur. En sådan är väl ändå inte helt utesluten, och då kan det helt visst bli mycket värre. Har vi inte en fast grund, byggd på ett effektivt och konsoliderat

näringsliv, kommer vi att i så fall bli mycket illa ställda.

Motiven för den i propositionen nr 196 föreslagna höjningen av skattesatserna för aktiebolag och ekonomiska föreningar anges vara den för närvarande rådande starka spänningen i det ekonomiska livet. Finansministern vill genom ytterligare snabbt insatta åtgärder motverka ett inflationsdrivande efterfrågeöverskott. Den situation, i vilken vi kommit, har emellertid inte uppstått så plötsligt att anledning först nu funnits att ingripa. Den under de sista åren inträffade överansträngningen av våra ekonomiska resurser grundlades redan under år 1953. Redan då påyrkades en omläggning av den ekonomiska politiken, bland annat penning- och finanspolitiken. Från vårt håll framhölls, att en begränsning av det allmännas starkt stigande utgifter vore nödvändig och att en omläggning av finansieringen av det statliga lånebehovet för upplåning i marknaden i stället för i bankerna var nödvändig. Försök att komma över till en effektiv penningpolitik, där även räntan fick spela en roll, vidtogs först under hösten 1954, men försöken fullföljdes ej, och det blev snart klart att utvecklingen därmed ej komme att föras in på lugnare banor. De mest påtagbara bevisen härför fick vi när utvecklingen på lönefronten i början av detta år kom till synes. Regeringen försökte då tidigt i år att få grepp om utvecklingen genom införande av den nya investeringsavgiften och bilaccisen samt genom en ytterligare begränsning av byggnadstillstånden. Förnyade ingrepp för att minska likviditeten vidtogs senare i vår genom den generella räntehöjningen och genom en premiering av det frivilliga sparandet, och nu föreslås slutligen en höjning av skattesatserna för företagen.

Händelseförloppet på den ekonomiska politikens område visar ganska klart, att om man tidigare konsekvent genomfört en smidig omläggning och målmedvetet fullföljt den, skulle en del av de senare företagna ingreppen, som kan få skadliga verkningar, ha kunnat undvikas. De åtgärder, som nu staplats på varandra,

har samtliga riktats mot näringslivets investeringar. Vi har nu kommit in i ett läge med en utomordentlig knapphet på kredit. Främst går detta ut över näringslivets lånebehov, och det måste medföra en kraftig uppbromsning av investeringarna, särskilt som företagsinvesteringar drabbas av en investeringsavgift. Även den kommer att verka kraftigt återhållande. Även för de investeringar, som ändå måste fullföljas, medför den en kraftig fördyring. Den mycket restriktiva byggnadsregleringen verkar i samma riktning. Till sist måste den nyligen beslutade skärpta företagsbeskattningen föra till en begränsning av investeringarna.

Allvarliga betänkligheter måste anföras mot att åtgärderna så ensidigt inriktas mot näringslivets investeringar, detta särskilt som utvecklingen mot alltför stora anspråk på våra resurser inte främst beror på ökningen av de enskilda investeringarna. I nationalbudgeten redovisas en efterfrågeökning åren 1954—1955, hänförlig till konsumtionen, med 1 800 miljoner kronor. Ökningen av de enskilda investeringarna beräknas till 460 miljoner kronor. Mot denna bakgrund är det inte rimligt att främst inrikta de efterfrågebegränsande åtgärderna mot det privata investeringsområdet, detta särskilt som konsumtionen alltså stimuleras genom vidhållande av generella subventioner.

Även i propositionen nr 190 är finansministern inne på det temat, att man borde inrikta åtgärderna mot konsumtionen. Det säges där: »Det bör också hållas i minnet, att den gradvisa skärpningen av den ekonomiska politiken alltså sedan i somras huvudsakligen träffat företagarsektorn och investeringsverksamheten. En sådan dämpning av aktiviteten i företagarkvällen är nödvändig i rådande konjunkturläge, men den bör inte drivas hur långt som helst. Direkta åtgärder mot en för hastig stegring av konsumtionen skulle därför vara ändamålsenliga i den situation som uppstått, när de starka spänningarna i ekonomin utkristalliserat sig i betydande inkomsthöjningar.»

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Att trots detta ovanpå alla de redan vidtagna åtgärderna mot företagen och deras investeringar ytterligare genomföra den nu föreslagna skattehöjningen är orimligt, men också inkonsekvent ur ekonomisk-politisk synpunkt.

Jag har redan inledningsvis antytt den kraftiga skärpningen av företagsbeskattningen, som de ändrade reglerna medfört. Dessa, nu påbyggda med en höjd skattesats, gör en sund utveckling av vårt ekonomiska liv omöjlig. Efter den nu föreslagna 25-procentiga höjningen av skattesatsen kommer den direkta statsskatten och kommunalskatten att uppgå till inte mindre än 56 procent av inkomsten. Under den övergångstid, som stadgats för de nya skattereglernas införande, kommer skattebelastningen för åtskilliga företag, som blir tvungna att ta fram sina reserver, att bli ännu högre, och inkomsten kommer att bli direkt underkastad en beskattning av rent konfiskatorisk art.

Den föreslagna höjningen av skattesatserna har som sagt motiverats som konjunkturpolitiska åtgärder. Skattehöjningen kan emellertid enligt min mening ej utgöra en åtgärd, som logiskt och nödvändigt kan tjäna till att motverka den nuvarande inflationistiska utvecklingen. Denna önskvärda ekonomiska jämvikt kan tvärtom med en sådan åtgärd bli svårare att uppnå. Efterfrågeökningen är i huvudsak beroende av den kraftiga inkomststegring, som kan väntas av årets avtalsrörelse. I första hand måste man räkna med att den kommer att medföra en ökning av den privata konsumtionen. Ett tillbakahållande av denna konsumtionsökning måste främst eftersträvas med en efterfrågebegränsande ekonomisk politik. Räntehöjningen och åtgärderna för att öka det enskilda sparandet torde få en sådan verkan. En höjning av företagsbeskattningen kan emellertid inte väntas medföra några direkta verkningar i den riktningen. Eventuella konsumtionsbegränsande verkningar kan inte väntas bli uppnådda annat än indirekt genom driftsinskränkningar och investeringsminskningar inom företagen, och det

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

kan först på längre sikt bli fråga här om.

Verkningarna av skattehöjningen kommer emellertid också att hämma produktionen. Det syfte, som den ekonomiska politiken måste söka tillgodose, kommer därigenom att motverka uppnåendet av en jämvikt mellan tillgång och efterfrågan i samhällsekonomin. Det är nämligen också önskvärt, att man söker främja en ökning av produktionen. I nationalbudgeten räknar man med att den totala produktionen i vårt land skulle kunna ökas 1955 jämfört med 1954 med icke mindre än 4,5 procent, och man säger att man nu synes ha »grund för en något mer optimistisk syn på möjligheterna till fortsatt produktivitetstegring». Möjligheten att göra en säker bedömning är givetvis svag, men nog tycker jag att försiktighet här vore på sin plats. Att bedöma möjligheterna till produktivitetsoökning så optimistiskt synes mig visa att man inte alls tagit med i beräkningen verkningarna av de direkt och indirekt produktionshämmande åtgärder, som nu föreslås. En sådan politik kan inte undgå att eliminera många produktivitetshöjande investeringar och fördröja en i och för sig önskvärd rationalisering. Dessa beklagliga verkningar vid en investeringshämmande politik kommer att framträda i en större omfattning, om den föreslagna höjningen av skattesatserna genomföres.

Riskerna för utvecklingshämmande verkningar av de mot företagen riktade åtgärderna kommer att framstå som än större, om man även betraktar den press, som kommer att utövas på vår handelsbalans. Det gäller att förebygga en alltför stor ökning av vår import; vår valutaserv har redan krympt i sådan utsträckning, att vi med all makt måste försöka stoppa en fortsatt avtappning. I detta syfte måste vi också stärka vår export, och detta kan ej ske annat än genom en fortsatt investeringsverksamhet på en hög nivå. Åtgärderna mot företagen rimmar ej väl härmed. Detta kanske också får ses emot den bakgrunden, att inom de länder, som vi i första rummet har att konkurrera med, går utvecklingen i rakt motsatt riktning. Där söker

man mildra beskattningen och i övrigt vidta åtgärder, som direkt stärker företagens konkurrensförmåga.

Jag har en hel del uppgifter, som visar att tendensen är alldeles klar i detta avseende, men jag skall med hänsyn till den tid, som vi har till förfogande för våra förhandlingar nu, avstå från att redovisa dem. Jag räknar med att de är kända för de flesta av kammarens ledamöter, i varje fall av finansministern och av dem, som företräder utskottet.

Herr talman! Jag skulle sedan vilja beröra frågan om avvägningen av skattesatserna mellan olika företagargrupper, mellan aktiebolag och ekonomiska föreningar. Skatten för de ekonomiska föreningarna föreslås visserligen höjd med 25 procent, alltså från 32 procent till 40 procent av den beskattningsbara inkomsten. Alltså med en höjning med samma procentsats som för bolagen. Men vi bör komma ihåg, att eftersom det förelåg en viss olikhet och man nu lägger på detta procenttal på båda skattesatserna, vidgar man ytterligare skillnaden, gör skattebelastningen å bolagen relativt högre och därigenom försvårar den möjlighet till konkurrens på lika villkor, som är så eftersträfvansvärd. Skillnaden blir nu 10 procent i skattesatsen i stället för som förut 8 procent. Jag hoppas att vi skall kunna räkna med allas medverkan när det gäller att ta bort denna fula fläck, och jag hoppas att vi skall kunna vinna även finansministerns intresse härför. Jag kan inte tänka mig att de, som nu drar fördel av denna ökade skillnad, skall undandra sig att vara med om att söka skapa rättvisa och opartiskhet på detta område.

Jag skulle sedan också vilja säga ett par ord om en fråga, som mera i förbigående har berörts. Det är frågan om hur man tänker sig att näringslivet i fortsättningen skall kunna få sin kapitalförsörjning tillfredsställande ordnad. Med den hårdare belastning på företagen, som nu genomföres, kommer det att bli mycket svårt för dem att uppfylla de krav på skälig räntabilitet, som ändå måste uppställas och som måste vara för handen för att företaget skall kunna

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

startas eller drivas eller utvidgas. Det gäller ju att sörja för tillskott av kapital både för förnyelse och utveckling av företagen. Denna fråga är helt visst mycket angelägen men jag hoppas att den i fortsättningen kommer att tillbörligt beaktas. Finansministern erinrar sig nog, att denna fråga framförts till honom vid flera tillfällen. Men man har icke i något sammanhang sett spår av att han insett behovet av att sörja för en tillfredsställande lösning av detta spörsmål.

Till sist skulle jag vilja knyta några ord till de synpunkter, som framförts i motionerna nr 541 i första kammaren och nr 671 i andra kammaren. Motionärerna har sökt påvisa nödvändigheten av att komma över till en friare ekonomi med övergivande av den hittills förda regleringspolitiken och den politik, genom vilken man beskattningssvågen söker styra utvecklingen. Vad som gjort att vi råkat i svårigheter är den fulla sysselsättningens politik, som har drivits till överdrift och utan hänsyn till penningvärdet. Nu pågår en utredning därom, och vi lär ju få ta del av den efter hand. Men det är säkerligen plats för att redan nu uttala en varning för att fortsätta på den väg, som regeringen hitintills har följt. Det har varit fråga om regleringar och direkta ingrepp utan utnyttjande av allmänt verkande medel. Det har visat sig att den ena regleringen bara föder nya ingrepp och nya regleringar. Beskattningsspolitiken och den återhållsamma politiken, kombinerad med fortsatta subventioner, är ju också en anomali, som bara leder till ökade krav och ökade subventioner. Det är helt visst nödvändigt att söka komma ifrån den ransoneringsmentalitet, som följer med denna politiska uppläggning. Den skapar bara ständigt redovisade brist-situationer med brister som aldrig kommer att kunna täckas utan som leder utvecklingen till en fortsättning i de gamla spåren.

Jag vill med detta ha sagt, att det synes mig nödvändigt att vi kommer över till en fri ekonomi, där man låter varorna säljas fritt till de priser som det kostar att framställa dem och gör avsteg

från den grundregeln endast för klart sociala fall. Regeringen måste ju inse, att våra svårigheter inte kan lösas med de medel som nu föreslås. Det kommer bara att leda till att dagens svårigheter blir morgondagens.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av herr Wehtjes uttalande i början av sitt anförande vill jag säga, att jag alltid i diskussioner om bolagsbeskattningen har sammanfört frågan om skattereglerna och skattesatserna. Jag har vid flera tillfällen sagt, att en ändring av skattereglerna måste leda till en omprövning av skattesatsen, och det var under det mottot som jag arbetade inom företagsbeskattningskommittén för att se, om de mera permanenta regler, som vi där kom fram till, borde föranleda någon sänkning i skattesatsen. Jag kom till ett negativt resultat. Herr Wehtje hade en annan mening, men jag och majoriteten ansåg att denna ändring av skattereglerna inte behövde föranleda någon sänkning av skattesatserna.

Nu är det fråga om en tillfällig höjning av skattesatsen under en tid av våldsamma expansionstendenser och medan man väntar på en undersökning, som utlovats från finansdepartementet om olika åtgärder av skatterättslig natur att vidtagas i starkt utpräglade konjunkturlägen. Resultatet av denna utredning väntas redan till hösten, och därmed är den provisoriska karaktären av det förslag som här ligger på kammarens bord ytterligare understruken.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara be att få uppfriska herr Sjödahls minne med att säga, att det var han som föreslog att vi skulle taga under övervägande att sänka skattesatsen, när vi hade format ut de permanenta reglerna för avskrivning och varulagervärdering; det var inte jag. Det var jag som sade nej till herr Sjödahls förslag.

Sedan vill jag säga, att när vi inom

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

företagsbeskattningskommittén talade om särskilda åtgärder, som skulle vidtagas i exceptionella konjunkturlägen, menade vi att det verkligen skulle vara fråga om en exceptionell högkonjunktur. Vi hade väl närmast i tankarna en sådan som vi upplevde 1950, 1951 och 1952 och inte ett sådant läge som vi nu har. Vi har ju en ungefär stabil prishöjning, exportpriserna är ingenting att anmärka på och importpriserna är tämligen stabila. Jag kan inte förstå att man kan kalla detta för en överdriven konjunktur. I vilket avseende är den det? Och om vi inte har en exceptionell högkonjunktur, faller ju herr Sjödahls argumentering för en skatte-skräpning helt och hållet.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! När läget är sådant att praktiskt taget varje arbetare är sysselsatt, när det är en utomordentlig efterfrågan på arbetskraft och när det uppenbarligen på industriellt och andra håll finns en investeringslust som spränger våra resurser, då har vi ett extremt läge.

Herr Wehtje berättade litet om vad som hade förevarit inom företagsbeskattningskommittén. Jag trodde verkligen att herr Wehtje under sin riksdagsmannatid så småningom hade utvecklat sig till en så snarfyndig politisk räv som åtskilliga här blir och att han hade förstått, att det var ett slags blodprov som jag tog på herr Wehtje, då jag ställde den frågan.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte tala om rävar i detta sammanhang, men jag frågar: Den som uppträder på det sätt som herr Sjödahl nu bekant, att han gjort, vad tycker han själv att han är förtjänt att kallas, när han ser på sina göranden och låtanden? Hur känner sig herr Sjödahl, när han säger att han framställde denna fråga till mig utan att mena vad han sade?

Angående konjunkturläget skulle jag vilja fråga: Syftar man inte till att ha en sådan normal konjunktur här i lan-

det, att alla människor är fullt sysselsatta? Det har ju vitsordats även under debatterna i bevillningsutskottet, att detta skall vara det normala. Då kan man väl inte efteråt komma och säga, att eftersom alle man nu är sysselsatta, har man genast fått en överkonjunktur.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Om förhållandena är sådana, herr talman, att man har 100 arbetare men efterfrågar 150, att man har möjlighet att göra investeringar för en miljon kronor men vill göra investeringar för två, då råder en sådan konjunktur, att kraftiga motåtgärder måste vidtagas.

Herr WEHTJE (h) kort genmäle:

Jag skall inte ytterligare förlänga debatten. Jag vet inte, om herr Sjödahl hörde på mitt anförande nyss, när jag framhöll att det just är reglerings- och ransoneringsmentaliteten som vi har så mycket ont av.

Låt mig ta ett enkelt exempel. Om vi frågade svenska folket, hur mycket kaffe det skulle vilja köpa, för den händelse det skulle bli ont om kaffe, så kan herr Sjödahl vara övertygad om att det deklarerade behovet skulle vara så stort, att vi omedelbart finge införa kafferansonering. Min mening är, att om man slopar regleringar och ransoneringar och i övrigt för en efter läget avpassad penningpolitik, så kommer inte kraven på vare sig arbetskraft eller investeringar att bli större än våra resurser medger.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Under överläggningen har ifrågasatts, huruvida inte diskussionen lämpligen kunde omfatta även bevillningsutskottets betänkande nr 53, och vissa talare har redan fullföljt den tankegången. Också jag skall därför tilllåta mig att säga några ord i anslutning till det sistnämnda betänkandet.

Innan jag går in därpå, skulle jag emellertid vilja rikta mig till herr Sjödahl beträffande ett par frågor. I sina genmälen gav herr Sjödahl, såvitt jag

uppfattade honom rätt, inte något besked om vad han egentligen menade med sitt uttalande att högern ville sänka skatterna medelst en skatt, som högern inte ville ha. Jag tror, att det finns anledning för herr Sjödahl att komma med ett klarläggande på den punkten. Jag tolkar nämligen uttalandet på det sättet, att det ägde något samband med eller utgjorde ett återfall till den mycket enkla eller förenklade agitation, som under förra året gjorde sig så bred och som gick ut på att inbilla människor, att högern var beredd att höja beskattningen för de fysiska personerna för att kunna sänka den för de juridiska. Jag finner det lämpligt att söka förebygga, att en sådan agitation upprepas.

Herr Sjödahl sökte krångla till eller krångla bort tidigare i olika sammanhang gjorda uttalanden att, därest en ändring av reglerna för den fria avskrivningsrätten bleve aktuell, skulle också i det sammanhanget frågan om företagsbeskattningen upptagas till omprövning. I anslutning till vad herr Sjödahl yttrade på den punkten skulle jag vilja fråga: Menar herr Sjödahl verkligen, att denna omprövning lika väl skulle kunna resultera i en ytterligare skärpning av företagsbeskattningen som i en sänkning därav? Om herr Sjödahl svarar ja på den frågan, kommer jag med hänsyn till den benägenhet för överord, som ett sådant jakande svar skulle kunna utlösa, att avstå från att kommentera detsamma. Men jag skulle gärna vilja ha ett svar av herr Sjödahl.

Herr Sjödahl sade också något om att det inte var meningen, att den extra beskattning, som man nu avser att belasta företagsamheten med, skulle bli permanent. I utskottet var man från visst håll mycket angelägen om att utskottet skulle göra ett bestämt uttalande på den punkten, men ett sådant uttalande ansågs dock inte böra ifrågakomma.

Vad beträffar bevillningsutskottets betänkande nr 53 berör det frågan om en sänkning av bilskatterna samt vidare frågan om kvarlåtenskapsskattens vara eller inte vara och slutligen frågan om uttagningsprocentens storlek.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

I fråga om bilskatterna krävs måhända ett klarläggande från min sida, som innefattar besked om hur vi på högerhåll ser på spörsmålet därom. Den vid fjolårets riksdag genomförda höjningen av bilbeskattningen beslutades ju under den motiveringen att den var nödvändig för finansiering av väginvesteringarna enligt en plan, som då framlades och som omfattade åren 1953 till och med 1959. I dagens läge torde det emellertid framstå såsom obestridligt, att bilskatterna därigenom bestämdes högre än som erfordrades för det angivna syftet. Nya beräkningar har också visat, att bilskatteinkomsterna, om de gällande drivmedels- och fordonsskatterna bibehålles, kommer att bli icke oväsentligt större än som förutsatts. Det förefaller även sannolikt, för att inte säga säkert, att väginvesteringarna i varje fall under de två första av planens fem år måste väsentligen skäras ned i förhållande till vad som tidigare avsetts. Någonting nytt har också kommit till på detta område genom den återinförda bilaccisen, som man inte räknade med i fjol. Den kommer att ge en avkastning på kanske 100 miljoner kronor eller mer, och denna avkastning skall tillgodoföras automobilskattemedlen.

Bilaccisens återinförande medför alltså ett kraftigt nettotillskott till »bilskattebudgeten», vilket i sin ordning ytterligare understryker kravet på en sänkning av de ordinarie bilskatterna.

Vidare kommer säkerligen utbyggnadstakten beträffande våra vägar inte att bli densamma, som tidigare räknats med. I statsverkspropositionen framhålls också, att arbetsmarknadssituationen och konjunkturläget i allmänhet inte är vidare gynnsamma för en forcering av väginvesteringarna. Statsrådet Hjalmar Nilson antyder till och med, att det kan krävas nedskärningar av vägbyggandet under åren 1955 och 1956 till samma nivå som år 1954, vilket skulle innebära en årlig anslagsförbrukning av 250 miljoner kronor, d. v. s. långt under femårsplanens kalkyl och de anslag, som upptagits i budgetkalkylerna. Kungl. Maj:t har också för någon tid sedan fastställt

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

förbrukningen av bilskattemedlen för vägbyggandet under innevarande år till 250 miljoner kronor, alltså 70 miljoner kronor mindre än enligt femårsplanen. Bilskatterna kommer följaktligen att ge en större avkastning än som beräknats, och väginvesteringarna i förhållande till det uppgjorda programmet blir mindre än som beräknats. Konsekvensen härav blir, att bilismen kommer att avkrävas stora belopp, som inte under respektive år kommer att användas för de avsedda ändamålen. Automobilskattemedelsfonden kommer sålunda att uppvisa växande överskott, och icke förbrukade andelsslag kommer att lagras. Konsekvensen härav kan inte gärna, åtminstone med mitt sätt att se, bli någon annan än en sänkning av skattepålagorna för bilismen.

Sedan några ord om kvarlåtenskaps-skatten! Den har ju diskuterats i många tidigare sammanhang, och de synpunkter, som därvid har framförts från högerhåll, skall väl inte här upprepas. De bör vara kända för kammarens ärade ledamöter. Så mycket bör i alla fall sägas, att vår bristande förståelse för denna skatteform sammanhänger med dess konstruktion, dess inkonsekventa och irrationella ställning i skattesystemet, dess säkerligen destruktiva verkningar på människornas vilja till sparande och risktagande och till produktiva insatser över huvud taget. Den har inte heller fiskaliskt sett lämnat en avkastning som tillnärmelsevis svarar mot vad som förutsatts.

Att kvarlåtenskapsskatten måste framstå såsom ganska orimlig kan belysas med ett exempel. De fall är inte sällsynta, då på grund av den årliga förmögenhetsskatten eller främst på grund av denna den sammanlagda skatten till stat och kommun närmar sig och i vissa fall överstiger den skattskyldiges totala beskattningsbara inkomst. Hur kan man motivera eller betrakta såsom försvarligt att en sådan skattskyldig skall vid sitt frånfälle anses häfta i skuld till det allmänna, understundom för belopp som i de extrema fallen närmar sig hälften av hans förmögenhet? De samhälls-

ekonomiska verkningarna av en sådan ordning har jag i sammanhanget bortsett från, och jag skall inte heller inlåta mig på några uttalanden därom.

Jag vill sluta med att säga, att skälen för kvarlåtenskapsskattens avskaffande har varit och är så starka, att det inte tarvas något slag av utredning därom, såsom bondeförbundet har föreslagit, och inte heller överväganden om någon kompenserande höjning av arvslotsbeskattningen, som folkpartiet tycks vara intresserat av. Kvarlåtenskapsskatten bör sålunda bort utan vidare; det är den enda linjen som bör följas med högerns sätt att se.

Slutligen några ord om uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten för fysiska personer under nästa budgetår. Frågan härom ligger för högerns vidkommande till på alldeles samma sätt i dag som vid motsvarande tidpunkt åren 1953 och 1954. Då som nu har högern stannat för en uttagningsprocent av 100. Grunden därför är principiellt sett alltså densamma. Högerns inställning är sålunda den, att en minoritet inom riksdagen inte är ansvarig för vad majoriteten mot dess avrådande eller avstyrkande beslutat och att denna minoritet är i sin fulla rätt att ge uttryck för hur budgetläget skulle ha tett sig och vilken skattebelastning å medborgarna som skulle ha krävts därest dess ställningstaganden i de skilda sammanhangen accepterats av riksdagen. Högern har också den inställningen, att ramen för det allmännas förfogande över medborgarnas inkomster bör krympas. Rätten till personlig disposition över den egna arbetsinsatsens avkastning bör stärkas och vidgas. Detta är inte blott en väg till stabilare penningvärde och säkrare sysselsättning, utan också en metod att befordra eller underbygga den utveckling mot en vidgad personlig äganderätt även för de stora grupperna av medborgare, som ligger i tiden.

Någon kan ställa den frågan: Ger högerns utgiftspolitik utrymme för en sänkning av uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten från och med nästa års ingång med 10 enheter? Till

svar på den frågan vill jag hänvisa till innehållet i de föreliggande högermotionerna. Därav framgår, att en sänkning av uttagningsprocenten med 10 enheter ned till den nivå, som förutsattes, då de nu gällande skatteskalorna fastställdes, är möjlig under de förutsättningar som högern genom sin politik sökt skapa. Därvid har behörig hänsyn tagits till den statsfinansiella effekten av från högerns sida framlagda förslag till utgiftsminskningar respektive utgiftshöjningar samt inkomstminskningar. Detta belyses närmare i den bilaga, som är fogad till högermotionerna. Jag ber att få hänvisa till den.

När herr Sjödahl var inne på frågan om uttagningsprocentens sänkning med 10 enheter inlät han sig ju på utsvävningar i alla möjliga riktningar. Bland annat hade han mycket att säga om hur obetydlig den skattesänkning skulle bli, som ett fullföljande av högerns tankegångar skulle medföra. Jag vill på den punkten blott säga, att när herr Sjödahl resonerar på detta sätt, riktas ju hans kritik i första rummet mot 1949 års skatteutredning, ty det är dess förslag, som högern här fullföljer. Den ståndpunkt, som skatteutredningen intog, var enhällig, och för resultatet svarade flera framträdande medlemmar av herr Sjödahls parti. Utredningen arbetade jämväl under ordförandeskap av en aktad medlem av det partiet. Jag har mycket svårt att tänka mig, att herr Sjödahl skall kunna inbilla folk att vad denna kommitté föreslog och ansåg böra eftersträvas skulle vara rena meningslösheten!

Jag skall, herr talman, i vederbörligt sammanhang på de olika punkterna ställa de yrkanden, som jag kan finna påkallade.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Det är intressant att konstatera, att det regerande partiet nu verkligen har fått upp ögonen för att det föreligger en fara för inflation. Men låt oss gå tillbaka och undersöka, var denna fara har sitt ursprung. Jo, synbarligen i den ekonomiska politik som har knäsatts här i landet från och med för-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

sommaren 1953. När vi från vårt håll i remissdebatten vid höstsessionen 1953 och vid remissdebatterna i följande förut sade, att denna ekonomiska politik måste dra med sig ett inflationstryck, då blev vi föraktfullt avvisade.

Vad som här föreslås, säger herr Sjödahl, är ett provisorium. Han hänvisar till att den nu arbetande konjunkturexpertkommittén skall bli färdig i höst. Men förhåller det sig inte på det sättet, att dessa experters resultat måste överarbetas av en politisk instans? Om så är fallet, torde vad som här i dag kommer att fastställas inte bli bara ett provisorium.

Herr Sjödahl gav en mycket bestämd utfästelse om att den skärpta bolagsbeskattningen är en tillfällig åtgärd. Har herr Sjödahl bett finansministern om lov, innan herr Sjödahl lämnade denna utfästelse? För övrigt kan man fråga sig, vad utfästelsen är värd, sedd mot bakgrunden av vad herr Sjödahl i övrigt yttrade eller sedd mot bakgrunden av att han har varit med om att avslå herr Gustaf Elofssons yrkande om att i utskottets skrivning skulle ingå ett särskilt stycke, där utskottet utlovade, att skattehöjningen skulle ha en tillfällig karaktär. Vidare är att märka att vad som här föreslås är avsett att intas i de ordinarie skatteförfattningarna. Detta skulle väl näppeligen komma i fråga, om avsikten vore att skatteskräpningen bara skulle vara provisorisk.

I övrigt vill jag inte använda så hårda ord som herr Velander nyss, när han sade att herr Sjödahl inlät sig på »utsvävningar i alla riktningar». Men det var på en punkt i sitt anförande, som Sjödahl nog sade för mycket. Han yttrade, att här inte föreligger något som helst löftesbrott från år 1947, då företagsbeskattningen ökades med 25 procent. Men när den ökningen verkställdes hänvisades det ju — inte minst ifrån dåvarande finansministern Wigforss — till att den ökade företagsbeskattningen kompenserades av den fria avskrivningsrätten, och samma synpunkter har kommit fram från socialdemokratiska partiets sida senare i olika sammanhang.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Jag kan erinra om att 1949 års skatteutredning betonade, att frågan om bolagsskattens höjd var intimt sammankopplad med bolagens möjligheter att skattefritt bilda dolda reserver. Om rätten för bolagen till avskrivning av inventarier och nedskrivning av lager skulle bli väsentligt beskuren, skulle frågan om beskattningens höjd böra tagas till förnyad omprövning. Jag föreställer mig att kommittén inte hade tänkt sig, att en inskränkning i den fria avskrivningsrätten samtidigt skulle dra med sig en *höjning* av bolagsskatten, utan i stället en *sänkning* av densamma.

Samma inställning hade också den företagsbeskattningskommitté där herr Sjö Dahl var ordförande. I kommitténs betänkande, liksom i proposition nr 100 i år, har just diskuterats frågan om en *sänkning* av bolagsskatten. Det har inte gjorts några löften, men frågan har diskuterats, och en *höjning* av denna skatt har aldrig tidigare ifrågasatts.

Nu säger herr Sjö Dahl: Varför yrkar oppositionen på en skattesänkning under det att en utredning pågår på skatteområdet? Resonemanget är tydligen det, att en skatteökning alltid är motiverad, vare sig utredning pågår eller inte och vare sig det har funnits någon föregående utredning bakom vad som föreslås eller inte.

Herr Sjö Dahl sökte att förta intrycket av att här återigen ägde rum en 25-procentig höjning av den statliga bolagsskatten genom att dra in kommunalskatten i sammanhanget. Han kom fram till att i själva verket skattehöjningen bara är på 19 procent — skatten stiger från ungefär 47 till 56 procent totaliter, alltså statsskatten och kommunalskatten tillsammans. Men, herr Sjö Dahl, det är ju den statliga beskattningen vi i dag resonerar om! Vad som sker ute i kommunerna behöver vi inte blanda in i detta sammanhang.

Herr Wehtje har förut i dag starkt understrukt, att den största faran av alla de skatteåtgärder som nu staplas på varandra är, att den konsolidering som har ägt rum i våra företag de senaste åren kan komma att bli väsentligt rubbad in-

för en nedgång i konjunkturerna. Jag läste häromdagen en notis i Morgon-Tidningen. Den rörde en rapport till Internationella arbetskommissionens årskonferens, som skall hållas i Genève i juni månad. I den rapporten framhålls, att i de redan industrialiserade länderna går för närvarande förändringen i industriens produktionsinriktning snabbare än någonsin. Det har beräknats att hälften av befolkningen i USA nu är sysselsatt i produktion och distribution av produkter, som för femtio år sedan var mänskligheten fullkomligt okända, och det har beräknats att om tjugofem år kommer hälften av befolkningen att vara sysselsatt med framställning av produkter som vi nu inte känner till, men som vi kan ana på grund av den naturvetenskapliga utvecklingen. Att det har gått så snabbt beror på att just i dessa nya industrier är möjligheten till hög produktivitet störst. Särskilt gäller detta de kemiska och elektriska industrierna samt olje- och gummiindustrierna, vilka uppvisat den snabbaste tillväxten, under det att en relativ tillbakagång noterats för textil- och beklädnadsindustrien.

När man träffar företagare i vårt land, kommer alltid det problemet fram, hur vi i den internationella konkurrensen skall kunna hålla ut. Det är endast genom att företa en konsolidering och en på grund av konsolideringen effektiv investering, som vi kan hålla ut i det långa loppet.

Nu vet jag att det är ganska meningslöst med denna diskussion i dag. Majoriteten finns, och beslutet är redan latent fattat. Men skulle jag uttala ett önskemål, så vore det att herr Sjö Dahls utfästelse, att det som här beslutas i dag endast skall vara en tillfällig åtgärd, måtte gå i uppfyllelse.

Herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Det kan väl inte gärna råda några delade meningar i denna kammare därom, att konjunkturläget just nu karakteriseras av ett efterfrågeöverskott. Jag nämner detta då det på herr Spetz verkade, som om han på denna punkt hyste sina tvivel. Det var väl

närmast fråga om den precisering, som nationalbudgeten innefattar av beloppet 1 000 miljoner. Jag säger att alldeles oavsett denna precisering kan man inte undgå att finna att det är många kriterier, som visar oss att det råder en spänning i vår samhällsekonomi. Det är en icke önskvärd valutautströmning; det är en ökad efterfrågan av arbetskraft, över tillgången inom åtskilliga områden; det är en tillströmning av ansökningar om byggnadstillstånd för enskilda investeringar, som växer och växer. Jag behöver väl inte spilla många ord på detta, ty det är väl, som sagt, en relativt allmän mening att detta är riktigt. Det har här kommit fram synpunkter från olika håll, som gått ut på att det tidigare hade bort vidtagas åtgärder för att icke det läge som nu är skulle ha inträffat. Detta tyder ju på att man inser att läget är sådant, att någonting borde ha gjorts.

Jag måste säga att de synpunkter, som herr Wehtje och herr Ohlon här har framfört, är rätt så vägsamma, när de talade om vad högerpartiet och folkpartiet sade 1953, då de krävde en omläggning av den ekonomiska politiken. Javäl, det kunde man väl säga. Men innebar det att man ansåg, att det då fanns klara — eller ens dunkla — utsikter till en tillspetsning av konjunkturen? Hade herr Wehtje, som tillhör den grupp av samhällsmedborgare som under 1953 och långt in på 1954 utmålade konjunkturläget i vårt land såsom mycket tryckt, som talade om hur omöjligt det var att sälja svenska varor till utlandet på grund av våra höga kostnader och den hårda utländska konkurrensen, och hade alla de, som ständigt siade om en depression, samtidigt den meningen, att det var nödvändigt att skärpa den ekonomiska politiken för att hindra en inflationistisk utveckling?

Nej, mina herrar, det är bäst att sluta upp med detta tal, ty det är ingen konsekvens i resonemanget. Man sammanblandar två ting. Man har velat ha en annan typ av ekonomisk politik, men frågan om konjunkturutvecklingen berörde man icke.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Jag skulle för min del vilja säga, att trots vad man nu säger om att åtgärder borde ha vidtagits tidigare — jag vet ju själv hur orimlig den tanken egentligen ur politisk synpunkt är — finns det väl i alla fall ganska goda utsikter till att vi skall kunna hindra en inflationistisk prisstegring. Den skall vi hindra med den ekonomiska politikens hjälp. Skulle man hålla sig till principiella deklarationer, vill jag säga att det råder stor enighet om hur den återhållande politiken egentligen skall se ut. Det skall vara kreditpolitik, det säger alla.

Det finns naturligtvis en betydande skillnad mellan regeringspartierna och oppositionen därutinnan, att regeringspartierna i kreditåstramningen ser det verksamma elementet medan ränteändringar bara spelar den sekundära rollen av att vara en regleringsfaktor, som ger tekniska förutsättningar för en kreditåstramning, under det att oppositionspartierna tycks betrakta själva ränterörligheten som en självverkande kostnadsfaktor. Det är klart att denna skillnad avspeglar sig på det sättet, att vi från regeringspartiernas sida är mera återhållsamma i vår lust att använda räntevapnet än vad man är på oppositionsidan.

Men, ärade kammarledamöter, vad vänder sig en kreditpolitik i åstramande riktning emot? Vad är det den skall åstadkomma? Jo, den skall åstadkomma en begränsning av investeringarna, i främsta rummet de enskilda investeringarna. Samtidigt med att man på högerhåll är anhängare av tanken på en restriktiv kreditpolitik, beklagar man sig, såsom herr Velander här gjorde, över att den ekonomiska politiken riktar sig mot investeringarna, och herr Wehtje förklarar, att en politik, som syftar till att hålla tillbaka investeringarna, är orimlig och inkonsekvent.

I själva verket har ju kreditpolitiken liksom andra åtgärder med samma syfte naturligtvis icke bara en gynnsam verkan. Jag säger utan vidare, att det här är fråga om ett nödvändigt ont. Det är ingen människa som anser annat än att det är nyttigt med investeringar och

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

rationaliseringar. Så långt man kan investera och rationalisera är detta bra för den framtida produktionsutvecklingen. Men jag upprepar vad jag tidigare sagt mer än en gång, att det är ingen nytta med att driva fram investeringar, vilka går utöver ramen för samhällets resurser. Det betyder inte att man skapar mera investeringar. Det betyder bara att man gör dem dyrare. Man kan aldrig använda mera tillgångar än som finns. Åtgärder för att motverka investeringar måste därför alltid läggas så, att man får den avvägningen, att man inte hindrar mer än vad som är nödvändigt. Det som är nödvändigt att hålla tillbaka måste emellertid hållas tillbaka.

Från flera håll, bland annat från herr Spetz och från herr Wehtje, har den frågan kommit: Varför riktar vi oss mot investeringarna, när vi egentligen borde rikta oss mot konsumtionen? Ja, mina ärade damer och herrar i oppositionen, varför gör vi det? Kan man från oppositionens sida påstå, att regeringspartierna har röstat ned något förslag från oppositionens sida om åtgärder för att skapa återhållsamhet i konsumtionen? När fick vi i så fall något förslag därom? Åren 1946 och 1947 föreslog högern en omsättningsskatt, och 1949 begärde högern allmänt verkande åtgärder för att hålla tillbaka konsumtionen. Men därefter har jag aldrig haft anledning att ta ståndpunkt till något förslag i den riktningen, varken från högern eller från folkpartiet. Vad är det för mening med att komma med detta tal om att regeringen i sina åtgärder riktar sig mot investeringarna, fastän den i verkligheten borde rikta sig mot konsumtionen, när de som säger detta icke själva velat ge något aktivt bidrag till en konsumtionsbegränsning?

Jag tog upp detta resonemang i samband med kreditpolitiken, därför att det bör föras där. Kreditpolitiken är ju nämligen huvudåtgärden när det gäller att hålla tillbaka investeringar. Men jag trodde faktiskt att vi från båda sidor var överens om en annan sak, nämligen att kreditpolitiken bör kompletteras med en återhållande finanspolitik. I princip

kan vi väl också sägas vara eniga där om. Men jag undrar nu hur den enigheten ser ut i praktiken.

Vi har nu föreslagit en vinstbeskattning i den formen, att skattesatsen för bolagen skall höjas. Det förslaget har i dag mötts med, jag skulle nästan vilja säga, moralisk indignation. Här talas om löftesbrott. Man säger t. o. m. att det är löftesbrott av statsmakterna. Men jag har då aldrig varit med om att vare sig Kungl. Maj:t eller riksdagen har skrivit på några växlar i detta avseende, vilket egentligen vore orimligt. Ty varken riksdagen eller Kungl. Maj:t bör väl ge utfästelser, som icke en kommande riksdag eller en kommande regering vill hålla. Allt detta tal om att det 1947 skedde utfästelser är oriktigt. Det skedde väl inga andra utfästelser än de som gällde det då aktuella läget. Är det inte orimligt att tänka sig, att man skulle binda statsmakterna för all framtid genom uttalanden, vare sig dessa kommer från ett statsråd eller ledamöter av riksdagen?

När det här från herr Wehtjes sida så mycket talats om vad jag har sagt vid olika tillfällen, vill jag en gång för alla slå fast, att då jag talar om en sak, hänför jag mig till den föreliggande situationen, och mina uttalanden är inte avsedda att vara något slags programförklaring för evärdelig tid. Jag skall väl inte behöva varje gång stå här och säga, att detta är min bedömning av situationen i dag och de medel, som behövs i dag, och att ni inte får tro, att jag menar att mina uttalanden gäller för år 2000.

Vi är, säger man, löftesbrytare. Vi är nedrivande och förstörande vandaler — uttrycket är inte använt, men det var väl i alla fall innehållet. Ja, det är bra när man själv kan tillhöra en god och rättfärdig skara av kämpar mot en annan skara, som stämplas med moralisk mindervärdighet. Men jag tycker att man bör sluta upp med detta sätt att höja sina egna intentioner så högt i moraliskt avseende och nedvärdera motståndarnas till något mycket, mycket lågt.

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Om man nu här går in för en kredit-
åtstramning, som mycket hårt drabbar
alla dem som behöver låna pengar och
som hindrar dem från att göra investe-
ringar och rationaliseringar, är det då
inte konsekvent att också säga: Bör det
inte finnas en återhållande motvikt även
för sådana företag, som inte behöver
låna pengar därför att de har ekono-
miska resurser att göra sina investering-
ar utan att anlita kreditinstituten? Jag
kan inte finna att det är något felaktigt
däri, utan tycker tvärtom att det är en
ganska naturlig komplettering.

Här har jag å ena sidan fått höra av
herr Spetz och även av någon annan ta-
lare, att den höjda bolagsskatten inte
får någon återhållande verkan på inves-
teringarna. Å andra sidan har jag här i
dag också fått höra, att den kommer att
få en förödande inverkan på investe-
ringarnas omfattning. Det är väl ändå på
det sättet, att den får en verkan. Den
kommer att hindra investeringar, vilket
ju också är avsikten.

Man klagar över att en sådan åtgärd
som denna hindrar företagen från att
planera och säger, att läget ändras från
vecka till vecka. Jag är överraskad över
att höra ett dylikt argument emot mig
från dem som anser, att räntepolitiken
är en utomordentligt bra väg att gå
just emedan den är så smidig, att den
kan ändras från vecka till vecka. Så smi-
dig är nu inte beskattningen, men den
är ändå sådan att den kan ändras.

Denna vinstbeskattning har — jag vill
säga tillfälligt — tagit sig formen av en
höjd bolagsskatt. Jag kan tillägga, att
höjden på skatten har anpassats efter
kreditåtstramningen, eftersom den skall
vara ett komplement till den. Men jag
har väl observerat, att företagsbeskatt-
ningskommittén allvarligt diskuterat frå-
gan, om detta är en lämplig form med
rörlighet i företagsbeskattningen. Jag är
fullt medveten om att företagsbeskatt-
ningskommittén har ställt detta i tvi-
velsmål. Kommittémajoriteten har i stäl-
let pekat på att det i de konjunkturen,
där det kan vara nödvändigt, finns en
möjlighet att göra avskrivningsreglerna
rörliga och att det är en bättre väg. Den

vägen kan dock icke beträdas i dag där-
för att de nya reglerna ännu inte trätt
i kraft. Det kommer att ta åtskillig tid
innan de blivit genomförda, och några
förutsättningar att använda en viss rörlig-
het i avskrivningarna såsom en mot-
vikt vid en överkonjunktur har vi icke
för närvarande. Men det är inte mening-
en att denna fråga skall ligga oprövad
ända till dess att den penningvärdeut-
redningskommitté, som till hösten skall
tillsättas, blir färdig med sitt arbete. Jag
har i kompletteringspropositionen förut-
skickat, att det skall bli en utredning,
som skall ha till syfte att utreda frågan
om en viss rörlighet i företagsbeskatt-
ningen, som skall verka under tiden in-
till dess penningvärdeutredningen blir
färdig. Därför kan vi säga, att detta är
en tillfällig åtgärd. Vi har inte velat tids-
begränsa denna höjning av skattesatsen
därför att vi inte vet när den tiden kom-
mer, då man borde sänka den. Men det
har hela tiden förutskickats, att frågan
skulle tagas upp till omprövning inom
en inte alltför lång tidrymd.

Det är i stil med denna inställning som
vi från regeringens sida har ansett, att
de medel, som inflyter genom dessa skat-
ter, vilka nu användes för att hålla till-
baka investeringsverksamheten — den
höjda bolagsskatten och investeringsav-
giften — inte får gå ut i rörelsen igen
utan att medlen skall steriliseras och
därmed ytterligare hjälpa till att skapa
en åtstramning.

Det har på något håll satts i fråga, att
man kanske borde göra på samma sätt
med överskottet i automobilskattemedels-
fonden. Men det är ju ändå på det sätt-
et, att dessa medel bör vara lätt tillgäng-
liga och bör kunna tagas i anspråk utan
särskilda riksdagsbeslut, om det uppstår
situationer där det är möjligt att öka in-
vesteringarna på vägområdet. Därför är
det ur tekniska synpunkter inte lämpligt
att på samma sätt binda överskottet
i automobilskattemedelsfonden.

Även statens budget är väl en del av
finanspolitiken, och även budgeten bör
väl göras upp på ett sådant sätt, att den
bidrager till att skapa förutsättningar för
åtstramning i en situation där detta be-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

hövs. Den gamla regeln att löpande utgifter skall täckas med löpande inkomster och inte med lånemedel måste vi vidhålla.

Den budget, som nu föreligger till godkännande och som är tillstyrkt, följer gällande principer i allt, även i fråga om avskrivningarna. Jag kan därför säga att denna budget faller inom ramen för den politik, som vi nu bör föra.

Det kan under sådana omständigheter inte gärna vara rimligt att nu genomföra en skattesänkning. En allmän skattesänkning med 10 procent på den statliga inkomstskatten, som här har föreslagits, kan inte genomföras utan att den ökar behovet av upplåning för statsverket. Den kommer att sätta i gång mer pengar, och den kommer att öka efterfrågan. Därför är det enligt min mening inte lämpligt att i nuvarande läge sänka skatten.

En skattesänkning är alltid eftersträvarsvärd, men inte såsom ett konjunkturpolitiskt medel. Kan man sänka skatterna och låta människorna få behålla mera av sina pengar för sina alldeles privata utgifter, så är det bra. Men då skall man göra det med den klara förutsättningen, att man därigenom vill åstadkomma en höjning av levnadsstandarden. En skattesänkning blir på det sättet någonting som liknar en social reform. Man återbär pengar till människorna för att de skall få mer pengar att bruka. En sådan skattesänkning bör man göra när man har råd till det. Eft av de motiv, som gör att vi från regeringspartiernas sida nu så starkt arbetar för att få jämvikt och stadga i samhälls-ekonomien, är just att vi därigenom skall få möjlighet att genomföra en skattesänkning vid nästa års riksdag.

Det är inte någonting ovanligt att det sker skattesänkningar. När man hör oppositionen, verkar det ibland som om vi inte någon gång i världen hade kunnat tänka oss en skattesänkning. De kommunala ortsavdragen höjdes år 1950 med betydande kostnader för statskassan såsom följd. År 1952 skedde det en betydelsefull sänkning av statsskatten. Vid årets riksdag har i samband med skatte-

förenklingen fattats beslut, som innebär skattelättnader för mycket stora grupper av de skattskyldiga, och vi tänker oss att det vid 1956 års riksdag skall komma ett förslag om en allmän skattesänkning. Men vi kommer inte med dessa förslag med något tal om att vi därigenom skall kunna motverka en överkonjunktur. Vi vill inte göra svart till vitt. Vi kommer med förslagen med den uttryckliga motiveringen, att om statens finanser kan tåla det, så skall människorna inte behöva betala lika stor skatt som förut. De skall få tillfälle att höja sin levnadsstandard.

Vad jag nu sagt om den tioprocentiga skattesänkningen gäller också automobilbeskattningen. Det är ju ändå på det sättet, att när vi fattade beslut om nya skattesatser för motorfordonen var det förutsett, att det i början av femårsperioden skulle bli överskott men att dessa överskott skulle komma att tagas i anspråk i slutet av denna period. Hittills har ingenting i princip inträffat, som förändrar denna planläggning.

Det har här sagts: men nu kommer ju den nya bilaccisen till, som också skall tillföras automobilskattemedlen. Ja, det är sant. Men vi måste också komma ihåg att det kanske inom kort blir fråga om t. ex. att genomföra högertrafik, och man har ju från alla håll förutsatt, att de mycket betydande kostnaderna för den omläggningen skall betalas med automobilskattemedel. Är vi så säkra på att här finns några överflödiga pengar? Och nog är det väl bättre att ha dessa tillgångar i automobilskattemedelsfonden än att nu sänka skatten, för att kanske sedan om ett par år nödgas höja den igen. Hur kan man vara med om en sänkning i detta fall, när man är så kolossalt intresserad av stabilitet och så rädd för ändringar i beskattningen? — Men också ur konjunkturpolitisk synpunkt är det motiverat att inte nu genomföra en sänkning av automobilskatterna.

Jag kan väl utan vidare säga, att oppositionens inställning till konjunkturpolitiken är, att den vill göra *mindre* än regeringspartierna. Man vill inte vara

med om vinstbeskattningen — och därigenom blir aktionen mot inflationsrisken inte lika bred. Utöver kreditpolitiken har man egentligen ingenting att komma med. Man talar om skattesänkning och uppmuntran av frivilligt sparande, men det är åtgärder som icke har någon positiv verkan i nuvarande konjunkturpolitiska läge. En skattesänkning har, som jag sagt, sitt egenvärde. Också åtgärder för att uppmuntra frivilligt sparande kan ha sitt egenvärde. Men man skall inte försöka få folk att tro, att dessa åtgärder dessutom har den egenskapen, att de motverkar en överansträngning av konjunkturen. Det gör de icke! För min del tycker jag nog, att det närmast är ett kamouflage för brist på förslag, när man från oppositionens sida anser att dessa åtgärder är ett komplement till kreditpolitiken.

I fråga om budgeten har oppositionen två alternativ. Dessa alternativ har helt naturligt ingen annan betydelse än att de utgör principdeklarationer med åskådliggörande exempel; det är uppenbart att alternativen icke kan läggas till grund för riksdagens beslut om budgeten nästa år.

Högerpartiets alternativ är i all korthet detta: genom minskade statsutgifter, i främsta rummet minskade bostadssubventioner, skall utrymme för en skattesänkning beredas. Budgeten skall inte påverkas, ty inkomstminskningen motsvaras av en utgiftsminskning.

Det finns ingen anledning för mig att gå in på någon lång utläggning om denna sak. Alternativet låter sig diskutera. Det är bara så att riksdagen redan tagit ståndpunkt till det — utgiftsminskningarna har inte skett, och förutsättningen för alternativet är därmed borta.

Men jag vill för min del säga, att alternativet inte var så hållfast som man inom högerpartiet tror. Man ansåg att man kom fram till plus minus noll, men då hade man räknat med att det successiva genomförandet av den fria avskrivningen, som man föreslagit, skulle för nästa budgetår kosta 40 miljoner. Våra experter har kommit till siffran 100 miljoner. Jag skall inte diskutera vem som

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

i verkligheten har rätt, men sannolikt skulle högeralternativet komma att innebära ett underskott.

Det är bara en reflexion jag kan göra här. Borttagandet av den fria avskrivningen ansågs ju vara ett fruktansvärt slag mot näringslivet; det skulle leda till mycket stora bördor. Men när man nu från högerpartiets sida vänder på steken och skall räkna ut hur stor inkomstminskningen blir om man återinför den fria avskrivningen, låt vara successivt, så kommer man fram till relativt sett obetydliga belopp. — Det är alltid svårt att motivera på två håll samtidigt!

Folkpartiets alternativ kan sägas bestå i minskade statsinkomster med bibehållna utgifter — det är väl den rätta beskrivningen. Och den skillnad, som uppstår, skall lånas upp. Jag skall för min del inte mera vidlyftigt ta upp frågan om avskrivningarna på bostadslånen till diskussion; där har inte något nytt inträffat. Problemet är detsamma som diskuterats vid föregående riksdagar och som i förra årets valrörelse var föremål för en ingående granskning, och dessutom har ju riksdagen i går och i dag fattat beslut om saken. Det enda man skulle kunna tillägga är att det är en förunderlig elasticitet i folkpartiets ståndpunktstagande. Man vill inte att tillägglånen på hyreshus skall avskrivas på kortare tid än 30 år. Ända tills i år har man inte observerat att det finns ett avskrivningsproblem i fråga om subventionerna till egna hem, men i år har man plötsligt upptäckt det, och subventionerna skall nu enligt folkpartiets förslag avskrivas med 100 procent. Det är ganska förvånansvärt med denna olika behandling av två principiellt så likartade ting. Vi har för vår del också observerat problemet. Jag anser liksom folkpartiet att dessa egnahemssubventioner principiellt sett bör avskrivas med 100 procent. Men jag har inte velat göra det på en gång, eftersom vi kan räkna med att subventionsbeloppen kommer att minska, och därför kan vi med en viss årlig summa få dem avskrivna enligt en avskrivningsplan, som leder till samma

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

resultat utan att man alltför mycket rubbar budgeten. Men om man skall avskrika egnahemssubventionerna med 100 procent, borde man väl också, liksom regeringspartierna gör, göra det på hyreshusen.

Jag skall inte heller gå vidare in på det förslag, som folkpartiet framlagt, nämligen att man skall öka budgetens inkomster genom att ur kommunalmedelshöjningen tillföra den pengar, som aldrig blivit avsatta där. Frågan är en ren bokföringsfråga. Den påverkar inte det realekonomiska sammanhanget, och den har ingen inverkan på den kassamässiga utvecklingen. Det är inte felaktigt i princip att göra så, och de nya förslagen leder ju till att vi efter något år kommer att vara i en situation, där detta system är helt genomfört. Men folkpartiet vill göra detta för att förgylla budgeten, för att göra den starkare än den är, för att ge den intryck av att visa ett stort budgetöverskott och för att på det sättet få ett motiv för det förslag till skattesänkning, som man inte — som höger — har sökt att vinna genom att minska utgifterna. Jag skulle för min del vilja slå fast, att folkpartiet tillsammans med kommunisterna i alla fall är den grupp, som vill göra minst för att hålla inflationsriskerna tillbaka. Jag kan inte undgå att göra den reflexionen.

Alla åtgärder, som vidtagits för att hämma konjunkturutvecklingen, drar alltid med sig sina svårigheter. De drabbar många människor och många företag hårt — det vet vi. Detta självklara faktum får vi se i ögonen. Trots detta måste man vara med om åtgärderna, ty om man inte vill medverka till sådana åtgärder, mäter man sig ut ur strävandena att bibehålla samhällsekonomisk jämvikt. Det är naturligt att de, som drabbas av sådana konjunkturdämpande åtgärder, reagerar surt. Men vi får akta oss för att sammanblanda enskildas svårigheter med det helas bästa. Vi får se saken i stort. Jag måste göra gällande, att det inte kan vara klokt att bara söka nedvärdera och nedsätta alla åtgärder, som föreslås, därför att de är obekväma. Jag får säga att när jag hör t. ex. herr Wehtje

beteckna alla skatteåtgärder, som ingriper i konjunkturen, såsom regleringar — och regleringar är någonting förskräckligt — väntade jag bara på en sak — och jag tycker nog att herr Wehtje snudade vid den — och det är att ränteförändringar också blir regleringar. Det är i och för sig inte så konstigt, att när man nu snart börjar att känna att en så långt gående kreditåtgärdsstramning, som framtvingat en räntehöjning på en procent, får obehagliga verkningar, så blir detta också en reglering som man ber att få slippa. Men tänk på en sak: om vi kommer i den situationen, då står faktiskt oppositionen alldeles naken inför frågan om konjunkturpolitiken!

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Finansministern har ju under sitt verksamma liv haft tillfälle att göra framstående insatser på många olika områden. Men när han i detta sammanhang och inte minst i propositionen nr 190 har iklätt sig rollen av historieskrivare, så måste jag säga att resultatet har blivit mycket klen. Finansministern har här sagt någonting om att vi skulle försöka komma ifrån det där sättet att höja våra egna insatser till skyarna och nedvärdera motståndarna. Det är en maxim som jag gärna vill ansluta mig till. Men lever verkligen finansministern som han lär?

Jag har upprepade gånger vid våra diskussioner, inte minst i år — senast under remissdebatten den 29 april — inbjudit till att få en diskussion om var orsaken är att finna till den situation, i vilken vi nu hamnat. När vi läser propositionens beskrivning får vi återigen samma bild som statsministern den gången gav i denna kammare, att regeringen vid varje särskild tidpunkt har vidtagit varje åtgärd, som påkallats för att gardera den samhällsekonomiska balansen. Och då ger sig utan vidare den frågan: Hur kommer det sig då att vi mist balansen? Är inte detta ett eklatant bevis på att någonting måste varit fel i den förda politiken? Men detta kan man inte förmå sig att erkän-

na. Då kan det inte heller begäras, att det skall hysas förtroende för de åtgärder, som i fortsättningen föreslås.

Jag har alltså inbjudit till en diskussion om vad regeringen anser vara felet i politiken, vad som har föranlett att denna situation har kunnat uppkomma, då vi från att ha haft en klar himmel rätt som det står med åskmoln över oss — trots att inte något som helst misstag skulle ha begåtts och inte någonting brustit i vad regeringen har gjort, fastän den tagit på sig uppgiften att framför allt sörja för den samhällsekonomiska balansen. Gång på gång har jag gått in i närkamp genom att deklarerat, hur vi ser på saken och vad vi anser vara förklaringen till att vi har hamnat där vi är. Men man tar inte upp saken till diskussion, avvisar våra skäl, som om det vore nonsens, utan att för egen del prestera någonting till förklaring av vad som hänt. Något misstag har denna utomordentliga regering inte vid något tillfälle begått, och den står nu i färd med att bättra upp det hela och laga så att allt skall bli bra igen. Jag frågar mig, hur detta kan gå ihop med det faktum, som ändå alla människor är medvetna om, nämligen att det är något som brakat ihop i fråga om vår ekonomiska politik. Och vi har ingen möjlighet att skylla på utlandet, utan det beror på oss själva.

Jag har inget intresse av något rättshaveri, och jag tycker inte om att hålla på att tjata om vem som har rätt och vem som har fel. Vad jag skulle vilja komma fram till är något som jag skulle vilja låna från den propaganda, som »Moralisk upprustning» brukar använda sig av, nämligen att man inte skall bry sig om *vem* som har rätt, utan intressera sig för *vad* som är rätt. Det är försök att komma fram till en analys av vad som är rätt, som varit riktmärke åtminstone för mig, när vi har fört dessa diskussioner.

Jag skall gärna erkänna, att jag har en känsla av att även våra politiska debatter skulle ha mycket att vinna på en viss moralisk upprustning, för att vi skall nå det mål, som finansministern själv talar

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

om, nämligen att vi inte skall alltför mycket höja våra egna intentioner till skyarna och nedvärdera våra motståndare.

Här har frågats, vad vi egentligen har haft att komma med. Det har anmärkts på att vi vill gå tillbaka till 1953 och 1954 för att få förklaring på det hela. Men då var ju allting gott och väl — ingen anledning fanns att vidtaga några åtgärder, och inte heller var det några som då ville göra någonting, säger finansministern.

Men det var just vad vi ville! Vi ville år 1953 motverka den utveckling, som då ägde rum genom den stora kreditexpansionen, vilken i sin tur var beroende på penningpolitiken med dess låsta ränta. Om man då hade varit beredd att vidtaga en sådan åtgärd, som man företog 1954 genom att bjuda ut ett statslån på kapitalmarknaden till något högre ränta, hade denna kreditexpansion kunnat undvikas, och det var den som spädde ut det monetära utrymmet och kom att spöka under 1954. Därför vågar jag i denna stund hävda, att om detta hade skett, hade vi inte varit i dagens situation. Jag har inte blivit motbevisad.

När vi sedan kom till 1954 sade finansministern i remissdebatten, att han ansåg att det var nödvändigt att alltjämt hålla på restriktiviteten. Jag har följt finansministern i spåren varenda gång det har varit tal om restriktivitet och sagt, att jag är fullkomligt medveten om att det framför allt är detta som kräves. Då sade finansministern, att i det läget avsåg han att gå över till de penningpolitiska hjälpmedlen. Jag sade samtidigt — i början av 1954 — att det ju var beklagligt, att under 1953 denna utspädning av det monetära utrymmet hade fått förekomma, eftersom därigenom de penningpolitiska möjligheterna blivit betydligt mindre, men jag framhöll att det fortfarande gällde att komma över till en penningpolitik, som höll efter det monetära utrymmet. Detta framhöll vi också i den ekonomiska debatten i slutet av föregående vårsession. Och vi menar alltjämt, att om vi då hade fått en

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

omläggning till den penningpolitik, som regeringen nu, när vi kommit i ån i stället för i bäcken, jämte mycket annat har huggit till med, så skulle läget ha varit ett annat.

Nu säger finansministern: »Oppositionen har inte velat göra någonting för att komma åt konsumtionen.» Men varför sade vi allt detta år 1954? Jo, det var därför att vi förstod att sådant som läget då var, skulle löneuppgörelserna till hösten komma att spränga ramen för våra resurser om ingenting skedde som kom både arbetsgivare och arbetare att förstå att regeringen avsåg att hindra en sådan utveckling. Någonting sådant skedde inte — man gjorde en ansats, men man vek undan igen. Detta har i sin tur enligt vår mening givit upphov till den stora inkomstökningen, vilken i sin tur medför efterfrågeöverskott. Förra året hade det varit möjligt att förebygga denna situation. Det är, som om det vore omöjligt att få finansministern att förstå att det alternativ, som vi hela tiden har förordat, gått ut på att förebygga att några kalamiteter skulle inträffa. Finansministern håller envist fast vid att ingenting kan göras, förrän något har hänt. Då kommer man i efterhand med sina tunga trupper av regleringar, skatter och alltihop detta, för att rätta till vad som har brustit. Här föreligger en kardinalskillnad mellan hans och vårt sätt att se på de här tingen.

Men nu är vi där vi är, och det gäller ju att försöka ta sig ur detta läge. Jag är inte den som förnekar förefintligheten av efterfrågeöverskott. Jag tycker visst att alla tecken tyder på att vi är inne i en allvarlig utveckling. Vår valutarreserv sjunker, och vi läser om hur svårt det är att få arbetskraft och det ena med det andra. Ingen lär väl kunna förneka att alla dessa tecken tyder på att inflationen är i faggorna och att det verkliga gäller krafttag för att mota den.

Vad beträffar de metoder som här föreslås i den ekonomiska politiken hade jag anledning att i debatten den 29 april säga min mening om den redan då aviserade höjningen av företagsbeskattningen. Jag tror inte på lämpligheten av den-

na anhopning av åtgärder, varigenom man utdelar alla dessa örfilar bara åt ett enda håll, nämligen mot produktionen. Det är ju produktionen som måste ökas för att vi skall kunna växa i våra för stora kläder, men här lägger man all makt på att hålla tillbaka produktionen, under det att konsumtionen får kvarstå tämligen obeskuren. Då frågar finansministern, om vi har velat vara med om att minska konsumtionen. Vi har ju inte kunnat acceptera tvångssparandet, och vi har tydligt talat om varför vi funnit detta medel inadekvat ur både principiella och praktiska synpunkter.

Vi har förmenat, att våra rekommendationer om en friare politik på olika områden skulle, så långt det nu går i efterhand, rätta till situationen. Men jag ber också få erinra om att vi många gånger erbjudit oss att samverka till lösningen av frågor som på grund av sin ömtåliga beskaffenhet förutsätter gemensamt ansvar. Från regeringens sida har emellertid inte visats den minsta tendens till att söka en sådan samverkan för att resonera om problem som under sådana förutsättningar lättare hade kunnat lösas.

Jag måste se med stort allvar på verkningarna av de samlade åtgärder mot produktionen, som regeringsprogrammet nu innefattar. Jag skall inte mer uppehålla mig vid frågan om bolagsskatten, den har ju redan utvecklats här så pass utförligt att det kan vara onödigt att ta upp tiden ytterligare med det.

Jag kommer då till spörsmålet om inkomstskatten. Också den frågan diskuterades den 29 april. Jag är angelägen att understryka att den invändning mot en sänkning av skatten, som jag väntade mig, nämligen att en sådan vore ägnad att ytterligare öka efterfrågeöverskottet, förfaller vid det förhållandet att, såsom förutsattes åtminstone enligt högerens linje, en motsvarande sänkning åstadkommes i den offentliga konsumtionen. Någon konsumtionsökning skulle således inte uppkomma.

Vad beträffar själva skattesänkningen och den betydelse vi tillmäter den har

vi ju haft tillfälle att diskutera den saken en rad av år. Här föreligger ju den skillnaden, att vi för vår del har varit konsekventa i våra linjer och år efter år fört fram samma uppfattning beträffande dessa ting, under det att det ju har varit litet annorlunda på den andra sidan. Nu säger emellertid finansministern att den här gången går det inte att genomföra en skattesänkning, ty situationen är olämplig, men däremot kommer det att gå nästa år. Han visste redan i fjol att en skattesänkning skulle vara möjlig år 1956. Jag har haft mycket svårt att förstå, hur det har varit möjligt att göra en sådan särskilnad mellan de olika åren. Men jag förstår mycket väl — och det har jag sagt förut — att det ligger i en finansministers hand att servera en budget antingen på ett sådant sätt, att den ger möjlighet till en skattesänkning, eller på ett sådant, att en skattesänkning till synes icke är möjlig. Hittills har ju finansministern strävat att lägga upp budgeten så, att det skulle se ut, som om det inte fanns några möjligheter att genomföra en skattesänkning, som första året skulle stanna vid 90 miljoner kronor, alltså mindre än en procent av hela budgeten. Och så säger han att det inte går nu, eftersom vi inte för närvarande har någon balans i samhällsekonomin, men han avser att arbeta för att vi till nästa år skall ha uppnått sådan stadga i vår ekonomi, att det då skall vara möjligt. Då vill jag fråga finansministern: Hur förhöll det sig med dessa möjligheter åren 1952, 1953 och 1954? Det var ju just under de åren regeringen slog sig för sitt bröst och förklarade att man hade löst balansproblemet och att allting var lugnt och bra. Vi yrkade på denna sänkning av uttagsprocenten från 110 till 100 under alla dessa år, men den förklarades då vara lika omöjlig som nu. I det besvärliga läge, där vi nu befinner oss, utgår emellertid finansministern från att det ändå skall bli möjligt att ordna för en skattesänkning till ett följande år.

Jag är övertygad om att när finansministern har sagt att vi har att vänta förslag om skattesänkning nästa år, så

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

blir det också sänkning, hurudana konjunkturerna än är, men detta ger ju inte anledning att betrakta förslaget som vilande på sakliga synpunkter, utan inställningen har berott på andra överväganden.

Vi kan således icke se, att det finns någonting i den ekonomiska situationen som talar emot att den angelägna skattesänkningen skulle få ske redan nu. Man har ju på alla sätt försökt att komma undan det krav som vi rest ända sedan man år 1952 fick skattesatsen höjd till 110 procent, att vi skulle få komma ned till normalläget enligt de skalor som då utarbetades av en enhällig skatteberedning. Det är att märka att man redan vid dessa skatteskalors utformning gick så långt i progressivitet som man ansåg vara möjligt, och sedan förklarade man att skalorna skulle användas vid en uttagning av 100 procent och att de inte var direkt lämpade att ytterligare ökas på. Det blev 110 procent, men vad blev konsekvensen? Jo, naturligtvis att det alltefter progressionen lades på ökade skattebelopp, mindre i de lägre registren och större i de högre, men när det nu är fråga om att — fortfarande på grundval av det läge som vi kom till genom dessa skatteskalor — gå den motsatta vägen, vad säger man då? Då blir man moraliskt förtörnad och säger: »Ja, men herregud, det innebär ju att de högre inkomstagarna skulle få lindring med större belopp än de lägre!» Men hela skatteskalan är ju konstruerad från den utgångspunkten. Det är ju inte fråga om annat än att var och en skall slippa den höjning som drabbade honom i provisorisk form år 1952. Då sade man att detta var ett provisorium, men när det sedan är fråga om att gå ned till grundbeloppet, då säger man att detta är ju orimligt; de högre inkomstagarna får ju mycket större vinst av denna skattesänkning än de lägre!

Det finns ett begrepp, som tyvärr inte kan översättas till svenska men som engelsmännen har mycket användning för, och det är begreppet fair play. Jag frågar, om det verkligen är fair play att föra ett resonemang av denna beskaf-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

fenhet. Jag förstår att detta ligger väl till rätta för den argumentation som herr Sjö Dahl brukar uppbygga kammaren med, men jag kan inte underlåta att säga, att det för mig har varit en personlig besvikelse, att finansministern så småningom har tvingats in på samma resonemang. Jag säger »så småningom», därför att det gick två år, då finansministern här i denna kammare uttryckligen förklarade, att när det blev fråga om en skattesänkning, så ansåg även han att det var riktigt att den skedde i den formen, att vi gick ned från 110 till 100 procent. Men sedan har här inträffat olika saker — jag föreställer mig att en framstöt ifrån folkpartihåll också har spelat en viss roll — så att nu är finansministern helt inne på samma resonemang, att man kan ju inte begära att man skall vidtaga en skattesänkning som innebär att de högre inkomsttagarna får mycket större nedsättning än de mindre, och därför har man satt i gång en utredning, genom vilken man nu skall göra om dessa skalor.

Jag tycker det är beklagligt, att vi skall behöva föra resonemanget i denna fråga från sådana utgångspunkter. Vi vidhåller i alla fall, att det första steget och det riktiga steget är att gå ned från 110 procent till 100 procent. Vi är inte främmande för att det sedan kan bli fråga om att taga bort vissa skönhetsfläckar i skalorna, ty jag är medveten om att allra längst ned i dessa skalor låg det redan från början vissa ojämnheter, som alla skulle önska komma ifrån, även finansministern, ehuru det förklarades att man inte funnit någon lämplig form för detta. Vi är gärna med om att lösa det problemet, men det kan lösas utan att man behöver angripa själva grundvalarna för hela skattesystemet. Vi kan gå ned till dessa 100 procent och därjämte göra denna justering utan några större svårigheter.

Jag instämmer alltså i de reservationer som här är framförda både i fråga om bolagsskatten och i fråga om inkomstskatten.

Jag kanske kan passa på att säga något om finansministerns uttalande om

våra beräkningar av det belopp, med vilket skatterna skulle minskas vid bifall till vårt förslag angående företagsbeskattningen. Vi har, om jag minns rätt, i vår budgetkalkyl ett överskott på 38 miljoner, och nu säger finansministern att man kan uppskatta inkomstbortfallet i vårt modifierade förslag till företagsbeskattning till ca 100 miljoner. Jag vill då nämna, att vi försökt upprepade gånger, genom hänvändelse både till finansdepartementet och till riksräkenskapsverket, att få den siffra som man ansåg att detta skulle uppskattas till, men man förklarade att en sådan uppskattning var så utomordentligt vanskelig, att man inte kunde tillhandahålla oss några siffror. I det läget vände vi oss till skatteexpertis inom industrien för att få ett begrepp om storleksordningen, och därifrån har vi fått det beskedet, att det torde röra sig om någonting mellan 20 och 30 miljoner, alltså väl inom ramen för de 38 miljoner som vi har till övers i vår skattebudget. Jag tror att det lönar sig mycket litet att här diskutera om vilken av dessa beräkningar som är riktig, men jag har velat framföra detta för att ingen skall tro att vår beräkning är tilltydlig på en höft. Vi har försökt att få den siffran så säkert grundad som möjligt.

Finansministern slutade med att säga att vi tydligen inte har någonting annat att komma med än kreditåtstramningen. Den tolkar han nu på sitt sätt, precis käpprätt emot vad som har sagts här varje gång. Han säger att vad vi är intresserade av är rörligheten i räntan, under det att vad han är intresserad av är kreditåtstramningen, medan räntan är någonting sekundärt. Kan finansministern visa mig ett enda tillfälle under alla dessa år — jag tror att vi har haft upp till ett tjugotal diskussioner härom — där inte jag har sagt att det är kreditåtstramningen som är det väsentliga men för att kunna genomföra den krävs det en rörlig ränta? Och så får man nu höra här igen att vi håller på räntan såsom någonting primärt, under det att finansministern håller på kreditåtstramningen som någonting primärt! Är det inte

ofruktbart att behöva diskutera med sådana utgångspunkter?

Emellertid säger finansministern att vi inte har någonting annat att komma med, och i det sammanhanget avvisar han själv uppmuntran av det enskilda sparandet. Jag erinrar om att detta serverades med stor éclat i nationalbudgeten, och det sades att så här var regeringens nya giv: nr 1 var den nya penningpolitiken, nr 2 var uppmuntran av enskilt sparande, och nr 3 var något slags skärpt byggnadsreglering, som kom bort i diskussionen. I varje fall stod denna uppmuntran av det enskilda sparandet angivet såsom en framträdande punkt på regeringens nya program. När detta händelsevis är vårt program av gammalt, kan det ju inte finnas någon anledning för mig att underkänna betydelsen av detta hjälpmedel i dagens situation.

Vidare vill jag erinra om att jag, låt vara i korthet, berörde en annan sak. Vi hade anledning att i går vidlyftigare uppehålla oss vid det. Jag syftar på att vi fäster ett utomordentligt avseende vid att man begagnar just den situation, där vi nu har hamnat, till att så långt det över huvud taget är möjligt sanera bostadspolitiken, närma sig en normalisering av förhållandena på bostadsområdet, så långt det går just i detta läge. Vi har ju varit överens om att de regleringar, som vi för närvarande rör oss med, har en provisorisk karaktär. De är inte avsedda för framtiden, utan de är till för att överbrygga tillfälliga svårigheter. Är inte just nu situationen inne att där försöka komma så långt som möjligt? Där har man också chansen att åstadkomma någonting som kan sägas vara konsumtionsbegränsande.

Därutöver vill jag erinra om vår uppfattning om statsbudgeten, om inskränkningarna på de olika anslagen där. Vi har inte i år fått tillfälle att diskutera detta i riksdagen, lika litet som i fjol, därför att de motioner som vi har väckt i detta syfte inte har ansetts angelägnare än att de har skjutits upp till höstsessionen. Vi betraktar dem såsom ett viktigt förslag i detta sammanhang.

Kvar står som sagt från vår sida be-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.
redvillighet till samråd kring sådana frågor som inte ens det mäktiga majoritetspartiet anser sig kunna ta ansvaret för, med mindre detta delas även av andra.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Jag skall börja med något av det sista som herr Ewerlöf här talade om, nämligen frågan om hans inställning till kreditåstramning och rörlig ränta.

Jag noterar med tillfredsställelse att herr Ewerlöf deklarerar sig vara av samma uppfattning i den frågan som jag. Jag kan emellertid försäkra herr Ewerlöf att jag under det sista halvåret har antecknat många yttranden från oppositionspartihåll vilka haft en helt annan innebörd. Jag fäster bara uppmärksamheten på att mitt yttrande här inte var speciellt riktat till herr Ewerlöf. Han behöver inte ta åt sig *allt* vad jag sade i mitt förra anförande.

Låt mig också säga några ord om herr Ewerlöfs diskussion av skattesänkningen! Han frågade: »Vad fanns det för anledning att motsätta sig en skattesänkning 1952, 1953 och 1954?» — det är ju så bra att gripa några årtal ur det förångna för att ge åhörarna en föreställning om att då var läget alldeles självklart.

Jag fäster herr Ewerlöfs uppmärksamhet på att vi hela tiden har haft en svårighet här att få ett sådant förhållande mellan statens inkomster och utgifter, att en skattesänkning har varit möjlig. Det är först på de allra sista åren som man genom återhållsamhet med statsutgifterna och en samtidig stegring av statsinkomsterna kommit i den situationen, att man kan räkna med att inom inte alltför lång tid nå fram till ett läge, där en skattesänkning är möjlig.

Jag skulle också vilja säga några ord om skatteskalorna. Herr Ewerlöf försöker ge oss det intrycket, att den skatteskala som föreslogs av 1949 års skatteutredning var så avpassad, att den inte kunde användas annat än vid en uttagningsprocent av 100. Det är alldeles fel. Denna skatteskala liksom andra var kon-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

struerad så, att den var flexibel; uttagningsprocenten kunde ligga över 100 eller under 100 utan att skalan förlorade sin karaktär.

Därefter säger herr Ewerlöf, att vi blandade in i diskussionen ett moraliskt tonfall och började tala om större och mindre inkomsttagare. Det är alldeles riktigt som herr Ewerlöf säger, att jag hade den uppfattningen, att en skattesänkning mycket väl kunde ske genom en enkel sänkning av uttagningsprocenten från 110 till 100. Men när jag fick tillfälle att närmare tränga in i frågan, fann jag att den skatteskala, som jag hade förelagt riksdagen år 1952, var trots alla sina förtjänster felaktigt konstruerad på det sättet, att den i förhållande till 1947 års förslag medförde en större skattesänkning för de mindre inkomsttagarna än på skiktet däröver och att alltså den genom penningvärdeförsämringen framkallade skattehöjningen blev relativt sett större där nere på skalan än där uppe. Det är klart att man kunde bota detta på två sätt: genom en höjning av ortsavdragen och genom en förändring av skatteskalan. Att höja ortsavdragen medför svårigheter, eftersom de är sammankopplade med de kommunala ortsavdragen. Därför kom jag till den uppfattningen, att det riktiga icke var att sänka uttagningsprocenten från 110 till 100, utan det riktiga var att göra om skatteskalan. För min del har det aldrig legat någonting moraliskt i just det resonemanget.

Herr talman! Jag går nu över till de större ting som herr Ewerlöf här talade om. Han kom med en fråga som jag kanske hade väntat mig: »Vad är felet? Vad är det som gör att det plötsligt drar upp åskmoln och att den ekonomiska situationen blir osäker?» Det är lätt att säga vad som är »felet». Det är den omständigheten, att vi har full sysselsättning — om nu det är ett fel. I själva verket är det ju ett ofantligt stort framsteg, att de breda folklagren i vårt land fått trygghet för arbete och utkomst och fått en mera oberoende ställning än de hade förr. Men den fulla sysselsättningen medför ju den konsekvensen, att marginalerna

blir små. När alla produktionsresurser är i det allra närmaste utnyttjade och det plötsligt av olika anledningar kommer en snabb ökning av inkomster och efterfrågan, räcker inte marginalerna till. Då blir det ett tryck på resursernas ram, då utsätts vi för risken att spränga ramen. När sådana risker uppkommer, skall de självfallet mötas. Det är då som frågan om de återhållande åtgärderna sätter in.

Men nu säger herr Ewerlöf, att den nuvarande situationen helt och hållet beror på den penningpolitik som förts och att oppositionen hela tiden förutsagt, att denna penningpolitik skulle komma att leda till en inflatorisk utveckling — och så gick det som man hade sagt. Penningpolitiken i fråga inaugurerades på våren 1952. Överkonjunkturen visade sig inte det året, inte nästa år men 1954, och då kunde herr Ewerlöf säga: »Det gick som vi sade, inflationen hotade.» Men om man litet närmare begrundar vad som egentligen skedde, ser det väl ut på ett annat sätt. Som alla känner till förhöll det sig så, att ännu under vintern 1953/1954 rådde det stor pessimism i hela företagarkvärlden över utvecklingen. Företagarna var inställda på att minska sina investeringar. Man räknade med att det skulle bli svårigheter att exportera och över huvud taget att det var en lågkonjunktur i faggorna. Jag frågade herr Ewerlöf: »Var det penningpolitiken som gjorde att företagarna såg pessimistiskt på utvecklingen 1953/1954?» Jag tror att det är en konstruktion när man vågar påstå, att det var penningpolitiken som skapade den situation som nu råder. Nej, vad som hände var att företagarna upptäckte att de hade tagit alldeles fel. Det gick utmärkt att till utlandet sälja produkterna till goda priser, och man kunde sälja så mycket som man kunde skrapa fram. Det fanns utsikter till höjda vinster. Investeringsbenägenheten ökade i mycket hög grad. Man ville göra större anläggningar. Det observerades av alla dem som på egna eller andras vägnar hade att placera pengar. Man anade höjda vinster, man anade fondemissioner. Efter-

frågan på aktier å börsen steg, aktiekurserna sprang i höjden. Det skapade hos hela svenska folket en stämning av förväntan om ökade inkomster, och det är ganska naturligt att denna förväntan också kom att delas av löntagarna. Det är klart att löntagarnas organisationer sade: »Blir här mera att dela, skall väl vi också vara med och dela.»

Nu tror herr Ewerlöf, att om det hade satts in några alldeles särskilt kraftiga åtgärder under sommaren 1954 — det var ju då som denna situation plötsligt framträdde — skulle det ha kommit att förändra avtalsrörelsens gång. Det är en fråga, som jag naturligtvis ofta har ställt mig och försökt att få klarhet i. Jag har kommit till den uppfattningen, att det icke skulle haft någon betydelse. I så fall skulle man ha kört i gång med en mycket hård politik redan vid den tidpunkten, då företagarna började vänta sig lågkonjunktur, och jag ville bara se oppositionens ansikten, om regeringen vid en tidpunkt, när företagarna väntade lågkonjunktur, hade börjat tala om en skärpt ekonomisk politik.

Jag vill bara säga detta för att göra klart att det icke är, såsom herr Ewerlöf säger, nämligen att här finns ett klart sammanhang mellan penningpolitiken och den situation, som nu har uppkommit. Men situationen uppkom, och det är den som skall bekämpas eller rättas till, och det är medlen därtill som vi nu diskuterar. Där är vi nu, herr Ewerlöf.

Jag kommer nu tillbaka till frågan vad det är som man ifrån oppositionens sida vill göra mot konsumtionen, eftersom man har krävt sådana åtgärder i dag. Herr Ewerlöf säger: »Ja, vi ville inte tvångssparande av vissa skäl, och för övrigt ankommer det inte på oss att avge förslag.» Jaså, det menar herr Ewerlöf! Han menar att oppositionens uppgift endast är att säga nej till det som presenteras från regeringssidan. Oppositionen har inte själv att ge positiva bidrag! Det var underligt. Jag tyckte att herr Ewerlöf försökte förklara vilka positiva bidrag som man gett.

Nej, herr Ewerlöf, till sist blir det här fråga om marginaler, det blir fråga om

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

hur stora marginaler man skall ha i den fulla sysselsättningens samhälle, med andra ord, hur stor arbetslöshet man skall ha eller om man ingen skall ha. Jag har fullt klart för mig, att om man bara ökar marginalerna tillräckligt, inträffar sådana situationer som den, vi nu står inför, mera sällan. Där har man att välja. Jag har för min del den uppfattningen, att jag hellre tar en sådan här liten fight med inflationstendenser för att hålla dem tillbaka och därigenom bli i tillfälle att slippa arbetslöshet än jag skulle vilja ha en större marginal för att slippa de bekymmer, som en stram ekonomisk politik onekligen medför.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var något överraskande att få finansministern att erkänna att han, varken när han har skrivit proposition nr 190 eller när han har talat i diskussionen här i dag om vad som skulle vara vår uppfattning om räntan och dess betydelse, har haft någon tanke på mig. Även med bevarad blygsamhet tycker jag det är att förbise mig litet för mycket, med hänsyn till de många diskussioner vi har fört här, då jag inte bara talat å mina egna vägnar, utan också haft förtroendet att tala å mina partikamraters vägnar. Det, som från den ena allmänna debatten efter den andra är belagt såsom vår uttolkning av innebörden i det hela, har finansministern viftat bort, och han har polemiserat mot någon annan — jag vet inte i närvarande stund vem denne kan vara — som skulle ha uttryckt någonting så absolut stridande emot den inställning vi har i denna fråga. Det visar, som jag förut sade, att finansministerns historie-skrivning inte är mycket värd.

Så sade finansministern att det ingenting fanns att erinra emot att man tillämpade 1952 års skalor till 110 procent. Jag skall be att få citera vad som står i den enhälliga utredningens utlå-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

tande på denna punkt: »Vid skalornas utformning ha vi utgått ifrån att grundbeloppet skall uttagas med 100 %. Det är enligt vår mening en väsentlig förutsättning att övergången till systemet sker vid grundbeloppsnivån.»

Men det var vid övergången till systemet som man frångick detta och bestämde sig för 110. Det står i direkt strid mot den rekommendation som gjordes av kommitterade.

Så har vi det mest överraskande av allt. Jag har gått och grunnat så mycket på vad som *verkligen* — inte vad jag hört sägas här, det har jag inte fäst så mycket avseende vid — ur majoritetens egen synpunkt betraktades såsom orsaken till att vi kommit i detta läge med avseende på den ekonomiska politiken. Nu har jag fått svaret: det är den fulla sysselsättningen som är orsaken till att vi befinner oss i detta läge! Och jag som trodde att allt vad vi resonerade om här, när det gällde utformningen av vår ekonomiska politik, var vilka remedier av olika slag som behövs för att tillförsäkra oss samhällsekonisk balans, *trots* att vi har full sysselsättning! Det är ju detsamma som att fullkomligt ge upp, när man säger, att så länge den fulla sysselsättningen består — som man önskar skall bestå — måste vi leva i denna absoluta ovisshet om vart det skall ta vägen med vår samhällsekoniska balans.

Nu gör finansministern gällande, att man med det förslag, som kommit från majoritetens sida, återigen har klarat problemet och att vi kommer att hålla balansen tack vare dessa åtgärder. Men hur skall man då kunna påstå att det inte varit någon brist i de åtgärder man hade till hands i fjol, när vi kom i de förhållanden vi nu lider under? Att på frågan om vad som är orsaken till att dessa åtgärder har kapsejsat svara enbart, att det är den fulla sysselsättningen, är mer än avslöjande i fråga om den bristande beredskap man haft från majoritetens sida.

Sedan har vi frågan om vad som skedde på hösten 1953. Det är kanske förmåtet att begära att finansministern

skall läsa vad som sades från denna talarstol av mig i vår remissdebatt hösten 1953, där jag precis utvecklade de risker vi hade dragit över oss genom sättet för upplåningen. Vi menade att upplåningen borde ha skett på kapitalmarknaden. Det kunde icke ske med den spikade räntan, utan man hade fått höja den något. Tror finansministern att det hade blivit en reaktion av den beskaffenhet han nu talar om, om man hade vidtagit en så pass lindrig åtgärd då, varigenom man hade kunnat förebygga mycket av vad som nu skett? Det stora felet är, att det icke har gått upp för finansministern vilken avgörande betydelse som det tillgängliga monetära utrymmet har för det ekonomiska förloppet.

Herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Först vill jag säga ett par ord om skatteskalen.

Det fanns inte något i det som herr Ewerlöf läste upp, som hade någon hänvisning till det tekniskt möjliga eller lämpliga. Det hela verkade som en motivering för en kompromiss, där ett antal kommittéledamöter hade kommit överens om att inta en gemensam ståndpunkt under en viss förutsättning. Något tekniskt hinder för att tillämpa uttagningsprocenten 110 kan väl inte läsas ut ur detta.

Jag vill också säga, att det var väl ändå litet övertro, när herr Ewerlöf skildrade en så pass lindrig åtgärd såsom någonting som på sommaren 1954 skulle skapa förväntningar om ökade inkomster.

(Herr Ewerlöf: »1953!«)

Men 1953—1954 hade man en allmän tro på lågkonjunktur. Det var på sommaren 1954, som förväntningen om de höjda inkomsterna inställde sig.

Till sist ett ord om den fulla sysselsättningen och den samhällsekoniska balansen! Jag anser för min del inte att någon politik har kapsejsat. Jag tycker att det är fullkomligt logiskt klart detta, att en full sysselsättning, som tar i anspråk praktiskt taget alla produktiva resurser, måste få såsom

följd att det i vissa lägen uppstår en inkomsthöjning eller förväntan om inkomsthöjning, som pressar sig över resursernas ram. Någon sådan vill vi inte ha.

Det finns två sätt att komma ifrån denna inkomsthöjning. Det ena är att öka marginalen, och det andra är att, när påfrestningen kommer, sätta in motmedlen för att hålla tillbaka överansträngningen. Jag kan inte spå, hur framtiden kommer att te sig och vilka medel som politiker, lärda, ekonomer och företagare skall kunna finna för att skapa en mera lugn ordning på det ekonomiska fältet under den fulla sysselsättningens era. I nuvarande tid betraktar jag det såsom någonting, som man har att räkna med, att det från tid till tid kommer påfrestningar, och man får möta dem. Detta får man betrakta såsom någonting som hänger samman med den fulla sysselsättningen och som någonting, som man får betala för det stora värde som den fulla sysselsättningen är.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag skall i motsats till alla övriga deltagare i denna debatt inte försöka ge mig in på en repetition av vad som sagts under alla de ekonomiska debatter vi haft i denna kammare under den gångna tiden. Jag begärde ordet bara för att knyta några synpunkter till en av de frågor som här diskuteras.

Genom föreliggande utskottsutlåtande har en motion, som bl. a. jag har inlämnat i denna kammare, fått ett positivt mottagande. Vi har från vårt håll under en följd av år föreslagit en höjning av bolagsskatten från 40 till 50 procent, och nu har också bevillningsutskottet och regeringen kommit fram till samma ståndpunkt, vilket jag naturligtvis inte kan annat än hälsa med tillfredsställelse. Vad jag emellertid vill påpeka är ett par saker i motiveringen, som jag inte är överens med majoriteten om.

Både i utskottets skrivning och i vad som sagts här i debatten från utskottets talesman har tyngdpunkten i detta

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

förslag lagts på de konjunkturpolitiska skäl som åberopats, och man understryker mycket starkt — det har gjorts upprepade gånger här under debatten — att förslaget om bolagsskattens höjning är av tillfällig natur. Vi anser för vår del att den nu föreslagna skattesatsen på 50 procent för det första borde ha införts långt tidigare, och för det andra bör gälla under överskådlig tid. Man bör alltså inte nu i förväg spika fast, att detta skall vara en mycket temporär åtgärd. Vi anser vidare att de 250 miljoner kronor, som beräknats inflyta genom denna skatteskärpning för bolagen, bör användas till att sänka skatterna, framför allt för personer med inkomster under 12 000 kronor om året.

Vad bolagen redovisar såsom vinst är nämligen i verkligheten en del av de värden, som arbetarna, teknikerna och andra anställda har skapat i produktionen. Vi menar sålunda att dessa vinstmedel är samhällets egendom. Det är då inte för mycket begärt, att staten tillföres hälften av de värden, som skapats av arbetare och anställda i företaget.

Herr talman! Det var dessa reflexioner som jag ville göra. Låt mig bara slutligen framhålla en sak till!

Finansministern försökte koppla ihop kommunisterna och folkpartiet. Han hävdade att varken folkpartiet eller kommunisterna vill göra någonting emot inflationsfaran. Jag vill därtill bara göra den reflexionen, att finansministern råkade väl ändå därvid glömma bort, att initiativet till den höjda bolagsskatten, som man från utskottets och regeringens sida tror bara är ett medel för att hålla inflationstendenserna tillbaka, kommer från vårt håll.

Jag ber att med det anförda få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 52.

Herr BENGTSON (bf):

Herr talman! I gårdagens tidningar såg man en uppgift om att det nu finns 42 400 lediga platser vid arbetsförmedlingarna. Det är det största underskott på arbetskraft, som förekommit i Sveri-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

ge sedan arbetsmarknadsstyrelsen började med sin nya statistik 1951.

Herr Ewerlöf ville tolka finansministerns anförande så, att det är den fulla sysselsättningen som ställer till svårigheterna. Detta är kanske inte fullt riktigt. Det är inte den fulla sysselsättningen utan den överfulla sysselsättningen som utgör ett av de problem, vi har att brottas med. Det skulle vara intressant, om även högern och folkpartiet ville medverka till en lösning av det problemet.

Herr Wehtje och herr Velandér talade om investeringarna. För egen del vill jag säga att rationaliseringar och investeringar bör naturligtvis på allt sätt eftersträvas. Det finns dock investeringar, som syftar till en direkt utvidgning av industrien. I dylika fall måste man fråga sig, hur det skall bli möjligt att få arbetskraft med den stora brist därpå som nu råder. För första kvartalet 1955 har det redovisats 50 procent flera ansökningar om byggnadstillstånd från industrien än för första kvartalet 1954. Vi vet att industriens investeringar förra året ökade med 15 procent, trots att det vid förfrågan 1953 hade uppgivits, att man trodde att det skulle bli en *minskning* med 15 procent. Jag har velat säga detta för att erinra om att ett land har en viss investeringskapacitet, som inte får överskridas. Det är inte på något sätt så, att regeringen är företagsfientlig, bara därför att den måste vidtaga vissa begränsande åtgärder, som företagen måste underordna sig. Vi kan inte bara begränsa konsumtionen, som det har sagts här från högerens sida, utan vi måste också ta hänsyn till den överfulla sysselsättning, vi har för närvarande. Det är för att hindra inflationstendenserna, som vi har föreslagit en höjning av företagsbeskattningen. Jag anser därför att den måste accepteras, även om den inte är i alla hänseenden behaglig.

Det var inte för att säga detta som jag egentligen begärde ordet, utan närmast för att yttra några ord om bevillningsutskottets betänkande nr 53, som vi också debatterar i dag. Den gäller en av de skatteformer, som vi av principiella skäl inte velat acceptera, nämligen kvarlä-

tenskapsskatten. Jag har ingenting emot att arvsskatter uttagas, men de bör i så fall utformas med hänsyn till de omständigheter som föreligger. Kvarlätenskapsskatten hyser jag principiella betänkligheter emot. Varje annan beskattning för fysiska personer är individuellt utformad. Kvarlätenskapsskatten däremot är en beskattning för fysiska personer, vilken är kollektivt utformad. Den drabbar på ett sätt, som vi inte anser vara rättvist. Det är inte ofta en skatteform blir så perfekt utformad redan från början, att den sedan kan bestå för all framtid. Det är ytterligare ett skäl som talar för den reservation, som vi avgivit, där vi hemställer om en utredning i frågan om kvarlätenskapsskatten. Vi har nu haft denna skatt i snart tio år. Det kan därför inte anses obilligt att begära en utredning angående hur kvarlätenskapsskatten har verkat och om det inte vore lämpligt att den togs bort, eventuellt i samband med en i någon mån höjd arvsbeskattning.

Det är bara på denna punkt som vi inom bondeförbundet har anmält avvikande mening inom utskottet. I övrigt har vi stött den uppfattning, som anförts från utskottsmajoritetens sida.

Jag skulle sedan vilja säga ett par ord om de förslag till skattesänkning som framlagts. Den ordning, som är avsedd att gälla, är väl att sedan riksdagen beslutat om alla statens utgifter, skall skatteprocenten fastställas. Den meningen hävdas också av utskottsmajoriteten. Men en skattesänkning är så åtråvärd från högerens och folkpartiets sida, att den i deras agitation behandlas på ett sätt, som jag finner rätt anmärkningsvärt.

Finansministern har redan här behandlat folkpartiets skattesänkingsförslag. Folkpartiet vill, kan man säga, närmast slå in på den vägen att man skulle låna pengar för skattesänkning. Jag undrar, om man verkligen kan säga att det finns någon konsekvens i folkpartiets förslag, när man från det hållet så bestämt yrkar, att skatteuttagsprocenten skall sänkas från 110 till 100, vilket kommer att resultera i att de största in-

komsttagarna också får den största skattesänkningen, samtidigt som folkpartiet också förordar en utredning om åtgärder i syfte att stödja de mindre inkomsttagarna. Jag vet inte, om detta sistnämnda krav bara är ett kompletteringsönskemål från folkpartiets sida eller hur man skall tolka det.

Högern har inte på samma sätt som folkpartiet ansett det vara möjligt att laborera med kommunalskattemedlens återbetalning, utan har verkligen under den riksdag, som nu snart är slut, gjort försök att åstadkomma besparingar. Högerrgruppen har framlagt förslag till utgiftsminskningar i fråga om mödrahjälpen, ferieresor för barn, bidrag till utrustning av vissa samlingslokaler, upplysningskampanjen i samband med övergången till en friare försäljning av spritdrycker, bidrag till föreningen Frukt- och grönsaker, understöd åt folkbiblioteksväsendet, utbildning av ungdomsledare, bidrag till ungdomens fritidsverksamhet, bidrag till instruktörsverksamheten inom ungdomsorganisationerna samt i fråga om anslaget till Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

Faktum är emellertid nu att riksdagen vid sin behandling av dessa olika anslagsfrågor icke accepterat högerens förslag till besparingar. Då måste också skatteuttagsprocenten nu fastställas med hänsyn till det faktiska läget i dag och inte, som om högerens besparingsönskemål under den gångna riksdagen hade förverkligats. Det är orimligt att resonera som högern här gör och så att säga göra upp en specialbudget för sig själv. Alla partier har olika uppfattningar i mångt och mycket. Om vi skulle tillämpa högerens metod, kunde varje parti göra upp en specialbudget för sig, med utgångspunkt från att dess förslag hade accepterats av riksdagen.

Sedan vill jag, herr talman, säga några ord om de av 1949 års skattekommitté utarbetade skatteskalorna, som har debatterats mycket både här i riksdagen och ute i landet. Herr Ewerlöf sade, att 1949 års skattekommitté rekommenderade att man skulle göra ett skatteuttag av 100 procent. Det är möjligt att kommit-

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.
tén rekommenderade det, men det är riksdagen som har att besluta. Riksdagen fastställer utgifterna, och följaktligen måste också riksdagen bestämma skatteuttagsprocenten med hänsyn till de utgifter som tidigare beslutats under riksdagens gång.

Kommittén förklarade heller inte att skatteuttagsprocenten på något sätt måste betraktas som fastlåst. Finansministern har redan påpekat, att man från kommitténs sida anförde, att man i fråga om skatteuttagsprocenten kunde röra sig inom vissa gränser. Men, framhöll kommittén, om man går under eller över dessa gränser verkar inte skatteskalorna tekniskt riktigt. Efter vad jag vill minnas, var det dock en rätt vid marginal, som vi hade att röra oss inom.

Jag slutar, herr talman, med att säga, att utskottet har tagit hänsyn till de beslut, som har fattats under den nu snart gångna riksdagen, och föreslagit skattesatsernas höjd med hänsyn till de beslutade utgifterna. Högern däremot föreslår, att skattesatsernas höjd skall sättas i relation till en budget som inte finns, eftersom riksdagen inte följt högerens förslag i fråga om utgifterna. Folkpartiet vill närmast låna pengar för skattesänkning. Under sådana förhållanden finns det väl knappast någon anledning för mig att göra annat än att yrka bifall till det av bevillningsutskottet framlagda förslaget.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Hela den argumentation, som herr Bengtson här fört, är både till sin principiella uppläggning och i sina enskildheter bemött i denna kammare för två år sedan. Vid det tillfället diskuterades hela problemet om den parlamentariska minoritetens rätt att presentera ett alternativ och frågan om de statsrättsliga och praktiska konsekvenser, som man måste vara beredd att dra av denna enligt hävdvunna parlamentariska principer självklara rättighet. Det finns därför ingen som helst anledning att i dag ännu en gång syssla med dessa ting, i hur hög grad än herr Bengtson

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

åtagit sig uppgiften som adjutant åt finansministern.

Vad bondeförbundets representant hade att anföra om kvarlåtenskapsskatten ger mig inte anledning till någon annan reflexion än till en fråga: Hur är det möjligt i praktiken att låta verkställa en skyndsam utredning angående avveckling av kvarlåtenskapsskatten samt för riksdagen framlägga förslag om dess avskaffande? Vad är det som skall utredas? Utredningsresultatet föreligger ju redan färdigt i de tre sista orden av den kläm, för vilken herr Bengtson av lätt insedda skäl kommer att rösta.

Vad herr Bengtson hade att anföra om investeringarna var i och för sig märkligt, men märkligt i negativ bemärkelse. Herr Bengtson gjorde något slags klassifikation av de olika typerna av investeringar. Han förklarade, att från hans utgångspunkt skulle vissa investeringar vara tillåtna, andra inte tillåtna, och en tredje grupp slutligen förbjudna.

Jag känner inte närmare till vare sig herr Bengtsons klassifikationsgrunder eller hans kvalifikationer att göra en sådan klassifikation. Därför tror jag att man får inta den ståndpunkt, som finansministern här intagit, nämligen att antingen får man driva en politik, som hämmar investeringarna som sådana, eller också får man driva en politik som inte gör det. Det går inte att rida på tre hästar samtidigt, hur man än bär sig åt.

Sedan har jag endast två korta konstateranden att göra.

Vi fick i dag av finansministern en ny beräkning — den femte i ordningen — på vad en övergång till friare avskrivningsrätt skulle medföra statsfinansiellt i form av en förskjutning av skatteinkomster från ett budgetår till andra. Nu går det att matematiskt bevisa, att om finansministerns i dag lämnade uppgift är riktig, så var hans förra året lämnade uppgift felaktig. Var däremot förra årets uppgift — som ju under hela valrörelsen var herr Hedlunds ljus och hans fötters lykta — riktig, så är dagens siffra felaktig. Eftersom herrarna sitter i koalition, skulle ni kanske kunna komma överens om *vilken* av de båda uppgifter-

na vi för framtiden skall röra oss med; det har onekligen sin betydelse.

Det av oss i högerpartiet framlagda budgetalternativet innebär inte heller, såsom här i debatten har påståtts, att vi för att nå budgetbalans skulle ta i anspråk skatteinkomster som vi motsatt oss. Hävdar man det, herr Sjö Dahl, då beskyller man finansministern för att i nuvarande konjunkturläge ha presenterat en underbalanserad budget, och den beskyllningen tror jag knappast att herr Sjö Dahl är beredd att stå för.

Vi har, såsom finansministern uttrycker saken, velat ge en principförklaring av hur man enligt vår uppfattning skulle ha gått till väga, om man hade velat skapa möjligheterna att redan nu fatta beslut om en skattelättnad för alla skattebetalare i vårt land. Den principförklaringen är hållbar; det har inte framförts några avgörande invändningar mot den. Men låt mig till slut markera, att förslaget om en sänkning av uttagningsprocenten med tio enheter för oss bara är ett första steg. Det är vår bestämda avsikt att försöka skapa utrymmen för ytterligare steg på skattelättnadernas väg, därför att den vägen är den enda som kan föra fram till en hållbar samhällsekonomisk jämvikt.

Herr BENGTON (bf):

Herr talman! Det är inte alls min mening att förvägra oppositionen att komma med alternativ, men när beslut är fattade i parlamentarisk ordning, får man, såvitt jag förstår, också i någon mån hålla sig till den realiteten. Jag vet inte, hur långt herr Svärd menar att detta alternativ skall kunna utsträckas — om man skall gå åtskilliga år tillbaka och stanna vid 1949 års skattekommitté o. s. v., men jag undrar vilken drömvärld högern egentligen kommer att befinna sig i, om den så litet skall beakta realiteterna.

Vad sedan gäller kvarlåtenskapsskatten och utredningen om den, så föreföll det, som om herr Svärd ansåg att det egentligen inte skulle vara något att utreda. Eftersom kvarlåtenskapsskatten funnits, såsom jag sade, i snart tio år, är

det väl ändå anledning att se på hur den verkar för olika grupper av medborgare och att undersöka på vilket sätt den skulle kunna ersättas, om vi anser att det i någon form skulle införas en höjd arvsbeskattning, som skulle kompensera något av kvarlåtenskapsskatten.

Vad sedan gäller investeringarna, vet jag inte, hur herr Svärd uppfattade mitt anförande. Jag gjorde där endast ett försök att kortfattat analysera investeringarnas olika karaktär. Om man investerar på det sättet, att man rationaliserar, blir det för ögonblicket en åtgång på arbetskraft och material, men på längre sikt vinner man arbetskraft i stället. Om man t. ex. direkt utvidgar en industri från 1 000 till 1 200 man, blir det en bestående sak. Det var så jag menade och ingalunda att den ena investeringen skulle vara tillåten och den andra förbjuden. Därför kanske herr Svärd i sitt anförande kunde ha sagt någonting om vilka det är han vill skall fylla dessa luckor. Varifrån skall vi ta dessa 42 400 personer?

Jag har hela tiden haft den uppfattningen, att vår industri och vårt näringsliv bör vara av den omfattningen, att svenska arbetare kan sysselsättas där. Det är det väsentliga, och då får man anpassa industrien därefter.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Det är ett egendomligt sätt att främja rationaliseringen herr Bengtson har. Ena dagen röstar han för investeringsavgift, i uppenbar avsikt att främja rationaliseringarna, andra dagen röstar han för höjd bolagsskatt, i uppenbar avsikt att främja rationaliseringarna. Fortsätter herr Bengtson på det sättet, är jag rädd för att det inte blir mycket kvar, vare sig av rationaliseringsvillan eller av rationaliseringsvinsterna.

Till slut vill jag säga, att herr Bengtson och jag är överens om att kvarlåtenskapsskatten av principiella skäl är omöjlig att acceptera. Den betyder statsfinansiellt mycket litet. Om vi är överens om dess principiella vidrighet, herr Bengtson, vad skall vi då utreda?

Ang. höjning av bolagsskatten m. m.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt rörande punkten A av utskottets i det nu ifrågavarande betänkandet gjorda hemställan, utom såvitt anginge frågan om skattesatsen för studentkårs kreditkassa och annan därmed jämförlig kreditkassa, vidare särskilt angående punkten A, i vad den avsåge berörda fråga, samt slutligen särskilt beträffande punkten B.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som förekommit i fråga om utskottets hemställan i förstnämnda del, propositioner, först på bifall till berörda hemställan samt vidare på godkännande av punkten A i den av herr Spetz m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan i förevarande del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 52 punkten A utom såvitt avser frågan om skattesatsen för studentkårs kreditkassa och annan därmed jämförlig kreditkassa, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes punkten A i den av herr Spetz m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten m. m.

vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 39.

Därefter gjorde herr talmannen enligt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, såvitt avsåge frågan om skattesatsen för studentkårs kreditkassa och annan därmed jämförlig kreditkassa, samt vidare på godkännande av det förslag i detta avseende, som innefattades i den av herr Spetz m. fl. avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan i angivna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Huss* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 52 punkten A, såvitt avser frågan om skattesatsen för studentkårs kreditkassa och annan därmed jämförlig kreditkassa, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det förslag i detta avseende, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Huss* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 41.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Spetz m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 52 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring som föreslagits i den av herr Spetz m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 41.

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 53, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1955/56, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten m. m.

I en den 29 april 1955 dagtecknad proposition, nr 190, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1955/56, m. m., hade Kungl. Maj:t framlagt förslag angående grunderna för uttagande av preliminär skatt för inkomst under samma budgetår m. m. Kungl. Maj:t hade därvid föreslagit riksdagen bl. a. att besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1955/56 med 110 procent av grundbeloppet. Propositionen hade, såvitt angick berörda procenttal, hänvisats till bevillningsutskottet.

Till utskottets behandling hade hänvisats följande i anledning av propositionen nr 190 väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 542 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 672 av herr *Hjalmarson* m. fl.; samt

II) de likalydande motionerna I: 543 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 673 av herr *Ohlin* m. fl.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 101 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 132 av herr *Hjalmarson* m. fl.;

B) de likalydande motionerna I: 102 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 135 av herr *Ohlin* m. fl.;

C) de likalydande motionerna I: 148 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 177 av herr *Hjalmarson* m. fl.;

D) de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 184 av herr *Ohlin* m. fl.; samt

E) de likalydande motionerna I: 352 av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. samt II: 168 av herr *Persson* i Norrby m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 190 framlagda förslag angående skattepro-

centen samt med avslag å de likalydande motionerna I: 542 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 672 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 543 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 673 av herr *Ohlin* m. fl. — besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för hela budgetåret 1955/56 med 110 procent av grundbeloppet;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 101 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 132 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 102 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 135 av herr *Ohlin* m. fl., sistnämnda motioner såvitt avsåge avskaffande av kvarlåtenskapsskatten,

2) de likalydande motionerna I: 102 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 135 av herr *Ohlin* m. fl., i vad de ej behandlats under B 1,

3) de likalydande motionerna I: 352 av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. och II: 168 av herr *Persson* i Norrby m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 148 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 177 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 184 av herr *Ohlin* m. fl., såvitt motionerna avsåge ändring i förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt,

5) de likalydande motionerna I: 148 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 177 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 184 av herr *Ohlin* m. fl., såvitt motionerna avsåge ändring i förordningen 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit; ävensom

6) de likalydande motionerna I: 148 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 177 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ohlön* m. fl. och II: 184 av herr *Ohlin* m. fl., såvitt motionerna avsåge ändring i förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt,

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten m. m.

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att beivringarna för budgetåret 1955/56 måtte beräknas på sätt under punkten närmare angivits.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Gustaf Elofsson*, *Bengtson* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten B 3 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 352 av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. och II: 168 av herr *Persson* i *Norrby* m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa skyndsamt utredning angående avveckling av kvarlåtenskapsskatten samt för riksdagen framlägga förslag om dess avskaffande;

II) av herrar *Spetz*, *Söderquist*, *Velander*, *Kristensson* i *Osby*, *Hagberg* i *Malmö*, *Sjölin* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade avfattning, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under punkterna B 4—B 6 hemställa,

B 4) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 148 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 177 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 184 av herr *Ohlin* m. fl., såvitt motionerna avsåge ändring i förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt, antaga i motionerna I: 148 och II: 177 intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt,

B 5) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 148 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 177 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 184 av herr *Ohlin* m. fl., såvitt motionerna avsåge ändring i förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensen och motorsprit, antaga i motionerna I: 148 och II: 177 intaget förslag till förordning angående

ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensen och motorsprit,

B 6) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 148 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 177 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 149 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 184 av herr *Ohlin* m. fl., såvitt motionerna avsåge ändring i förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt, antaga i motionerna I: 148 och II: 177 intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § förordningen den 21 maj 1954 (nr 260) om brännoljeskatt;

III) av herrar *Velander* och *Hagberg* i *Malmö*, vilka ansett, att utskottet under punkterna A, B 1 och C bort hemställa,

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts i proposition nr 190 framlagda förslag angående skatteprocenten icke kunnat av riksdagen oförändrat antagas samt med bifall till de likalydande motionerna I: 542 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 672 av herr *Hjalmarson* m. fl. — måtte, under uttalande av att en statlig budgetpolitik enligt i motionerna angivna riktlinjer bort och borde föras, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1955/56 med 110 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 100 procent av grundbeloppet, samt

att de likalydande motionerna I: 543 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 673 av herr *Ohlin* m. fl. måtte anses besvarade genom vad reservanterna förut hemställt;

B 1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 101 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 132 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt i anledning av de likalydande motionerna I: 102 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 135 av herr *Ohlin* m. fl., såvitt avsåge avskaffande av kvarlåtenskapsskatten, antaga i reser-

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten m. m.

vationen infört förslag till förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

C) att bevilningarna för budgetåret 1955/56 måtte beräknas på sätt i reservationen angivits;

IV) av herrar *Spetz, Söderquist, Kristensson* i Osby, *Sjölin* och *Kollberg*, vilka

dels under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 543 av herr Ohlon m. fl. och II: 673 av herr Ohlin m. fl. ansett, att utskottet under punkten A bort hemställa,

att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 190 framlagda förslag angående skatteprocenten samt med bifall till de likalydande motionerna I: 543 av herr Ohlon m. fl. och II: 673 av herr Ohlin m. fl. ävensom de likalydande motionerna I: 542 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 672 av herr Hjalmarson m. fl., såvitt avsåge skatteprocenten — besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldiga, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för förra hälften av budgetåret 1955/56 med 110 procent av grundbeloppet och för senare hälften av samma budgetår med 100 procent av grundbeloppet, samt

att de likalydande motionerna I: 542 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 672 av herr Hjalmarson m. fl. måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanternas förut hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

dels under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 102 av herr Ohlon m. fl. och II: 135 av herr Ohlin m. fl., samt de likalydande motionerna I: 101 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 132 av herr Hjalmarson m. fl. ansett, att utskottet under punkterna B 1 och B 2 bort hemställa,

B 1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 101 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 132 av herr Hjalmarson m. fl. samt de likalydande

motionerna I: 102 av herr Ohlon m. fl. och II: 135 av herr Ohlin m. fl., sistnämnda motioner i vad de avsåge upphävande av förordningen om kvarlåtenskapsskatt, antaga i reservationen infört förslag till förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt;

B 2) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 102 av herr Ohlon m. fl. och II: 135 av herr Ohlin m. fl., i vad motionerna avsåge utredning om en mindre höjning av arvslottsbekattningen, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en sådan utredning enligt i motionerna angivna riktlinjer samt om framläggande snarast möjligt för riksdagen av de förslag utredningen kunde föranleda;

dels ock ansett, att utskottet under punkten C bort hemställa, att bevilningarna för budgetåret 1955/56 måtte beräknas på sätt i reservationen angivits.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Med åberopande av den diskussion, som har förts vid behandlingen av föregående ärende på föredragningslistan, ber jag att få yrka, beträffande punkten A bifall till den av mig m. fl. avgivna, med IV) betecknade reservationen, i fråga om punkterna B 1 och 2 likaledes bifall till nämnda reservation, vad beträffar punkterna B 4, 5 och 6 bifall till den av mig m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen samt, för den händelse dessa mina yrkanden bifallas, beträffande punkten C bifall till förenämnda, med IV) betecknade reservation.

Herr VELANDER (h):

Jag ber, herr talman, att få biträda herr Spetz' yrkande i vad det avser reservationen II). Härjämte ber jag att få yrka bifall till den av mig och herr Hagberg i Malmö avgivna, med III) betecknade reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan oförändrad.

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten m. m.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den av mig m. fl. under punkten B 3 avlämnade, med I) betecknade reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas först särskilt beträffande envar av punkterna A, B 1, B 2 och B 3 av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan, vidare särskilt angående punkterna B 4—B 6 och slutligen särskilt rörande punkten C.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Velander*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av honom och herr Hagberg i Malmö vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; samt 3:o), av herr *Spetz*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i motsvarande del av den av honom m. fl. vid betänkandet anförda, med IV betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog varterdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Velanders* yrkande.

Herr *Spetz* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 53 punkten A antager herr *Velanders* yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits herr *Spetz*' yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 37.

Därjämte hade 43 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 53 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Velander* och Hagberg i Malmö avgivna, med III betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. uttagningsprocenten för den statliga inkomstskatten m. m.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 31.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande punkten B 1, yttrade nu vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i motsvarande del av den av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; samt 3:o) att det förslag skulle godkännas, som innehölles i motsvarande del av den av herr *Spetz* m. fl. vid betänkandet anförda reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velander* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom och herr *Hagberg* i Malmö avgivna reservationen i nu ifrågakvarande del, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 53 punkten B 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö avgivna, med III betecknade reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velander* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 37.

Därjämte hade 10 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå gjordes i enlighet med de bekräftande punkten B 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr *Spetz* m. fl. avgivna, med IV betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten B 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elofsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 53 punkten B 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Gustaf Elofsson* m. fl. avgivna, med I betecknade reservationen.

Ang. redovisningen av kommunalskattemedel

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elofsson, Gustaf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 59.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera gjorde herr talmannen jämligt de beträffande punkterna B 4—B 6 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkter hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Spetz m. fl.* avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 53 punkterna B 4—B 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Spetz m. fl.* avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 39.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten C hemställt.

Ang. redovisningen av kommunalskattemedel

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa avsättningar till budgetutjämningsfonden jämte i ämnet väckta motioner.

I innevarande års statsverksproposition (bilaga 1) hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1955, föreslagit riksdagen, såvitt nu var i fråga, att dels besluta de ändrade redovisningsgrunder för fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel, som av föredragande departementschefen förordats, dels ock medgiva, att avsättning till fonden finge verkställas för budgetåret 1955/56.

Kungl. Maj:t hade vidare i en till riksdagen avlåten proposition, nr 190, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 29 april 1955, föreslagit riksdagen, såvitt nu var i fråga, medgiva, att i enlighet med de grunder, som av föredragande departementschefen förordats, ett belopp av 275 miljoner kronor finge avsättas till budgetutjämningsfonden för att där särredovisas samt att motsvarande belopp finge av statskontoret överföras till ett särskilt konto i riksbanken.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* (I: 337) och den andra inom andra kammaren

Ang. redovisningen av kommunalskattemedel

av herr *Ohlin* m. fl. (II: 399), i vilka hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t ville dels låta riksräkenskapsverket pröva vilka olika utvägar som stode till buds för att snarast möjligt uppnå en utrensning av kommunalskattemedlens inflytande på den statliga driftbudgeten, så att denna så klart som möjligt redovisade statens utgifter och inkomster för budgetåren 1954/55 och 1955/56 samt följande år, dels i samband med fastställande av riksstaten för budgetåret 1955/56 framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

I förevarande sammanhang hade utskottet vidare till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. väckt motion (II: 674), i vilken hemställt, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 190 framlagda förslag, att ett belopp av 275 miljoner kronor skulle avsättas till budgetutjämningsfonden.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte besluta de ändrade redovisningsgrunder för fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel, som i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1955 förordats;

II. att motionerna I: 337 och II: 399 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att riksdagen måtte medgiva, att avsättning till ovannämnda fond finge verkställas för budgetåret 1955/56 och i riksstaten för samma budgetår upptagas med ett belopp av 400 miljoner kronor;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 674, medgiva, att i enlighet med de grunder, som i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 29 april 1955 förordats, ett belopp av 275 miljoner kronor finge avsättas till budgetutjämningsfonden för att där särredovisas samt att motsvarande belopp

finge av statskontoret överföras till ett särskilt konto i riksbanken.

Reservationer hade anmälts av, utom annan,

1) herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Jacobsson* och *Malmberg* i Skövde, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Löfroth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II och III hemställa,

II. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 337 och II: 399, dels besluta, att den på budgetutjämningsfonden per den 1 juli 1954 redovisade behållningen skulle uppdelas på så sätt, att det belopp av 300 miljoner kronor, som kunde beräknas motsvara i fonden ingående kommunalskattemedel, redovisades för sig, dels medgiva, att avsättning till fonden för reglering av utbetalningarna av kommunalskattemedel finge verkställas för budgetåret 1954/55 och på tilläggsstat II till riksstaten för samma budgetår upptagas med ett belopp av 150 miljoner kronor;

III. att riksdagen måtte medgiva, att avsättning till sistnämnda fond finge verkställas för budgetåret 1955/56 och i riksstaten för samma budgetår upptagas med ett belopp av 150 miljoner kronor;

2) herrar *Svärd*, *Skoglund* i Dovers-
torp och *Staxäng*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Detta utlåtande från statsutskottet aktualiserar en bokföringsfråga, som redan tidigare har berörts i diskussionen och som det därför inte finns mycket anledning att mer ingående uppehålla sig vid. Situationen är ju helt enkelt den, att Kungl. Maj:t har föreslagit en åtgärd i syfte att vinna en riktigare redovisning av den del av preliminärskatten som skall tillfalla staten och den del som kommunerna skall ha. Riksräkenskapsverket, som är upphovsman till detta reformförslag, har tänkt sig att detta syfte skall uppnås genom

Ang. redovisningen av kommunalskattemedel

regelbundna avsättningar till en särskild fond för utbetalning av kommunalskattemedel, när sådana avsättningar kan anses nödvändiga framför allt med hänsyn till skatteunderlagets utveckling. Det är angeläget att markera, att förslaget innebär regelbundna, icke sporadiska avsättningar. Utan tvekan innebär detta ämbetsverkets förslag, som Kungl. Maj:t har godtagit, en förbättring. Man får ett säkrare grepp om hur stora statens inkomster i själva verket kan beräknas bli. Det är emellertid synd att den nya metoden inte kommer att tillämpas förr än från och med nästa budgetår. Det hade uppenbarligen varit avsevärt mycket bättre, om man hade tillämpat den redan från och med det budgetår, då det blev uppenbart att det höll på att växa fram en statens skuld till kommunerna, så att man på det sättet redan från början hade fått den riktiga bokföringsprincipen fastslagen.

Reservanterna till utskottsbetänkandet har föreslagit en anordning, som i det hänseendet är en klar förbättring. De vill ha den nya redovisningsprincipen retroaktivt genomförd. Det kan anföras starka skäl för detta, men trots allt är enligt vår uppfattning varken Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrka förslag eller reservanternas förslag tillfredsställande. Vi har den uppfattningen, att man måste söka sig fram till en säkrare och mera automatiskt verkande metod i detta avseende. Det är vår mycket bestämda förhoppning, att riksräkenskapsverket, som ju är den närmast sakkunniga instansen, skall kunna lägga fram ett förslag snart nog. För oss förefaller det framför allt vara avgörande, att denna teknik utformas på sådant sätt att beräkningarna av avsättningarnas storlek görs på expertplanet, alltså inte på det politiska planet. I den mån under det budgetår som fortfarande löper ett överskott uppstår, som möjliggör avsättningar till denna fond för utbetalningar av kommunalskatt, bör enligt vår uppfattning sådana avsättningar göras redan under löpande år upp till ett belopp av 200 miljoner kronor.

Jag har, herr talman, velat säga detta,

därför att av de skäl som jag har anfört är det oss inte möjligt att rösta vare sig för utskottets förslag eller för reservanternas förslag. Vi kommer alltså att avstå i voteringen.

Därtill innehåller detta betänkande förslag om något slags antiinflationsavsättningsfond. Det är ett belopp på 275 miljoner kronor som på det viset skall hållas utanför budgeten och behandlas på speciellt sätt. De inkomster, från vilka dessa avsättningar härleder sig, är den skärpta bolagsskatten och investeringsavgiften. Vi på vår sida har ju motsatt oss den skärpta bolagsskatten, och vi har också motsatt oss investeringsavgifter. Man kan följaktligen uttrycka saken på det sättet att de pengar, över vilka statsutskottet här förfogar för avsättningsändamål, har inte vi med våra utgångspunkter, och därför är det fullkomligt självklart att vi även på denna punkt avstår från att delta i voteringen. Jag vill bara tillägga att ett ytterligare skäl för ett sådant ståndpunktstagande är att regeringens förslag inte ens från sina egna utgångspunkter hänger ihop. Logiskt sett borde nämligen även de medel, som inflyter genom investeringsavgifter på motorfordon, ha tillförts denna fond.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Svärd nämnde att denna fråga närmast är en bokföringsfråga. Då vi nu under en lång debatt har behandlat bevillningsutskottets betänkande och därefter fattat beslut om uttagningsprocenten, så torde de motiv, som väl närmast låg reservanterna om hjärtat, inte längre vara aktuella, nämligen att en del av ifrågavarande pengar skulle kunna tas i anspråk för ett sänkt skatteuttag.

Utskottet har nu föreslagit att en avsättning av dessa medel skall äga rum från och med nästa budgetår och har för innevarande år föreslagit ett preliminärt avsättningsbelopp å 400 miljoner kronor. Beloppets exakta storlek kan man inte på förhand yttra sig om.

Ang. redovisningen av kommunalskattemedel

Det kommer att uppgå till den summa som riksräkenskapsverket kommer fram till, sedan det räknat ut skillnaden mellan vad som har influtit i kommunalskatter och vad staten skall redovisa till kommunerna.

Jag behöver väl inte, herr talman, gå in på orsakerna till hela detta arrangemang. De är väl redan kända, och det är därför onödigt att utveckla den här saken nu.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLON (fp):

Herr talman! Finansministern yttrade i något av sina anföranden här i kammaren i dag att den statliga bokföringen bör läggas upp så, att varje år får bära sin egen börda. Vad som föreslås i Kungl. Maj:ts proposition är att av kommunalskattemedel avsättes ett belopp, vars storlek uppskattas, men varom någon exakt visshet inte finns för närvarande.

Med utgångspunkt från denna finansministerns principiella inställning vill jag yrka bifall till reservationen under detta utlåtande, i vilken föreslås att icke mer avsättes än man vet kommer att behöva utgå under budgetåret. Herr Karl Andersson gjorde nyss gällande att det inte längre skulle finnas något behov för oss reservanter att få vårt förslag bifallet, eftersom skattesänkingskravet hade avvisats. Till detta yttrande av herr Karl Andersson vill jag säga, att vår reservation inte syftar till att skaffa ett underlag för en skattesänkning, utan åsyftar en klarare redovisning budgetår för budgetår av kommunalskattemedlen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. vid utlåtandet av-

givna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlon begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 156, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ohlon begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 27.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1955/56 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Interpellation ang. studenternas deltagande i universitetens behandling av undervisningsfrågor

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Den 21 april i år överlämnade universitetskanslern till Kungl. Maj:t ett förslag till nya statuter för universiteten i Uppsala och Lund. Förslaget kommer så vitt jag kan förstå att granskas i departementet i sommar för att sedan nya statuter skall kunna fastställas under hösten. I sitt remissyttrande över det utkast till statuter, som legat till grund för kanslerns förslag, begärde Sveriges förenade studentkårer att studenterna skulle få bli representerade vid fakulteters och sektioners behandling av frågor som berör undervisningen.

Under en lång följd av år har studenterna och deras organisationer visat ett stort intresse för handläggningen av undervisningsfrågor. SFS har varit representerat i en rad statliga utredningar, som berört undervisningsfrågor. Senast har studenternas intresse för sådana ärenden ådagalagts genom den hemställan om upprustning av den högre undervisningens kapacitet, som SFS inlämnade till Kungl. Maj:t i november i fjol. Skrivelsen byggde på ett par omfattande utredningar, som SFS verkställt. Dessa utredningar har ju utgjort underlaget för det senaste halvårets diskussion på det här området.

Vid universiteten och högskolorna får studenterna inom s. k. undervisningsnämnder deltaga i beredningen av

vissa undervisningsfrågor, nämligen fastställandet av kurs- och timplaner. En representation i de beslutande organen förekommer icke i Sverige, men däremot i många andra länder, bl. a. i Norge. I universitetsberedningens tredje betänkande föreslås också en sådan reform. Man konstaterar i betänkandet: »Härigenom skulle nämligen en fakultet eller sektion vid sitt ställningstagande till undervisningsfrågor äga möjlighet att direkt taga del av studenternas uppfattning och allsidigare belysning av dessa kunna vinnas.»

Jag skulle här vilja tillägga, att ett avvisande av förslaget om studentrepresentation i fakulteter och sektioner enligt min mening skulle innebära ett omotiverat avsteg från allmänt vedertagna demokratiska principer.

Med stöd av vad här sagts anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande fråga: Är herr statsrådet beredd att vid granskningen av kanslerns förslag till universitetsstatuter ge studenterna representation i fakulteter och sektioner?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.53.

In fidem
Per Bergsten

Bilaga A.

Herr Talman!

I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har ledamoten av första kammaren herr Elfving till mig riktat följande frågor:

1) Anser statsministern en allmän aktivisering och samordning av samhällets åtgärder önskvärd i syfte att möta de problem som uppstår eller accentueras genom de unga årskullarnas starka tillväxt under den närmast kommande perioden?

2) Vilka synpunkter på de aktuella ungdomsfrågorna är statsministern i övrigt beredd att framlägga för kammaren?

Interpellanten har med rätta framhållit den betydelse som vid en bedömning av ungdomsfrågorna bör tillmätas de kraftiga förändringarna i samhällets sociala och ekonomiska struktur. Så snabbt sker förändringarna att de analyser och bedömningar av ungdomens situation som företas snabbt förlorar sin giltighet. Detta kräver i sin tur en hög grad av förutseende från samhällets sida så att de samhälleliga åtgärderna på ungdomsområdet i tid anpassas efter utvecklingens krav.

Vissa utvecklingstendenser är dock klart skönjbara. Det som kanske i första hand fångar vår uppmärksamhet är den närmast fantastiska ökningen av utbildningsintresset. Det är en följd av standardstegringen, av de senaste decenniernas ekonomiska och sociala utjämning. Kvalificerad utbildning är icke längre förbehållen ett privilegierat fåtal. Den ekonomiska tryggheten och den fulla sysselsättningen medför att de unga i högre grad än tidigare vågar ta risken av en tidskrävande och måhända dyrbar utbildning i medvetande om att den ökade yrkesskickligheten kommer att ge dem förbättrade utkomstmöjligheter i framtiden och förbättrade möjligheter

att finna ett arbete som passar deras speciella förutsättningar. Denna ökade utbildningsaptit kan icke endast avläsas i det ökade trycket på yrkesskolor, läroverk och högskolor. Den kommer även till uttryck i det ständigt ökade antalet deltagare i fackutbildning av olika slag som påbyggnad till student- och realexamen, i kvällsundervisning, studiekurser och korrespondensundervisning. Ofta är det något äldre ungdomar som efter någon tids praktisk verksamhet återvänder till studierna. Naturligtvis spelar föräldraambitionen och föräldrarnas förbättrade ekonomiska möjligheter en avgörande roll i hela denna utveckling. Men utan tvekan är det också ett tecken på ett genuint utbildningsintresse hos allt vidare kretsar av ungdomar.

Ur samhällets synpunkt är detta ökade utbildningsintresse en synnerligen positiv företeelse. I ett progressivt samhälle kan man nämligen konstatera ett ständigt ökat behov av utbildad arbetskraft. Knappheten på yrkesutbildad arbetskraft har varit genomgående under hela efterkrigstiden. Om det nuvarande starkt expansiva draget i den svenska ekonomin kan upprätthållas, finns det all anledning att förmoda att denna knapphet kommer att bestå även i fortsättningen. I själva verket kommer vår förmåga att utnyttja våra begränsade arbetskraftstillgångar att vara av avgörande betydelse för möjligheterna till fortsatta framsteg. Takten i den industriella utvecklingen är i hög grad beroende av tillgången på yrkesskickliga arbetare, ingenjörer och tekniker. Takten i det sociala och kulturella reformarbetet beror till stor del på tillgången av läkare, lärare, socialvårdstjänstemän o. s. v.

Det måste i detta läge vara ett samhällsintresse av första ordningen att bygga upp en utbildningsapparat som

förmår att på ett konstruktivt sätt möta det ökade utbildningsintresset och rationellt fördela de tillgängliga arbetskraftsresurserna på olika produktiva uppgifter i samhället. Utan att närmare ingå på denna fördelningsfråga vill jag emellertid kraftigt understryka att man härvid bör söka undvika en snedvridning av hela utbildningsväsendet i ensidigt teoretisk riktning. De praktiska utbildningsvägarnas behov får under inga omständigheter eftersättas.

Ungdomens iver att utnyttja utbildningsmöjligheterna för att bygga sig en bättre framtid gör ett övervägande positivt intryck. Interpellanten har emellertid även understrukit en helt annan sida av dagens ungdomsproblem, nämligen det växande frestelsestrycket, den stegrade rörligheten, anpassningssvårigheterna vid övergången från skola till arbetsliv och bristen på lämpliga fritidssysselsättningar. Detta är problem som var föremål för en grundlig genomlysning i ungdomsvårdskommitténs betänkanden och som också i hög grad sammanhänger med samhällets strukturförändringar. Den mycket kraftiga omflyttningen från landsbygden till städerna, uppbyggnaden av gamla traditioner och värderingar som numera mist sin giltighet, de snabbt stigande inkomsterna — allt detta har skapat anpassningssvårigheter som tidigare ungdomsgenerationer inte haft att kämpa mot.

Vi kan i statistiken lätt finna symtom på dessa anpassningssvårigheter. Ungdomsbrottsligheten är ett sådant symptom. Spritmissbruket är ett annat. Det är en förödmjukelse att såväl alkoholkonsumtion som fyllerifrekvens stabiliserat sig på en högre nivå nu än närmast före kriget och att alkoholfrågan i allt högre grad blivit en ungdomsfråga. Fyllerifrekvensen når numera sitt maximum redan i början av 20-årsåldern. Bakom statistikens siffror ligger personliga tragedier, skövlade hem, sönderslagna familjer. I det stora flertalet fall står orsaken till missanpassningen att finna i upplevelser under tidiga uppväxtår, usla hemförhållanden, misslyckanden i försöken att få en någorlunda gynnsam start i livet.

Vi skall inte låta förleda oss till att svartmåla eller moralisera. Ungdomsvårdskommittén kunde genom sina undersökningar visa, att den svenska ungdomen i stort sett är sund och oanfrätt. Men eftersom vi känner de existerande missförhållandena och eftersom vi också väl känner till många av orsakerna till dessa missförhållanden är det ett oavvisligt krav att samhället genom konstruktiva åtgärder söker förebygga social urspårning och missanpassning av olika slag.

De ovannämnda problemen kommer under det närmaste decenniet att accentueras av de kraftigt ökande ungdomskullarna. Såsom interpellanten påpekat väntas antalet ungdomar i åldern 13—14 år — 17—18 år öka från 486 000 år 1955 till 635 000 år 1961. Efter 1961 sker en långsam minskning, men år 1965 beräknas det finnas cirka 150 000 fler ungdomar än 1950. Från 1955 till 1961 ökar antalet ungdomar med i genomsnitt 30 000 per år.

De ökade ungdomskullarna innebär en mycket betydande tillgång för samhället. Den kontinuerliga stegringen av de arbetsföra åldrarna inom vår befolkning har skapat underlag för den industriella expansionen och därmed välståndsökningen. Den rika tillgången på ung arbetskraft var utan tvekan en starkt bidragande orsak till att det svenska näringslivets produktionsresultat steg så hastigt under 1930-talet. Främst genom den snabbt sjunkande nativiteten efter det första världskriget och fram till 1930-talets mitt har denna befolkningsutveckling emellertid brutits. Den totala arbetsföra befolkningen har stagnerat, och befolkningens ålderssammansättning över huvud undergår en förskjutning mot högre åldrar.

I detta läge utgör de ökande ungdomskullar som nu kommer att träda ut på arbetsmarknaden ett ytterligt värdefullt tillskott av ungdomlig arbetskraft. En av samhällets och näringslivets angelägnaste uppgifter under de kommande åren blir att rätt tillvarata dessa årskullar, ge dem en utbildning som skapar möjlighet för dem att slå rot i sysselsättningar som ur samhällets synpunkt är nödvän-

digliga och önskvärda och som kan skänka de unga trivsel och arbetsglädje. Det får inte bli så att denna ungdom får sämre chanser till utbildning och sysselsättning än de som föddes under år med låga födelsetal. Lika angeläget är att genom samhällseliga åtgärder exempelvis för främjande av fritidssysselsättningar och familjebildning se till att den stora ungdomsvågen icke blir en källa till anpassningssvårigheter, missnöje och sociala störningar.

Jag övergår nu till att i korthet redogöra för de åtgärder, som från samhällets sida vidtagits eller planeras på ungdomsvårdens område, varvid speciell hänsyn skall tagas till de problem som sammanhänger med de stora ungdomskullarna.

Många har frågat sig huruvida de ökade ungdomskullarna riskerar att råka ut för *sysselsättningssvårigheter* av det slag som mötte 1930-talets stora kullar vid deras utträde på arbetsmarknaden. År 1933 hade vi 180 000 hjälpsökande arbetslösa i Sverige, varav 60 000 ungdomar under 25 år. Interpellanten erinrar med skäl om de följder för stora ungdomsgenerationer som samhällets bristande beredskap mot ungdomsarbetslösheten i början av 1930-talet medförde.

Självfallet är den bästa hjälp man kan ge de ökade ungdomskullarna på arbetsmarknadens område därför ett beslutsamt värnande av den fulla sysselsättningens politik. En allmänt hög sysselsättning kommer att ge arbete även åt ungdomarna. Det förhållandet att antalet ungdomar kraftigt ökar de närmaste åren behöver under denna förutsättning inte spela någon avgörande roll. Samtidigt som de nytillträdande ungdomskullarna på arbetsmarknaden ökar så lämnar också mycket stora åldersklasser densamma. Det totala arbetskraftsutbudet kommer att under det närmaste årtiondet uppvisa en mycket måttlig ökning som i och för sig inte behöver betyda någon särskild påfrestning på arbetsmarknaden. Detta utesluter emellertid inte att man får räkna med att problem kan komma att uppstå fram-

för allt inom sådana områden, där antalet ungdomar ökar mycket kraftigt. Även en relativt måttlig konjunkturdämpning synes ge förhållandevis starka utslag på ungdomens arbetsmarknad. Många arbetsuppgifter är av sådant slag att ungdomarna inte utan vidare kan ersätta den avgående äldre arbetskraften. Framför allt på orter med ensidigt näringsliv kan sådana omständigheter skapa vissa problem. Den rikliga tillgången på ungdomar kommer antagligen att medföra en hårdare gallring av de arbetssökande. Man kommer att ställa större krav på den ungdomliga arbetskraften. Det kan därför komma att bli svårare att skaffa arbete åt ungdomar som till följd av fysisk eller psykisk svaghet, social missanpassning, ekonomiska hinder e. d. är handikappade i konkurrensen.

Åtgärder för upprätthållande av full sysselsättning är sålunda av primär betydelse. Men härutöver torde det komma att fordras extraordinära åtgärder från samhällets sida på vissa områden t. ex. inom yrkesvägledningen och arbetsförmedlingen.

Den offentliga *arbetsförmedlingen och yrkesvägledningen* har under de senaste 15 åren successivt utbyggt och förstärkts. Huruvida organisationen är tillräcklig för att möta de påfrestningar, som de ökade ungdomskullarna kan komma att ställa på den kan kanske synas tveksamt. I första hand bör man givetvis undersöka, i vad mån den erforderliga förstärkningen kan åstadkommas genom rationaliseringsåtgärder inom organisationen. Denna undersökning pågår för närvarande i arbetsmarknadsstyrelsen. Skulle härutöver ytterligare förstärkning i form av ökad personal o. d. behövas kommer frågan att underställas riksdagen.

För den enskilde innebär en god utbildning det bästa skyddet mot arbetslöshet. Utan tvekan kommer vårt *utbildningsväsende* att under de närmaste decennierna sättas på hårda prov.

Tillströmningen till *läroverken* har kraftigt ökat. 1931 motsvarade antalet i realskolans nybörjarklass intagna elever 11,8 % av en årskull. 1948 hade detta

procenttal stigit till 31,7. Nu går ca 40 % av en årskull till läroverk och därmed jämförbara skolor. Läsåret 1939—40 hade vi drygt 51 000 elever vid de allmänna läroverken. I år är elevantalet 114 000, och om man räknar med kommunala mellanskolor och flickskolor och motsvarande skolor, blir det totala elevantalet nära 167 000. Trots den kraftigt ökade intagningen är tillströmningen till dessa skolor så stark att för varje år allt flera ungdomar på grund av platsbrist måste avvisas. Hösten 1954 utgjorde det totala antalet av detta skäl avvisade över 12 000 eller nära 27 % av de inträdesökande.

Samma starka expansion och samma påfrestningar kan redan konstateras på *gymnasierna*. År 1931 gick 3,6 % av en årskull till gymnasiestadiet. Nu är siffran ca 15 %. Hösten 1953 fanns det 25 000 elever i de vanliga läroverksgymnasierna. Om en lika stor del av varje årskull även i framtiden går till gymnasiet, kommer det enligt skolöverstyrelsens beräkningar att 1962 finnas 43 000 elever vid gymnasierna. Vid fortsatt stegrad efterfrågan på gymnasieutbildning, vilken är sannolik och på grund av ökning av behovet av utbildad arbetskraft även önskvärd, blir antalet avsevärt högre. Skolöverstyrelsen beräknar den för sin del till 58 000 år 1964.

Det är alldeles uppenbart att om samhället inte förmår vidtaga kraftiga åtgärder för att möta den ökade pressen på utbildningsanstalterna kommer vår skolorganisation att sprängas inifrån, vilket i viss utsträckning redan skett i fråga om realskolan. Det kan väl nu klart sägas, att enhetsskolans genomförande är en förutsättning för lösandet av detta problem. Alternativet är antingen en allt snävare spärr vid intagningen till realskolan, vilket emellertid ur såväl samhällets som de enskilda individernas synpunkt måste framstå såsom mindre önskvärt, eller också en mycket kraftig utbyggnad av den traditionella realskolan. Det senare ligger knappast inom möjligheternas gräns och kan i varje fall endast ske till priset av en snedvridning av hela utbildningssystemet i teoretisk riktning. Det är därför synnerli-

gen glädjande att finna, att enhetsskoletanken vinner anslutning inom allt vidare kretsar i vårt land och att man kan förmärka ett ökat intresse från kommunernas sida att deltaga i försöksverksamheten. Ännu befinner sig enhetsskolan på försöksstadiet. Ännu är det för tidigt att dra definitiva slutsatser om de hitillsvarande försökens resultat. Men detta får icke förhindra att den nuvarande försöksverksamheten bygges ut så snabbt som våra materiella och personella resurser medger. Samtidigt reser sig emellertid kraven på att bereda ökade utbildningsmöjligheter på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans allmänna genomförande och en fördubbling av gymnasiernas kapacitet.

Det innebär ingen överdrift att säga, att vårt skolsystem lider av växtvärk. De organisatoriska problemen på alla stadier ligger i stöpsleven. Vi har en svår brist på lärare, framför allt i naturvetenskapliga ämnen. Vi har en brist på skollokaler, som för närvarande beräknas till 4 500 klassrum i folkskolan och 1 000 klassrum på högre stadier. Under de närmaste åren kommer vi att ställas inför många besvärliga avvägningsproblem, när det gäller skolväsendets utbyggnad. En del av dessa problem befinner sig under utredning. 1954 års realskoleutredning, som särskilt har att beakta övergångstidens skolproblem, väntas under året framlägga sitt betänkande. Om utredningen leder till ett borttagande av de med realskolan parallella realskoleklasserna, skulle detta bl. a. medföra en ökad tillgång på akademiskt utbildade lärare. Inom skolöverstyrelsen har det vidare tillsatts en särskild planeringskommitté för de stora årskullarna. Genom statistiska undersökningar söker denna kommitté belysa den sannolika utvecklingen under den närmaste 10-årsperioden av folkskolan, realskolan, enhetsskolan och gymnasiet. Kommittén har till uppgift att till i höst framlägga förslag rörande de aktuella problemen lösende. Beträffande gymnasiestadiet vill jag vidare hänvisa till den icke oväsentliga utbyggnad, som ägt rum i fråga om handelsgymnasier, och det ökade statliga stöd åt dessa gymnasier, som beslöts

av 1953 års riksdag. Vidare har de tekniska läroverken under senare år byggts ut i betydande omfattning, och förslag om ytterligare utbyggnad kan förväntas i ett betänkande om den tekniska skolutbildningen, som inom kort kommer att framläggas.

Naturligtvis har expansionen på utbildningsväsendet även kommit att gälla *universitet och högskolor*. 1923 fanns det knappt 9 000 studenter vid våra universitet och högskolor. 1933 var siffran 11 700. 1943 hade den ökat till 12 500. För närvarande finns det omkring 20 000 studenter. Det är rimligt att anta, att denna siffra kommer att stiga kraftigt under det närmaste decenniet. De ökande ungdomskullarna, expansionen på läroverksområdet, de viddtagna åtgärderna för att vidga tillträdet till högre studier är alla faktorer, som bidrar till att vi på 1960-talet kan räkna med ett studentantal på minst 30 000.

Det sista decenniet saknar motstycke, när det gäller samhällseliga insatser för forskning och högre undervisning. Anslagen på driftbudgeten till universitet och högskolor under åttonde huvudtiteln har i runda tal ökats från 8 milj. 1933 till 25 milj. 1944—45, till 95 milj. i årets budgetförslag. Ändå är universitetens kapacitet icke tillräcklig för att kunna effektivt ta hand om den nuvarande tillströmningen. Än mindre är de rustade att ta emot den ytterligare intagning av studerande som är att förutse, om vi skall kunna tillgodose de ständigt ökade kraven på akademisk arbetskraft. Regeringen har härav dragit den slutsatsen, att det är nödvändigt att, på grundval av beräkningar om det framtida behovet av akademisk arbetskraft och vetenskaplig forskning, främst 1949 års arbetskraftsutredning; som inom kort kommer att framläggas, företa en långsiktig planering av universitetens och högskolornas fortsatta utbyggnad. I samband härmed skall möjligheterna till rationaliseringar inom den nuvarande universitetsorganisationen tillvaratas. För denna uppgift kommer särskilda sakkunniga att tillkallas.

Även på *yrkesutbildningens* område står vi inför mycket betydande problem.

Knappheten på yrkesutbildad arbetskraft, som länge varit mycket kännbar, kan komma att ytterligare skärpas. Under de närmaste 10—15 åren lämnar ett stort antal yrkesskickliga arbetare produktionen på grund av åldersskäl. Om inte produktiviteten skall sjunka, måste näringslivet därför tillse, att det finns utbildad arbetskraft att ersätta dessa med. Inom flertalet arbetsområden är produktionen först och främst beroende av tillgången på yrkeskunnigt folk. För att säkerställa denna produktionsfaktor krävs det på många håll avsevärt ökade insatser för yrkesutbildningen.

Även ur beredskapssynpunkt är yrkesutbildningen av stor betydelse. Vid ett försämrat konjunkturläge tvingas helt säkert många företag att ställa om sin produktion. För att kunna hävda sig i den internationella konkurrensen måste den svenska industrien i större utsträckning inrikta sig på kvalitetstillverkning. En anpassning av detta slag förutsätter emellertid att arbetskraften har den erforderliga yrkesutbildningen.

Det svenska yrkesskolväsendet har under det senaste decenniet utbyggts i snabb takt. Hösten 1943 fanns det sammanlagt 234 yrkesskolor i landet med sammanlagt 47 600 elever. Hösten 1954 hade antalet yrkesskolor ökat till 507, varav 21 centrala verkstadsskolor, 426 kommunala anstalter för yrkesundervisning och 60 statsunderstödda enskilda anstalter för yrkesundervisning. Det sammanlagda antalet elever hade ökat till 109 300. Av uppgifterna framgår att såväl antalet skolor som antalet elever under den angivna tidsperioden mer än fördubblats. Riksdagen har denna vecka som en av årets viktigaste reformer beslutat om väsentligt ökade bidrag till yrkesskolväsendet. Yrkesskolornas utbyggnad är till övervägande delen beroende av kommunala åtaganden och beslut. Kommunerna har full frihet att besluta om de vill ha en yrkesskola eller inte. Det mycket glädjande intresse, som kommunerna under senare år visat för yrkesutbildningens utveckling, borgar dock för att kommunerna kommer att utnyttja det förbättrade statliga stödet till kraftfulla insatser. Framför allt räknar man med en utbyggnad

av heldagsundervisningen för ungdom. Vissa åtgärder från centralt håll erfordras emellertid också, om man skall få alla kommuner intresserade och om man skall kunna samordna olika kommuners strävanden på ett ändamålsenligt sätt. I vissa län har därför bildats särskilda planeringskommittéer i samarbete mellan skol- och arbetsmarknadsmyndigheterna, och det är avsikten att gå vidare på den därigenom inslagna vägen.

Den skolmässiga yrkesutbildningen förslår emellertid ej att täcka hela behovet av yrkesutbildning. Utbildningen inom företagen måste intensifieras. Riksdagen har i år beslutat om höjda statsbidrag till hantverksmästare, som anställer lärlingar. Detta bör öka hantverkets intresse av att utbilda ungdomar. När det gäller industrien är intresset mycket varierande från företag till företag. Det finns industrier med välordnade verkstadsskolor, där antalet elever uppgår till 20—30 % av antalet yrkesarbetare. Men det finns också stora och i övrigt välskötta företag, som knappast har några lärlingar alls, trots att behovet av utbildad arbetskraft är stort inom vederbörande företags bransch. Här måste ett ökat intresse från industriens sida efterlysas.

Jag har sökt ge kammarens ledamöter en bild av den starkt dynamiska utvecklingen av det svenska utbildningsväsendet, en utveckling som innebär en mycket hård press på våra personella och materiella resurser. Det torde också ha framgått av redogörelsen, att befolkningsutvecklingen i fråga om ungdomen kommer att ställa utbildningsväsendet och arbetsmarknadsorganen inför svår-
bemästrade planeringsuppgifter. Jag har i min redogörelse sökt antyda det planerings- och utredningsarbete som utförts inom respektive ämbetsverks ämnesområde. Härutöver krävs emellertid en samordning av insatserna på ett högre plan. Den 24 september 1954 gav Kungl. Maj:t i uppdrag åt arbetsmarknadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning att gemensamt utföra planeringsarbete, vidtaga de åtgärder och inkomma med de förslag som kan vara erforderliga för att

på lämpligt sätt möta de svårigheter som det växande antalet ungdomar kan medföra. De tre verken har upprättat en särskild nämnd, samarbetsnämnden för yrkesutbildning och arbetsförmedling, som närmast svarar för utredning av dessa frågor.

Självfallet utgör säkrade arbetstillfällen och fullgoda utbildningsmöjligheter den grundläggande förutsättningen för ungdomens anpassning. Vid sidan därav finns det naturligtvis behov av samhällseliga insatser på en mängd olika områden inom den *allmänna ungdomsvården*. Det gäller stöd till ungdomens fritidsverksamhet, till bostadsförsörjningen och till familjebildningen. Det gäller även vården av missanpassad ungdom, den psykiska barna- och ungdomsvården etc.

När det gäller stödet till ungdomens *fritidsverksamhet* tog 1954 års riksdag ett viktigt steg, när den beslöt att anslå 2,7 milj. kr. till det frivilliga ungdomsarbetet och därvid satsa på ungdomens egna organisationer. Beslutet låg helt i linje med den uppfattning, som ungdomsvårdskommittén framfört, nämligen att ungdomens eget föreningsliv är en sällsynt effektiv medborgarskola. Ännu är det för tidigt att uttala sig om resultatet av denna verksamhet. Men det är omvittnat att det statliga stödet på många håll inneburit en värdefull stimulans för föreningslivet. För någon tid sedan har vidare en särskild utredning tillsatts för att undersöka möjligheterna till en utvidgning av de statliga bidragen även till de politiska ungdomsförbundens ungdomsvårdande verksamhet.

Även på andra sätt har samhället sökt stödja ungdomens fritidssysselsättning. Väsentliga bidrag har utbetalats från allmänna arvsfonden till direkt ungdomsvårdande åtgärder. Till ungdomsgårdar och andra ungdomslokaler, till scout- och friluftsliv har från arvsfonden anslagits 8 milj. kronor, därav under de tre sista åren 3,7 milj. kronor. Även till inackorderingshem för ungdom anordnade av organisationer eller kommuner har bidrag från arvsfonden utgått. Vidare har som statliga lån till samlingslokaler, vilka ju i stor utsträck-

ning kommer ungdomen till godo, från 1942 till 1954 utgått sammanlagt 39,5 milj. kronor, varav den senaste tiden årligen 6 milj. kronor samt 3 milj. kronor på tilläggsstat i arbetslöshetsbekämpande syfte. Till kommuner har som bidrag till uppförande av samlingslokaler sedan 1942 utbetalats 2,5 milj. kronor. Därtill kommer under de senaste åren ett särskilt bidrag till utrustning av samlingslokaler. I årets budget har detta bidrag höjts till 450 000 kr. Jag vill vidare nämna, att försvarets övertaliga baracker försålts till förmånligt pris till olika organisationer för användning som samlingslokaler. Riksdagen anslag åren 1946—50 sammanlagt 1,3 milj. kronor till statlig subvention för dessa barackinköp. För närvarande torde cirka tusentalet baracker utnyttjas av de frivilliga organisationerna. Anordnande av särskilda fritidslokaler i bostadsfastigheter vid större byggnadsföretag blir allt vanligare, varvid samma lånevillkor tillämpas för fritidslokalerna som för bostäderna. Upplåtelse av skollokaler för frivillig bildningsverksamhet och liknande fosterande verksamhet bland ungdomen ingår ofta i villkoren för statsbidrag till skolbyggen.

På olika sätt har samhället sålunda sökt tillgodose ungdomens behov av fritidslokaler. Det är möjligt att bostadskollektiva kommittén kan komma att framlägga ytterligare förslag i denna riktning. Jag vill emellertid understryka, att de konkreta verksamhetsprogrammen måste komma från de lokala myndigheterna och organisationerna, från kommunerna och från ungdomsorganisationerna själva. Det är från dem initiativet måste komma.

Det finns vidare all anledning att understryka den betydelsefulla insats som göres genom det *fria och frivilliga folkbildningsarbetet* för att stimulera fritidsverksamhet. Studiecirkelarna har under årens lopp utvecklats till en alltmer dominerande studieform inom folkbildningsarbetet. År 1953/54 beräknas antalet deltagare i studiecirkelarna till nära en halv miljon. Det är glädjande att kunna konstatera, att antalet deltagande ungdomar på senare år visat en särskilt

brant stegring. Statsbidraget till studiecirkelarna har på tre år mer än fördubblats och uppgår för nästa budgetår till 4,85 milj. kronor. Ökad uppmärksamhet har på senare år ägnats ledarutbildningen och den pedagogiska uppläggningsen av cirkelarbetet för att därigenom finna metoder att stimulera ungdomarna till en aktiv insats.

Utlåningen från skolbibliotek och folkbibliotek visar en markant stegring. 1949 var den totala utlåningen från dessa bibliotek 24,8 miljoner böcker, varav 12 miljoner böcker för barn och ungdom. 1953 hade utlåningen ökat till sammanlagt 35,3 miljoner böcker, varav 18 miljoner böcker för barn och ungdom. Det statliga stödet till folkbiblioteksväsendet har sedan 1950 ökat från 3,4 till 8,5 miljoner. Genom den i år genomförda skolbiblioteksreformen har förutsättningar skapats för en väsentlig förstärkning av skolbibliotekens ställning.

De olika statliga åtgärderna för att främja *familjebildningen* förutsätter jag vara så väl kända att en mera ingående redogörelse icke torde vara nödvändig i detta sammanhang. Familjepolitiken i sin helhet är för närvarande föremål för en samlad översyn i 1954 års familjeutredning, som beräknas framlägga sitt betänkande inom ett par månader. Säkert kommer det material som utredningen framlägger att kunna bilda underlag för en livlig och ingående debatt om familjepolitikens framtida utformning.

Bristen på bostäder är för många ungdomar ett mycket allvarligt problem. Eftersom det framför allt är ungdomen som svarar för den stora inflyttningen till städerna, blir det den som kommer att drabbas hårdast. Bristen på fast bostad ökar risken för isolering och social urspårning. Familjebildningen försenas. Jag vill emellertid understryka, att de olika bostadspolitiska åtgärderna, vilka alla har till syfte att upprätthålla en stor produktion av goda bostäder till rimliga hyror, tar sikte på samtliga befolkningsgrupper, alltså även på ungdomen. Den successiva förbättring av bostadsförsörjningen som äger rum kommer sålunda också ungdomen till del på olika

sätt. Å andra sidan kan man inte komma ifrån det faktum, att så länge tillgången på bostäder — och särskilt då tillgången på goda bostäder — är otillräcklig, även ungdomen får kännning av knappheten, och detta kanske särskilt gäller många av dem som står i begrepp att gifta sig.

Tonvikten i ungdomsvården måste ligga vid de allmänt förebyggande åtgärderna. Härutöver finns det dock en liten grupp klart missanpassad ungdom som måste bli föremål för speciella åtgärder från samhällets sida. Vården av denna grupp har stått under intensiv debatt de senaste åren. Man har diskuterat sättet för tillrättaförandet, eftervården, frågan om öppna eller slutna anstalter m. m. Jag saknar anledning att i detta sammanhang närmare beröra denna debatt. Ej heller skall jag redogöra för den upprustning, både personellt och materiellt, av framför allt den slutna vården, som ägt rum genom flera riksdagsbeslut de senaste åren. Jag vill bara begagna detta tillfälle att framhålla, att de moderna pedagogiska principer för vården av missanpassad ungdom, som ännu för några år sedan utsattes för häftiga angrepp, numera, när de någon tid prövats i praktiken, kunnat uppvisa, trots allt, glädjande resultat. Jag vill även begagna tillfället att inför kammarkaren understryka den stora tacksamhetsskuld som samhället står i emot alla de utmärkta fosterhem vi har i vårt land. I det tysta gör här tusentals svenska hem en insats av den allra största betydelse. Jag tror, att denna verksamhet är värd både mera uppskattning

och mera uppmärksamhet än vad som hittills kommit den till del.

I ett interpellationssvar är det naturligtvis ogörligt att ge annat än en mycket schematisk översikt av ett så vittomspännande frågekomplex som det vi i dag står inför på utbildningens och ungdomsvårdens område. När jag ändå dristat mig till att så länge ta kammarens tid i anspråk är skälet härtill, att jag är övertygad om att vi i denna riksdag under de närmaste åren kommer att få många tillfällen att återvända och ta ställning till olika aspekter av detta problem.

Vi skall ha fullkomligt klart för oss att vi på ungdomsfrågornas område står inför problem av en mycket betydande storleksordning, som kommer att kräva en nära samverkan mellan alla positiva krafter — statliga och kommunala myndigheter, näringslivet och alla de frivilliga organisationerna. Vi kan inte undvara någon av alla dem som här vill och kan göra en insats. Det kommer att kräva en stark anspänning av våra krafter och en hård ansträngning av våra personella och materiella resurser. Enligt min uppfattning bör det inte råda någon tvekan om att denna kraftansträngning är värd att göra. Vad det gäller är nämligen att rätt tillvarata vår viktigaste nationalrikedom: den mänskliga begåvningen och dugligheten. Det gäller också i hög grad vad som kanske är politikens väsentligaste uppgift: att underlätta de enskilda människornas anpassning till och inväxande i det moderna samhället.

Bilaga B.

Herr talman!

Ledamoten av riksdagens första kammarkare, fru Gärde Widemar har till mig riktat två frågor, som berör förhållandena vid serafimerlasarettet.

De av interpellanten framställda frågorna äger intimt samband med två beslut som fattades av 1948 års riksdag. Riksdagen godkände då dels ett avtalsförslag om stiftelsen Serafimerlasarettets

försäljning till Stockholms stad och dels ett förslag till avtal om samarbete med Stockholms stad i fråga om ny- och ombyggnad samt drift av Sabbatsbergs sjukhus. Serafimerlasarettet skulle övergå i Stockholms stads ägo den 1 januari 1961.

Vid riksdagsbeslutets fattande förutsattes, att serafimerlasarettets neurologiska och neurokirurgiska kliniker skulle överflyttas till karolinska sjukhuset. Till Sabbatsbergs sjukhus skulle överflyttas de medicinska och kirurgiska klinikerna med tillhörande institutioner, ävensom barnkliniken vid Kronprinsessan Lovisas vårdastalt, varjämte vissa andra institutioner vid sjukhuset skulle upplåtas för undervisning och forskning. Riksdagsbeslutet innebar, att det skulle ankomma på staten att sörja för att de nya neurologiska och neurokirurgiska klinikerna uppfördes inom den avtalade tiden, medan Stockholms stad skulle ombesörja erforderlig utbyggnad av Sabbatsbergs sjukhus, varvid staten enligt vissa regler skulle bidra till byggnads- och driftkostnader.

Vad först angår de neurologiska och neurokirurgiska klinikerna vid serafimerlasarettet har utredningen om nya kliniker handlagts av kommissionen för förhandlingar rörande Karolinska sjukhusets utbyggande. I slutet av år 1949 lämnade kommissionen en första redogörelse i nybyggnadsfrågan och år 1950 framlades skissritningar för de nya klinikerna, enligt vilka dessa skulle förläggas i närheten av psykiatriska kliniken vid Karolinska sjukhuset, varvid förutsattes att en mindre del av Eugeniahemmets tomtmark skulle tagas i anspråk för ändamålet. Vid 1951 års riksdag framlades ett förslag till generalplan för Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande. Vid sin prövning av förslaget uttalade statsutskottet, att det fann det angeläget, att en begränsning av generalplanen om möjligt komme till stånd och framhöll bl. a., att en begränsning av platsantalet icke syntes utesluten vid en förläggning av nervklinikerna till annat sjukhus än det karolinska.

Med anledning av statsutskottets uttalande har förhandlingskommissionen enligt vad jag inhämtat prövat frågan om

klinikernas förläggning till annat sjukhus. I sitt remissyttrande den 7 januari 1955 över 1951 års vanförevärdsutrednings betänkande har kommissionen lämnat en redogörelse för hithörande frågor samt framhållit, att förutsättningar enligt kommissionens mening saknas för en placering av klinikerna vid annat sjukhus än karolinska sjukhuset, varvid det vore nödvändigt att utnyttja viss del av Eugeniahemmets tomtmark. Kommissionen har understrukit angelägenheten av att de nya klinikerna uppföres snarast möjligt samt anmält sin avsikt, att så snart förhandlingarna med Stockholms stad och Stockholms län om tecknande av vårdplatser på klinikerna avslutats, hos Kungl. Maj:t göra slutlig framställning i frågan. I propositionen nr 135 angående vanförelanstalterna och Eugeniahemmet till årets riksdag har jag för egen del uttalat, att jag av vad kommissionen anfört blivit övertygad om att det torde bli nödvändigt att inom det s. k. Norrbackaområdet söka finna utrymme för nervklinikerna. Enligt vad jag inhämtat anser förhandlingskommissionen det för sin del vara möjligt att slutföra sitt utredningsuppdrag under innevarande år under förutsättning, att en överenskommelse kan träffas med Stockholms stad och län. Ett principförslag angående nervklinikernas uppförande skulle sålunda, om så efter vederbörliga överväganden inom Kungl. Maj:ts kansli befinnes möjligt, kunna framläggas till 1956 års riksdag, varefter frågan om anslag till klinikernas uppförande på grundval av upprättat ritningsförslag kunde framläggas för 1957 års riksdag. Under nyssnämnda förutsättningar utgår jag ifrån att staten — genom att uppföra de nya nervklinikerna — före den 1 januari 1961 skall uppfylla de förpliktelser, som åvilar staten på grundval av avtalet om serafimerlasarettets försäljning till Stockholms stad.

Vad härefter angår utbygganden av Sabbatsbergs sjukhus, får jag erinra att detta sjukhus tillhör Stockholms stad samt att ny- och ombyggnaden samt utrustningen därav enligt 1948 års avtal såsom nämnts skall utföras av Stockholms stad. Hithörande frågor är alltså

i första hand av kommunal natur, men äger givetvis stort intresse även för staten, eftersom sjukhuset till väsentliga delar i framtiden kommer att ersätta serafimerlasarettet såsom undervisningssjukhus. Hitintills har ny- och ombyggnaden av Sabbatsbergs sjukhus icke skett så snabbt som från början avsetts. Frånsett det bakteriologiska centrallaboratoriet har ännu icke tillkommit några av de ursprungligen planerade klinikerna eller institutionerna. En arkitektävling om sjukhusets utformning har ägt rum, och det antagna arkitektförslaget är f. n. föremål för bearbetning. En viktig anledning till att utbyggnaden ej kunnat ske i beräknad takt synes vara att stadsplaneringsarbetet inom området varit tidsödande. Stockholms stad torde därför ännu icke kunna ange något bestämt tidschema för sjukhusets utbyggnad. Emellertid torde man icke från stadens sida nu anse sig kunna räkna med att en överflyttning av undervisningsklinikerna från serafimerlasarettet skall kunna äga rum fr. o. m. år 1961. Av det sagda torde framgå att det i interpellationen framförda antagandet, att en ökad tilldelning av byggnadskvot skulle göra det möjligt för Stockholms stad att snabbare uppfylla sin del av avtalet icke är riktigt.

Man torde sålunda få räkna med att serafimerlasarettet även efter 1961 kommer att tjäna såsom undervisningssjukhus. Denna eventualitet har förutsetts i 1948 års avtal, där det stadgas, att om »på grund av omständigheter, över vilka parterna icke kunna råda» hinder möter att färdigställa nya lokaler för medicinsk undervisning, Stockholms stad förbinder sig att såsom huvudman uppehålla sjukhusdriften vid serafimerlasarettet. Staten skall då i stället lämna bidrag till löner, pensioner och driftkostnader efter i huvudsak de grunder enligt vilka Sabbatsbergs sjukhus skall upplätas till undervisning. Serafimerlasarettet kommer alltså att efter nämnda tidpunkt stå under kommunalt huvudmannaskap. För tiden fram till år 1961 innebär det träffade avtalet att, i den mån ändrings- eller byggnadsarbeten erfordras å lasarettets fastigheter, över-

enskommelse härom i varje särskilt fall får träffas med Stockholms stad, vilken liksom hittills förutsatts deltaga i kostnaderna för sådana arbeten, varvid torde få beaktas den tid, som återstår för staten att utnyttja sjukhuset.

Med hänsyn till vad jag framhållit, kan det enligt min mening knappast anses vara ekonomiskt försvarligt att under de närmaste åren företaga mera betydande ombyggnads- eller förbättringsarbeten vid serafimerlasarettet. Detta gäller i all synnerhet nervklinikerna, som enligt min mening snarast möjligt bör flyttas från lasarettet. Jag kan emellertid vitsorda, att vissa delar av lasarettet är ålderdomliga och i föga ändamålsenligt skick. Detta betyder emellertid inte, att statsmakterna under de senaste decennierna underlåtit att vidtaga förbättringsåtgärder vid lasarettet. År 1928 tillkom den nuvarande badavdelningen, 1930 erhöll de kemiska och fysiologiska laboratorierna ökade utrymmen, samma år ombyggdes poliklinikbyggnaden, röntgen- och operationsbyggnaden ombyggdes och utvidgades 1932, 1933 ombyggdes privatavdelningen inom kirurgiska kliniken och 1942 fick neurokirurgiska kliniken sina nuvarande lokaler. Så sent som vid 1947 och 1949 års riksdagar beviljades medel till nya lokaler för patologiska avdelningen, kemiska centrallaboratoriet, endokrinologiska avdelningen samt djurstallar. Dessa senare byggnadsarbeten slutfördes år 1951. Sedan riksdagen i år bifallit ett förslag om överflyttning av den endokrinologiska avdelningen till karolinska sjukhuset yppas vidare möjligheter att ställa ökade lokaler till bakteriologiska centrallaboratoriets förfogande, varvid laboratoriets lokaler kan användas för andra trängande behov. I avvakten på överflyttningen har emellertid direktionen för karolinska sjukhuset vidtagit vissa åtgärder för att förbättra arbetsförhållandena vid laboratoriet.

Om staten sålunda icke kan engagera sig i mera omfattande byggnadsarbeten vid serafimerlasarettet, bör detta icke hindra att lokalförbättringar av mindre omfång upptages till prövning liksom att frågan om sjukhusets personella och

materiella standard ägnas erforderlig uppmärksamhet. Interpellantens andra fråga synes också avse åtgärder av hit-hörande slag. Jag vill emellertid erinra om det kända förhållandet, att direktionens anslagsäskanden varje år i sedvanlig ordning behandlas inom departementet samt redovisas för riksdagen, och att riksdagen efter utskottsgranskningen har att taga ställning till departementschefens förslag under elfte huvudtiteln samt i anslutning därtill eventuellt väckta motioner. För nästkommande budgetår har serafimerlasarettets anslagsfrågor helt nyligen behandlats av riksdagen. Denna ordning för granskning av sjukhusens och andra institutioners anslagsäskanden — som ju möjliggör för statsmakterna att mot varandra väga olika behov — måste självfallet även för framtiden tillämpas. Vad det aktuella fallet angår vill jag emellertid gärna understryka, att jag, i den mån det visar sig att utbyggnaden av Sabbatsbergs sjukhus kommer att bli mera avsevärt fördröjd, naturligtvis är beredd att medverka till sådana förbättringar vid lasarettet, som kan anses försvarbara med hänsyn till lasarettets upphörande inom en nära framtid som statligt undervisningssjukhus.

I interpellationen anges, att det finnes avdelningar vid lasarettet, där väntetiden för patienterna är mycket lång. Detta torde särskilt gälla den plastikkirurgiska avdelningen, som endast omfattar 23 vårdplatser. Behandlingen på avdelningen tager i allmänhet mycket lång tid, men enligt uppgift från sjukhusledningen intages akuta fall omedelbart för vård. Jag vill erinra om att en brännskadeavdelning omfattande 18 vårdplatser tillkom för ett och ett halvt år sedan vid karolinska sjukhuset, varigenom den plastikkirurgiska avdelningen avlastats. I generalplanen för karolinska sjukhuset har vidare upptagits en plastikkirurgisk avdelning med omkring 50

vårdplatser. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att dimensioneringen av nyttillkommande kliniker eller utökandet av redan befintliga måste ses mot bakgrunden av att såväl serafimerlasarettet som karolinska sjukhuset är undervisningssjukhus och att det sammanlagda sjukvårdsbehovet därför icke betraktats som avgörande vid bestämmandet av antalet vårdplatser vid kliniker och avdelningar.

Interpellantens exempel på de nuvarande bristerna i utrustningen vid lasarettet kan jag inte helt vitsorda. När i interpellationen sägs att mikroskop och skrivmaskiner lånats, så är detta visserligen riktigt men endast såtillvida att för sjukvården använts dylik utrustning som anskaffats för forskningsändamål men ännu inte behövt tas i anspråk härför eller behövt först när vissa nya lokaler färdigställets. Frågan om resurser för hjärkatetrisering har redovisats i årets statsverksproposition. Vad det kemiska centrallaboratoriet angår har personalen provisoriskt förstärkts fr. o. m. årsskiftet med ett extra laboratoriebiträde samt ett ekonomibiträde med halvtidstjänstgöring. Vidare har en andre underläkare fr. o. m. den 1 mars 1955 överförts till laboratoriet. Denna tjänst kommer att omändras till en förste underläkartjänst den 1 juli 1955. Vad slutligen angår den neurologiska kliniken har klinikchefen vid tiden för interpellationens väckande i en skrivelse till Konungen framfört allvarliga anmärkningar mot förhållandena vid kliniken. Då denna kritik av klinikchefen tidigare ej framförts till sjukhusdirektionen, har jag begärt direktionens yttrande över klinikchefens framställning och kommer sedan att taga ställning till vilka åtgärder, som kan bli nödvändiga med anledning av skrielsen.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Torsdagen den 26 maj eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Förslag till jordförvärvslag m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1955 dagtecknad proposition, nr 165, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag);

2) lag angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 22 december 1943 (nr 884) om arrendators förköpsrätt.

Det förra lagförslaget, som var avsett att ersätta dels 1948 års lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, vilken lag upphörde att gälla den 30 juni 1955, dels ock 1947 års lag om kronans förköpsrätt, var i nedan angivna delar så lydande:

1 § första stycket

Fast egendom, som är taxerad såsom jordbruksfastighet, må ej genom köp, byte eller gåva förvärfvas utan tillstånd av lantbruksnämnd. Sådant förvärvstillstånd erfordras dock ej

1. där kronan är förvärfvare;

2. där egendomen förvärfvas av kommun eller annan dylik samfällighet för ändamål som avses i 1 § 4, 7 eller 16 lagen den 12 maj 1917 om expropriation;

3. där förvärfvaren är fångesmannens make och ej heller där förvärfvaren eller, om makar förvärva gemensamt, endera av dem är fångesmannens eller

ock, där denne är gift, hans makes avkomling, adoptivbarn, syskon eller adoptivbarns eller syskons avkomling, allt under förutsättning att fångesmannen ej är avyttringspliktig jämlikt 11 §;

4. där tillstånd skall sökas enligt lagen den 30 maj 1916 om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag eller lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom och ej heller där egendomen enligt förklaring av länsstyrelsen är av beskaffenhet att få förvärfvas utan sådant tillstånd;

5. där förvärfvet sker genom inrop på exekutiv auktion;

6. där egendomen ingår i stadsplan eller enligt byggnadsplan, fastställd efter den 1 januari 1948, är avsedd för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk;

7. där egendomen utgör fastighet som genom avstyckning bildats för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk och ej därefter undergått taxering; samt ej heller

8. där andel i fastighet förvärfvas av någon som redan äger till samma taxeringsenhet hörande andel i fastigheten och ej enligt 11 § är skyldig att avyttra sistnämnda andel.

2 § första stycket

Avser fång, som enligt 1 § skulle kräva förvärvstillstånd, del av fastighet och göres sist tre månader efter fångets skriftlig ansökan om avstyckning, erfordras ej förvärvstillstånd, såframt egendomen genom avstyckningen avskiljes för annat ändamål än jordbruk eller skogsbruk.

3 §

Förvärvstillstånd skall vägras, om anledning finnes till antagande att egendomen skulle bli vanskött i förvärfvarens ägo eller att förvärfvaren med fång-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

et huvudsakligen äsyftar att utan nytta för visst jordbruk i orten tillgodogöra sig skogstillgång, som är behövlig såsom stöd för ortens jordbruk eller att bereda sig vinst genom snar avyttring av egendomen, del av densamma eller andel däri eller genom bortförande av byggnader eller annat som tarvas för egendomens brukande.

4 §

Jämväl i fall som icke avses i 3 § skall, om annat ej föranledes av bestämmelserna i andra stycket, förvärvstillstånd vägras

1. där anledning finnes till antagande att förvärvaren vill åtkomma egendomen huvudsakligen för kapitalplacering eller, vad angår egendom med jordbruk, i annat syfte än att själv ägna sig åt detta;

2. där fånget avser sådan fastighet eller sämjelott, som jämte annan fångemannen tillhörig jord utgör en för sitt ändamål lämpad brukningsenhet, eller andel i sådan egendom samt brukningsenhetens bestånd eller ändamålsenlighet skulle äventyras genom att egendomen fränskiljes; eller

3. där fånget medför att skilda brukningsenheter, vilka kunna anses lämpade för sitt ändamål, eller andelar i dylika brukningsenheter sammanföras i en ägo.

I fall varom stadgas i denna paragraf må tillstånd meddelas, om fånget kan väntas medföra övervägande nytta för jordbruket eller för näringslivet i orten eller egendomen för förvärvaren har synnerligt värde utöver det ekonomiska eller eljest särskilt skäl föreligger att godtaga fånget.

5 §

Förvärvstillstånd må vägras, om egendomen finnes böra tagas i anspråk för att underlätta bildandet av till storlek och ägoanordning ändamålsenliga brukningsenheter. Dock må ej av sådan anledning vägras ske

1. där förvärvaren är arrendator som jämlikt 2 kap. 57 § lagen den 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom åtnjuter förköpsrätt till egendomen;

2. där lanthruksnämnden tidigare på begäran av ägaren till egendomen förklarat, att densamma må överlätas utan hinder av bestämmelserna i denna paragraf, samt fånget sker inom fem år därefter eller den kortare tid som må hava utsatts i förklaringen; eller

3. där tillstånd sökes till förvärv å auktion varom stadgas i 12 §.

6 § första stycket

Finnes förvärvstillstånd icke kunna lagligen meddelas med mindre förvärvaren därvid ålägges att inom viss tid verkställa erforderlig åtgärd till främjande av jordbruket eller skogsbruket å egendomen eller att under viss tid nyttja denna för bestämt ändamål eller underlåta särskild användning av densamma, må tillstånd meddelas allenast om förvärvaren lämnat skriftlig utfästelse att ställa sig det avsedda åläggandet till efterrättelse. I tillståndsbeslutet skall ut sättas vite för tredska att fullgöra åläggandet.

9 §

Blir köp ogillt till följd av att förvärvstillstånd vägras jämlikt 5 § och har köpehandlingen i huvudskrift eller bestyrkt avskrift varit företedd i ärendet, är kronan skyldig att, om säljaren det yrkar, lösa egendomen till det pris köparen utfäst. Lösningsplikt föreligger dock ej, om priset uppenbart överstiger egendomens värde eller egendomen häftar för in-tecknad gäld till högre belopp än priset.

Innefattar köpehandlingen jämväl fastighetsförsäljning, som ej omedelbart träffas av ogiltigheten men i anledning av densamma bringas att återgå, skola bestämmelserna i första stycket vara tillämpliga även å den sålunda försålda egendomen, såframt den ingår i samma brukningsenhet som den övriga egendomen eller eljest icke kan utan olägenhet skiljas från denna.

11 § första stycket

Egendom som förvärvats medelst inrop på exekutiv auktion skall, om vid vanligt köp skulle hava krävts förvärvstillstånd, åter avyttras innan två år för-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

flutit från det auktionen vann laga kraft, såvida ej dessförinnan, före eller efter auktionen, inroparen erhållit lantbruksnämndens tillstånd att behålla egendomen. Har inropet skett för skyddande av någon inroparens fordran eller rättighet, varför egendomen häftar på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken, må länsstyrelsen på ansökan medgiva skäligt anstånd med egendomens avyttrande, om sannolika skäl visas, att förlust för inroparen eljest skulle uppkomma. Avyttras ej egendomen inom föreskriven tid, skall länsstyrelsen på framställning av lantbruksnämnden förordna, att den skall säljas å offentlig auktion efter vad i 12 § sägs. Anteckning om vad sålunda är stadgat skall göras i det köpebrev som utfärdas med anledning av den exekutiva auktionen och skall tillika, när lagfart sökes, införas i fastighetsboken, såframt ej sökanden visar att hans skyldighet att avyttra egendomen upphört.

12 § första stycket

Förordnande som sägs i 11 § skall, där ej lantbruksnämnden återkallar sin framställning i ärendet, gå i verkställighet även om det befinnes att inroparen, när förordnandet meddelades, redan avyttrat egendomen eller han sedermera avyttrar den.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat 14 i anledning därav väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 494 av herr *Svensson, Axel*, och herr *Anderberg*,

nr 510 av herr *Jonsson, Jon*, m. fl.,

nr 511 av herr *Anderesson, Axel*,

nr 515 av herr *Ewerlöf* m. fl.,

nr 516 av herr *Persson, Karl*, m. fl.,

nr 517 av herr *Ohlön* och herr *Bo-man* och

nr 518 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* samt

inom andra kammaren:

nr 630 av herr *Jonsson* i Strömsund m. fl.,

nr 631 av herr *Stenberg*,

nr 637 av herr *Hjalmarson* m. fl.,

nr 638 av herr *Cassel* m. fl.,

nr 639 av herr *Ohlin* m. fl.,

nr 640 av herr *Svensson* i Vä och herr *Larsson* i Hedenäset och

nr 641 av herr *Holmberg* m. fl.

I motionen I: 494 hade hemställts, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 165 med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m., måtte besluta sådan ändring i lagförslaget, att 1 § 2. skulle lyda »där egendomen förvärfvas av kommun eller annan dylik samfällighet».

Motionerna I: 510 och II: 630, som voro likalydande, utmynnade i en hemställan, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 165 måtte besluta

dels att till 3 § skulle fogas ett tillägg av lydelse »så ock om fångat finnes medföra uppenbart olämplig ändring av indelningen i brukningsenheter»,

dels att 9 § skulle erhålla sådan ändrad lydelse, att i första stycket första raden före orden »jämlikt 5 §» infördes ordet »allenast».

I de likalydande motionerna I: 511 och II: 631 hade yrkats, att riksdagen vid behandlingen av propositionen skulle besluta, att 1 och 2 §§ i lagförslaget skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionerna angivits.

De ävenledes likalydande motionerna I: 515 och II: 637 utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte

A) avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 165,

B) antaga i motionerna infört förslag till lag om upphävande av lagen den 30 juni 1947 (nr 324) om kronans förköpsrätt,

C) antaga i motionerna infört förslag till ändring av lagen den 22 december 1943 (nr 884) om arrendators förköpsrätt.

I de likalydande motionerna I: 516 och II: 640 hade yrkats, utom annat, att riksdagen skulle besluta följande tillägg till 4 § andra stycket i lagen om till-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

stånd att förvärva jordbruksfastighet: Tillstånd må vägras om genom fånet nybildas större jordbruk än bondejordbruk, dvs. jordbruk vars brukare kan beräknas få sin huvudsakliga inkomst av det arbete han och hans familjemedlemmar utföra på brukningsheten.

Motionerna I: 517 och II: 639, som jämväl voro likalydande, utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte för sin del besluta

1. avslå det i Kungl. Maj:ts proposition nr 165 innefattade förslaget till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag),

2. att lagen av den 13 juni 1947 (nr 324) om kronans förköpsrätt (förköpslagen) skulle upphöra att gälla från och med 1 juli 1955,

3. antaga i motionerna infört förslag titill lag angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 22 december 1943 (nr 884) om arrendators förköpsrätt.

I de likalydande motionerna I: 518 och II: 641 hade hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 165, måtte besluta om den ändringen i förslaget till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet, att sista stycket i 4 § utginge ur lagtexten.

I motionen II: 638 slutligen hade hemställts, att därest riksdagen icke beslutade avslå Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 165 till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag), riksdagen måtte antaga detsamma med de ändringar, att dels 6, 11 och 12 §§ utginge, dels 1, 4, 5, 9 och 10 §§ erhöles den ändrade lydelse, som i motionen angivits.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 494, I: 510 och II: 630, I: 511 och II: 631, I: 515 och II: 637, I: 516 och II: 640, I: 517 och II: 639, I: 518 och II: 641 samt II: 638, antaga de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

1) herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson, Ahman, von Seth och Berggren*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen i anledning av motionerna I: 515 och II: 637 samt I: 517 och II: 639 måtte

A) avslå det i Kungl. Maj:ts proposition nr 165 innefattade förslaget till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag);

B) antaga i reservationen infört förslag till lag om upphävande av lagen den 30 juni 1947 (nr 324) om kronans förköpsrätt;

C) antaga i reservationen infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen den 22 december 1943 (nr 884) om arrendators förköpsrätt;

2) herr *Johansson*, vilken ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med anmälan att förevarande proposition, i vad densamma avsåge förslag till jordförvärvslag, ej kunnat oförändrad bifallas — i anledning av motionerna I: 510 och II: 630 måtte för sin del

dels besluta, att 9 § i jordförvärvslagen skulle erhålla sådan ändrad lydelse, att i första stycket första raden före orden »jämlikt 5 §» infördes ordet »allenast»,

dels ock i övrigt bifalla förevarande proposition och avslå i ämnet väckta motioner;

3) av herrar *Ebbe Ohlsson* och *von Seth*, vilka, för den händelse riksdagen icke bifölle den med 1 betecknade reservationen, på anförda skäl hemställt, att riksdagen — med avslag å motionerna I: 494, I: 510 och II: 630, I: 511 och II: 631, I: 516 och II: 640 ävensom I: 518 och II: 641 samt med förklaring, att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i förslaget till lag om inskränk-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

ning i rätten att förvärva jordbruksfastig (jordförvärvslag) — måtte för sin del antaga de genom propositionen framlagda lagförslagen med de av motionen II: 638 föranledda ändringar i förslaget till jordförvärvslag, att dels 6, 11 och 12 §§ utginge, dels 1, 4, 5, 9 och 10 §§ erhöile den lydelse, reservationen visade.

I sistnämnda reservation hade för 1 § första stycket tredje punkten föreslagits följande avfattning: »där förvärvaren — — — (lika med utskottet) — — — — — syskons avkomling eller fångesmannens eller hans makes fader, moder eller adoptivförälder». I 4 § första stycket hade punkten 3 utelämnats. I 5 § hade punkten 3 utelämnats, varjämte första meningen erhöilit följande lydelse: Förvärvstillstånd må vägras, om *det befinnes oundgängligen nödvändigt att egendomen tages i anspråk för att underlätta bildandet av till storlek och ägoanordning ändamålsenliga bruksenheter.*

I 9 § hade första stycket avfattats sålunda: »Blir köp — — — (lika med utskottet) — — — köparen utfäst. Lösningssplikt föreligger dock ej om *omständigheterna klart ge vid handen att köpet är ett skenavtal* eller egendomen häftar för intecknad gäld till högre belopp än priset. *Endahanda lösningssplikt gäller vid gåva eller byte. Löseskillingen skall därvid utgöra fastighetens värde enligt normerna i expropriationslagen.*

Till sistnämnda paragraf hade därjämte fogats två nya stycken av följande lydelse:

Ingå i köpet kreatur, redskap eller andra sådana lösören, vilka finnas å fastighet, som skall lösas, skall vad i andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

Såväl den köpare vilken förvägrats förvärvstillstånd enligt 5 § som dennes fångesman skall gottgöras nödiga kostnader i anledning av fånet ävensom vad de efter detsamma må hava nedlagt å fastigheten utom värdet av dem tillfälligen avkastning.

Angående sättet för utlåtandets föredragning anförde

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! I avseende å föredragningen av tredje lagutskottets utlåtande nr 24 hemställas,

att de av utskottet tillstyrkta lagförslagen må föredragas vart för sig, förslaget till jordförvärvslag paragrafvis och eventuellt moment- och styckevis med 2 § först, därefter övriga paragrafer i ordningsföljd samt sist övergångsbestämmelser, ingress och rubrik;

att sedan lagförslagen blivit genomgångna utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammararens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet härmed föredrogs nu

Det av utskottet tillstyrkta förslaget till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet (jordförvärvslag)

2 §

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Innan jag övergår till att säga någonting om lagförslaget, ber jag att få meddela, att det utdelats ett ändringsblad till sidorna 63 och 64 i utskottets utlåtande. För att inte kammararens ärade ledamöter skall behöva leta efter ändringen vill jag meddela, att det är på rad 4 nedifrån på sidan 64 ett fel har rättats.

Herr talman! I det nu föreliggande utlåtandet från tredje lagutskottet uttalar utskottet bl.a., att det svenska jordbruket är ett bondejordbruk, och att äganderätten till jorden kunnat bevaras hos jordbrukarna. Det sägs också, och med all rätt, att detta har varit av betydelse för samhällsutvecklingen i vårt land. Skulle tendenser visa sig, säger utskottet, till att jorden övergår i icke jordbrukares ägo,

bör lagstiftningsåtgärder övervägas i syfte att hindra en sådan utveckling. Detta är alltså det ena syftemålet med lagen.

Men lagen har också ett annat syftemål, och det är att underlätta jordbrukets rationalisering och därigenom möjliggöra en anpassning av jordbruket efter den ekonomiska och tekniska utvecklingen.

Vad beträffar det först angivna syftet vill jag framhålla, att det redan i början av detta århundrade infördes en lagstiftning i syfte att inskränka rätten för bolag och andra juridiska personer att förvärva fast egendom; sedan år 1925 gäller den s. k. bolagsförbudslagen. Men först genom 1945 års lag om inskränkning i rätten att förvärva fast egendom ingrep man i den enskildes rätt att förvärva jordbruksfastighet. Det måste, som tredje lagutskottet också säger, enligt svensk rättsuppfattning anses principiellt otillfredsställande att den enskilde medborgaren icke tillåtes förvärva visst slags egendom. Sådana hinder bör därför reas endast i den mån så krävs med hänsyn till ett samhällsintresse av betydande mått.

Föreligger det då för närvarande ett sådant samhällsintresse? Utskottets majoritet menar, att jordbruksjordens bibehållande i den jordbrukande befolkningens hand är ett sådant intresse och att detta intresse för närvarande skulle vara hotat i en sådan grad, att enskilda personers rätt att förvärva jordbruksfastighet måste inskränkas.

Vi reser vanter menar däremot, att man inte utan mycket tvingande skäl bör begränsa den rätt, som varje svensk medborgare bör äga att förvärva fast egendom. Det finns icke och har icke på länge funnits tendenser till att jord i stor utsträckning skulle övergå från jordbrukare till icke jordbrukare. Vi menar därför att det för närvarande icke föreligger något skäl till en lagstiftning av nu angiven art.

Utskottet säger bl. a., att det genom den nu gällande lagstiftningen varit möjligt att förhindra olämpliga förvärv. De »olämpliga förvärv», varom utskottet talar, är emellertid i främsta rummet så-

dana, där köparen varit inriktad på att tillgodogöra sig fastighetens kapitalvärde snarare än den löpande avkastningen, d. v. s. spekulationsköp, och även s. k. kapitalplaceringsköp, vilka man också kan ta med i detta fall.

Spekulationsköpen torde i främsta rummet gälla fastigheter med betydande skogstillgångar. Sådana köp leder ofta till överavverkning och måste därför helt naturligt anses olämpliga. De skulle emellertid mycket väl kunna förhindras genom en särskild lagstiftning t. ex. — som det sägs i reservationen — genom förbud mot skogsavverkning å nyförvärvade fastigheter under en lämplig tidrymd, såvitt inte skogsvårdsstyrelsen lämnat tillstånd till avverkningen. För de s. k. spekulationsköpen är en jordförvärvslagstiftning av den art som vi nu behandlar icke erforderlig.

Vad återigen de egentliga kapitalplaceringsköpen beträffar må framhållas, att dessa i främsta rummet beror på en misstro mot penningvärdet. Inflationsartade konjunkturförhållanden kännetecknas ju alltid av kapitalflykt till sakvärden och därmed också till jordbruksfastigheter. Under tider med ett stabilt penningvärde torde därför köp av denna art, som bland annat jordbruksnämnden framhållit, »ha tämligen ringa omfattning och torde i varje fall icke medföra, att jord frångår den jordbrukande befolkningen i sådan utsträckning, att jordbruket eller folkhushållningen åsamkas nämnvärd skada».

Allvarliga fall av ur sistnämnda synpunkt — alltså med hänsyn till jordbruket och folkhushållet — olämpliga förvärv kan för övrigt beivras med hjälp av vanhävdslagstiftningen, framhåller också jordbruksnämnden. Statsmakternas åtgärder i syfte att hålla tillbaka kapitalplaceringsköp av jordbruksfastigheter bör därför i främsta rummet inriktas på att hålla ett stabilt penningvärde.

Utom förvärv av nu behandlad art förekom det som bekant före jordförvärvslagens tillkomst inte sällan, att andra än jordbrukare förvärvade jordbruksfastigheter. De flesta av dylika förvärv torde inte kunna be-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

tecknas som ur saklig synpunkt olämpliga. Ur jordbrukets synpunkt har det, som jordbruksnämnden framhållit, varit till nackdel att sådana köp försvårats. »Det är», säger nämnden, »ett känt förhållande, att åtskilliga av de gårdar, som förvärvats av icke jordbrukare före lagens ikraftträdande, är förebildligt skötta och att de stundom kan sägas utgöra mönster för ett rationellt drivet jordbruk.» Genom förvärv av nu angiven art har både kapital och nyskapande initiativkraft tillförts jordbruket från personer, som handlat av intresse för näringen och icke enbart med tanke på en omedelbar ekonomisk vinst. På längre sikt kan det också, säger jordbruksnämnden vidare, lända jordbruksnäringen till skada att dylika förvärv försvåras. Även med hänsyn till de förvärv, som jag nu senast har talat om, måste man således säga, att man inte har behov av en jordförvärvslagstiftning och att tvärtom en sådan kan vara mera till skada än till nytta.

Det finns också andra synpunkter som man kan lägga på detta spörsmål än dem jag här lagt, bl. a. frågan om tillgången på arrendejordbruk. Ty även om det ur många synpunkter är önskvärt att den övervägande delen av de svenska jordbruksfastigheterna ägs av jordbrukare, är det å andra sidan ingalunda oväsentligt, att tillgången på jordbruksarrenden är något så när god. Många personer utan kapital har genom att arrendera jordbruk kunnat arbeta sig fram till självägande jordbrukare.

I fråga om det andra syftet med jordförvärvslagen, nämligen att underlätta jordbrukets rationalisering, har, som bl. a. också jordbruksnämnden framhållit, lagstiftningen hindrat eller försvårat en utveckling mot ett mera rationellt jordbruk. Detta kommer också alltjämt framgent att kunna ske. Lagstiftningen kan alltså resa ett sådant hinder genom bestämmelserna i 4 § 3 stycket, som säger att skilda brukningsdelar, vilka var för sig är lämpade för sitt ändamål, icke får sammanföras i en ägo. Denna bestämmelse kan i många fall vara hinder-

sam för jordbrukets rationella utveckling.

Anspråken på vad som kan anses vara ett rationellt jordbruk är nu andra än de var för t. ex. tio år sedan, och de undergår också en ständig förändring. Under sådana omständigheter är det meningslöst att söka angiva en storleksgräns för vad som skall anses vara ett rationellt jordbruk, även om gränsen göres mycket tänjbar. Det finns i många delar av vårt land brukningsenheter på låt oss säga fem hektar, där hushållningen är så intensiv, att arbetskraften är fullt sysselsatt och maskinerna effektivt utnyttjade. I andra fall kan det behövas tio-, tjugo- eller trettiofaldigt större brukningsenheter för att en rationell drift skall kunna ordnas. Under de vitt skiftande betingelserna i vårt land är det naturligt att brukningsenheternas storlek växlar mycket starkt. Det kan inte vara ekonomiskt riktigt att söka pressa in jordbruket i den tvångströja, som det nu föreliggande förslaget innebär. En sund utveckling efter de ekonomiska förutsättningarna nås bäst med en av en lämpligt utformad fastighetsbildningslagstiftning reglerad frihet.

Jag skulle också vilja säga, att man inte gärna kan begära, att lantbruksnämnderna och deras tjänstemän skall kunna avgöra vad som i varje enskilt fall är bäst för jordbruket i en viss bygd. Det beror nämligen inte bara på areal, byggnader, maskiner och redskap utan kanske i ännu högre grad på ägarens uppslagsrikedom och initiativkraft, hans kunskaper och organisationsförmåga m. m.

I fråga om takten för rationaliseringsarbetet har departementschefen uttalat i propositionen, att lagstiftningen knappast torde komma att verka pådrivande. Jag delar denna uppfattning, och som jag nyss sagt kan det föreliggande lagförslaget befaras sänka takten i rationaliseringsarbetet. Det har under senare år från olika håll framhållits, och det uttalas också i reservation 1), att generationsproblemet bland småbrukarna i vårt land är sådant, att antalet bruk-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

ningsdelar kommer att minska, sannolikt mycket snabbt. Genom rådgivning och, då så kräves, ekonomiskt stöd kan det allmänna även utan den lagstiftning, som vi i dag behandlar, utöva det inflytande på utvecklingen, som kan befinnas önskvärt. Man kan inte göra gällande att en lokal myndighet eller en styrelse här i Stockholm skall vara mera kompetent än den enskilde jordbrukaren att bedöma vad som i varje särskilt fall är bäst för hans jordbruk eller bedömas hans möjligheter att driva ett jordbruk. Detta illustreras, synes det mig, på ett ypperligt sätt av ett nyligen inträffat fall, där stela lagparagrafer kommit i en olöslig konflikt med sunda förnuftet.

Som jag nyss framhållit skulle sannolikt den önskvärda strukturrationaliseringen åstadkommas både snabbare och smidigare än vad som nu sker, därest det nu diskuterade lagkomplexet helt avskaffades. Den arbetskraft, som nu sysslar med dessa lagars tillämpning — alltså med den yttre rationaliseringen — skulle kunna användas till nyttigare uppgifter i det svenska jordbrukets tjänst. Sådana uppgifter finns det gott om. Under sådana förhållanden måste man beteckna det som ett allvarligt fel, att både pengar och arbetskraft ägnas åt arbeten, som inte bara är onyttiga utan i många fall t. o. m. hindersamma för en sund utveckling.

Herr talman! Då denna lagstiftning sålunda för det första enligt svensk rättsuppfattning är principiellt otillfredsställande, för det andra icke behövs för att hindra ur saklig synpunkt olämpliga markförvärv och för det tredje förhindrar eller försvårar en rationell utveckling av jordbruket, bör den upphöra och icke ersättas med den nu föreslagna jordförvärvslagen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den med 1) betecknade reservationen till tredje lagutskottets utlåtande nr 24.

Herr JANSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag skall inte här gå in så mycket i polemik mot vad utskottets

ärade ordförande, herr Osvald har varit inne på. Det kommer väl andra att göra. Jag vill bara beröra en del av vad han sade. Vi har ju haft tillfälle att diskutera med varandra förut i utskottet, och vi har ju inte då kunnat komma på samma linje, vilket väl är helt naturligt med den utgångspunkt, som jag har i denna fråga.

Innan jag går in på att säga någonting om det föreliggande förslaget till en ny jordförvärvslag, vill jag anföra några personliga synpunkter på denna fråga. Jag anser nämligen att jordförvärvslagen och den nu gällande lagen om kronans förköpsrätt utgör viktiga delar av den nya jordbrukspolitik, som 1947 års riksdagsbeslut lade grunden till. I denna jordbrukspolitik ingår bland annat att man med statens hjälp genom lån och bidrag skall rusta upp det mindre jordbruket och göra det mera lämpat för de nya driftsformer, som den maskinella utrustningen fört med sig, och därmed också öka möjligheten till en bättre försörjning för innehavarna av dessa jordbruk.

I detta syfte utbetalas från statens sida genom lantbruksnämnderna bidrag och lån, som årligen uppgår till rätt stora belopp, för att påskynda den s. k. inre rationaliseringen. Men dessa åtgärder kan inte leda till tillfredsställande resultat, om icke samtidigt den yttre rationaliseringen bedrivs på ett med hänsyn till de nya driftsformerna lämpligt sätt. Det gäller ju framförallt att inom de områden, där detta är möjligt, till skapa jordbruk av en storleksordning och med en sådan arrondering, att det blir möjligt att rationellt utnyttja den maskinpark, som nu står till förfogande för det svenska jordbruket. Detta kan inte ske utan statens medverkan, då en jordbrukare med svag ekonomi skulle vara fullkomligt handikappad i konkurrensen om jordbitarna gentemot de mera penningstarka även i sådana fall, då hans behov av förstärkning av tillgänglig mark skulle vara allra störst.

Jag ser sålunda denna statens medverkan när det gäller både den inre och den yttre rationaliseringen av det mind-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

re jordbruket i ett sammanhang. Vill man det ena, så får man också ta det andra. Detta vill nu inte folket och högern. De vill vara med om åtgärder när det gäller den inre rationaliseringen, d. v. s. bidrag och lån till denna — då skall staten vara med och bidra ekonomiskt. Men den yttre rationaliseringen skall jordbrukarna själva sköta, d. v. s. de penningstarka. Den personliga friheten måste värnas, säger man.

Med hänvisning till här nämnda synpunkter har jag, herr talman, accepterat jordförvärvslagen. Jag har ansett att de medborgare, jordbrukare och andra, som på grund av denna lagstiftning blir hindrade i sitt många gånger vällovliga syfte att förvärva ett jordbruk eller en skogsfastighet, också får lov att finna sig i detta förhållande.

Vad jag hittills sagt får väl betraktas som en personlig deklaration, och jag skall nu övergå till att säga något om lagförslaget och utskottsutlåtandet. Utskottet delar helt den uppfattning, som departementschefen uttalat, att det är av största vikt för samhällsutvecklingen att det svenska jordbruket liksom hittills i största utsträckning får behålla karaktären av bondejordbruk. Jag vill här göra det tillägget, att man med uttrycket »största utsträckning» kanske får begränsa sig till den del av jordbruket, som denna lag omspannar. Det är nog ingen i utskottet som bortser ifrån — jag vill anknyta detta till vad herr Osvald sade angående arrendejordbruket — fördelen av tillgång till jordbruksarrenden. Men jordförvärvslagen minskar väl knappast tillgången på arrendejordbruk. Vi har här de stora bolagen och domänverket, som denna lag inte berör, de stora gods och andra större jordägare, där arrendejordbruk kommer att finnas tillgängliga som hittills och för vilka sålunda lagen icke innebär någon ändring. Andra arrendejordbruk kommer väl också att finnas i ungefär samma utsträckning som vi nu har. Jag anser därför inte att denna lag utgör någon fara för arrendejordbruket.

Innan jag går vidare skulle jag vilja

säga ett par ord om tillämpningen av lagen. Jag vill här särskilt understryka vad utskottet sagt nederst på s. 50 i sitt utlåtande: »Med hänsyn till det anförda vill utskottet uttala sin anslutning till departementschefens åsikt att även i fortsättningen behov föreligger av en lagstiftning med jordförvärvslagens syfte. Utskottet finner detta så mycket mindre ägnat att inge betänkligheter som enligt såväl den gällande som den nu föreslagna lagen ovillkorligt förbud föreligger endast mot sådana fång-, spekulations- och liknande förvärv — beträffande vilka enighet i stort sett torde råda att de är olämpliga. I övrigt avses icke med lagen att omöjliggöra att icke jordbrukare förvärvar jordbruksfastighet. Såsom från olika håll påpekats kan sådana förvärv i många fall vara till stort gagn för jordbruksnäringen. Med de av departementschefen förordade riktlinjerna för tillståndsgivningen lär också berättigade önskemål i detta avseende kunna tillgodoses. Om således lagen icke syftar till att under alla förhållanden omöjliggöra förvärv av jordbruksfastighet från deras sida, som icke själva ämnar ägna sig åt jordbruket, är avsikten än mindre att förhindra att en person från ett annat yrke övergår till att bli jordbrukare.»

Till detta skulle jag vilja uttala som min personliga uppfattning, att det torde vara angeläget inte minst för dem, som anser att denna lag bör finnas till, att lagen tillämpas när det gäller tillståndsgivning med all den generositet, som kan visas utan att man skadar eller förhindrar en angelägen storleksrationalisering inom jordbruket, samtidigt som man måste tillse att den förhindrar spekulationsköp och att jordbruk förfaller i vanhävd.

Herr Osvald var inne på att man med vanhävdslagens hjälp skulle kunna åstadkomma vissa möjligheter när det gäller en del förvärv. Jag vill säga till herr Osvald, med den erfarenhet jag har av vanhävdslagen, att den torde ge mycket små möjligheter att komma till rätta med vanhävd ens i de mest angelägna situationer. Jag tror sålunda inte på den sa-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

ken. Men i anslutning till vad jag här yttrat om tillämpningen skulle jag vilja säga att jag gärna medger, att gränsdragningen kan bli mycket svår. Det är enligt min mening omöjligt att dra upp en fix gräns, som skall gälla i samtliga fall; man måste bedöma varje enskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter. I alla händelser skulle jag vilja tillägga att min övertygelse är, att det svenska jordbruket icke skulle bli lidande av en liberal tillämpning av lagen i detta avseende.

Den nu föreslagna jordförvärvslagen innehåller bestämmelser, som ersätter lagen om kronans förköpsrätt, den s. k. förköpslagen, vilken enligt förslaget skall upphöra att gälla från och med den 1 juli i år.

Man har sagt från det håll, där man nu helt vill slopa kronans förköpsrätt, att lagen inte haft någon verkan i rationaliseringsavseende. Man drar den slutsatsen därför att lagen kommit till användning i relativt få fall. Jag måste säga att slutsatsen är fullkomligt felaktig. Det finns ju lantbruksnämnder som inte i något fall gått till domstol och stämt på kronans förköpsrätt, men ändå på grund av lagens förekomst kunnat genom överenskommelse med köparna hindra förvärv av jordbruk, som behövt tagas i anspråk till förstärkning av näralliggande, ofullständiga jordbruk. Vi skall komma ihåg att all storleksrationalisering sker under jordbrukarnas egen medverkan; så långt är det riktigt som reservanterna här har sagt. Men det är enligt min mening av allra största betydelse, att lantbruksnämnderna kan medverka till att fördelningen av ledigbliven mark sker på ett vettigt sätt.

Departementschefen framhåller i detta sammanhang, att någon pådrivande verkan i fråga om rationaliseringstakten inte är att vänta av denna lagstiftning, lika litet som förköpslagen verkat i denna riktning; herr Osvald har ju också varit inne på detta. Rent personligt skulle jag vilja säga, att talet om att staten genom ingripande av lantbruksnämnderna rationaliserar bort småbruket — det talet har man i varje fall tidigare hört

— nog inte håller streck. Det betänkliga skulle enligt min mening vara, att storleksrationaliseringen kanske gått alltför sakta. Men denna olägenhet får man bortse från, med hänsyn till de nyttiga verkningar lagen i övrigt har. Det viktigaste är ju, att den tillgängliga marken tillföres dem, som har största behovet av komplettering.

Utskottet framhåller också i anslutning härtill behovet av en fortsatt lagstiftning i syfte att säkerställa det allmännas inflytande på den yttre rationaliseringen.

Jag skall i övrigt, herr talman, begränsa mig till att beröra ett par av de viktigaste ändringarna i jordförvärvslagen.

Kommunerna har tidigare inte behövt söka förvärvstillstånd för sina jordförvärv. Enligt förslaget begränsas denna kommunernas frihet att gälla förvärv av mark, som ingår i stadsplan eller som enligt byggnadsplan, fastställd efter den 1 januari 1948 är avsedd för annat ändamål än jordbruk och skogsbruk. Motion har väckts i denna kammare som går ut på att förutvarande bestämmelse skall bibehållas oförändrad. Utskottet har anslutit sig till propositionen även i denna punkt. Utskottet tror inte att de farhågor, som kommer till uttryck i motionen, skall visa sig vara av allvarligare slag, och inte heller att hinder skall komma att föreligga för kommunerna att förvärva mark för bebyggelse och fritidsändamål utan att de behöver betungas med några vidlyftiga utredningar och besvär.

En annan nyhet i lagen är att tillståndsgivningen för vissa kompletteringsförvärv överflyttas från lantbruksorganisationen till lantmäteriet. För en del av dessa kompletteringsförvärv, nämligen där brukningsenheterna kommer att ligga över familj jordbrukets storlek, fordras dock lantbruksnämndernas tillstånd. Lantbruksnämnderna kan då inte vägra förvärvstillstånd av annan anledning än enligt bestämmelserna i 3—5 §§ i lagen.

Här skiljer sig propositionen från jordbruksrationaliseringsutredningens för-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

slag så till vida, att utredningen velat överlåta åt lantbruksnämnderna att vägra förvärvstillstånd, om det ansågs uppenbart att sammanläggning av fastigheterna inte kunde ske enligt jorddelningslagen. Motioner har också väckts såväl i denna kammare som i medkammaren om ändring i lagen i enlighet med utredningens förslag.

Lagrådet har emellertid ställt sig avvisande till detta utredningens förslag. Jag skall tillåta mig att återge bara ett par rader av vad lagberedningen uttalar. Lagberedningen har således yttrat, »att utredningens förslag icke tillgodoser kravet på den enskilde jordägarens rättssäkerhet, när jordägarens befogenhet att påkalla domstols avgörande av frågan om fastighetsbildningens tillåtlighet kan komma att omintetgöras av lantbruksnämnden. Ett avslag från nämndens sida skulle enligt lagberedningen medföra att fångat blir ogiltigt och att frågan om dess tillåtlighet för framtiden är undandragen laglig prövning.»

Utskottet har inte velat gå emot lagrådet på denna punkt utan stannat för att tillstyrka propositionen även i detta avseende. Inom utskottsmajoriteten fanns det dock flera, som uttalade sina sympatier för det i motionerna framförda förslaget och som delade betänkligheterna mot bestämmelsen i lagförslaget beträffande denna del. Utskottet har här också uttalat, att »därest lagens praktiska tillämpning skulle ge vid handen att behov av ändrade regler på området föreligger, bör sådana övervägas».

Såsom tidigare nämnts ersättes lagen om kronans förköpsrätt av bestämmelser i denna lag. Det är egentligen bestämmelserna i 5 §, som härvid kommer i fråga. Denna paragraf kompletteras av 9 §, som innehåller bestämmelser om skyldighet för kronan att inlösa egendom när köp blivit ogiltigt till följd av att förvärvstillstånd vägrats jämlikt 5 §, d. v. s. att kronans skyldighet att inlösa inträder om säljaren så påfordrar.

Beträffande denna bestämmelse har också i motioner i båda kamrarna tagits upp ett förslag, som utredningen hade,

nämligen att inlösningsplikt skulle föreligga om tillstånd vägrades »allenast jämlikt 5 §». Detta förefaller ju att vara en obetydlig ändring, men i sak betyder det givetvis en hel del. Det blir ju så att lantbruksnämnderna här måste vara försiktiga när det gäller förvärv, som skall behandlas enligt 3—4 §§, så att de inte redovisar skäl för avslag enligt 5 §, om kronan skall undgå skyldighet att inlösa egendomen.

Även på denna punkt har utskottsmajoriteten enat sig om att avslå motionerna och att tillstyrka propositionen, vilket dock inte innebär att detta har skett så helhjärtat från alla, som står för majoritetsförslaget. Det har från flera håll uttalats farhågor för eventuella ekonomiska konsekvenser för staten, att man inte begränsat inköpsplikten till endast gälla avslag på förvärv, som bygger på bestämmelserna i 5 § av lagen.

På denna punkt föreligger en reservation, undertecknad av herr Johansson i Torp, vilken går ut på ett bifall till motionerna I:510 och II:630 i denna del. Jag anser mig inte ha anledning att närmare ingå på en redogörelse för utskottets motivering för avslag på motionerna utan nöjer mig med vad jag här sagt och hänvisar i övrigt till utskottets skrivning.

Jag vill dock i detta sammanhang omnämna att statens inlösningsplikt inte föreligger, om priset uppenbart överstiger fastighetens värde eller om egendomen häftar för in-tecknad gäld till högre belopp än priset. Det får väl förut-sättas att tvister kommer att uppstå i fråga om huruvida priset kan vara uppenbart för högt, men dessa tvister får väl klaras på vanligt sätt genom förhandlingar, och om de inte kan lösas på detta sätt genom utslag av domstol. Det är klart att många varit betänksamma inför denna bestämmelse i lagen, men det har inte, såvitt jag kan se, förelagat någon möjlighet att finna någon annan formulering, som skulle kunna täcka allt vad man vill ha fram eller som i större utsträckning kan skydda staten mot förluster.

Jag skall, herr talman, inte i övrigt gå

in på motionsyrkandena utan hänvisar till utskottets motiveringar för avslag på desamma.

Beträffande reservationen nr 1, som går ut på avslag på lagen, är det inte mycket jag skulle vilja tillägga — jag tror att det kan räcka med vad jag redan har sagt. När det gäller högerns reservation, alltså den med 3) betecknade reservationen, skall jag här inte beröra den i detalj, men jag vill bara, innan jag slutar mitt anförande, fästa uppmärksamheten på att den innehåller så betydande uppmjukningar av jordförvärvslagen i olika avseenden, att det väl är alldeles orimligt att riksdagen skulle kunna acceptera detta förslag. Den innehåller uppmjukningar av olika slag, inte minst i fråga om fastställandet av priset på fastigheterna i de fall, då statens inlösningsplikt skulle inträda. Enligt högerns förslag skulle man uteslutande bygga på värderingsreglerna i expropriationslagen. Alla, som en smula sysslat med jordbruk och jordbruksförvärv, är väl på det klara med att det knappast är möjligt för någon jordbrukare att förvärva vare sig jord eller skog, om priset skall sättas efter expropriationslagens bestämmelser.

Högerreservanterna säger vidare, att man genom jordförvärvslagen försvårar rationaliseringen när det gäller vissa stödjordbruk, då ett stödjordbruk kan anses vara lämpligt, t. ex. om det finns tillgång till arbetstillfällen inom andra yrken på orten. Jag skulle vilja säga att man enligt min mening bör vara försiktig när det gäller bortrationaliseringen av stödjordbruken, i varje fall på områden där det finns tillgång till arbetstillfällen vid sidan av jordbruksarbetet. Man får därtill alltid taga hänsyn till det byggnadsbestånd som finns på fastigheten. Finns det ett gott byggnadstillstånd på en fastighet, är det väl knappast någon lantbruksnämnd, som vill gå in för att rationalisera bort — om jag får använda det uttrycket — en mindre brukningsenhet, utan man vill ju alltid att det kapital, som ligger i ett gott byggnadsbestånd, skall förbrukas innan

Förslag till jordförvärvslag m. m.
man går så långt att man rationaliserar bort ett till salu varande jordbruk.

Därmed är jag inne på vad utskottets ärade ordförande, herr Osvald, sade med anledning av den av honom med flera väckta reservationen. Han ansåg att man genom denna lag hindrade att skapa jordbruk av en storleksordning, som är lämplig i vissa avseenden. Han tänker väl närmast på slättbygder, där det går att bruka större enheter på grund av den maskinella utvecklingen inom lantbruket. Jag vet inte, hur man tillämpat jordförvärvslagen i detta avseende, men jag vet i varje fall hur jag velat se den tillämpad. Det är klart att man även i dessa fall alltid får ta hänsyn till det byggnadsbestånd, som finns på fastigheten, och det kapitalvärde som ligger däri, innan man tar ställning till huruvida jordbruket skall upphöra som självständig brukningsenhet eller inte. Jag är fullkomligt på det klara med att man inte kan eller bör förhindra en lämplig storleksrationalisering, om det är lämpligt med hänsyn till den maskinella utveckling, som nu ägt rum inom det svenska jordbruket.

Herr talman! Med vad jag här sagt vill jag sluta med att yrka bifall till utskottets förslag, som på alla punkter överensstämmer med den kungl. propositionen.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Här har nu representanter från oppositionen genom utskottets ordförande och här har också en representant från utskottsmajoriteten framhållit en del synpunkter. Jag skall tillåta mig att innan diskussionen går vidare anföra en del synpunkter av kanske mera principiell art.

När det gäller detta lagförslag, liksom lagförslag i allmänhet, kan man ju ställa sig den frågan: Är en lag behövlig? Under de år, som gått, och även i dag märker vi, att man är av olika mening när det gäller denna lag. På en del håll har man menat, att lagen är alldeles onödig, att den inte kommer att befrämja jordbru-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

karnas intressen och att den inte heller kommer att åstadkomma saker och ting, som är till gagn för samhällsutvecklingen. Det har varit diskussioner om denna lag vid dess tillkomst. I dag har yrkats avslag på det lagförslag, som här föreligger.

När det gällde att ta ställning till denna lag år 1948 hörde jag till dem, som såg på denna lag med andra ögon än vad jag i dag gör. Jag röstade då emot lagen. Jag har kommit till en annan uppfattning, och då jag gjort det, har jag anledning att motivera mitt ståndpunkts-tagande.

Det har faktiskt skett och sker en utveckling i vårt samhälle, som ger anledning för statsmakterna att föreskriva vissa regler angående vilka som i första hand skall ha rätt att förvärva jordbruk. Och varför? Jo, därför att under vissa tidsperioder, och inte minst under den tid som har förflutit sedan 1948, har jord och skog varit mycket eftertraktade objekt för dem, som inom andra näringar har skapat sig tillgångar, som de vill placera i så säkra värden som möjligt med hänsyn till den ekonomiska utvecklingen. Penningvärdets fall har medfört, att jord och skog såsom realvärden varit föremål för prisstegringar. Det har följaktligen för de människor, som haft ett kapital till övers, varit ett utmärkt sätt att i sådana värden placera pengar av sitt överflöd, eftersom de kunnat vara säkra på att kapitalet inte skulle minska utan de skulle få en god avkastning genom värdestegringen på jorden och skogen. Så var förhållandena innan lagen tillkom, och det är alldeles säkert, att om lagen inte hade funnits, skulle utvecklingen enligt min mening ha blivit till förfång för dem som direkt är brukare av den svenska jorden. Såsom företrädare för jordbrukets intressen i dag har jag därför anledning att hävda den synpunkten, att denna lag är nödvändig.

Under den tid jag har varit statsråd har jag väl inte handlagt så många ärenden rörande tillämpningen av jordförvärvslagen. Men de ärenden, som har kommit till mig, har tydligt visat, att det råder en efterfrågan på jordbruksfastig-

heter, som gör det önskvärt att statsmakterna har ett visst grepp över de köp av fast egendom på landsbygden som förekommer. Jag bara ställer den frågan: Hur tror ni, ärade kammarledamöter, att det i dag skulle ha sett ut på den svenska landsbygden i fråga om äganderättsförhållandena beträffande jorden, om inte jordförvärvslagen hade funnits?

Det säges, att lagen är till förfång för jordbrukarna själva. Men är det egentligen någon, som satt sig in i jordbrukarnas synpunkter, som vill säga att denna lag utgör ett osäkerhetsmoment för jordbrukarna? Jag tror inte det. Tvärtom — lagen har säkerligen haft den verkan, att antalet självägande bönder är större än vad som skulle ha varit fallet om lagen inte funnits till. I så fall skulle — jag tillåter mig att säga det — en hel del människor inom andra näringsfång, kanske främst i närheten av städer, t. ex. grosshandlare och direktörer, ha köpt jordegendomar och därefter utbjudit dem till arrende åt jordbrukare. Men det är en oerhörd skillnad att bruka jord som ägare och att bruka den som arrendator.

Herr Osvald tog jordbruksnämnden till vittne och sade, att även nämnden talar om att de icke jordbrukare, som köper ett hemman, ofta ger impulser till att sätta jordbruket i stand och faktiskt kommer med en hel del nya idéer. Jag medger att sådant kan förekomma, men, herr Osvald, det är väl ändå så att detta i mycket högre grad förekom för några årtionden sedan än det sker i dag. Nu har väl den större delen av våra jordbrukare sådan kunskap, att de inte behöver ta emot så många impulser ifrån grosshandlare och direktörer. Naturligtvis kan dessa icke jordbrukare inte själva ge sådana goda impulser, utan förhållandet är givetvis att de har sådana materiella tillgångar, att de kan anställa sakkunnigt folk, som kan undersöka vad som behöver göras. Ofta behöver de ju inte lägga enbart ekonomiska synpunkter på saken, när de iståndsätter ett jordbruk. Som jag tidigare sade erkänner jag att detta kan vara till gagn för jordbru-

ket. Men jag kan inte gärna tänka mig, att det är dessa icke jordbrukare, som vi har att tacka för jordbrukets framåtskridande, utan det är alldeles säkert bonden i gemen.

Jag tillät mig att säga, att det kan påvisas att om människor, som inte är jordbrukare, förvärvar jord, är de benägna att utarrendera all sin jord. Det framhålles särskilt från högerns och folkpartiets sida. Men har man egentligen satt sig in i arrendatorernas ställning, när man går att rekommendera utvägen att jordbrukare skall vara arrendatorer? Jag har vuxit upp i en trakt, där många varit hänvisade till att vara arrendatorer. Även om många på grund av individuell kunnighet och skicklighet kunnat skapa sig en ekonomiskt oberoende ställning — att det varit möjligt erkänner jag villigt — har de dock gått miste om den fördel som jordägaren haft genom den jordvärdestegring som ägt rum. Och ju duktigare arrendatorerna varit, desto högre arrenden har de som belöning fått betala. Kan detta vara ett eftersträvanvärt förhållande? Det anser i varje fall inte de jordbrukare, som vill få ut det bästa av sin näring.

Men det är inte nog med det. Tidigare arbetade inte heller arrendatorerna under trygga förhållanden, utan en jordägare kunde säga: »Antingen betalar du ett högre arrende eller också flyttar du!» Det missförhållandet har nu avskaffats genom den sociala arrendelagen, vilken väl omfattar de flesta fall. Jag måste emellertid erkänna, att denna lag med hänsyn till de nuvarande höga byggnadskostnaderna är så pass sträng, att arrendatorerna kan åsamka jordägarna mycket svåra ekonomiska bekymmer genom att påyrka tillämpning av lagens bestämmelser. Detta har t. ex. medfört, att en hel del gårdar har måst indragas till huvudgården. Mot sådana åtgärder erbjuder arrendelagen inte något skydd. Lantbruksstyrelsen har gjort en utredning av dessa frågor, vilken varit utsänd på remiss. Den har emellertid — tyvärr — tillbakavisats av de flesta hushållningssällskap. Jag tror att det är anledning att ta upp denna fråga till förnyat

Förslag till jordförvärvslag m. m.

överbärande — det kommer säkert att finnas arrendatorer kvar även sedan jordförvärvslagen genomförts — och se till att det hela blir ordnat på ett sätt som kan accepteras av både jordägare och arrendatorer.

Förr i tiden kunde det, som jag nyss sade, inträffa att icke jordbrukare kunde komma med goda impulser. Då kunde det också vara värdefullt för en medellös person att få arrendera en egendom, till vars köp han på grund av svårigheter att få borgen inte kunde låna pengar utöver det belopp, till vilket gården kunde intecknas. Nu har statsmakterna sökt lätta på dessa svårigheter genom att lämna statlig kreditgaranti. Det måste väl ändå vara bättre för en jordbrukare att kunna köpa den jord som han skall bruka, vilket nu för de flesta blir möjligt på grund av den statliga kreditgarantien.

Enligt min mening bör man sålunda försöka åstadkomma en lagstiftning, som ger jordbrukarna en viss favör när det gäller förvärv av jordbruksfastigheter. Jordförvärvslagen är inte någon för sig själv verkande sak. Den sammanhänger i ganska hög grad med den jordbrukspolitik, som riksdagen beslöt år 1947 och som gick ut på att ge jordbrukarna så stor likställighet som möjligt i ekonomiskt avseende med andra jämförbara befolkningsgrupper. Statsmakterna lovade, att denna jämställdhet skulle åstadkommas bl. a. genom ett visst gränskydd, och det har skett i form av importregleringar, i form av importavgifter och kanske också genom tullar, vilka emellertid inte har ändrats med hänsyn till penningvärdets försämring. Men när statsmakterna gick in för detta så uppsattes ett visst villkor — det var man ganska överens om 1947, och till dess att man har fått andra regler att gälla, menar jag att det är nödvändigt att de som uppsatte detta villkor också ser till att vad det innehöll blir efterlevt. Det innebar att vi skulle medverka till en rationalisering av jordbruket. Det har vi gjort genom att låta lantbruksnämnderna, som är statliga organ, vara kontrollorgan när det gäller köp av jord-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

bruk liksom när det gäller rationaliseringsverksamheten inom jordbruket.

Man kan givetvis ha olika meningar angående takten i denna rationalisering. En del anser att den går alldeles för sakta, andra hävdar att den går för fort. För min del vill jag säga att om rationaliseringen, av vilken det mesta ingalunda är beroende av lantbruksnämndernas åtgöranden, utan sker på jordbrukarnas eget initiativ, kommer att fortsätta i samma takt som under de senaste sju, åtta åren, då är jag rädd för att frågan kommer att uppstå, om man i framtiden alls skall kunna tala om en levande landsbygd. Jag tror att det är nödvändigt att man, såsom herr Jansson framhöll, ser till att även det mindre jordbruket får möjlighet att existera framdeles.

Jordförvärvslagen är enligt min mening ett instrument som har stor betydelse inte bara för dem, som brukar jorden, utan även för hela samhällsutvecklingen. Om man bedömer saken objektivt, tror jag inte att man kan komma ifrån att det är så. Den jordbrukspolitik med avseende på rationaliseringen och på möjligheterna att förvärva jord, som har förts sedan år 1947, har faktiskt givit jordbrukarna bättre möjligheter än de hade förut. Men sedan jordbruket under de senaste åren råkat ut för skördesvårigheter och sedan en del intressen i vårt land har gjort sig gällande, som mera sneglar på prisbildningen på jordbrukets produkter ute på världsmarknaden än tar hänsyn till att ge jordbrukarna en skälig ersättning, har jordbrukets ekonomi icke förbättrats, utan i någon mån försämrats.

Garanterna för att 1947 års jordbrukspolitik skulle bli genomförd har varit regeringspartierna. Också från högerhåll har man vid åtskilliga tillfällen stött denna linje. Detta har dock kanske skett på ett sätt som ibland lämnat en del övrigt att önska, då man från högerns sida i viss mån gjort gällande att man fört samma jordbrukspolitik som regeringspartierna för, samtidigt som man ändå klandrat inte minst den ställning som bondeförbundet har intagit i jordbruksfrågorna. Jag anser nog att den över-

enskommelse, som träffades 1933 och nu gällt i mer än 20 år, haft ett resultat som givit jordbruket bättre ekonomiska möjligheter än det hade under tidigare skeden, då andra politiska partier än de nuvarande regeringspartierna red för rusthållet.

Från folkpartiets sida har ju den förda jordbrukspolitiken kritiserats vid varje tillfälle. Folkpartiet säger sig visserligen företräda småbrukarnas intressen, men det har också mycket högljutt talat om att den jordbrukspolitik som förts har givit jordbruket för stora fördelar på konsumenternas bekostnad.

I agitationen mot den jordförvärvslag som nu gäller — jag förmodar att det blir likadant med den nya lag som jag hoppas att riksdagen nu kommer att besluta i enlighet med det förslag som föreligger — har det sagts att enligt denna lag endast jordbrukare får lov att köpa jordbruk. Det är fel. Varje svensk medborgare, som har möjlighet att sköta ett jordbruk och som är villig att ha detta som huvudnäring och att bosätta sig på gården, har rätt att köpa en gård. Han kan inte heller hindras från detta enligt det förslag som nu föreligger. Jag vill också framhålla att denna lag medger att jordbruk kan förvärfvas även av person som inte direkt manuellt arbetar i jordbruket. Det räcker att han inspekterar skötseln och som sakkunnig drar upp de större riktlinjerna. Det är alltså felaktigt att tala om att enbart jordbrukare får köpa jordbruk.

När detta lagförslag läggs fram är det ett glädjande förhållande att så många står bakom det. Regeringspartierna såsom politiska partier står väl bakom det, och en stor majoritet i tredje lagutskottet har anslutit sig till utskottets förslag vilket, såsom majoritetsrepresentanten här nyss nämnde, till alla delar överensstämmer med propositionen. Men det är inte enbart politiska instanser som har stött lagförslaget. Propositionen har varit föremål för remissbehandling, och bland de olika remissinstanser, som yttrat sig, finns givetvis både de som tillstyrkt och de som avstyrkt.

Av de 54 remissinstanser som är hör-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

da har fem avstyrkt och 49 tillstyrkt lagen som sådan. Olika synpunkter anläggs, och man vill ha ändringar i en del detaljer, men beträffande själva huvudomdömet om lagen är en överväldigande majoritet för densamma. Bland dem, som har mest kännedom om dessa förhållanden, är givetvis lantbruksstyrelsen, vilken har till uppgift att i det dagliga livet handlägga dessa frågor. Det framhålles ofta från visst håll, hur nödvändigt det är att tillgodose vardagsmänniskans intressen. Här är det vardagsmyndigheten som fäller sitt omdöme om det framlagda lagförslaget. Lantbruksstyrelsen tillstyrker förslaget. Först säger den att principiellt vore det kanske önskvärt att vilken medborgare som helst ägde rätt att förvärva jordbruksfastighet, men efter hand som lantbruksstyrelsen kommer in på de olika detaljerna anlägger styrelsen den ena synpunkten efter den andra och säger till slut: »Vad åter beträffar jordförvärvslagens positiva verkningar i fråga om att bevara jord och skog i den jordbrukande befolkningens ägo uttalar lantbruksstyrelsen som sin bestämda uppfattning, att lagen på det hela taget varit till avsevärd gagn för bondejordbruket och för landsbygdens utveckling.» Då har man anledning att ställa den frågan: Vilka intressen är viktigast att ta hänsyn till, när man går att stifta en lag som denna, de mångas, som brukar svensk jord, eller möjligen deras, kanske till något tusental uppgående, utanför jordbrukets krets som hävdar att de har ett berättigat krav på att konkurrera med jordbruket? Det är ju klart, att om båda dessa intressen får rätt att konkurrera med varandra, är det den kapitalstarke som vinner loppet. Jordbrukarna är många gånger ingalunda kapitalstarka, utan hör tvärtom till dem som är beroende av andra människors större eller mindre välvilja, och detta särskilt när de vill låna pengar. De synpunkter, som därvid anlagts, utgör enligt min mening ett tungt vägande skäl för att det lagförslag som riksdagen i dag har att ta ställning till, bör antagas, och skälet är så tungt, att jag inte kan tänka mig annat än att detta lagförslag går igenom.

Lantbruksstyrelsen säger att lagen haft en viss inverkan på fastighetspriserna. Styrelsen hävdar att den har verkat pristryckande. Jag är inte så övertygad om det. Den har kanske verkat pristryckande, därför att den i någon mån har minskat antalet spekulanter, men tyvärr har också underlättade lånemöjligheter ibland gjort köparna så sangviniska, att de kanske betalat mer än de skulle ha gjort, om de haft svårighet att skaffa pengar. Följaktligen tror jag att det där väger upp vartannat, och man kan nog säga att lagen som sådan inte egentligen haft någon större inverkan på fastighetspriserna.

Vidare hävdar man från oppositionens sida att lagen i viss mån är till förfång till exempel för sådana människor som har fullgjort sitt livs dagsverke, som är gamla och vill sälja sina gårdar. De får sämre betalt än de annars skulle få. Ja, i den ena vågskålen kan man lägga de äldres intressen, och i den andra vågskålen kan man lägga de ungas intressen som skall köpa sig fastigheter. De, som skall köpa egendomar i dag, kommer säkerligen att få en ekonomisk börda att bära som sannerligen inte är avundsvärd. Den är så pass tung, att om vi här inför vissa restriktioner, skulle jag tro att det betyder ganska mycket för att hjälpa den svenska lantbruksungdomen.

Tyvärr har utvecklingen varit sådan, att även om egendomarna stigit mycket i pris, så har inventarierna gått upp ännu mera. Det är mycket svårt för unga människor i dag att sätta upp ett jordbruk. De skall dels skaffa pengar för att köpa jordbruket, dels skaffa pengar till inventarierna.

De, som är kritiska mot jordförvärvslagen, erkänner dock att den i viss utsträckning kan vara till gagn när det gäller skogsegendom. Man medger att med den utveckling som ägt rum beträffande skogspriserna är det ganska nödvändigt med en lagstiftning. Visserligen säger man, att om spekulationsköp skulle hota, kan skogsvårdsstyrelserna hålla läget i sin hand, men den, som aldrig så litet känner till de möjligheter

Förslag till jordförvärvslag m. m.

skogsvårdsstyrelserna har i det fallet, får ändå medge, att hur nitiska de än är och hur ivrigt de än följer de regler, som är uppställda för dem, så blir det ganska besvärligt att hindra spekulationsavverkningar och dylikt.

Jag skulle tro att det skulle vara ganska farligt, om man eftersträfvade en liberal lagstiftning i fråga om möjligheterna att köpa skogsegendomar. Jag är av den bestämda uppfattningen, att lagen under de år som gått, har varit och att den kommer att vara till gagn för bondejordbruket och för landsbygdens utveckling.

När det gäller frågan, om denna lagstiftning bör bestå eller inte, är lantbruksstyrelsen mycket positiv. Man anser att lagen erfordras för att under nu rådande förhållanden trygga målsättningen för jordbrukspolitik.

Om således den myndighet, som i vardagslag handlägger hithörande ting, tillstyrker att lagen bibehålles, kan det tilläggas att också en hel del andra remissmyndigheter har yttrat sig fördelaktigt om lagen, till exempel Svea hovrätt, lantmäteristyrelsen, Landsorganisationen, halva antalet länsstyrelser, flertalet hushållningssällskap, hushållningssällskapens förbund och RLF. Länsstyrelsen i Hallands län har varit speciellt positiv. Det är inte första gången som man från det länet får uttalanden till direkt gagn för jordbruket, ty där dominerar jordbruksintresset.

Jag tillät mig att säga, att här också har yrkats avslag på lagen. Sålunda har avstyrkande kommit från den sammanslutning av stora skogsbolag som heter Skogsägarnas förbund. Även Sparbanksföreningen har avstyrkt — man säger att lagen verkar hämmande på prisbildningen. Industriförbundet har likaledes avstyrkt.

Här gäller det inte enbart den nuvarande jordförvärvslagen. Även förköpslagen, som är en permanent lag, har behandlats, och i det lagförslag som i dag skall avgöras av riksdagen föreslås att denna permanenta förköpslag skall upphöra. Den sistnämnda lagen sammanslås nämligen med jordförvärvslagen. Jag

skall inte gå in på detaljerna i de olika paragraferna, utan jag inskränker mig till att säga, att man har försökt åstadkomma bättre och smidigare förhållanden än den hittillsvarande förköpslagen medgivit.

En ur jordbrukets och ur landsbygdens synpunkt betydande förbättring är, att man har föreslagit, att även kommunernas rätt att förvärva jordbruksfastighet skall i viss mån kunna komma under prövning. I fortsättningen blir det dock så, att jordförvärv, som kommun gör för vissa i expropriationslagen nämnda ändamål inte skall behöva underställas lantbruksnämnderna. Men annars skall städer och andra kommuner, som vill köpa egendom i spekulationssyfte, få köpet prövat av lantbruksnämnd, och därvid behandlas ärendet på samma sätt som i fråga om andra köpare.

Vid utskottsutlåtandet har fogats en del reservationer. I reservation nr 1 har i motiveringen framhållits, att lagen gör mera skada än nytta, och det yrkas avslag på förslaget. Men, säger man, om det inte skulle bli avslag, utan riksdagen skulle fatta ett positivt beslut, önskar man en del detaljändringar. Det är ganska märkligt, att reservanterna lägger fram ett ändrat lagförslag och menar att det skall bli föremål för riksdagens beslut utan att ha varit underställt lagrådet. Det är därför oerhört besvärligt att avgöra, om det är möjligt att besluta i enlighet med det förslag som reservanterna framlagt. Det är väl inte heller oppositionens tro, att ett sådant beslut kommer att bli aktuellt, och det är kanske detta, som har gjort att man vågat sig på att lägga fram sitt förslag.

När man till slut väger de nackdelar och de fördelar som är förknippade med en fortsatt lagstiftning, är jag övertygad om att man finner, att ett bifall kommer att vara till gagn för större delen av samhället. Ett sådant bifall skulle ge jordbrukarna de bästa möjligheterna att fullgöra sin uppgift som livsmedelsproducenter. Det är dock så, att det även i fråga om jordförvärvslagen kan bli ändrade förhållanden. På grund härav har inga-

lunda — såsom ett par av utredningsmännen yrkat — lagen föreslagits bli permanent, utan den har begränsats att gälla t. o. m. 1962.

Om man vill se objektivt på lagförslaget, skulle jag våga påstå, att alla som vill jordbrukets bästa bör i dag med tillfredsställelse kunna ansluta sig till detta lagförslag som skall reglera hithörande förhållanden under de närmaste sju åren.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern ställde frågan, om lagen är behövlig, och då han svarade ja på den frågan, föreföll det mig, som om hela hans motivering egentligen var ett erkännande av att det framför allt är den misslyckade penningpolitiken, som gör lagen nödvändig. Jordbruksministern säger också att han tidigare haft en annan uppfattning men att han nu kommit till den uppfattningen, att lagen behövs. Det finns säkert många, som har ändrat uppfattning om denna lag, och jag tror att ifall vi går ut bland jordbrukarna, på den svenska landsbygden, skall vi finna att många, som tidigare gillat lagen, nu inte gillar den.

Med ett visst förakt för grosshandlare och direktörer, som köper jordbruk, säger jordbruksministern att numera har jordbrukarna sådana kunskaper, att de inte längre är i behov av några idéer eller kapitaltillskott ifrån utomstående. Till detta skulle jag bara vilja säga, att alldeles oberoende av den kunskapsnivå våra jordbrukare befinner sig på, är det alltid idéerna och idéernas bärare, som är de nyskapande inom svenskt jordbruk, såväl som inom all annan mänsklig verksamhet.

Då vi i reservationen har framhållit behovet av att ha arrenden, svaras det ifrån utskottets majoritet, att dessa arrenden spelar så förfärligt liten roll. Härtill vill jag säga att då spelar det också en mycket liten roll för äganderättsförhållandena. Men nu talar jordbruksministern om hur förfärligt dåligt arrendatorerna har det. Jag vill emellertid sä-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

ga att jag känner många mycket framstående svenska jordbrukare, som har börjat som arrendatorer, och vi har också i denna kammare en mycket aktad medlem som har gått denna väg.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Osvald säger, att när jag talar om att denna lag är alldeles nödvändig, innebär detta ett erkännande av en misslyckad ekonomisk politik. Jag tror att det under rent av några årtionden har varit ett fallande penningvärde, och då söker sig folk till realltillgångar. Dessa kan vara olika under olika tider. Under de senaste åren har det rått sådana förhållanden — det medges — att det på grund av penningvärdets fall har varit fördelaktigt att äga realltillgångar.

Beträffande att jag med förakt skulle ha uttalat mig om direktörer och grosshandlare vill jag säga, att jag ingalunda menade något föraktfullt med mitt uttalande. Tvärtom ansåg jag att de var personer som ekonomiskt kunnat sköta sig, så att de, såsom jag sade, fått pengar över som de inte längre behövde i sin verksamhet, utan kunde sätta in i tillgångar som de menar har bestående värde.

Herr Osvald talade om att dessa människor skulle vara bärare av idéerna. Jag har svårt att förstå att det faktum, att man är direktör eller grosshandlare skulle vara en garanti för att man är bärare av en idé. En bonde kan vara bärare av en idé men har, som jag sade tidigare, kanske inte pengar. Det har emellertid många gånger de andra, och de har därför möjlighet, om de inte själva har idéer, att vända sig till dem, som har det, och så betala dem. Jag skulle kunna räkna upp många, som ingalunda har några idéer om hur ett jordbruk egentligen skall skötas men som ändå har mycket förnäma jordbruk, därför att de har råd att betala sakkunniga som har idéer. I våra dagar har de ju så stora möjligheter att vända sig till lantbrukshögskolan och andra läroanstalter, där i varje fall en hel del forskare är mycket rika på idéer.

Förslag till jordförvärvslag m. m.

Det skall villigt erkännas att det finns många arrendatorer som tjänat pengar och har det bra. Men de flesta önskar ändå att de hade haft möjlighet att äga den gård de arrenderar.

Och vad sedan beträffar att arrendatorer kan nå mycket förnäma ämbeten och klara sig fint, så skulle det väl ändå vara ett underkännande av dem, som händelsevis från början kommit att vara arrendatorer, att säga att de inte skulle duga till något annat. Jag är säker på att det inte är i egenskap av arrendatorer som en del människor nått höga positioner, utan det är på grund av inboende individuell kraft och kunnighet.

Det skulle vara lätt att nämna hundratals, ja, tusentals olyckliga arrendatorer som jag har mött. Det är bara ett par, tre månader sedan en arrendator kom hem till mig och var mycket nedslagen. Han var nygift och hade övertagit arrendet efter sin far, och det var två å tre år kvar på arrendet. Till nästa år skulle fars arrende gå ut, och sonen hade visserligen fått lov att arrendera gården, tills arrendetiden var ute, men jordägaren hade meddelat sin avsikt att på grund av de dåliga byggnaderna dela upp den gården — den var på 50 tunnland — på två andra, och han hade fått lantbruksnämndens tillåtelse att göra detta. Den unge arrendatorn frågade mig, hur han skulle göra. Jag vände mig till godsägaren och sade till honom att han handlade oförståndigt. »Ni har er lagliga rätt att köra bort pojken från gården», sade jag, »men han har arbetat där i femton år och hjälpt sin far, och om man går till väga på det sättet och kör bort pojkar som vill fortsätta att arbeta på sin fars gård, måste det sägas, att om någon arbetar för att det skall bli en strängare jordlagstiftning, är det de som handlar på det sättet.» — »Ja», sade han, »jag har nog inte menat det så allvarligt, och jag skall avstå från att göra så.»

Litet senare kom en annan arrendator till mig med precis samma bekymmer, men även i det fallet ordnade det upp sig, tack vare att man kunde tala förnuft med jordägaren. I den mån det

går att tala förnuft med folk, kan sådana här saker klaras upp, men många gånger finns det inte möjligheter därtill, och då kan det bli nödvändigt med åtgärder från det allmännas sida.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad jordbruksministern senast har sagt om arrendatorerna och deras möjligheter att skaffa sig en ställning tycker jag snarast styrker den uppfattning, som kommit till synes i reservationen, nämligen att genom arrendesystemet har dugande människor en möjlighet att komma fram. Den kanske de inte skulle ha haft, ifall inte arrendesystemet hade funnits.

Vad idéerna beträffar hoppas jag att inte någon av kammarens ärade medlemmar missuppfattade mig på det sätt, som jordbruksministern gjorde. Jag har aldrig sagt att det endast var grosshandlare och direktörer, som hade idéer. Jag sade bara att det är idéernas bärare som för utvecklingen fram, de må vara vilka som helst.

Låt mig också, herr talman, säga, att då jordbruksministern påstår att det genom denna lag i alla fall finnes möjligheter även för icke jordbrukare att skaffa sig jordbruk, vill jag erinra om vad det står i 4 § att förvärvstillstånd skall vägras, om det finns anledning till antagande att förvärvaren vill åtkomma egendomen i annat syfte än att själv ägna sig åt den. Det kan alltså inträffa att en person vill köpa en egendom, låt oss säga — som i det fall jag syftade på i mitt första anförande — för att sörja för sin ålderdom. Han får då inte köpa egendomen, därför att han inte omedelbart kan sysselsätta sig på den.

Jag tror, att jordbruksministern underskattar de möjligheter, som skogsvårdsstyrelserna har när det gäller att komma till rätta med spekulationsköp. Jordbruksnämnden har också sagt beträffande skogsfastigheterna att där finns det möjligheter att ingripa. För den, som själv på nära håll har kunnat följa vad skogsvårdsstyrelserna kan göra, står det alldeles klart, att det där finns möjligheter.

Förslag till jordförvärvslag m. m.

Då det gäller vanhävden vill jag säga att bl. a. jordbruksnämnden sagt, att grava fall av olämpliga förvärv kan beivras med utnyttjande av vanhävdslagstiftningen. Är det så att vanhävdslagstiftningen inte skulle visa sig tillräcklig för sitt ändamål, finns det ju möjligheter att ändra den lagstiftningen.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Man måste nog fastställa, att jordförvärvslagen har varit ett visst hinder för kapitalistisk spekulation i fråga om köp och försäljning av jord och skog. Men det vore också fel att säga att lagen helt förhindrat denna spekulation. Detta framgår ju också av utskottets yttrande, där det bl. a. heter: »Det torde icke kunna förnekas att under de konjunkturförhållanden, som rått under senare år, förefunnits icke obetydlig benägenhet hos icke jordbrukare att i spekulations- eller kapitalplaceringssyfte förvärva jordbruks- och skogsfastigheter.» Jordbruksministern underströk också i sitt tal vilket tacksamt spekulationsobjekt som nu framför allt skog och jord utgör. Dessutom bör det emellertid observeras, att nu gällande lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet i mycket ringa grad hindrat uppkomsten av mycket stora jordbruk genom inköp av mindre jordbruk. Det bör uppmärksammas att antalet bruksningsdelar på 30—50 hektar ökat från år 1944 till år 1951 med inte mindre än 525 stycken. Antalet bruksningsdelar på 50—100 hektar har under samma tid ökat med inte mindre än 356. Man kan med säkerhet utgå ifrån att denna process med de små jordbruksfastigheternas uppgång i de större främst har ägt rum inom slättbygdsområdena i mellersta och södra Sverige.

Är det nu föreliggande förslaget till ny jordförvärvslag en uppluckring av den lag som nu gäller? Ja, den är utan tvivel en uppluckring av den lag som nu gäller. Det söker ju inte ens jordbruksministern hemlighålla. Jag skall citera ett kort avsnitt ur hans kommentarer till föreliggande lagförslag. Det heter: »I

fråga om stora och mera kapitalkrävande egendomar kan det t. ex. stundom vara anledning att meddela förvärvstillstånd, även om förvärvaren icke ämnar ägna sig åt egendomens skötsel.»

Är det på det sättet Kungl. Maj:t tolkar denna lag, kan ju dessa grosshandlare och direktörer, som jordbruksministern gick så hårt åt i sitt anförande, i kraft av sina pengar — och icke i kraft av sina idéer — förvärva jord och skog. Vad jordbruksministern här skrivit är ju icke annat än en väldig eftergift åt de kapitalistiska grupper, som i åratalskrävt en revision av jordförvärvslagen. Med stöd av den nu föreslagna uppluckringen av lagen kan kapitalstarka grupper och kapitalstarka personer få vidgad möjlighet att spekulera i jord- och skogsförvärv. Jag vill inom parentes säga att med kapitalstarka personer åsyftar jag inte bara grosshandlare och direktörer, utan det bör nog sägas klart ut, att det även finns kapitalstarka storbönder och kapitalstarka godsägare. Den saken bör nog inte jordbruksministern sticka under stol med; han bör inte skära alla bönder över en kam, ty det finns fattiga bönder och rika bönder.

Den s. k. ideella motiveringen för att uppluckra jordförvärvslagen anges vara att skaffa bättre och smidigare betingelser för jordbrukets yttre rationalisering. Det låter vackert och bestickande, men jag vill fråga: Kommer den nya lagen att befrämja i första hand möjligheterna för innehavarna av, låt mig säga, 10 hektars jordbruk att låta dessa bli 30 hektars jordbruk? Jag tror att de största möjligheterna kommer att yppa sig för ägarerna av storjordbruk om 100 hektar att göra dem dubbelt så stora. Här är det nämligen pengarna som kommer att fälla utslaget, vilket jordbruksministern förnekade i sitt anförande — han menade att pengarna var av underordnad betydelse. Och jag vill understryka att när det gäller tillgången på pengar ligger de små jordbrukarna jämt i underläge, oavsett vilka goda syften de har. Det är ingalunda någon tillfällighet att lagen om förvärv av jordbruksfastighet nu uppluckras. Mycket starka krafter har

Förslag till jordförvärvslag m. m.

ju mycket högt larmat om detta i flera år. Det återspeglas ju också i reservationerna. Man måste tyvärr konstatera, att jordbruksministern och regeringen har fallit undan för denna väldiga anstormning, som ägt rum på detta område.

Man säger att lagen skall främja jordbrukets yttre rationalisering. Men jag frågar då: Vilken målsättning föreligger i fråga om den yttre rationaliseringen? Gäller fortfarande 1947 års målsättning, det s. k. familj jordbruket? Det är tydligt att man sprungit bort från den målsättningen. Den kapitalistiska ekonomins lagar skall nu ges större möjligheter att mera fritt få verka utan alltför stort bromsande av jordförvärvslagen. Den lag, som nu gäller, har givetvis icke kunnat upphäva de ekonomiska lagarna i dagens svenska samhälle, men väl i viss grad kunnat hämma deras fulla genomslagskraft i fråga om jordegendommarnas koncentration i ett fåtal händer. En rad av dessa hinder avlägsnas i och med antagandet av föreliggande lagförslag.

Vi har föreslagit att sista stycket i 4 § skall utgå ur lagtexten. Detta stycke har följande lydelse: »I fall varom stadgas i denna paragraf må tillstånd meddelas, om fånget kan väntas medföra övervägande nytta för jordbruket eller för näringslivet i orten eller egendomen för förvärvaren har synnerligt värde utöver det ekonomiska eller eljest särskilt skäl föreligger att godtaga fånget.»

Vi är inte ensamma om betänkligheterna gentemot det citerade avsnittet i lagförslagets 4 §. Det är ju motionärer från bondeförbundet, som också hyser allvarliga farhågor för de konsekvenser, som kan komma att bli följden. Jag nöjer mig med att i korthet säga, att det måste vara till fördel för de mindre jordbrukarna — vilket är det avgörande för oss — att ur lagtexten stryka nämnda avsnitt av 4 §.

Såsom jag nämnde, vill reservanterna ha en ytterligare uppluckring av lagen. Därest vårt yrkande faller, kommer vi givetvis att i sista hand rösta för utskottsmajoritetens förslag.

Jag kan inte underlåta att till sist kom-

mentera utskottets högtidliga principförklaring. Den lyder på följande sätt: »Enligt svensk rättsuppfattning måste det sålunda anses principiellt otillfredsställande att den enskilde medborgaren icke tillåtes förvärva visst slags egendom.» Ja, vad skall man säga om detta? Att högerens, folkpartiets och bondeförbundets representanter deklarerar denna principiella syn på tingen, det är nu ingen överraskning, ty de säger ju klart ifrån, att de bygger på en borgerlig livsåskådning. Men utskottets socialdemokratiska ledamöter hävdar ju, att de hyser en socialistisk livsåskådning, och man måste säga, att det givetvis inte finns någon s. k. svensk rättsuppfattning i fråga om att förvärva egendom. Man menar givetvis en kapitalistisk rättsuppfattning. Kronotorparen Vallgren, Edefors socken, må åberopa sig så mycket han vill på »svensk rättsuppfattning», men i fråga om förvärv av egendom kan han likväl inte lägga upp 3—4 miljoner kronor och förvärva något av de större svenska godsens. Men Wallenberg och Bonnier m. fl. kan ju plocka fram »ställarna», och följaktligen har de nytta av att framställa sin kapitalistiska rättsuppfattning såsom varande en svensk rättsuppfattning när det gäller rätten att förvärva visst slag av egendom. Denna principdeklaration om rättsuppfattningen har utskottets socialdemokratiska ledamöter svalt med hull och hår, och det blir sannerligen en uppbygglig situation vi kommer att få uppleva, därest socialdemokratien någon gång skulle genomföra sitt program att socialisera, låt oss säga storindustrin och bankerna. Med hänvisning till principdeklarationen om »svensk rättsuppfattning» om rätten att förvärva egendom kommer givetvis alla kapitalister att kräva att få köpa den eller den storindustrin, den eller den banken, att å fortsätta med spekulation i egendom, som skapats fram genom folkets idoga arbete. Ja, det blir sannerligen en socialism, som blir mera kapitalistisk än kapitalismen själv!

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 518 och II: 641.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av motion nr 494 i första kammaren, som är avgiven av herr Anderberg och mig, och jag skulle gärna vilja säga någonting om vad som föreslås i 1 § 2. i lagen om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet.

Enligt såväl propositionen som utskottsutlåtandet framgår att jordförvärvslagen har till syfte att förhindra olämpligt förvärv av jordbruk och skogsfastigheter, främst spekulationsförvärv och vissa slag av kapitalplaceringssköp. Det är således ett av de motiv som anföres för förslaget om jordförvärvslag.

Jag har förgäves sökt efter ett verkligt bärande motiv från jordbruksministrarnas sida i det förslag, som här föreligger, att begränsa kommunernas tidigare rätt att förvärva egendom. Alla vi gamla kommunalmän är fullt på det klara med att denna rätt är det högst nödvändigt att ha kvar, om man över huvud taget skall kunna få fram en ändamålsenlig planering i våra kommuner. Staten har ju själv genom beslut av 1947 års byggnadslag spikat en skyldighet för våra kommuner, som innebär att dessa har fått påtaga sig ett särskilt ansvar för att bebyggelseplaneringen inom städer och andra tätorter sker efter rationella principer. En genomgående grundtanke härvidlag har varit att för bebyggelse olämplig mark icke bör få utnyttjas på sådant sätt, att därigenom sociala missförhållanden och onödiga kostnader för det allmänna uppkommer.

Jag vet inte riktigt vad som har hänt sedan 1945, men jag erinrar om att vid tillkomsten av 1945 års jordförvärvslag blev denna kommunernas rätt mycket ingående prövad. De sakkunniga hade ju föreslagit att kommunernas rätt till jordförvärv skulle undantagas. Kungl. Maj:t hade i sitt förslag icke upptagit detta, men det väcktes motioner i fråga om att kommunerna skulle befrias från skyldigheten att söka tillstånd. Motionerna blev också bifallna av riksdagen,

Förslag till jordförvärvslag m. m. vilket innebär att man avskog Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Sedan hände ingenting speciellt förrän år 1951, när frågan åter kom upp i riksdagen genom en hemställan från en lantbruksnämnd, som hade yrkat att kommunen skulle åläggas att söka tillstånd i fråga om förvärv utom kommunens gränser. Dåvarande chefen för departementet ansåg emellertid den gången, att han efter vad som hade förevarit vid 1945 års riksdag inte ville förordna någon ändring i lagen.

Riksdagen har således hittills slagit fast, att kommunerna skall vara jämställda med staten i detta avseende. Detta anser jag fullt i sin ordning, och det kan vara riktigt, herr statsråd, att svenska riksdagen och staten ålägger kommunerna skyldigheter, som inte bara är tunga utan även i många fall leder till svårigheter när det gäller att förverkliga allt som inrymmer i dessa skyldigheter, men det kan inte vara riktigt att man i det ena fallet säger, att kommunen har denna skyldighet, och i det andra fallet tar bort det instrument, som kommunen haft till sitt förfogande för att, så långt det är möjligt, på ett nöjaktigt sätt uppfylla de förpliktelser som skyldigheten innebär.

Såsom gammal kommunalman måste jag säga, att trots den rätt, som kommunerna haft att förvärva mark enligt 1945 års lag, har vi icke varit befriade från bekymmer när det gällt att förvärva mark. Statsrådet är ju inte främmande för — det kan jag utläsa av propositionen — att det på detta område pågår mycken spekulation. Så snart man vådrar att kommunens utveckling går i en viss riktning, följer därmed också stigande bud på den mark, som kommunen nödvändigt kan behöva för en ändamålsenlig planering, antingen det nu gäller bostäder eller något annat ändamål, som sammanfaller med kommunens väl och ve. Markvärdestegringen utgör således ett mycket stort bekymmer för kommunerna. Jag befärar allvarligt, herr statsråd, att spekulationsköpen i och med avgränsningen av

Förslag till jordförvärvslag m. m.

kommunernas rätt kommer att kraftigt öka, och det kommer att kosta våra kommuner åtskilliga miljoner kronor.

Den nyhet, som här föreslås och som innebär, att mark, vilken ingår i stadsplan eller byggnadsplan, fastställd efter den 1 januari 1948, skall ligga utanför kontrollen, är i och för sig inte någon ny tillgång. Om det inom en kommun sker en utveckling i en viss riktning, vilken för kommunen själv på ett tidigt stadium framstår såsom den rätta, gör ju inte kommunen så, att den först lägger ett område under stadsplan eller byggnadsplan. I samma ögonblick som stadsplanen lägges fram, har ju ägarna eller ägaren fått en klar bild av på vilket sätt kommunen tänker exploatera. För en storkommun är det således mycket viktigt, att den icke på ett så tidigt stadium röjer någonting av själva utvecklingsskeendet vare sig i långa inlagor eller på annat sätt. I det ögonblick så sker springer också markvärderna upp. Kommunerna har ju hittills därvidlag fått lov att, så långt det varit möjligt, hålla tyst med förvärvet, och först när ett preliminärt förvärvstillstånd föreligger, som vandrar till den kommunala myndigheten för att sanktioneras, offentliggöra förvärvet. Det har ändå inte blivit billigt. För massor av våra kommuner, inte minst för den hemstad, där jag verkat såsom kommunalman sedan år 1930, är läget i dag det, att expanderingen av kommunerna har fört oss dithän, att de egendomar, som kan stå till förfogande, är sådana som sedan årtionden utgjort spekulationsobjekt. Vi kan i dag inte förvärva dessa egendomar ens efter det pris, som kungl. bostadsstyrelsen fastställer såsom ett högsta värde för kvadratmeter per nyttig våningsyta. Och det priset är ju för en stad av Malmös storlek inte något föraktligt belopp, ty i det ligger ju en sådan stegring på grund av den utveckling som skett, att en ägare till en jordbit inom våra gränser — alltså min hemstads gränser — väl skulle kunna känna sig nöjd med detta pris.

Detta är således ett bekymmer, herr statsråd, som jag tycker inte har blivit

mindre för kommunerna genom att denna undantagsbestämmelse faller bort.

Det har framskyttat i handlingarna, att egendomar köpes i syfte att placera kapital. Man har inte klart sagt ut, vilka det egentligen är man syftar på, och den saken har för mig särskilt intresse. Jag föreställer mig att våra kommuner i dag icke har kapital i den utsträckning, att de kan köpa egendomar för kanske miljontals kronor enbart i syfte att placera kapital.

Men jag undrar, herr statsråd, vad som egentligen skulle ha hänt i ett fall som jag själv varit med om att handlägga. När Malmö stad på sin tid, liksom många andra kommuner, ställdes inför svårigheten att skaffa vatten i en utsträckning, motsvarande det växande behovet, så löstes frågan på det sättet, såsom herr statsrådet vet, att vi inköpte hälften av en mycket stor egendom cirka fem mil från Malmö; köpet omfattade 3 000 tunnland, till största delen skog. Staden behövde icke denna mycket stora egendom enbart för sin vattenförsörjning, utan vi, som handlade ärendet, såg frågan i ett framtidsperspektiv, som innebar att vi hade skyldighet mot stadens medborgare att sörja för att staden fick ett fritidsområde på icke alltför långt avstånd.

Nu har man sagt, att det givetvis betraktas som ett särskilt skäl för fastighetsförvärv om syftet är att skapa ett fritidsområde, men jag är inte så säker på, herr statsråd, att denna välvilliga tolkning i det föreliggande trycket kommer att stå sig i alla sammanhang inför våra nämnders prövning. Jag befärar nästan, herr statsråd, att om jordbruksnämnderna funnits vid den tid, då Malmö stad avslutade detta köp, så hade vi ganska säkert fått åtskilliga bekymmer med att övertyga vederbörande nämnder om önskvärdheten och riktheten av att Malmö stad skulle förvärva ett så stort område som dessa 3 000 tunnland.

Herr Jansson har ju varit utskottets talesman, och jag vill säga till honom att utskottet, enligt vad jag kan läsa ut, har förenklat denna fråga på ett ganska

Förslag till jordförvärvslag m. m.

förtjusande sätt. Om en kommun vill förvärva en egendom, är det, enligt vad utskottet säger, bara att skicka in protokollet på beslutet till inskrivningsdomaren, som skall pröva lagfarten. Ja, herr Jansson, vi, som haft att göra med myndigheter av olika slag, har ju aldrig träffat på denna enkelhet. Om en kommun i framtiden skall förvärva en egendom, kommer vi inte ifrån att här införes nya moment, som betyder att man med nya myndigheter skall diskutera den planläggning kommunen kan ha för framtiden. Och lägg märke till, att vi inte utan vidare kan yppa de projekt som är i faggorna. När det gäller markförvärv, måste en stad planera 10, 15 eller 20 år framåt i tiden, om man inte skall komma i det läget, att de privata markägarna får övertaget över kommunen, så att man är fullständigt slagen till slant. Kommunen måste alltid ha en så stor markreserv, att den, om de privata vägrar att sälja mark, kan på sitt eget område bygga vad som behövs för att den över huvud taget skall fullgöra sin skyldighet i detta avseende.

Nu sade statsrådet, enligt vad jag noterade, att folk med kapital sedan 1948 köpt skog och jordbruk för att skydda värdet av sitt kapital. Detta må vara riktigt, men det kan inte gälla våra kommuner i det avseende jag här har talat om. När en kommun lägger ned några miljoner på att köpa mark, sker det inte för att skydda ett kapital, utan för att tillgodose medborgarnas intressen och bereda dem plats inom kommunens hank och stör.

Men skulle det nu vara så märkvärdigt, herr statsråd, om en person med litet pengar köper ett jordbruk för att därmed skydda det han äger? Det kan väl egentligen vara varje människas rätt i detta land — det bör inte vara en rätt bara för dem som i dag äger och brukar jordegendomar. Vi skall inte glömma att befolkningen i våra städer till minst 50 procent består av människor som kommit från svensk landsbygd, av olika skäl som jag inte här skall beröra. Jag har själv vänner, som härstammar från svenska bondehem

och som i dag har barn. De har förvärvat egendom för att deras barn skall kunna återgå till jordbruksdriften. Jag anser därför att vi inte skall handla på ett sådant sätt, att den kärlek till jorden, som t. o. m. kan finnas i andra led och som kan finnas hos personer, som nu är grosshandlare eller byggmästare eller dylikt, inte förkvävs utan snarare uppmuntras. Jag anser således, att motiveringen för lagen inte är så hållbar, att lagen bör accepteras i ograverat skick.

Jag kan inte komma till något annat resultat, herr talman, än att den urgamla rätt, som kommunerna haft att förvärva egendom utan annan inblandning från myndigheternas sida än som hittills gällt, bör bibehållas. Jag tillåter mig således, herr talman, att yrka bifall till motion nr 494 i första kammaren, i vilken hemställs, att 1 § 2. måtte ändras på så sätt, att lagrummet i stället för vad som i lagförslaget intagits kommer att ha följande lydelse: »Där egendomen förvärvas av kommun eller annan dylik samfällighet.» Därmed skulle meningen vara avslutad.

Jag ber att få yrka bifall till detta förslag, herr talman.

Häri instämde herr *Anderberg* (s).

Herr JANSSON. AXEL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Axel Svensson har anfört starka betänkligheter mot att kommunerna inrymts under lagen — jag berörde denna fråga något i mitt första anförande. Jag måste emellertid säga att jag tycker att herr Svensson överdriver farhågorna alldeles för mycket. Jag vill citera vad utskottet har anfört nederst på s. 53. Det heter där: »Emellertid framgår av departementschefens uttalande, att det av kommunen i protokollsutdrag över beslutet att förvärva egendomen eller på annat tillförlitligt sätt angivna ändamålet med förvärvet skall äga vitsord vid ansökan om lagfart och att inskrivningsdomaren endast har att pröva huruvida det sålunda uppgivna ändamålet enligt lagen medför frihet från att söka förvärvstillstånd.»

Förslag till jordförvärvslag m. m.

Jag berörde som sagt detta i mitt första anförande och sade, att jag trodde att de besvärligheter för kommunernas vidkommande, som här i motionerna påtalats, kan sägas vara undanröjda.

Herr Svensson sade vidare, att förvärvet skulle bli känt genom de åtgärder, som måste vidtas när man söker förvärvstillstånd o. s. v. och att detta skulle komma att medföra en jordvärdestegring, då kommunerna hade för avsikt att förvärva mark. Jag måste säga — med de erfarenheter jag har i dessa frågor — att sådana förvärv blir kända i alla fall, innan kommunerna hinner förvärva marken. Åtminstone kan inte jag tänka mig, att lantbruksnämnderna på något sätt kommer att lägga hinder i vägen för kommunerna att förvärva den mark, de behöver för bebyggelseändamål eller för, såsom här nämnts, fritidsändamål. Tvärtom har det varit så — i varje fall inom det län jag själv tillhör — att man i vissa fall har animerat kommunerna att köpa jordbruksfastigheter, som varit till salu i den öppna marknaden, då kommunerna inte uppmärksammat, att fastigheterna skulle säljas, trots att dessa legat inom kommunernas byggnadsområde. Om lagen kan tillämpas med tillräcklig omtanke och med förstånd, tror jag inte att kommunerna i detta, lika litet som i andra fall, behöver befara de risker, som herr Svensson här så kraftigt har överdrivit.

Herr SVENSSON, AXEL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Endast en kort replik!

Jag vill till herr Jansson säga, att när det gäller markförvärv och vad därmed sammanhänger är det klart att ju fler, som kopplas in i diskussionen, ju svårare blir det att hålla saken okänd för folk. Ju flera man diskuterar med, ju flera blir den känd för, och ju större blir risken för att kommunens planer röjes. Jag anser att vi både såsom riksdagsmän och kommunalmän har all anledning att se till, att man icke försvårar de möjligheter för våra kommuner att förvärva mark, som de hittills har haft,

utan vi bör snarare medverka till förenklingar, så att de kan köpa mark och köpa den till lägre pris än de i dag tvingas att betala.

Jag tycker att detta är en riktpunkt, som man över huvud taget bör ha i vår samhällseliga verksamhet. Jag är mycket rädd för att varje förslag, som utökar diskussionen om ett markförvärv, kommer att medföra en fördyring, herr Jansson. Detta behöver vi inte på något sätt sticka under stol med, ty spekulationen har alltid varit en drivfjäder och spekulanterna tar ofta hem det sista spelet i markaffärerna, och det är detta vi bör förhindra.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! Jordförvärvslagen kan i år fira 10-årsjubileum. Under dessa 10 år har vi också haft en ständig penningvärdeförsämring, som faktiskt har gått i ökad takt under den tid herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har varit medlem av regeringen. Herr statsrådet nämnde i sitt inledningsanförande, att han för 10 år sedan var motståndare till jordförvärvslagen. Nu har herr statsrådet själv lagt fram en proposition, som i väsentliga delar innebär en skärpt lagstiftning. Denna penningvärdeförsämring skulle alltså vara ett försvar för lagen. Regeringens ekonomiska politik har med andra ord den lilla egenheten, att den behöver kompletteras med allehanda regleringar för att motverka sig själv. Ett sådant motverkande medel är alltså jordförvärvslagen.

Bortsett från att jordförvärvslagen ur principiell synpunkt inte kan accepteras, bör man ställa sig frågan: Behöver vi denna lagstiftning rent praktiskt sett? Den utredning, som hade till huvudsyfte eller fortfarande har till huvudsyfte att utreda frågan om skogskompletteringen, skulle enligt direktiven från jordbruksministern även utreda behovet av en fortsatt lagstiftning på det här området. Den utredningens metoder att mäta behovet kan jag, herr talman, inte finna annat än ganska anmärkningsvärda. Vad gör man? Jo, man skickar ut ett fråge-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

formulär till lantbruksnämnderna för att höra deras inställning till behovet av en jordlagstiftning i rationaliseringssyfte. Nu kan man fråga sig: Kan man mäta behovet av jordförvärvslagen genom att fråga enbart lantbruksnämnderna? Jag finner inte att utredningen på något sätt har kunnat objektivt bevisa behovet av en fortsatt lagstiftning. Man kan utgå ifrån att lagstiftningen skall trumfas igenom. Vi stå alltså här inför ett politiskt beslut. Socialdemokrater och bondeförbundare har i denna fråga en gemensam uppfattning, nämligen att lantbruksnämnderna bättre än jordbrukarna själva kan sköta om strukturrationaliseringen här i landet.

De erfarenheter, som vi fått av lantbruksnämndernas handhavande av jordbrukets, låt mig kalla det tvångslagar, har gjort det fullkomligt klart, att lagarna såsom sådana är alltför farliga instrument för lantbruksnämnderna. Den enskildes rättssäkerhet är inte längre tryggad. I det enskilda fallet använder lantbruksnämnderna sin makt och ser objektivt rationellt från sin utgångspunkt på strukturfrågan, när det i verkligheten gäller att sätta sig in i den enskildes svårigheter.

Den enskilde jordbrukaren — framför allt säljaren — kommer i den situationen, när han på äldre dar vill sälja sin gård, att han inte kan välja köpare. Det är lantbruksnämnden som avgör vem som skall bli köpare. Man använder jordförvärvslagen som ett medel att hålla tillbaka spekulation i jord, vilket skulle kunna innebära att fastighetsvärdena skulle ligga på en lägre nivå än de skulle ha gjort i en fri marknad. Hur är läget i dag i praktiken? Vi har fått fastighetsvärden, som faktiskt ligger på en mycket högre nivå än som motsvaras av penningvärdets fall. Generellt har jordförvärvslagen inte haft någon som helst inverkan i detta avseende. I enstaka fall har däremot överlåtaren eller säljaren antingen fått sälja till lägre pris, sedan den högstbjudande förvägrats förvärvstillstånd, eller också har han inte kunnat sälja alls. Den, som i det enstaka fallet kan få tillträda en gård till ett

lägre pris än som motsvaras av marknadspriset, tjänar visserligen, men säljaren, som också är jordbrukare, förlorar precis lika mycket.

En person, som ämnar köpa ett jordbruk, måste alltid räkna med att jordförvärvslagen kan komma att bereda honom svårigheter den dag han vill sälja på grund av sjukdom eller ekonomiska svårigheter eller av den anledningen att han vill skaffa sig ett annat jordbruk i stället. Detta visar, herr talman, att säljare och köpare i längden har samma intresse av ett pris, som tar hänsyn till gällande jordbruksvärden och inte minst till rådande penningvärde. Vi tycker att det är fel att skilja på köparintresse och säljarintresse, när man skall behandla en så pass allvarlig sak som jordförvärvslagen, ty på längre sikt har köpare och säljare samma intresse. Man är köpare i dag och säljare i morgon.

Många anser att lagen utgör ett skydd mot en utbredning av arrendeformen. Redan före lagens tillkomst år 1945 kunde man konstatera, att utvecklingen gick mot en minskning av arrendegårdarnas antal och deras andel av åkerarealen. Denna utveckling skulle ha fortsatt, om ej jordförvärvslagen hade införts. Den har nämligen haft den konsekvensen, att den ökat arrendeformen, därför att ingen människa vågar sälja. Allt flera arrenderar ut sina brukningsdelar, och i många fall rör det sig om olämpliga brukningsdelar.

Bortsett från önskvärdheten av att jorden äges av en jordbrukande befolkning, måste vi ha klart för oss, att en viss tillgång på arrenden är nödvändig för att tillmötesgå efterfrågan från dem, som vill ägna sig åt jordbruk utan att äga tillräckligt kapital för såväl fastighets- som inventarietköp. Arrendeefterfrågan har ökat, och behovet av arrenden har likaledes ökat i samband med att mekaniseringen kräver större kapital. Detta får man bevisat inte minst genom att studera arrendeavgifternas fantastiska höjning under senare år.

Ur rent principiella eller rättssynpunkter kan starka skäl anföras mot jordförvärvs- och förköpslagarna i den

Förslag till jordförvärvslag m. m.

form de fått i den s. k. nya jordförvärvslagen. Lagen är så skriven att den enskilde i många fall är helt utlämnad åt lantbruksnämnderna. Är nämnderna och deras tjänstemän inställda på att i minsta möjliga utsträckning använda tvång — vilket på vissa håll sällan tillgrips — kan samarbetet med jordbrukarna ske utan större gnissel. Men varför skall man ha dessa lagar, när den enda möjligheten för lantbruksnämnden att skapa förståelse är att inte använda lagarna? Används tvångslagen är jordbrukarens bestämmanderätt faktiskt inte mycket värd i dagens Sverige. Han är i vissa fall rättslös. Justitieombudsmannen, som ju funnit det lämpligt att granska nämndernas verksamhet, har också funnit att bristande förmåga att bedöma frågor av rättslig natur lett till att den enskildes rätt inte längre varit tryggad. Lagar, vilkas tillämpning får sådana konsekvenser, kan enligt min mening inte utgöra annat än ett oberättigat tvång mot den enskilde, ett tvång som är ovärdigt en nation med en jordbrukarkår som kanske står högst i världen i fråga om utbildning m. m.

För den händelse riksdagen inte går med på reservanternas avslagsyrkande, har vi högerreservanter i tredje lagutskottet avgivit en särskild reservation, då vi ansett det angeläget att vissa ändringar i lagens utformning vidtas, om nu lagförslaget, såsom man kan förmoda, antages av riksdagen. Jag skall nu inte, herr talman, fördjupa mig så mycket i de olika detaljerna, vilket skulle föra alldeles för långt. Jag skall begränsa mig endast till några väsentliga punkter.

Vi har bl. a. ansett, att liksom förvärv utan tillstånd är möjligt från föräldrar till barn, bör detta förhållande tillämpas även på förvärv i motsatt riktning, alltså från barn till föräldrar. Det är väl ofta på det sättet, att föräldrar har stora ekonomiska intressen att bevaka i en gård som äges av barnen. Vi har därför ansett att undantagsregeln bör kompletteras så, att förvärv kan ske även från barn till föräldrar, utan att man därför behöver ha tillstånd av en myndighet.

Utskottet föreslår att förvärvstillstånd skall vägras, om förvärvet medför att skilda brukningsenheter, vilka kan anses lämpade för sitt ändamål, sammanförs i en ägo. Härigenom försvårar man ju väsentligen den frivilliga rationaliseringen. I praktiken reses hinder för en jordbrukare att utvidga sin gård genom inköp. Vi föreslår därför att denna bestämmelse utgår.

Paragraf 5 ersätter i stort sett den tidigare förköpslagen. Bestämmelserna innebär stora risker för säljaren. Har en köpare vägrats förvärv, återstår med säkerhet ingen annan utväg än att hembjuda gården till lantbruksnämnden. Ekonomiskt betyder detta att säljaren, i det fall då lösningsplikt inte föreligger, helt är i händerna på lantbruksnämnden då det gäller köpesummans storlek.

Vi kan inte heller godta bestämmelsen att förvärvstillstånd kan kompletteras med åläggande för köparen att inom viss tid vidta åtgärder på egendomen och att denne i det sammanhanget kan ådraga sig vite för tredska, om han inte gör som lantbruksnämnden bestämmer.

Enligt 9 § är kronan i de fall förvärvstillstånd vägras, skyldig att lösa egendomen till det pris köparen utfäst. Men denna lösningsplikt gäller enligt det omarbetade förslaget inte, om priset enligt lantbruksnämndens uppfattning uppenbart överstiger egendomens värde. Detta medför en avsevärd försämring för säljaren. På samma sätt förhåller det sig beträffande inlösningsplikten beträffande levande och döda inventarier. Enligt den nuvarande förköpslagen finns denna skyldighet. Nu vill man ta bort den, och därmed utsättes säljaren enligt det nya förslaget för ännu större risker.

Det är alltså en i väsentliga stycken skärpt tvångslag som riksdagsmajoriteten står i begrepp att antaga. Den kommer att leda till ökad rättsosäkerhet för jordbrukarna i landet, och detta kan enligt vårt förmenande inte gagna någon part. Med hänsyn till den utomordentligt stora betydelse lagstiftningen har skulle det, herr talman, finnas mycket mera att anföra, vare sig man är motståndare till eller anhängare av densamma. Med de

utgångspunkter jag har är jag för min del emot lagen och de konsekvenser den medför. Jag skall emellertid med tanke på den sena timmen inte gå in på fler detaljer, utan jag nöjer mig med att nu i första hand yrka bifall till reservation nr 1. Om riksdagen inte behagar bifalla denna reservation, yrkar jag i andra hand bifall till reservation nr 3.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Vid förra årets riksdag väckte jag en motion om upphävande av jordförvärvslagen. När motionen kom upp till behandling i kammaren, var det sent på natten, varför jag ej ville besvara kammaren med att dra upp en debatt. Jag inskränkte mig därför till att yrka bifall till min motion.

Då nu frågan om jordförvärvslagen återigen är uppe till behandling, vill jag gärna säga, att även om jag i år inte är motionär i denna fråga, så är jag ändå av samma mening när det gäller denna lag som jag gav uttryck för i min motion förra året, nämligen att lagen strider mot liberalismens uppfattning om ett fritt näringsliv.

Jag anser också, att jordförvärvslagen strider mot gammal rättsuppfattning, enligt vilken den som är ägare av en jordbruksfastighet — denna må vara stor eller liten — har rätt att sälja sin fastighet till vem han vill. Lika självklart anser jag det vara, att varje svensk medborgare, som vill ägna sig åt jordbruksnäringen, skall ha rätt att förvärva sig ett eget jordbruk. Nu säger man att denna rätt finns, och det är sant att lagförslaget mjukats upp något i det fallet. Kvar står emellertid, att lagen kommer att stå hindrande i vägen för många som önskar förvärva ett jordbruk.

Det sägs vidare, att lagen behövs för att man skall kunna förhindra att jorden kommer i händerna på icke jordbrukare. Även om jag kan medge att det är önskvärt att så inte sker i alltför stor utsträckning, tror jag inte att faran här för är så stor. Priserna på såväl skogs- som jordbruksfastigheter är för närvarande så högt uppdrivna, att de inte längre torde vara så lockande som kapi-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

talplaceringsobjekt. I det fallet torde också det nu höjda diskontot spela en icke obetydlig roll. Att icke jordbrukare i vissa fall förvärvar jordbruksfastigheter torde icke ens jordförvärvslagen kunna hindra, t. ex. när det sker genom arv eller på annat liknande sätt. Något som inte heller är så ovanligt är att ägare av jordbruksfastigheter sluta med jordbruket, arrenderar ut gården och flyttar in till staden eller samhället för att ägna sig åt någon annan sysselsättning eller näring. Hur vill man i ett sådant fall förhindra en icke jordbrukare att vara ägare till jorden? Det är väl inte ens alldeles uteslutet att någon jordbrukare, som tillhör denna kammare, arrenderat ut sin gård.

Reservanterna påpekar också att — vilket även har sagts här tidigare — det har betydelse att det finns gårdar som kan arrenderas. Jordbruksministern vill göra gällande, att vi inom oppositionen skulle anse det vara önskvärt att arrendegårdar blev det vanliga. Detta är naturligtvis en överdrift. Vi har i vår motion och i reservationen icke uttalat att det är önskvärt att det till övervägande del är arrendatorer som brukar jorden. Vi menar bara, att det bör finnas möjligheter att arrendera jordbruk. Professor Osvald har påpekat, att många jordbrukare har börjat som arrendatorer, då de inte kunnat skaffa sig en egen gård. Med detta har jag inte velat säga, att det inte skulle vara en fördel att ha en egen gård. Det är emellertid inte möjligt för alla att på en gång skaffa sig en sådan. Jag har också på nära håll bevittnat, vad det kan betyda för jordbruket att en icke jordbrukare förvärvat ett lantbruk. Det finns en gård inte långt från den plats där jag är hemma, som var mycket förfallen både beträffande hus och jord, och det var ingen som ville köpa den. Så småningom kom emellertid en företagare från staden och köpte gården. Han har rustat upp den med mycket präktiga byggnader, han har rustat upp jorden och han har skaffat en förnämlig kreatursstam. Jag tror att det är värt ett erkännande, att han på detta sätt satt ett förfallet hemman i gott stånd.

Förslag till jordförvärvslag m. m.

Ett annat argument för jordförvärvslagen är att den behövs för rationaliseringen. Jag tror emellertid att lagen lika mycket hindrar som främjar en sammanslagning av mindre jordbruksenheter till större sådana. Som rationaliseringsinstrument är lagen enligt min uppfattning obehövlig, ty det pågår för närvarande en sammanslagning av de små brukningsdelarna, och den utvecklingen kommer att gå allt fortare om något år på grund av att de nuvarande innehavarna av dessa ofullständiga jordbruk, såsom reservanterna påpekar, till stor del är över femtio år gamla och inte har några barn som vill överta jordbruket.

Statsrådet erkände att det föreligger fara för att landsbygden skall avfolkas, så att den inte längre blir en levande landsbygd. Detta tycker jag innebär att man snart får vidtaga åtgärder för att kunna hålla folk kvar på landsbygden, om inte för annat så för att tillgodose den animaliska produktionen och kanske framför allt mjölkproduktionen.

Jag finner alltså, herr talman, att en förlängning av jordförvärvslagen inte bara är onödig utan jag vågar säga till skada för jordbruket. I det fallet är jag inte ensam bland jordbrukarna. Herr jordbruksministern började med att säga att det rådde olika meningar om denna lags nödvändighet, men under senare delen av hans anförande föreföll det åtminstone mig som om han skulle ha velat tala å samtliga jordbrukares vägnar. Jag kan försäkra herr statsrådet, att en mycket stor del av jordbrukarna själva är motståndare till denna lag. De anser den, som jag tror att professor Osvald uttryckte det, som en tvångströja, som ett hinder för utvecklingen.

På grund av den långt framskridna tiden skall jag sluta nu. Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr PERSSON, KARL, (bf):

Herr talman! Låt mig först deklarerat, att jag i motsats till de båda senaste talarna är av den uppfattningen att en jordförvärvslag behövs. Herr Osvald sa-

de att det inte på länge förekommit någon tendens till att icke-jordbrukare köpt upp jordbruk. Nej, det kan nog hända att detta inte har förekommit sedan 1945, när den nuvarande jordförvärvslagen infördes, men den beslöts just därför att det fanns så många icke-jordbrukare som köpte jordbruk helt enkelt i spekulationssyfte. Sedan behöll de i allmänhet skogen, använde många gånger boningshuset som sommarnöje och arrenderade ut det mer eller mindre svaga jordbruket. Det var just av den anledningen som den nuvarande jordförvärvslagen kom till.

Här har talats så mycket om arrendesystemet, och man har sagt att det är bra att det finns icke-jordbrukare som äger fastigheter, vilka de kan arrendera ut till sådana nybörjare som inte har möjlighet att köpa jordbruk utan kan börja som arrendatorer och senare arbeta sig upp till jordbrukare på egna gårdar. Jag vill gärna medge att sådana fall har förekommit och säkerligen också kommer att inträffa, men trots detta kan jag inte underlåta att säga, att jag är övertygad om att de allra flesta föredrar att äga ett eget jordbruk, gärna ett mindre sådant, framför att arrendera ett större. Jag är viss om att det är oerhört mycket bättre att brukarna äger den jord som de brukar. De har då helt andra och mycket större möjligheter att göra förbättringar i detta jordbruk. De vet att när de gör sådana på jordbruken, kommer detta dem själva till godo. Det råder ett betydande osäkerhetstillstånd för dem som brukar annans jord. De vet inte hur länge de får bo kvar, och de vet inte om de själva får tillgodogöra sig de förbättringar de vidtar i jordbruket eller ej.

Vad sedan gäller den andra lag som nu är sammanslagen med jordförvärvslagen, nämligen lagen om kronans förköpsrätt, går det kanske inte så klart att motivera behovet av den som av själva jordförvärvslagen, men jag tror i alla fall att när dessa båda lagar nu blir sammanslagna, så kommer det motstånd som faktiskt har funnits ute i bygderna mot kronans förköpsrätt att minskas. Med

Förslag till jordförvärvslag m. m.

den utformning som lagen nu har fått har ju faktiskt också bestämmelserna om kronans förköpsrätt mildrats. Det har kommit till en del nya bestämmelser, t. ex. att om någon har sålt sitt jordbruk och om köparen inte får förvärvstillstånd, har säljaren möjlighet att fordra att lantbruksnämnden övertar jordbruket till det pris han har sålt det för, eller också kan han själv återtaga jordbruket och leta upp en annan köpare. Detta är ju en klar förbättring i fråga om kronans förköpsrätt.

Det var inte närmast dessa saker jag hade tänkt att yttra mig om, men jag har sagt detta inledningsvis. Det finns en annan tendens i den nya lagstiftningen, som jag tycker är mera tvivelaktig. Jag syftar på den tendens som kanske inte så mycket framträder i lagparagraferna men desto mera i motiveringarna, både i statsrådets och i utskottets uttalanden, varigenom det ges möjlighet att sammanslå jordbruk till större enheter än man faktiskt kunnat förut.

Jag hörde med uppmärksamhet på statsrådet Norups deklaration om stödjordbruket. Han sade, att vi behövde bevara så många stödjordbruk som möjligt för att få en levande landsbygd. Jag vill till fullo instämma i detta. Men då tycker jag också, att vi behöver försöka bevara så många familj jordbruk som möjligt och inte tillåta att även förutvarande familj jordbruk sammanslås till större enheter. Detta blir faktiskt möjligt med den nya lagstiftningen. Jag skall bara citera ett enda stycke ur statsrådets motivering till fjärde paragrafen. Han skriver: »Understundom kan tvåfamiljsjordbruk befinnas vara den lämpligaste driftsformen, och hinder bör då ej heller resas mot förvärv, som syftar till bildande av dylikt jordbruk.» Detta visar, att det kommer att finnas möjlighet att sammanslå redan förut härkraftiga jordbruk till s. k. tvåfamiljsjordbruk.

Det är inte klart uttryckt och kan inte klart uttryckas i lagtexten, vilken storlek som krävs för ett familj jordbruk och ännu mindre vilken storlek som

fordras för ett tvåfamiljsjordbruk. Såsom tidigare påpekats kan arealen variera avsevärt. Jag menar, att ett jordbruk på hundratals hektar kan med nuvarande tekniska möjligheter drivas som tvåfamiljsjordbruk med extensiv drift. Då kan det bli som det berättas om en jordbrukare, som köpte upp jordbruk i närheten, så snart det blev några till salu. Man frågade honom: »Hur länge skall du hålla på och köpa de jordbruk som är till salu?» Han svarade: »Jag har tänkt försöka köpa upp jordbruk så länge det finns några som gränsar intill mitt.» Det kan ju betyda, att han kunde köpa snart sagt hur mycket som helst.

När det sedan gäller de små jordbruket, som är mindre än familj jordbruket, tror jag — liksom statsrådet Norup — att vi skall vara ytterst rädda om dem och inte lägga ned fler än som är alldeles nödvändigt. Jag förstår nog, att i vissa bygder kommer utvecklingen, vare sig det blir någon jordförvärvslag eller inte, att leda till att en hel del av dessa små jordbruk får läggas ned. Det är nog inte så mycket att göra åt detta när de ligger avlägset och är för små och när det inte finns någon möjlighet att förbättra dem på ett eller annat sätt. Jag åsyftar i synnerhet sådana jordbruk som har blivit bildade på så sätt, att kapitalstarka skogsspekulanter har köpt jordbruk i en skogstrakt, behållit skogen själva och sedan arrenderat ut eller sålt jorden, när ett sådant jordbruk är för litet för att kunna lämna nöjaktig utkomst. Men åtminstone i de allra flesta bygder finns det många sätt att rationalisera de små jordbruket. Det är inte alldeles nödvändigt att sammanslå dem. I de blandade bygderna har ju de som äger dessa små jordbruk möjlighet att göra dagsverken och hjälpa de större jordbruket under bråda tider, då det är ytterst svårt att skaffa tillfällig hjälp. I min hemtrakt finns det flera småjordbrukare, som använder sin lediga tid till att hjälpa större jordbrukare, och i många fall är de den enda arbetskraft som står att uppbringa, där inte jordbruket är så stora, att de har lejd arbetskraft både vinter och sommar. Små-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

jordbrukarna klarar sig många gånger alldeles utmärkt på denna kombination. Jag tänker nu på tvåfamiljsjordbruket, där jordbrukaren kanske har en familj sysselsatt men inte kan bereda den arbete helt och hållet på vintern, så att den då måste få hjälp från arbetslöshetskassorna. Det har ju i tidningarna just i dessa dagar talats om hur stor arbetslöshet som råder bland lantarbetarna under vintern. De småjordbrukare, som går och hjälper till hos en eller flera större jordbrukare, behöver inte under vintern begära hjälp av arbetslöshetskassorna.

Det finns flera andra sätt att göra dessa små jordbruk rationella. De kan ha specialodlingar, om de t. ex. ligger i närheten av konserverfabriker eller andra avsättningscentra. Jag kan i detta fall hålla med herr Osvald om att det finns jordbrukare med tio tunnland som gott och väl kan försörja sig. Sådana känner också jag till. De kan t. ex. driva en mer intensiv animalieproduktion och på det sättet göra jordbruket räntabelt.

Jag anser att vi bör försöka rationalisera dessa jordbruk i stället för att rationalisera bort dem. Jag tror det är ett bättre framtidsprojekt att försöka göra dem räntabla. Jag vet att det går på många olika sätt. I stället för att samman slå dem borde vi ge dem åtminstone samma möjligheter till statliga lån och bidrag som de något större jordbruken, de s. k. familj jordbruken, har. För sådana små jordbruk, som lantbruksnämnderna har bestämt inte skall fortbestå i längden, är det så gott som omöjligt att få några statliga lån, vare sig vid inköp, vid byggnationer eller vid de flesta förbättringar. De får blankt avslag och har således sämre möjligheter än vad familj jordbruken för närvarande har.

Låt mig ta ett enda exempel. Hemma i min kommun finns en sådan småjordbrukare. Han har 6 1/2 hektar åker. Han begärde att få statligt lån för att bygga om kostallet. Det gick inte. Han begärde lån för att förbättra bostaden. Det gick inte heller, ty lantbruksnämnden deklarerade att han hade ett sådant övergångsjordbruk som inte skulle bestå i

längden. Med goda vänners hjälp lyckades han dock bygga om ekonomi byggnaderna. Sedan han hade visat lantbruksnämnden och länsbostadsnämnden att han lyckats göra detta, fick han statlig hjälp till att bygga om bostadshuset. Då hade de kommit underfund med att ett sådant där litet jordbruk kunde förbättras och göras rationellt. Jag är övertygad om att han har sin bärgning där. Han är en sådan, som hjälper till på andra jordbruk, när han har tid över. Han gör säkert allt vad han själv kan för att få sitt jordbruk räntabelt, och jag är övertygad om att han håller på att lyckas.

Jag skulle kunna nämna oändligt många sådana exempel på att man genom olika åtgärder kunnat göra även småbruk rationella. Den ene kan specialisera sig på äggproduktion, den andre kan specialisera sig på smågrisuppfödning, den tredje på gödsvinsuppfödning och den fjärde kanske på en utvecklad mjölkproduktion. Det har till och med förekommit att småbruk kunnat klara sig på avel och kunnat konkurrera med större jordbrukare vid försäljning av avelsdjur.

Jag anser att det är mera nödvändigt för småbrukarna att de får bättre utbildning än den hittills vanliga. Det är alldeles för få av de blivande jordbrukarna som bevisar en folkhögskola eller, vilket vore än bättre, en lantmannaskola. Jag går till och med så långt, att jag säger som min åsikt, att det vore mer behövt att lantbruksnämnderna ställde upp som villkor för statliga lån att nytillträdande jordbrukare har åtminstone så stora kunskaper som motsvarar en fem månaders vinterkurs vid en lantmannaskola. Det är mera viktigt att lantbruksnämnderna ser efter denna personliga kompetens än att de ser efter att jordbruket utökas till en viss areal, ty det är inte alls säkert att jordbrukets storlek är det avgörande för om ett småbruk skall bära sig eller ej, utan det är i mycket större utsträckning ägarens möjligheter att sköta jordbruket som avgör detta.

Det har talats så mycket om att små-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

bruket är dyra för staten därför att den lämnar särskilt stöd till det mindre jordbruket. Jag tror det behövs ett sådant stöd även i fortsättningen, inte därför att dessa jordbruk är så små att de inte kan klara sig utan därför att de i allmänhet är belägna på den kargare och sämre jorden. Jag vågar till och med påstå, att om småbruket i genomsnitt hade haft lika bra jordmån på sin jord som det större jordbruket, hade vi inte alls behövt tala om något särskilt stöd till det mindre jordbruket. Detta hör kanske inte så mycket hit, varför jag inte skall orda så mycket om det, men jag är av den uppfattningen, att stödet bör läggas som ett särskilt bidrag på en viss grundkvantitet mjölk. Härigenom skulle småbrukarna få möjlighet att även bedriva annan produktion rationellt. Just genom att kunna bedriva mjölkproduktion i större utsträckning får de bättre tillgång till skummjölk, vilket möjliggör konkurrens med de andra jordbrukarna om den övriga animalieproduktionen.

Jag begärde egentligen ordet i denna debatt för att varna för att gå för långt med sammanslagningen av jordbruk. Vi bör åtminstone inte gå längre än att sammanslå jordbruket till familjejordbruk. Därför har jag tillsammans med andra kammarledamöter i anledning av denna proposition väckt en motion om tillägg till 4 § i jordrationaliseringslagen, vilket går ut på att man inte genom sammanslagning bör nybilda större jordbruk än som motsvarar ett normalt bondejordbruk, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna motion, som har nr 516 i denna kammare.

Herr JONSSON, JON, (s):

Herr talman! När man skall diskutera det föreliggande förslaget om jordförvärvslagen är det nödvändigt att beakta de beslut som fattades vid 1947 års riksdag. Man kan nog säga, att detta beslut i stor utsträckning innebar ett tillgodosende av rent sociala synpunkter på jordbrukets område. Det var huvudsakligen det mindre jordbruket, som man syftade till att hjälpa. När man vet att

det icke går att hjälpa dessa jordbruks innehavare att få en skälig inkomst prisvägen, menade man att det var nödvändigt att genom sammanläggning av fastigheter söka skapa den erforderliga försörjningsgrunden. Därefter har tillkommit en ofantlig utveckling på det tekniska området. Skördetröskor och traktorer har i stor utsträckning kommit till användning inom jordbruket, och dessa pressas år från år och dag för dag fram väsentligt större fastigheter. Jag är övertygad om att begreppet familjejordbruk i stor utsträckning har utvidgats på det viset, att man nu kräver allt större och större arealer.

Nu har, för att gå direkt på saken, herrar Osvald och Nord och andra frågat, om det verkligen föreligger ett samhällsintresse att fortsätta med den lagstiftning som här föreligger. För min del vill jag svara ja till detta. De lagar som nu ersättes med den nya jordförvärvslagen är den gamla jordförvärvslagen och förköpslagen. Förköpslagen har inte kommit till användning i så stor utsträckning, men jag tror att den haft betydelse på det sättet, att den underlättat för lantbruksnämnderna att förhandlingsvägen komma fram till det resultat som önskats. Jag har den bestämda uppfattningen att när nu förköpslagen, som har irriterat många och som kanske en och annan gång har använts i ovist nit, nu har inarbetats i den nya jordförvärvslagen och när man har tagit bort det väsentliga av det som tidigare har irriterat allmänheten, kan man säga att den jordförvärvslag, som nu föreligger på riksdagens bord, icke är av sådan beskaffenhet att den skall skapa sådana förhållanden som utskottsordföranden och andra sökt teckna.

När herr Osvald här skulle försöka att dokumentera sin uppfattning, citerade han jordbruksnämnden. Man måste säga att det är egendomligt att han inte citerade t. ex. lantbruksstyrelsen, som ju är det organ, under vilket lantbruksnämnderna arbetar, och som sålunda bör ha den största erfarenheten, eller lantmäteristyrelsen. Dessa har emellertid uttalat sig i positiv riktning för lagen, och det

Förslag till jordförvärvslag m. m.

passar inte herr Osvald att citera deras uttalanden.

Var och en som har tänkt sig in i denna fråga har kommit till den uppfattningen, att detta att samhället reglerar fastighetsköp inte är någonting nytt. Jag vill mera som en kuriositet nämna, att i den gamla Hälsingelagen, som skrevs år 1352, fanns det en bestämmelse om att den, som skulle sälja en jordbruksfastighet men icke sålde den till son eller någon nära släkting, skulle anmäla försäljningen på tinget. Om han inte fick sälja den under året, skulle han anmäla det vid nästa ting, och först då kunde han få sälja till vem han ville. Det finns alltså på detta område gamla anor, och sedan har samhället i olika former taget ställning till saken.

Jag vill taga fasta på ett par saker, som reservanterna har kommit med. Det gäller reservation 1), som väsentligen är ett hopkok på högrens motion och berör fastighetsvärdena. Det har i dag talats mycket om säljarnas intressen. Man säger, att man inte får sälja till vem man vill, och i reservationen säges det också, att många på det sättet går miste om en väsentlig del av sitt hopsparade kapital. När man nu ganska ofta talar om framtiden och ungdomen, tycker jag att det är egendomligt att man inte också i detta sammanhang tänker på de unga, som skall träda till och köpa fastigheterna. De har ett stort intresse av att fastighetsvärdena inte spekuleras upp. Jag tycker faktiskt, att det är egendomligt att folkpartiets representanter här, som väl bör ha i minnet det stora program, som dess ledare, professor Ohlin, framlade för ungefär ett år sedan, försöker skapa svårigheter för de unga. I detta programuttalande betonades starkt, att man från folkpartihåll ville medverka till att de unga fick köpa gårdarna till ett pris som inte var orimligt, ty det var de unga, som ju hör framtiden till, som man ville hjälpa. I denna fråga tar folkpartisterna helt parti för *säljarna*. Jag vill framhålla att den fastighetsrationalisering som pågår, i allra största utsträckning sker frivilligt, och jag vill påminna om att även enligt denna lag

kan ingen tvingas att sälja och ingen att köpa. Det står var och en fritt att köpa en fastighet, om han vill ägna sig åt den, och därför tycker jag att det förefaller litet egendomligt, när särskilt herr Nord och före honom herr Osvald säger, att denna lag innebär ett så stort intrång för jordbrukarna. Den medför inte något väsentligt intrång för jordbrukarna; den utgör ett intrång endast för dem, som icke tänker etablera sig som jordbrukare men ändå köper fastigheter. Det är ju dessa som man vill förhindra att komma över gårdarna i konkurrens med jordbrukarna. Genom att de har större möjligheter att betala fastigheterna till högre värden undantränger de verkliga jordbrukare, ty en jordbrukare kan inte betala ett högre pris än vad *avkastningsvärdet på längre sikt* möjliggör för honom, men en spekulant eller en kapitalplacering kan betala ett högre pris, och om marknaden är fri, kan man på det sättet också bli ägare till fastigheten. Jag har i min egen landsända lagt märke till att det finns många fastigheter, även mindre, som sågverksägare och andra spekulanter bjuder rätt höga priser för, och på det sättet förstör de rationaliseringsmöjligheterna, även om dessa fastigheter aldrig så väl behövdes till komplettering av ett mindre jordbruk. Finns det bara litet skog på dem, är de rätt begärliga.

Man säger också att jordförvärvslagen skulle vara en alldeles särskild frihetskränkande inskränkning för jordbrukarna. Om vi ser till jordfördelningslagen vill jag framhålla, att de bestämmelser, som begränsar den enskilde jordbrukarens rätt att dela upp sin fastighet genom att sälja ifrån skog o. s. v., är lika frihetsinskränkande för den enskilde jordbrukaren som jordförvärvslagen. Jordförvärvslagen är ju ett komplement till jordfördelningslagen för att nå det målet att de, som arbetar i jordbruket, också skall ha möjligheter att skaffa sig jordbruk och kunna tillköpa jord och skog och få dem så stora att de kan bli bärkraftiga och kan anpassas efter den tekniska utvecklingen på jordbruksområdet.

Förslag till jordförvärvslag m. m.

Jag har tillsammans med några andra väckt en motion nr 510. Den gäller ett tillägg till 3 §, att om fånet medför uppenbar olämplig ändring av indelningen i brukningsenheter, skulle lantbruksnämnderna kunna vägra förvärvstillstånd. Jag skall på grund av den sena timmen inte gå närmare in på dessa saker. Jag vill bara säga, att även om utskottsutlåtandet skrivits något välvilligt mot motionärerna, har jag den bestämda uppfattningen, att även om det kan lämnas vissa juridiska förklaringar, kan det i vissa fall uppkomma ett läge, som är ganska besvärligt för lantbruksnämnderna och som ställer dem i en situation, som icke kan vara att rekommendera.

Detsamma gäller det av oss föreslagna tillägget till 9 §, där ordet »allenast» skulle tillfogas. Det finns en reservation nr 2) av herr Johansson med detta yrkande, och jag tror att reservanten har rätt, när han säger att det kan uppkomma fall, då lantbruksnämnden blir tvungen att lösa in jordbruk, trots att den anser priserna vara för höga.

Till sist vill jag säga, att jag är fullt övertygad om att det föreliggande förslaget till jordförvärvslag kommer att ha betydelse för jordbruket, ty det är inte alla gånger med hänsyn till värdet av en rationalisering, som en person — även om han har ett jordbruk förut — köper till sig ett jordbruk. Lagen ger också möjlighet för samhället att *påverka fastighetsbildningen*, så att den blir ändamålsenlig och kan få en utveckling som överensstämmer med innehållet i 1947 års beslut och jordbrukarnas egna intressen.

Enär jag är övertygad om detta, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 2) och i övriga delar till utskottets utlåtande.

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av det yrkande som herr Jon Jonsson nyss ställde ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på att den förändring, som det yrkandet innebär, med mycket stor bestämdhet har avstyrkts av lagrådet.

Jag tror därför inte att det skulle vara tillrådligt för kammaren att fatta beslut i enlighet med det yrkandet.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! Den föregående ärade talaren, herr Jon Jonsson, har sagt en hel del av vad jag tänkte säga. Jag kan därför i dessa stycken instämma med honom. Då jag i alla fall nu har ordet, vill jag emellertid framföra några synpunkter på det föreliggande ärendet.

I likhet med herr Jonsson tror jag, att om det nu föreliggande förslaget till jordförvärvslag skulle falla, skulle detta vara till jag höll på att säga obotlig skada för jordbruksbefolkningen, särskilt i de norrländska länen. Såsom torde vara bekant för de flesta av kammarens ledamöter har sedan mitten av förra århundradet kanske tusentals jord- och skogsfastigheter inom de norrländska länen övergått från de enskilda jordbrukarnas till bolagens ägo. Helt naturligt avsåg dessa överlåtelse i främsta rummet sådana hemman och fastigheter, på vilka det fanns någonlunda rikligt med skog. Beträffande de priser som tillämpades skulle åtskilligt vara att säga, men det hör ju egentligen inte hit, och jag skall därför inte uppehålla mig därvid. Jag vill bara med några ord erinra om hur det gick till, när vi fick den första lagstiftningen på detta område.

Efter åtskilliga diskussioner och utredningar i saken kom man så småningom fram till att därest inte hela den självägande jordbruksbefolkningen i de län som jag nyss nämnde skulle försvinna, måste lagstiftningsvägen åtgärder vidtagas för att förhindra en dylik utveckling. Trots ett mycket hårt och bestämt motstånd från särskilt bolagen och den tidens förstakammarmajoritet antogs till slut lagen om förbud i vissa fall för bolag och föreningar att förvärva fast egendom. Det skedde, såsom vi minns, år 1906. Denna lag kompletterades sedan — jag tror att det var år 1925 — så att den kom att gälla för hela riket. Efter många år blev det emellertid alldeles uppenbart, att lagen inte mot-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

svarade sitt ändamål. Den kringgicks på det sättet, att representanter för bolagen i eget namn inköpte sådana fastigheter, om vilka jag nyss talade. Det var främst bolagets direktörer och disponenter men även andra tjänstemän, som köpte in fastigheterna i eget namn, men naturligtvis med anlitande av bolagens medel. Det var s. k. bulvanköp.

Vi fick då den s. k. bulvanlagen. Den var ett försök att eliminera dessa möjligheter att kringgå lagen om förbud att köpa fast egendom. Men det visade sig att även denna var otillräcklig. I ytterst få fall ansågs det föreligga sådana skäl, att vederbörande domstol fann ett bulvanförhållande föreligga och dömde i enlighet därmed.

Sedan fick vi den s. k. jordförvärvslagen, och då blev det mycket bättre på detta område. Man kan säga att genom den lagens tillkomst stoppades sådana affärer, som man inte önskade skulle förekomma på detta område.

Jag tror att jag kan säga att jag har ganska stor erfarenhet av dessa förhållanden från min 25-åriga verksamhet som ordförande i jordbrukskommissionen i mitt hemlän. Jag har haft en hel del att göra med bolagshemman och även med arrendatorer och med allt vad därtill hör.

Nu vill man på vissa håll slopa lagen. Jag kan förstå att den inställningen finns hos vissa, som skulle kunna drabbas — om jag nu får begagna det uttrycket — av denna lag. Om professor Osvald exempelvis skulle vilja köpa en jordbruksfastighet, skulle han kanske inte få tillstånd till det. Jag kan därför förstå herr Osvald i detta sammanhang. Däremot kan jag inte förstå att representanten på kronobergslänsbanken, som såvitt jag vet själv är jordbrukare, kan gå emot denna lag. Den är ju tillkommen för att skydda och bevara jordbruket åt den jordbrukande befolkningen. Att han kan ha intresse att gå emot lagen förstår jag alltså inte. Jag har inte kunnat underlåta att säga detta. Det vore enligt min mening nästan oförsvarligt om man nu på ett bräde slopade lagen.

Jag kan inte heller riktigt förstå ett yttrande av tredje lagutskottets ärade ordförande, herr Osvald, då han säger att det blir lättare för dem som nu vill köpa jord att göra det, om de först är arrendatorer. I vissa fall blir det kanske så, men efter vad jag kan förstå blir de fallen mycket få. Om emellertid priserna drives upp genom att personer som icke är jordbrukare betalar ett högre pris, såsom här flera gånger har nämnts, så har jag svårt att förstå att dessa bondsöner eller arrendatorer eller vad de nu är skulle få lättare att förvärva fastigheter.

Jag har inte mycket att tillägga efter vad som förekommit, och med hänsyn till den sena timmen skall jag, herr talman, begränsa mig till det anförda. Men jag vill än en gång säga, att om denna lag inte skulle förnyas, så vore detta enligt min bestämda uppfattning mycket olyckligt för jordbruksbefolkningen, särskilt — jag upprepar det — för jordbruksbefolkningen i de norrländska länen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr PÅLSSON (bf):

Herr talman! Först ber jag att få anmäla ett instämmande i det resonemang, som herr Jon N. Jonsson här förde i anslutning till sin motion nr 510 och reservationen nr 2) av herr Johansson, och jag gör det trots varningen från tredje lagutskottets ärade ordförande.

Jag kommer i övrigt inte att säga så mycket i denna fråga, men herr Osvalds första anförande gav mig anledning till en del reflexioner, då han förklarade lagen obehövlig och i sin argumentering sade någonting om att speulationsköpen och de s. k. kapitalplaceringsköpen var företeelser som kunde bemästras med hjälp av skogsvårds- och vanhävdslagstiftningen. Jag har ungefär lika lång erfarenhet som den föregående ärade talaren av vad man kan uträtta med gällande vanhävdslagstiftning, och den erfarenheten säger mig, att det

Förslag till jordförvärvslag m. m.

knappast är möjligt att bemästra dessa företeelser med den lagstiftningen. Lika litet kan nuvarande skogsvårdslagstiftning utgöra en tillräckligt korrektiv i detta sammanhang.

Nu förstår jag — och det har kanske redan sagts — att herr Osvald svarar att man kan skärpa lagstiftningen. Ja, visst går det, men jag undrar om inte situationen då blir ungefär densamma som dagens. Också en skärpning av dessa lagar innebär ju ett ingrepp i den enskildes handlingsfrihet, och jag skulle knappast tro att man misstär sig särdeles mycket om man säger, att vi i ett sådant läge skulle få se ungefär samma uppsättning reservanter som dagens gå emot även en åtgärd av den typen.

Här har också sagts någonting om att kapitalplaceringsköpen i många fall varit till nytta för orten och dess jordbruk. Ja, det skall jag inte förneka; också jag har sett en del exempel på sådana förvärv. Men antalet av dessa förvärv är så ringa, att de för jordbrukets vidkommande i det stora sammanhanget säkerligen inte betyder särdeles mycket, även om det i allmänhet varit större och bättre gårdar som undergått denna upprustning och försköning i olika avseenden.

I detta sammanhang har man talat om att köpen skulle vara ett resultat av den penningpolitik som förts här i landet. Jag för min del är mera benägen att tro, att de är ett resultat av våra skattebestämmelser. Folk, som fått det bra ställt och som har pengar utöver vad som behövs för den egna utkomsten, finner det naturligtvis fördelaktigt att lägga sig till med ett jordbruk och därmed placera sina medel i mera realbetonade tillgångar. Det är ganska förståenligt att man så gör, så länge vi har nuvarande konjunkturer, men jag tror att det är riktigt som här nyss sades, att detta är en omgång som inte underlättar för de verkliga jordbrukarna att förvärva de gårdar som skall ge dem deras utkomst.

Jag tror emellertid att denna bild av läget är rätt kortsiktig och i allt väsentligt återspeglar endast vad som hänt un-

der de senaste tio åren. Har man minnesbilder av förhållandena i vanhävdsavseende åtminstone 30 år tillbaka i tiden, då får man nog ett något annat intryck av de s. k. spekulanternas och kapitalplacerarnas villighet att rusta upp förvärvade gårdar. På den tiden gick det i regel så till, att de inköpta egendomarna skövlades ganska ordentligt på skog, varefter inägojorden avstyckades, i bästa fall tillsammans med 10 eller 15 hektar skogsmark. Det är bl. a. trasorna från den epoken som nu måste lappas ihop. Om man på det sättet vill bemöda sig om att tänka litet grand tillbaka, så förefaller det mig litet starkt att säga som herr Osvald, att detta är att använda pengar och arbetskraft för direkt onyttiga ändamål.

Här har sagts att jordbrukarna själva sörjer för att rationaliseringen ändå kommer till stånd. Ja, det är riktigt att så sker i viss utsträckning, men det är inte så säkert att rationaliseringen i det sammanhanget blir den bästa och lämpligaste. Jag tror att det finns fall, då hopköp skett av smärre brukningsdelar, vilka lämnar oförtydbara bevis på att det säkerligen skulle ha gått att åstadkomma både bättre arrondering och bättre ägofigurer för kanske flera av byns jordbrukare än det blivit då en eller ett par köpt en del smärre brukningsdelar, som lagts till deras förutvarande jordbruk.

Då samhället funnit det nödvändigt att vidtaga åtgärder för att åstadkomma en bättre arrondering, en bättre rationalisering över huvud taget av brukningsdelarna inom det svenska jordbruket, förefaller det mig som om samhället också skulle ha ett givet intresse av att med både pengar och arbetskraft bidra till bästa möjliga resultat. Jag är medveten om att det kanske kan pekas på något enstaka exempel, där en lantbruksnämnds åtgärder inte varit så helt lyckade. Jag tror dock att detta är mindre farligt än om man laborerar utan sikt över det hela, och jag tror att det blir ett större antal misslyckanden i fråga om samordning och rationalisering om inte det allmänna genom lantbruks-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

nämnderna får ha ett ord med i laget och avväga hur fördelningen lämpligen bör ske.

Med dessa ord, herr talman, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag, i den mån det inte tangerar det yrkande, som jag ställde beträffande reservationen nr 2.

Herr NILZON, IVAR, (bf):

Herr talman! På grund av den sena timmen skall jag lova att fatta mig kort.

Jag begärde närmast ordet när utskottets ärade ordförande i början av sitt anförande gjorde några reflexioner om att det ju ändå var jordbruket som, där est folk från andra samhällsgrupper förvärfvar jordbruksfastigheter, tillföres kapital. Jag kan helt instämma i vad herr Pålsson härvidlag sagt och behöver därför inte fortsätta någon argumentering på den punkten.

Jag kan för övrigt i stort sett instämma i vad herr Axel Jansson, som fört utskottsmajoritetens talan, sade.

Herr Ebbe Ohlsson sade någonting om att vi, som är intresserade av denna lag, inte tror att bönderna själva kan rationalisera sin jord utan tror att lantbruksnämnderna kan göra det på ett mycket bättre sätt. Herr Ohlsson ville påstå, att lantbruksnämndernas arbete då det gäller rationaliseringen inte hade haft någon betydelse. Jag måste säga, att jag på den punkten har en annan uppfattning. Man kan ju inte bedöma en lags verkliga betydelse uteslutande med utgångspunkt från det antal gånger, som ingrepp skett på grund av bestämmelserna i lagen. Jag skulle tro att rationaliseringen i mycket hög grad påverkats av just det förhållandet, att lagen har funnits till.

Herr Ohlsson sade också att om vi nu tar denna lag, får vi en lag som är betydligt strängare än den lag, som vi för närvarande har. Även i denna fråga har jag en annan uppfattning. Denna lag är enligt mitt sätt att se avsevärt liberaliserad i förhållande till den nuvarande lagen. Vad som däremot skett är att dess kompetensområde något utökats.

Herr Nord sade att lagen strider mot svensk rättsuppfattning. Ja, det må ju vara herr Nords egen uppfattning. Jag vet inte om jag kan instämma i det påståendet. Vad menar man med svensk rättsuppfattning i detta fall? Menar man att icke något som helst ingrepp mot äganderätten skall få ske? Äganderätten i detta land har väl aldrig varit absolut och ovillkorlig utan har alltid varit omgärdad med vissa regler, och jag tror att så måste vara fallet även i fortsättningen.

Herr Nord framhöll vidare, att varje svensk medborgare, som önskar driva jordbruk, bör ha rätt att göra det. Ja, herr Nord, men vad säger jordförvärvslagen om det? Den förbjuder väl inte den, som vill driva jordbruk, att göra det. Om en person vill köpa en gård, får han ju göra det, även om han inte är jordbrukare tidigare.

Herr Nord ville även göra gällande, att det för närvarande inte anses vara särskilt lockande att placera kapital i jordbruksfastigheter. Menar verkligen herr Nord på fullt allvar, att ett jordbruk med skog inte är ett lockande placeringsköp för närvarande? Jag tror tvärtom, att jordbruksfastigheter, särskilt de med skog, är mycket lockande kapitalplaceringsobjekt. Det är klart att det kan variera något. Under uppåtgående och höga konjunkturer är det klart, att intresset för att köpa är större än när konjunkturerna är i dalande, men under alla förhållanden finns det ett stort intresse för att köpa skogsfastigheter såsom kapitalplacering. Det får väl stå för herr Nords egen räkning, om han tror att det inte är så. Jag tror i alla fall, att det är på det sättet.

Vidare anförde herr Nord som ett bevis för att vi inte skulle behöva jordförvärvslagen, att vi har fått ett höjt diskonto, vilket skulle förhindra en spekulation i jordbruk. Vi har ju hört talas om den höjda räntan som ett medel i penningpolitiken, och från det parti, som herr Nord tillhör, har det många gånger sagts, att vi skall ha en rörlig ränta. Under sådana förhållanden kan vi väl inte basera en jordlag, som är

Förslag till jordförvärvslag m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets förslag i överensstämmelse med den av herr Osvald m. fl. avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 36.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Härefter föredrogs

1 §

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Herr **SVENSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 494 i första kammaren.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande första stycket punkten 2 av den nu förevarande paragrafen, vidare särskilt angående första stycket punkten 3 av samma paragraf samt slutligen särskilt rörande paragrafen i övrigt.

I fråga om första stycket punkten 2, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att densamma skulle godkännas en-

avsedd att gälla åtskilliga år framåt, på just det diskonto som vi har i dag. Vem vet hur länge den nuvarande räntan kommer att bestå? För min del hoppas jag att förhållandena snart skall bli sådana, att diskontot ånyo kan sänkas. Att anföra det höjda diskontot såsom ett skäl för att vi inte behöver denna lag tycker jag därför är mycket egendomligt.

Jag skall inte, herr talman, längre uppta tiden. Det mesta som kan sägas i denna fråga har väl också redan sagts i debatten.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslaget.

Herr **NORD** (fp):

Herr talman! Den föregående ärade talaren yttrade, att jag skulle ha sagt att endast jordbrukare får köpa jordbruk. Han kan då inte ha uppfattat mig riktigt. Jag sade att enligt den nya lagens regler får även andra än jordbrukare förvärva jord, men att den nuvarande lagen ändock lägger stora hinder i vägen för dem, då lantbruksnämnden skall, såsom någon sade, rannsaka hjärtan och njurar och pröva om vederbörande är lämplig som jordbrukare.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att kammaren skulle i överensstämmelse med den av herr Osvald m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen avslå utskottets förslag i denna del; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 2 § i det av tredje lagutskottet tillstyrkta förslaget till jordförvärvslag, röstar

Förslag till jordförvärvslag m. m.

ligt utskottets förslag, dels ock att nämnda punkt skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i motionen I: 494.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på punktens godkännande enligt utskottets förslag vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Axel*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § första stycket punkt 2 i det av tredje lagutskottet tillstyrkta förslaget till jordförvärvslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes lagrummet i den lydelse, som föreslagits i motionen I: 494.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svensson, Axel*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 37.

Därjämte hade 22 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjordes i enlighet med de bekräftande första stycket punkten 3 gjorda yrkandena propositioner, först på punktens godkännande enligt utskottets förslag samt vidare därpå att densamma skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herrar Ebbe Ohlsson och von Seth vid utlåtagandet avgivna reservationen; och förklarades den förda propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen godkändes på gjord proposition återstående delar av ifrågavarande paragraf.

3 §

Godkändes.

4 § första stycket

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av det nu föredragna stycket samt vidare på styckets godkännande med den lydelse, som förordats i den av herrar Ebbe Ohlsson och von Seth vid utlåtagandet avgivna reservationen; och förklarades den förda propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

4 § andra stycket

Herr **PERSSON, HELMER**, (k):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till motionerna nr 518 i första kammaren och 641 i andra kammaren.

Herr **PERSSON, KARL**, (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna nr 516 i första kammaren och nr 640 i andra kammaren.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, dels på godkännande av det under behandling varande stycket, dels därpå att kammaren skulle, med bifall till motionerna I: 518 och II: 641, besluta, att nämnda stycke skulle utgå ur lagförslaget, dels ock därpå att näm-

da stycke skulle godkännas med det tillägg, som föreslagits i motionerna I: 516 och II: 640; och förklarades den förstnämnda propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

5 §

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den av herrar Ebbe Ohlsson och von Seth vid utlåtnad avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlsson, Ebbe*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 5 § i det av tredje lagutskottet tillstyrkta förslaget till jordförvärvslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den av herrar Ebbe Ohlsson och von Seth avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Förslag till jordförvärvslag m. m.

6 §

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på godkännande av den nu föredragna paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle utgå ur lagförslaget; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

7 och 8 §§

Godkändes.

9 §

Herr **JONSSON, JON**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 2) betecknade reservationen.

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu förevarande paragrafen yrkats 1:o att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o att paragrafen skulle godkännas med den ändring, som föreslagits i den av herr Johansson vid utlåtnad avgivna reservationen; samt 3:o att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i herrar Ebbe Ohlssons och von Seths vid utlåtnad anförda reservation.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades pro-

Förslag till jordförvärvslag m. m.

positionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse vara med övervägande ja besvarad.

10 §

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herrar Ebbe Ohlsson och von Seth avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

11 och 12 §§

Herr **OHLSSON, EBBE**, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den med 3) betecknade reservationen.

Herr **JANSSON, AXEL**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande av de nu föredragna paragraferna samt vidare därpå att nämnda paragrafer skulle utgå ur lagförslaget; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag

Godkändes.

Det av utskottet tillstyrkta förslaget till lag angående ändrad lydelse av 2 och 4 §§ lagen om arrendators förköpsrätt

Godkändes.

Utskottets hemställan

Förklarades vara besvarad genom kammarens föregående beslut.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 337, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, m. m.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 340, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 10 § 2 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt, m. m.; och

nr 341, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1955/56, m. m.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Anmäldes och bordlades andra lagutskottets memorial nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med återkallande av propositionen nr 197 med förslag till lag om skiljedom i viss arbetstvist.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.32.

In fidem

Per Bergsten

Fredagen den 27 maj

Kammaren sammanträdde kl. 11.00.

Justerades protokollen för den 21 och den 23 innevarande månad.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 283, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang. hästägares förluster genom kreatursjukdomen smittsam blodbrist

Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NORUP, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gryms interpellation angående hästägares förluster genom kreatursjukdomen smittsam blodbrist, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Grym frågat mig,

1) om jag uppmärksammat, att sjukdomen smittsam blodbrist hos häst ökar i oroväckande grad i Norrbotten;

2) om jag har för avsikt att medverka till att hästägare i Norrbotten på lämpligt sätt skyddas mot förluster på grund av denna sjukdom; samt

3) om det kan förväntas, att forsknings- och försöksverksamheten rörande bekämpande av sjukdomen intensifieras.

Som svar härå får jag meddela följande.

Ifrågavarande sjukdom förekommer i nämnvärd utsträckning endast i Gällivare, Kiruna och Pajala veterinärdistrikt. Enligt uppgift från länsveterinären inträffade i Pajala distrikt under tiden 1/10 —28/2 åren 1950/51—1954/55 respekti-

ve 38, 67, 31, 10 och 83 fall. En kraftig ökning av sjukdomens frekvens har alltså på senare tid skett i detta distrikt. Däremot rapporteras icke någon markant ökning av antalet sjukdomsfall i de båda andra distrikten. Under den av interpellanten angivna tiden 1/10 1954—18/1 1955 uppges sålunda inom Gällivare distrikt ha förekommit endast 9 fall, vilket motsvarar 1,5 procent av hela hästbeståndet där.

Vid bedömande av den smittsamma blodbristens utbredning, är att beakta, att det även för veterinärer med mångårig erfarenhet är mycket svårt att avgöra, huruvida ett sjukdomsfall är att hänföra till just denna sjukdom. Mången gång torde det nämligen i stället vara fråga om s. k. utfodringsanemi. Det är därför icke uteslutet, att en del rapporterade fall icke avser smittsam blodbrist. Vad angår ökningen av antalet sjukdomsfall inom Pajala distrikt må vidare framhållas, att både läns- och distriktsveterinären anser att denna beror på att hästarna under den senaste vintern varit särskilt illa på grund av stor snömängd, dåligt tillfrusna myrar samt dålig foderkvalitet. Dessa faktorer i förening torde nämligen ha nedsatt hästarnas allmänkondition och gjort dem lättare mottagliga för sjukdomen.

Man torde därför kunna säga, att under sistlidna vinter i Norrbottens län visserligen konstaterats en ökad frekvens av sjukdomsfall hos häst, liknande smittsam blodbrist, men att — med hänsyn till nyss angivna förhållanden — läget fördenskull knappast kan anses vara särskilt oroväckande.

Vad härefter angår interpellantens andra fråga torde jag först få lämna ett par upplysningar. Under senare år har endast Skandinaviska kreatursförsäkringsbolaget och Svenska ömsesidiga kreatursförsäkringsbolaget lämnat ersättning för häst, som angripits av smittsam blodbrist. Förstnämnda bolag betalade

Ang. hästägares förluster genom kreaturssjukdomen smittsam blodbrist

under perioderna 1/4 1953—31/3 1954 och 1/4 1954—28/2 1955 ersättning med i medeltal 1 066 respektive 1 030 kronor per häst. Därtill bör emellertid läggas ersättningen för slaktvärdet med ungefär 450 kronor per häst.

Ersättningen från Svenska ömsesidiga kreatursförsäkringsbolaget var under perioderna 1/4 1953—31/3 1954, 1/4 1954—28/2 1955 samt 1/3—17/3 1955 i medeltal 781, 1 051 samt 940 kronor per häst. Slaktvärdet var här i genomsnitt 668, 472 samt 516 kronor. Tilläggas bör emellertid, att sistnämnda bolag enligt uppgift från början av mars i år icke vidare lämnar försäkring mot ifrågavarande sjukdom inom de därav hemsökta delarna av Norrbottens län.

Enligt för kreatursförsäkring i allmänhet tillämpad praxis har djurägaren att stå självrisk å cirka 10 procent av djurets uppskattade värde. I de fall, varom nu är fråga, gäller vidare att den försäkrade hästens värde efter det djuret uppnått en ålder av 10 år nedskrivs med 10 procent. Dessa försäkringsprinciper drabbar icke särskilt hårt ägare av hästar med smittsam blodbrist. Samma normer gäller nämligen även vid t. ex. sjukdomar i rörelseorganen — en ur försäkringssynpunkt sannolikt än mer omfattande kategori än blodbristfallen. Syftet med denna självrisk synes vara att säkerställa en god vård av djuret samt en medverkan från ägarens sida vid allmänna åtgärder för bekämpande av ifrågavarande sjukdomar. Möjligheterna att försäkringsvägen skydda sig mot förluster på grund av den smittsamma blodbristen får sålunda anses vara relativt goda. Ett ställningstagande till om några särskilda åtgärder i ämnet från statsmakternas sida är påkallade finner jag sålunda för närvarande kunna anstå, i vart fall till dess resultaten av den pågående försöksverksamheten på området föreligger.

I detta sammanhang vill jag med anledning av vad interpellanten anført om priserna på arbetshästar i länet och behovet av att under arbetssäsongen snabbt kunna ersätta insjuknade djur erinra om importen från Finland. Denna import

har under senare år stigit avsevärt och var under 1953, 1954, januari—februari 1955 samt mars—april 1955 respektive 67, 131, 48 samt 95 hästar. Inköpskostnaden har under angivna tidsperioder enligt vad länsveterinären uppgivit varit i medeltal 921, 1 052, 1 075 samt 1 149 kronor per djur, eller sålunda avsevärt lägre än de inhemska priserna.

Vad slutligen angår interpellantens sista fråga vill jag endast erinra om att årets riksdag med anledning av Kungl. Maj:ts förslag i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln, punkt 84, beslutat öka medelsanvisningen till forsknings- och försöksverksamheten rörande den smittsamma blodbristen från 30 000 till 65 000 kronor för nästa budgetår. Motivet härför var, att veterinärstyrelsen skulle få möjlighet att utföra vissa fältförsök, vilket enligt styrelsen för närvarande är mest angeläget. Någon ytterligare utvidgning av verksamheten är enligt min mening fördenskull icke erforderlig för närvarande. Jag kommer givetvis dock att följa detta spörsmål med uppmärksamhet, särskilt som detsamma synes ingå i ett större frågekomplex nämligen hur det nordsvenska jord- och skogsbrukets behov av lämpliga och motståndskraftiga hästar till skåliga priser skall kunna tryggas.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för det svar som jag har fått på min interpellation. Statsrådets svar är ju i stort sett positivt, och ger mig för den skull inte någon anledning att hålla något längre anförande. Jag har ju också haft tillfälle att personligen på ett tidigare stadium tala med herr statsrådet i ärendet, och i sak är vi nog överens.

Beträffande priserna på arbetshästar, som jag omnämnde i min interpellation, kan jag meddela här att de uppgifter som jag hade, dem hade jag fått från distriktsveterinären i Pajala. Jag hade alltså inte gripit dem ur luften.

Herr statsrådet talade något om im-

Ang. återkallande av viss kungl. proposition

porten av finska hästar. Jag tror, och som skogsman har jag för resten även erfarenhet av det, att den finska hästen är mera motståndskraftig mot denna sjukdom, infektiös kreatursanemi, än vad den sydsvenska och mellansvenska hästen är. Den finska hästen har liksom lättare att motstå strapatser i skogen, särskilt när det är kalla och snörika vintrar som det nu har varit i år. Jag noterar med tillfredsställelse att herr statsrådet kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Man kan väl också förmoda och förvänta att veterinärstyrelsen gör allt vad den förmår när det gäller forsknings- och försöksverksamhet rörande den smittsamma blodbristen hos häst.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. återkallande av viss kungl. proposition

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med återkallande av propositionen nr 197 med förslag till lag om skiljedom i viss arbetstvist.

Genom en den 6 maj 1955 dagtecknad proposition, nr 197, vilken hänvisats till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om skiljedom i viss arbetstvist.

Utskottet hade därjämte tilldelats åtta i anledning av propositionen väckta motioner.

I en den 25 maj 1955 dagtecknad, till utskottet överlämnad skrivelse, nr 199, hade Kungl. Maj:t sedermera, under åberopande av skrivelsen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för samma dag, återkallat propositionen.

Utskottet hade i det nu föreliggande memorialet yttrat:

»På grund av Kungl. Maj:ts i skrivelsen meddelade beslut påkallas icke något utskottets yttrande över propositionen eller de i anledning av densamma väckta motionerna, vilket utskottet får för riksdagen anmäla.»

Utskottet hade tillika hemställt, att förevarande ärende måtte företagas till avgörande efter allenast en bordläggning.

På gjord proposition bifölls denna hemställan.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Utöver de handlingar som redovisas i det föreliggande memorialet har det funnits ännu ett aktstycke. Lagutskottet slutbehandlade ärendet på tisdag morgon, och utskottets utlåtande samt enskilda medlemmars erinran i form av reservation befordrades omedelbart till tryckning. När den förändrade situationen inträffade på onsdagen var denna tryckning så gott som färdig; det återstod knappast mer än hophäftningen. I anledning av den förändrade situationen kallades utskottet till sammanträde på onsdag kväll. Det var en personlig kallelse till alla ledamöter och alla suppleanter med en begäran om att de ledamöter, som hade varit med om ärendets handläggning tidigare, skulle delge huruvida de kunde komma till sammanträdet eller inte. I kallelsen upptogs också de två ärendena, frågan om upphävande av det föregående beslutet och frågan om beslut i övrigt med anledning av det förändrade läget.

Utskottet beslöt enhälligt att upphäva sitt förut fattade beslut. Nu har en del kammarledamöter frågat hur det förhåller sig med det där tryckta utlåtandet från utskottet, om det har karaktär av offentlig handling eller inte. Med anledning av utskottets beslut har det ju försvunnit. Utlåtandet är en nullitet, men inom utskottet diskuterade vi saken, och det sades att det skulle vara av värde för kommande diskussioner om även innehållet i detta aktstycke på något sätt fanns tillgängligt. Utskottet beslöt att med omredigering av det tryckta utlåtandet, så att det blev endast ett förslagstryck, lägga det som bilaga till protokollet över sammanträdet. I och med det

Ang. barnmorskeväsendets organisation m. m.

har detta tryck alltså, sådant det nu föreligger omredigerat, samma karaktär av offentlig handling som utskottets protokoll har.

Jag har velat lämna denna upplysning, därför att jag tror att det är ett intresse för åtskilliga ledamöter av riksdagen och kanske framför allt ett intresse för kommande forskning i detta problem att få veta hur det ligger till i detta fall. Det förslagstryck, varom här är fråga, kommer också att finnas i ett antal exemplar tillgängligt på riksdagens tryckeri-expedition.

Efter denna upplysning, herr talman, hemställer jag att kammaren måtte besluta att lägga utskottets anmälan till handlingarna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, lades förevarande memorial till handlingarna.

Ang. barnmorskeväsendets organisation m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående barnmorskeväsendets organisation och den förebyggande mödravården m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

I detta utlåtande hade utskottet hemställt,

A. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 435 och II: 550 ävensom, såvitt nu vore i fråga, motionen II: 552 samt med bifall till förevarande proposition, nr 129,

dels godkänna de ändrade grunder för statsbidrag till avlöning åt distriktsbarnmorskor m. m., som i propositionen förordats, att med särskilt nämnt undantag tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1956;

dels godkänna de ändrade grunder för bidrag till förebyggande mödra- och barnavård, som i propositionen förordats, att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1956;

dels godkänna de ändrade grunder för kostnadsfritt tillhandahållande av läkemedel åt vissa kvinnor, lidande av havandeskapssjukdomar, som i propositionen förordats, att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1956;

dels ock medgiva, att för anordnande av försöksverksamhet med speciell kontroll av havande kvinnor, lidande av vissa sjukdomar, finge för budgetåret 1955/56 från förslagsanslaget till Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård disponeras ett belopp av högst 5 000 kronor;

B. att motionerna I: 436 och II: 549 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 437 och II: 551 samt II: 552, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i utlåtandet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I de likalydande motionerna I: 436, av fru *Svenson* m. fl., och II: 549, av fröken *Liljedahl* m. fl., hade hemställts att riksdagen måtte besluta, att statsbidrag skulle utgå till samtliga av distriktssköterskor m. fl. företagna resor i tjänsten efter samma grunder, som nu gällde beträffande statsbidrag till resor i förebyggande mödra- och barnavård.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade fröken *Elmén* och fru *Sandström* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 436 och II: 549, måtte godkänna i reservationen förordade ändrade grunder för statsbidrag till av distrikts-sköterska, distriktsbarnmorska och distriktssköterske-barnmorska i tjänsten företagna resor, att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1956.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det är en organisation av barnmorskeväsendet och en utbyggnad av den förebyggande mödravården som är innesluten i detta utlåtande, och

Ang. barnmorskeväsendets organisation m. m.

jag tar mig friheten att kommentera det med några ord.

Jag tycker nämligen att det är en för de svenska kvinnorna oerhört viktig sak som det här kommer att beslutas om, och som jag hoppas i tillfredsställande riktning. I synnerhet är utbyggnaden av den förebyggande mödravården att hälsa med stor tillfredsställelse. Vi har hittills, trots vårt Social-Sverige, varit på efterkälken i det fallet och har åtskilligt att ta igen.

Barnmorskorna i den öppna vården har förlorat många av de arbetsuppgifter de förr hade men har i stället fått en hel del nya, som jag tror skall visa sig vara av utomordentligt stor betydelse för alla blivande och nyblivna mödrar. Dessa behöver nämligen sina barnmorskor, inte minst på landsbygden, även om de väljer att under själva förlossningen ligga inne på anstalt. Det hade varit mycket olyckligt om hela förlossningsvården i framtiden hade knutits till anstalterna; nu har man bibehållit valmöjligheten för kvinnorna.

Det är klart att barnmorskornas utbildningsfråga är av vital betydelse för att de skall kunna fylla sin uppgift i den förebyggande mödravården. Därför hoppas man att de fortbildningskurser för barnmorskor som ordnas kommer att upptaga åtskilliga av de nya ämnen som barnmorskorna behöver behärska. Vi har t. ex. mödragymnastiken, som visat sig vara av utomordentligt stor betydelse och som tagits upp i detta förslag. Vad man skulle vilja trycka särskilt på är behovet för barnmorskorna att få undervisning i upplysning om födelsekontroll. Jag anser att detta är en så betydelsefull fråga, att barnmorskorna i framtiden måste åtaga sig denna upplysning i större utsträckning än vad som sker nu. Detta är nog den enda väg på vilken man kan möta det ödesdigra abortproblemet, och jag tror att barnmorskorna kommer att få en stor uppgift när det gäller upplysning i födelsekontroll. Jag hoppas därför att medicinalstyrelsen, som närmast är den ansvariga myndigheten, kommer att behjärta önskemålet om en sådan under-

visning. Jag har inget yrkande på den punkten, trots att jag är motionär i frågan.

Däremot, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen. Den avser att bringa reda i systemet för statsbidrag vid tjänsteresorna för distriktssköterskorna och distriktsbarnmorskorna. Bestämmelserna är nämligen kolossalt oenhetliga. Det har visat sig vara ett pussel både för huvudmännen och för tjänstemännen själva att räkna ut vilka resor som är statsbidragsberättigade. Det kan väl knappast vara någon mening med att ha ett så opraktiskt system. Inte heller patienterna kan få någon reda i systemet. Det är för dem oerhört förvirrande; de får själva i vissa fall betala resan för en distriktssköterska, men utgifterna för läkarens resa betalas genom sjukförsäkringen.

Jag vet väl att utskottets motivering för avslag är att man vill skjuta avgörandet på framtiden. För att slippa en replik och då tiden är så upptagen nu vill jag endast påpeka, att det knappast kan vara motiverat att uppskjuta frågans lösning, ty det går att på detta speciella område göra en tillsvidarebestämmeelse, tills hela statsbidragssystemet justeras.

Jag skulle därför vilja yrka bifall, herr talman, till den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Även frågan om statsbidragsgrunderna har ju varit föremål för förberedande handläggning i den departementspromemoria, som har varit ute på remiss i vanlig ordning. På grund av en del invändningar som har gjorts under denna remissbehandling har departementschefen kommit till den uppfattningen, att statsbidragsgrunderna i detta fall inte skall tas upp till avgörande för sig. Det har därför ansetts lämpligt att skjuta på detta spörsmål, till dess att statsbidragsutredningen kommer med sitt förslag. Denna utredning har själv ansett att detta är det lämpligaste. Departementschefen har kommit till samma uppfattning, och även utskottet de-

Förordningsförslag om bostadssparande

lar denna mening. Motiveringen finns på s. 13, som jag hänvisar till, och jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om distriktsbarnmorskor, dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 339, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 49 bifölles även av andra kammaren.

Förordningsförslag om bostadssparande

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av väckta motioner med förslag till förordning om bostadssparande.

I två inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motioner, I: 147 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 178 av herr *Hjalmarson* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning om bostadssparande.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 147 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 178 av herr *Hjalmarson* m. fl. med förslag till förordning om bostadssparande icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Velander* och *Hagberg* i Malmö, vilka i avslutning till innehållet i de likalydande motionerna I: 147 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 178 av herr *Hjalmarson* m. fl. ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till sagda motioner, antaga det däri framlagda förslaget till förordning om bostadssparande.

Herr VELANDER (h):

Framläggandet av Kungl. Maj:ts proposition nr 193 om premiering av frivilligt sparande har hälsats med stor tillfredsställelse. Bankoutsottet har också tillstyrkt bifall till denna proposition. Jag har fäst mig vid att bankoutsottet i inledningen till sitt yttrande understryker sparandets utomordentliga betydelse för stabiliteten i vårt ekonomiska liv och för samhällsekonomin i stort.

Jag har emellertid inte kunnat tänka mig, att framläggandet av denna proposition och dess, såsom jag förutsätter, godtagande av riksdagen skulle kunna utgöra skäl för att avvisa andra uppslag till frivilligt sparande. Det är emellertid vad som har skett enligt bevillningsutskottets föreliggande betänkande. Bevillningsutskottet menar sålunda att vid sidan av den premiering av sparandet, som propositionen förutsätter, är utskottet inte berett att tillstyrka någon annan form för befordrande av frivilligt sparande. Jag har synnerligen svårt att godtaga en sådan motivering, och jag upp-

repar, att det är bevillningsutskottets enda motivering. Det är dock så, att det yrkande, som ställes i de föreliggande högermotionerna, siktar till främjande av ett så betydelsefullt och viktigt ändamålssparande, att motionerna hade bort få en annan behandling.

Från sådana utgångspunkter hemställer jag, herr talman, utan att i detta sammanhang ta kammarens tid ytterligare i anspråk om bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Bevillningsutskottet har avstyrkt denna motion, inte bara med anledning av att det ifrån bankouts-kottets sida ligger här i dag på riksdagens bord ett mera allmänt förslag som understöd åt sparandet, utan kanske väsentligen därför att bankouts-kottets förslag ju ändå försöker att begränsa understödet till att avse ett nysparande. Även de bestämmelserna har kanske sina brister, men de syftar åt ett nysparande, medan denna motion ingalunda syftar åt ett nysparande. Man kan ju flytta över från ett konto till ett annat och få skattefrihet, om man binder beloppet under en viss tid.

Vidare kommer detta förslag också i motsats till bankouts-kottets förslag att ge ytterst olika hjälp alltefter den sparandes inkomstställning. I de lägsta inkomstskikten kan det vid en insättning av maximum 8 000 kronor bli en hjälp med besparade skatter på låt oss säga 200 kronor. Högre upp i inkomstskikten kan det bli en besparing på 600 kronor och mera. Detta, att mera hjälpa den rikessparande än den fattiges sparande, förefaller mig vara en tämligen oriktig väg. Jag tycker att utskottet har fullt giltiga skäl för att avstyrka denna illa tänkta motion.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Till herr Sjödahl vill jag blott säga, att om utskottet hade haft

Förordningsförslag om bostadssparande
några vägande synpunkter för bedömande av det skäliga och lämpliga beträffande en sådan sparform som motionerna siktar till, hade det väl varit på sin plats, att dessa hade kommit till uttryck på något sätt i bevillningsutskottets betänkande. Då hade det också varit möjligt att taga ställning till dessa synpunkter. Vissa sådana ventilerades ju något i fjol, men jag trodde att, eftersom utskottet inte upprepat något av vad utskottet då anförde, utskottet hade lämnat de synpunkterna helt bakom sig.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra en viktig ändring i min motivering nyss. Jag avsåg att säga att hjälpen till den mera fattige kunde bli 2 000 kronor och till den mera rike 6 000 kronor i mitt exempel.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bankouts-kottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning angående inrättande av en postanstalt i riksdags-huset;

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande inrättande av vissa nya tjänster samt rörande höjd lönegradsplacering för vissa andra tjänster i banken, m. m.; samt

nr 28, angående regleringen för budgetåret 1955/56 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 4 februari 1955 dagtecknad proposition, nr 64, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

2) lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 juni 1953 (nr 308) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning; samt

3) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, nämligen I: 406 av herrar *De Geer* och *Ohlson* och II: 509 av herrar *Schmidt* och *Gustafson* i Göteborg. I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte dels med ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen nr 64 för sin del besluta sådan lydelse i 1 § lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, att maximumtalet för kassareservkvoten fastställdes till 25 %, dels avslå det i propositionen nr 64 innefattade förslaget om förlängning av ränteregleringslagen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte — med avslag å motionerna I: 406 och II: 509 — bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf*, *Wehtje*, *Kronstrand*, *Schmidt*, *Dickson* och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 406 och II: 509

1) för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv med den ändringen, att 1 § erhöles den ändrade lydelse, som i reservationen angivits;

2) antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 5 juni 1953 (nr 308) med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning;

3) avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 september 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Herr **KRONSTRAND** (fp):

Herr talman! I den reservation, som är fogad till bankoutskottets utlåtande, föreslås att kassareservkvoten skall bestämmas till högst 25 procent mot i propositionen föreslagna 50 procent. Som skäl för detta yrkande hänvisar jag till vad som anföres i motionerna I: 406 och II: 509.

Kassareservlagstiftningen kan i vissa ekonomiska lägen vara ett värdefullt komplement till övriga penningvårdande medel. Här som alltid när det är fråga om beredskapslagar gäller emellertid, att lagen får handhas med försiktighet och smidighet. En så hög kvot som 50 procent kan i dagens läge medföra allvarliga konsekvenser. Näringslivets möjligheter till kapitalförsörjning kringskäres på alla kanter. Detta har kraftigt understrukits bl. a. under gårdagens debatter kring bevilningsutskottets då föreliggande ärenden. Går man så långt att man inte bara lyckas dämpa ned företagens lust till investeringar, som inte direkt verkar produktionshöjande, utan också förhindrar de i regel mycket kapitalkrävande anläggningar, som behövs för att hålla en jämn uppgående kurva för produktionen, måste man

vara inne på fel väg. Det kan bli ett mycket bekymmersamt läge för vårt näringsliv och för våra företagare. Med detta för ögonen kan jag inte vara med om att binda kapital i bankerna till överksamhet i högre grad än som motsvaras av den förut gällande bestämmelsen om en kassareserv av högst 25 procent.

Beträffande ränteregleringslagen kan jag fatta mig mycket kort. Den borde nog höra till ett övervunnet stadium. Jag hänvisar även till vad lagrådet anfört.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag har heller inget annat yrkande än om bifall till reservationen och har inte mycket att tillägga till vad den föregående talaren har sagt.

Vi står här inför ett prov på finansministerns allt omodernare vapenarsenal på penningpolitikens område. Vi har ju som bekant vilket också framgår av reservationen, ingenting emot att kassareservlagen i sin tidigare lydelse förlänges. I år liksom i fjol vänder vi oss emellertid emot att likviditetsprocenten höjes från 25 till 50. De invändningar häremot, som vi gjorde i fjol, står alltså kvar, och det finns ingen anledning att upprepa dem. Det är emellertid angeläget att i dagens läge understryka, att hela det motiv för höjning av likviditetsprocenten, som åberopades i fjol, nu har förfallit i och med att man gått över till en helt ny penningpolitik. Med den penningpolitik, som nu föres, har man icke behov av att öka kravet i fråga om likviditeten. Annorlunda var det under den tid man ännu räknade med att kunna åstadkomma kreditåstramning utan räntehöjning. Jag skulle därför ha satt värde på om finansministern hade varit närvarande, så att jag till honom hade kunnat rikta en fråga, huruvida inte även han är beredd att erkänna att kravet att höja likviditeten från 25 till 50 procent nu har förlorat sin motivering.

Räntelagen har vi bekämpat alltifrån

Ang. bankaktiebolags kassareserv m. m. dess tillkomst. Även lagrådet har varje år vidhållit sitt avstyrkande. Lagen är ju också efter den nya penningpolitikens införande mogen att införlivas med ett polismuseum för förlegade vapen.

Någon erinran mot förlängning av lagen med särskilda bestämmelser angående bankaktiebolags inlåning har vi inte. I vår reservation ingår följaktligen ett yrkande om bifall till förlängning av denna lag.

Herr BOO (s):

Herr talman! Punkterna rörande förlängning av kassareservlagen, lagen om bankaktiebolags inlåning och ränteregleringslagen är ju gamla bekanta, liksom flera andra ärenden, som vi har här i dag från bankoutskottet.

Bankofullmäktige har i fråga om kassareservlagen sagt att den bör bibehållas i beredskapssyfte. Det är icke heller några delade meningar om huruvida lagen bör vara till eller ej. Skiljelinjen i dag går mellan vilka procentsatser, som skall uppställas i lagen, när det gäller storleken av bankernas kassareserv. Vid denna sena timme av riksdagens arbete finns det ingen anledning att på nytt ta upp hela den ekonomiska debatten, efter de anspelningar som herr Ewerlöf gjorde. Man kan väl ändå slå fast, att just det labila läge, som vi för närvarande befinner oss i på detta område, kan vara en motivering för att lagstiftningen bibehålles.

Den nu gällande lagen har en bestämmelse om att kassareservkvoten skall vara 50 procent. I reservationen har man velat återinföra det procenttal, som gällde för två år sedan, d. v. s. 25 procent. Jag vill erinra om att det väl här föreligger också ett tredje bud. I en reservation som inom bankofullmäktige avgavs av folkpartisterna Kristenson i Osby och Kollberg har det yrkats på 35 procent. Herr Kronstrand sade, att en så hög kvotprocent som 50 kunde få besvärliga konsekvenser. Men det finns alltså även inom hans parti olika uppfattningar om var gränsen bör dras, när det gäller att fastställa procenttalet.

Ang. riksbankens sedelutgivning m. m.

Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350), m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. riksbankens sedelutgivning m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 11 mars 1955 dagtecknad proposition, nr 162, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning,

dels ock medgiva, att riksbanken finge för tiden från och med den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1956 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

I det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget var 1 § så lydande:

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst femtusenåttahundra miljoner kronor.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma väckta likalydande motioner, nämligen nr 503 i första kammaren av herr *Svärd* och nr 620 i andra kammaren av herr *Cassel*. I motionerna hade hemställts, att riksdagen måtte antaga det i propositionen nr 162 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning med den ändring, att 1 § finge följande lydelse:

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst femtusenfemhundra miljoner kronor.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen — med avslag å motionerna I: 503 och II: 620 — måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade anmälts av herrar *Ewerlöf*, *Wehtje*, *Kronstrand*, *Schmidt*, *Dickson* och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick bifallas, måtte med bifall till motionerna I: 503 och II: 620

dels för sin del antaga det i proposition nr 162 framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning med den ändring, att 1 § finge följande lydelse:

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst femtusenfemhundra miljoner kronor.

dels ock medgiva, att riksbanken finge för tiden från och med den 1 juli 1955 till och med den 30 juni 1956 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock

för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Under senare år har alltid diskussionerna om ändring av den provisoriska lagen om sedeltaket inletts med ett beklagande av att den sedan år 1951 pågående utredningen om en definitiv lagstiftning ännu icke slutfört sitt uppdrag. Tyvärr måste utredningen efterlysas även denna gång. Undan för undan har löftena om tiden för dess färdigblivande svikits. I berättelsen om vad sig i riket tilldragit står det att utredningen kommer att avlämna sitt betänkande i början av detta år. Det har ju nu inte skett. Det sista som vi hört är att den skall vara att förvänta i början av sommaren.

Det är uppenbart att provisoriska regleringar på detta område är utomordentligt otillfredsställande och snarast måste efterträdas av en definitiv reglering. Om vi nu kan vänta betänkandet till sommaren, har vi resonerat som så, att denna fråga är så angelägen, att den borde kunna göras till föremål för proposition redan till hösten. Även om detta skulle visa sig omöjligt, menar vi att det skulle vara av värde att få kännedom om utredningens innehåll, innan man skrider till ett beslut om en ny förlängning av den provisoriska lagen.

Ytterligare ett skäl för uppskov till hösten med denna fråga ser vi däri, att den nya penningpolitiken kan förväntas komma att återverka på behovet av sedlar i sådan utsträckning, att erfarenheter härom bör avvaktas innan man bedömer frågan om sedeltakets höjd.

För det tredje må framhållas, att ett uppskov med frågans avgörande till hösten icke är förenat med någon som helst olägenhet. I den mån man behöver räkna med en risk för att det nu gällande sedeltaket kan bli genomslaget under det kommande året, så är det tiden vid årsskiftet som är den kritiska; förr kan det aldrig bli fråga om att det nu gällande sedeltaket skulle genombrytas.

Ang. riksbankens sedelutgivning m. m.

Med hänsyn till alla dessa omständigheter har vi reservationsvis yrkat, att man skulle vila på hanen till hösten med en förändring av sedeltaket och att det definitiva beslutet skulle få fattas med stöd av dels den nu pågående utredningen, dels erfarenheterna av den nya penningpolitiken.

Med den motiveringen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Hansson* (fp).

Herr BOO (s):

Herr talman! Herr Ewerlöf vill göra gällande att ett uppskov till hösten i denna fråga inte skulle vålla några som helst olägenheter. Detta låter kanske bestickande. Om den nuvarande lagen hade gällt även under hösten, skulle väl utskottet ha kunnat utan vidare låta behandlingen av denna proposition anstå till höstriksdagen för att på det sättet tillmötesgå oppositionens önskemål. Men nu utlöper ju lagens giltighetstid den sista juni. Reservanternas förslag innebär därför att riksdagen skulle besluta en ny lag med oförändrat sedeltak, alltså 5,5 miljarder, och avslå Kungl. Maj:ts proposition evad avser begäran om höjning av sedeltaket från 5,5 till 5,8 miljarder. Under alla förhållanden skulle Kungl. Maj:t vid ett sådant beslut få återkomma till höstriksdagen med en eventuell ny framställning just i detta avseende.

Vi har på det ekonomiska området under 1953 och 1954 haft en lugn utveckling med prisstabilitet, men även under dessa båda år har behovet av ett ökat sedelomlopp gett sig till känna på normalt sätt. Sedelomloppets maximum har för vart och ett av de bägge åren ökats med 5,5 procent. Den 23 december förra året var sedelomloppet uppe i 5 189 miljoner kronor, och om man för 1955 räknar enbart med samma ökning som de tidigare åren, skulle ökningen av sedelbehovet i år bli ungefär 285 miljoner kronor. Det skulle då inte vara mer än cirka 25 miljoner kvar till det nuvaran-

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

de taket 5,5 miljarder. Man får dessutom komma ihåg att utvecklingen på det ekonomiska området i år varit litet mer orolig än tidigare. Vi har redan haft en viss prisstegring, och det blir kanske ytterligare någon stegring under årets lopp. Även detta kommer att medföra ökat behov av sedlar. Redan nu kan man alltså räkna med ett större behov av betalningsmedel i år, och jag tror att det från dessa utgångspunkter finns skäl att ifrågasätta, om reservanternas ställningstagande är hållbart.

Även om man räknar med en förändring i det ekonomiska klimatet, t. ex. genom räntejusteringen, kan detta knappast få en så omedelbar verkan just beträffande de löpande betalningsmedlen, sedlarna, att vi kan vänta en direkt nedgång eller att behovet inte normalt skall fortsätta att stiga. Om räntejusteringen får gynnsamma verkningar, slår de väl i första hand ut på andra delar av kapitalmarknaden och andra betalningsmedel. Det ökade sedelbehovet sammanhänger närmast med de höjda lönerna och den ökade köpkraften, och därför tror jag att man kommer att få gå den av Kungl. Maj:t föreslagna vägen och höja sedeltaket med 300 miljoner kronor, oavsett om man väntar till hösten eller avgör frågan nu.

Den nu föreslagna justeringen uppåt motsvarar justeringen förra året, och det är alltså ingenting onormalt som här har föreslagits.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag fäster uppmärksamheten på att herr Boo inte har gjort gällande, att det skulle föreligga någon som helst risk för att det nu gällande sedeltaket skulle bli genomslaget förrän tidigast vid årsskiftet. Det innebär att vi har hela hösten på oss för att fatta ett beslut på grundval av de erfarenheter, som vi då kan ha förskaffat oss.

Det är riktigt som här sagts, att ett uppskov med frågans behandling på

grund av formella skäl inte kan åstadkommas på annat sätt än att det fattas beslut om en ny lag från den 1 juli, eftersom nu gällande lag slocknar vid denna tidpunkt. Den nya lag, som vi föreslår från den 1 juli, är även i fråga om sedeltaket helt likalydande med den som gällt under detta år. Det är den form som måste väljas för att kunna vinna syftet målet att få möjligheter att bedöma denna fråga i ljuset av erfarenheterna till hösten.

Herr BOO (s):

Herr talman! Skillnaden mellan utskottsmajoritetens ställningstagande och reservanternas är, att utskottsmajoriteten bedömer frågan på det sättet, att det inte kan framkomma några nya omständigheter till hösten, som rubbar det faktum att vi normalt kommer att behöva denna ökning av sedelomloppet. Om man har denna uppfattning, är det naturligt att man kommer fram till det här slutsultatet.

Jag ville vidare framhålla, att det just är den sittande utredningen, som skall framlägga förslag om hur denna fråga skall ordnas på längre sikt, som har gjort framställningen om att vi skall besluta denna ökning av sedelbeloppet för det kommande året.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956, dels i

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner angående premiering av s. k. ungdomssparande.

I en den 15 april 1955 dagtecknad proposition, nr 193, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft

dels två före propositionens avlämnande väckta likalydande motioner, nämligen nr 74 i första kammaren av herr Nilzon, Ivar, m. fl. och nr 94 i andra kammaren av herr Adolfsson m. fl.,

dels ock följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 529 av herr Ewerlöf m. fl., nr 530 av herr Öhman och herr Persson, Helmer, nr 531 av herr Anderson, Carl Albert, m. fl., nr 536 av herr Persson, Johan, och nr 537 av herr Ewerlöf m. fl. samt motionerna i andra kammaren nr 653 av herr Holmberg, nr 654 av herr Lundqvist m. fl., nr 655 av herr Lundberg, nr 659 av herr Ahlberg m. fl., nr 660 av herr Nelander m. fl., nr 661 av herr Hjalmarson m. fl. samt nr 662 av herr Johanson i Västervik.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956 — måtte, med avslag å motionerna I: 530 och II: 653 i vad de avsåge yrkande om avslag å propositionen samt motionen II: 655 samt med bifall till motionerna I: 529, I: 530 och II: 653 samt I: 536 och II: 660, de fyra sistnämnda i vad de avsåge premiering av sparverksamhet inom KF och HSB, samt till motionerna I: 531 och II: 654, för sin del antaga nämnda förslag till förordning med den ändringen, att 1, 4, 9 och 11 §§ erhöles den lydelse, som under punkten angivits;

B. att motionerna I: 537 och II: 661, II: 659, II: 662 samt I: 74 och II: 94 — i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i utlåtandet anfört — icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionerna I: 536 och II: 660 i vad de avsåge övriga under A icke upptagna förslag icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Det av utskottet tillstyrkta förordningsförslaget var i nedan angivna delar så lydande:

*(Kungl. Maj:ts förslag)***1 §.**

Å sparbelopp, som under år 1955 eller 1956 insättes å för ändamålet upplagt *premiesparkonto* hos bank, äger spararen av staten erhålla *sparpremie* enligt vad nedan sägs.

Med bank avses i denna förordning sparbank, affärsbank, postsparbanken samt centralkassa för jordbrukskredit.

3 §.

Sparpremie må åtnjutas å ett årligt sparbelopp av högst 1 000 kronor för varje sparare.

*(Utskottets förslag)***1 §.**

Med bank avses i denna förordning sparbank, affärsbank, postsparbanken, centralkassa för jordbrukskredit, *Kooperativa förbundet och Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund jämte till dessa riksorganisationer anslutna föreningar, som ha egna sparkassor.*

3 §.

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.*(Kungl. Maj:ts förslag)**(Utskottets förslag)*

Sparpremie utgår med 20 procent av sparbelopp som insättes under år 1955 och med 15 procent av sparbelopp som insättes under år 1956, allt i den mån sparbeloppet vid utgången av år 1960 fortfarande inestår å premiesparkontot.

4 § andra stycket

Sparpremie utgår endast i den mån sparbeloppet svarar mot en ökning under sparåret av spararens sammanlagda hos banker och andra penninginrättningar inestående medel. Beträffande äkta makar skall dylik ökning föreligga för makarna tillhopa.

4 § andra stycket

Sparpremie utgår endast i den mån sparbeloppet svarar mot belopp, med vilket spararen under sparåret ökat sina sammanlagda tillgodohavanden hos banker och andra penninginrättningar, med tillägg i förekommande fall av det belopp, som han under samma år erlagt i premier för kapitalförsäkring utöver vad han erlagt i sådana premier under år 1954. Har beloppet av erlagda premier enligt vad nyss sagts ökat men tillgodohavandena hos penninginrättningar minskats, må dock sparpremie åtnjutas högst för ett sparbelopp motsvarande skillnaden mellan sagda ökning och minskning. Har spararen under sparåret belånat, låtit återköpa eller överlåtit kapitalförsäkring, skall hänsyn tagas endast till den del av ökningen av tillgodohavanden och premiebelopp, som överstiger beloppet av vad han genom belåningen, återköpet eller överlåtelsen uppburit. Beträffande äkta makar skall vad i detta stycke sägs ause makarna tillhopa.

6 § första stycket

Sparare, som vill erhålla sparpremie, har att ingiva skriftlig anmälan härom till beskattningsnämnd, å vilken hans taxering till statlig inkomstskatt året efter sparåret ankommer. Såvida icke särskilt hinder möter däremot, skall sådan anmälan fogas vid allmän självdeklaration, som avgives till ledning för taxering varom nyss sagts. För gift sparare, som icke själv har att avgiva allmän självdeklaration, må anmälan fogas vid den andra makens deklaration. Anmälan, som inkommer efter utgången av året efter sparåret, må icke upptagas till prövning.

6 § första stycket

Reservation hade anförts av herrar Danmans, Carlsson i Tibro och Nelander, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra företagas i det genom propositionen framlagda förslaget till förordning om premiering av frivilligt sparande under

åren 1955 och 1956 — måtte, med avslag å motionerna I: 530 och II: 653, i vad avsåge yrkande om avslag å propositionen, samt motionen II: 655 samt med bifall till motionerna I: 529, I: 531 och II: 654, I: 536 och II: 660 ävensom I: 530 och II: 653, de sistnämnda i vad de avsåge premiering av sparverksamhet inom KF och HSB, för sin del antaga nämnda förslag till förordning med den ändringen, att 1, 3, 4, 6, 9 och 11 §§ erhöles den lydelse, som under punkten angivits;

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

B. att i motionerna — — — (lika med utskottet) — — — någon riksdagens åtgärd.

Reservanternas förslag innebar, att till 3 § i förordningsförslaget skulle fogas ett nytt stycke av följande lydelse:

Skulle vid utgången av 1960 penningvärdet ha sjunkit och socialstyrelsens allmänna konsumentprisindex ha stigit med minst 10 procent i förhållande till indexets medeltal för kalenderåret 1956, skall premiesparkontot för varje uppnådd tioprocentig indexökning av statsmedel tillgodoföras 10 procent å det sparbelopp som vid utgången av 1960 skall premieras.

Därjämte hade reservanterna för 6 § första stycket föreslagit följande avfattning:

Sparare, som — — — (lika med utskottet) — — — sparåret ankommer, *samt här till föga en på heder och samvete avgiven försäkran att belopp som insatts å premiesparkonto har sparats av inkomst under beskattningsåret*. Såvida icke — — — (lika med utskottet) — — — till prövning.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning anförde

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! I avseende å föredragningen av bankoutskottets utlåtande nr 32 hemställes,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis samt det av utskottet i punkten A framställda förordningsförslaget paragrafvis och, där så erfordras, styckevis, med övergångsbestämmelser, ingress och rubrik sist,

att sedan nämnda förordningsförslag blivit genomgånget, utskottets hemställan i punkten A föredrages,

att vid behandlingen av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Vad herr Ewerlöf sålunda hemställt bifölles.

Punkten A

Det av utskottet tillstyrkta förordningsförslaget

1 §

Herr **DANMANS** (fp):

Herr talman! Endast några ord med anledning av den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande och som gäller frågorna om nysparande och penningvärdegaranti. Utskottet har skänkt dessa båda problem en välvillig handläggning, och skrivningen är också positiv.

Vad först gäller nysparandet anser utskottet, att departementschefens förord för premiering av banksparandet kommit till, emedan det rent tekniskt är en mycket svårlöst uppgift att utsträcka premieringen till allt sparande. På s. 25 i utlåtandet är dock utskottet inne på tanken att låta själva förmögenhetsutvecklingen i sin helhet ligga till grund för premieringen. Utskottet säger där, att det inte är berett att tillstyrka motionerna om nysparande, men tillfogar: »Utskottet anser sig dock böra tillägga, att, därest kontrollen i nu ifrågavarande hänseende kunnat ordnas på ett ändamålsenligt och enkelt sätt, hade det i och för sig kunnat övervägas huruvida icke kravet på nysparande borde ha skärpts så att det avsåge icke blott bank- och försäkringssparandet utan förmögenhetsutvecklingen i dess helhet.»

Såsom ytterligare ett bevis för att utskottet haft önskemålet om nysparande i tankarna kan anföras den spärr, som utskottet har föreslagit angående försäkringsmedel. Det gäller 4 § i den föreslagna förordningen. Denna möjlighet att genom överflyttning av pengar från detta område erhålla sparprenie förhindras härmed, och i motsvarande grad ökas också nysparandet.

Reservanterna anser att man riskerar att den sparstimulerande effekten av de nu föreslagna åtgärderna blir väsentligt försvagad, om man avstår från att upp-

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

ställa krav på nysparande och därigenom skapar möjligheter att genom omplacering av kapital komma i åtnjutande av ifrågavarande premie. I denna situation har reservanterna föreslagit, att den skattskyldige vid anmälan till beskattningsnämnd skall avge en försäkran att beloppet sparats av inkomst under året.

Den föreslagna penningvärdegarantien avstyrkes av utskottet med motive- ringen att en sådan garanti kan påverka spararna psykologiskt oförmånligt och att den i olika sammanhang kan åberopas såsom prejudicerande. Det sista är naturligtvis riktigt. Men fråga är om vi inte ändå — av många olika anledning- ar — bör komma fram till stabilitet be- träffande penningvärdet på något sätt.

I denna fråga har Internationella ban- kens ekonomiska rådgivare, dr Per Ja- cobsson, gjort ett uttalande, av vilket jag skall be att få citera några rader. Han säger: »I våra dagar med höga skat- ter kan man mindre än förr räkna med att ett relativt *litet* antal storsparare skall vara i stånd att ombesörja större delen av det behövliga samhällssparan- det. — — — Men desto mer beroende blir samhället av de breda lagrens spa- rande såsom grundval för den ekonomis- ka utvecklingen. — — — Det är en god sak att sparverksamheten igen håller på att komma till sin rätt. Men man kan inte räkna med att folk sparar stigande belopp om de inte har förtroende till sta- biliteten i penningvärdet, för om pen- ningvärdet sjunker leder ju deras spa- rande till en ren förlust.»

Samma fråga diskuteras också av en av våra många tidningar, som säger följande: »Det är så olika motiv som ligger till grund för sparandet. Avgörande för sparvolymen är dock vissheten om att sparkapitalet bevaras, att pengarna be- håller sitt värde.» Det heter vidare, att det sjunkande penningvärdet när det gäl- ler sparkapitalet främst drabbar småfol- ket, ty den mera förmögne har alltid sina tillgångar placerade i realvärden, och detta håller honom sålunda i många fall skadeslös.

Det anförda ger en antydning om vilken nyckelställning detta problem ändå intar

i fråga om det frivilliga sparandet. Och ett är säkert: den kraftiga penningvärde- försämringen under efterkrigstiden har allvarligt skadat sparviljan. Ett grund- villkor för sparviljans uppehållande och stegring är, att allmänheten räknar med att sparade medel behåller sitt reella värde. Vad vi nu i vår reservation har föreslagit är en penningvärdegaran- ti. Konjunkturinstitutet har varit inne på samma tanke i ett remissyttrande över 1951 års promemoria. Även Lands- organisationen här i landet har anfört liknande synpunkter i remissyttrande över de motioner i ämnet, som väckts år 1953.

Slutligen vill jag, herr talman, inte underlåta att erkänna, att det förelig- gande förslaget har många förtjänster. Sparviljan omnämnes nu med respekt och återfår en hedrad plats. Sparvänlig- heten markeras mycket starkt, och viljan att nu ta ett krafttag för att rätta till myc- ket av det som försummats, är tydligt märkbar. Departementschefen säger, att detta förslag mera innebär ett experi- ment. Nåväl, men låt oss då hjälpas åt, så att detta experiment lyckas väl!

Jag ber, herr talman, att få yrka bi- fall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Såsom den föregående talaren har vitsordat, har vi inom banko- utskottet i mycket stor enighet lyckats lösa denna fråga — det föreligger ju en- dast reservation på de punkter, som herr Danmans redogjort för.

I första hand yrkar reservanterna, att var och en som öppnar premiespar- konto skall avge en försäkran på heder och samvete, att det rör sig om ett ny- sparande. Jag vill erinra om att man i denna förordning enligt Kungl. Maj:ts förslag från början bara tog hänsyn till banksparandet såsom sådant, och det gällde då att konstatera, om det hade till- kommit ett nysparande under året i form av banksparande. Utskottet har rät- tat till detta så till vida, att man när det gäller att bedöma, huruvida nyspa-

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

rande föreligger eller inte, har tagit hänsyn även till försäkringssparandet. För att styrka, att det är fråga om ett nysparande i denna mening, skall till deklarationerna fogas vissa uppgifter, som är ägnade att visa förloppet av vederbörandes sparande både med avseende på banksparande och försäkringssparande. Under sådana förhållanden har vi inte ansett att det finns anledning att fordra en sådan här förklaring, som ju inte kunde förändra författningen därhän att man, när det gäller att bedöma, huruvida nysparande föreligger eller inte, även skulle ta hänsyn till andra förmögenhetsförändringar än sådana, som kan inträda på banksparandets eller försäkrings-sparandets område.

När det sedan gäller den föreslagna indexgarantien för de belopp, som skulle sparas, har utskottet utgått ifrån att premierna är så pass grundligt tilltagna, att de redan i och för sig borde utgöra ett tillräckligt incitament. Men därutöver har vi tyckt, att det legat något psykologiskt motbjudande i att i detta sammanhang annonsera, att penningvärdet skulle falla så kraftigt, att det behövdes någonting utöver dessa premier för att man över huvud taget skulle intressera sig för detta sparande. Vi har ansett att det är först när man kommit på det sluttande planet i fråga om penningvärdet, som man tvingas att mer eller mindre gå över till sådana här indexregleringar. Vi har inte velat anse, att vi befinner oss på detta stadium; vi har tyckt att det skulle såsom prejudikat vara olämpligt att införa en indexgaranti i detta sammanhang.

Jag ber med hänsyn till det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr PERSSON, JOHAN, (fp):

Herr talman! Då jag i den fråga, som bankoutskottets utlåtande nr 32 avser, har avlämnat en motion i första kammaren likalydande med motionen 660 i andra kammaren vill jag anförda några synpunkter.

Först skulle jag, herr talman, vilja

framhålla att finansministern, då han övervägt olika alternativ för premiering av frivilligt sparande, stannat för ett som jag tror mycket gott förslag, när han föreslår kontant premiering av frivilligt sparande under åren 1955—1956. Att den form av sparande, som departementschefen föreslår, kommer att påverka sparviljan, torde vara uppenbart. Den är enkel och fordrar ingen vidlyftig administrationsapparat.

Att en ökning av det enskilda sparandet är av stor betydelse som ett led i strävandena att stärka stabiliteten i vårt ekonomiska liv, torde vi alla vara överens om, men frågan är vilka vägar man skall gå eller vilka åtgärder som skall vidtagas för att nå detta mål, eller i varje fall för att nå det bästa resultatet på området.

Vill man stimulera sparandet, får man nog se till att spararna får en skälig ersättning för den insats de gör. För flertalet gäller det givetvis, att om man skall kunna spara något av sina inkomster, måste man avstå från något, som man eljest önskat sig eller ansett sig behöva.

Räntan på det sparade kapitalet utgör spararnas ersättning. När inlåningsräntan varit 2 å 2 1/2 procent under många tidigare år, har åtminstone inte denna stimulerat till sparande i någon större omfattning.

Oavsett ekonomiska värderingar har nog flertalet människor ett behov av att äga någonting, och om man anser att ett frivilligt sparande är av central betydelse för framåtskridande och ekonomisk stabilitet för ett land i stort, så gäller detta givetvis också den enskilda individen. Det måste vara en väsentlig uppgift för den ekonomiska politiken att skapa förutsättningar för ett sådant förhållande i vårt land.

Vilka förutsättningar eller möjligheter finns då att främja detta syftemål? Man talar bland annat om önskvärdheten eller nödvändigheten av att ett fast penningvärde bör eftersträvas. Penningvärdesförsämringen under de senaste åren har nog delvis rubbat förtroendet för sparandet, och även om sparandet för oss

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

borde framstå som något självfallet och naturligt, så vågar vi nog säga att de senaste årens ekonomiska politik givit anledning till att förtroendet för penningvärdet i viss utsträckning undergrävt, och i ett sådant läge måste nog speciella åtgärder vidtagas. Det är därför man nu med tillfredsställelse kan hälsa Kungl. Maj:ts proposition nr 193 med förslag till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955—1956. Även om förslaget avses som försöksverksamhet och åtgärden är av kortsiktsskaraktär, har det sitt stora värde.

I anledning av denna proposition har rätt många motioner väckts, och bankoutskottet har också enligt föreliggande utlåtande nr 32 föreslagit riksdagen att företaga vissa ändringar i det genom propositionen framlagda förslaget.

I motion nr 536 i första kammaren och 660 i andra kammaren hemställs bland annat om att premiering jämväl skall omfatta den sparverksamhet, som bedrivs av Kooperativa förbundet och HSB:s sparkassa. I flera andra motioner har liknande framställning gjorts, och bankoutskottet har ansett att tillräckliga motiv föreligger för att premiera ett sådan sparande, som bedrivs av nämnda kassor, och gör hemställan till riksdagen att besluta i enlighet därmed.

I de angivna motionerna hemställer motionärerna att den skattskyldige, som ingivit skriftlig anmälan till beskattningsnämnd om erhållande av sparpremie, skall avlämna en på heder och samvete avgiven försäkran att det av honom på premiesparkontot insatta beloppet sparats av inkomst under året. Detta vore enligt motionärerna en säkrare kontroll att vederbörande verkligen vore berättigad till sparpremie. I nämnda motioner hemställer också motionärerna att å premiesparkonto insatta belopp skall penningvärdeförsäkras.

Utskottet är icke berett att tillstyrka att vare sig ett stadgande om försäkran, att det belopp som insatts på premiesparkonto verkligen sparats under året, eller någon bestämmelse om penningvärdegaranti ingår i riksdagens beslut i frågan.

Då jag är av den uppfattningen att de i angivna motioner gjorda yrkandena borde bifallas av riksdagen, yrkar jag, herr talman, bifall till den av herr Danmans m. fl. avgivna reservationen.

Herr STRANDLER (s):

Herr talman! I bankoutskottets utlåtande står att utskottet hyser någon tveksamhet huruvida det extra nysparande, vartill den föreslagna premieringen skulle föranleda, kan antagas bli tillräckligt stor för att uppväga statens kostnader för premieringen. Min tveksamhet har varit mycket större än de flestas inom utskottet. Jag ansåg att premien var för stor, och jag är rädd för de konsekvenser ett premiesparande skulle kunna få för det vanliga sparandet i framtiden. Eftersom sparpremien inte skall utgöra skattepliktig inkomst, är avkastningen på det sparade beloppet ganska stor — med nuvarande högsta inlåningsränta blir den för stora inkomstagare ända upp till 10 å 11 procent. Men mer än i fråga om premiernas storlek gäller dock min tveksamhet frågan, hur det skall gå med det övriga mera normala sparandet. Kanske vi i fortsättningen ständigt måste räkna med premier utöver ränta för att få ett tillräckligt sparande?

Det sades inom utskottet, att det bör vara samarbete och samförstånd när det gäller sparandet och sparfrämjande frågor över huvud taget. Utskottets förslag är ett uttryck för att en sammanjämkning har skett, men trots detta föreligger reservation i ett par punkter från folkpartiets sida. Den första har ju herr Ewerlöf bemött, och jag har ingen anledning att tillägga något. Han bemötte även mycket i den andra punkten. Jag måste dock säga några ord om vad den föregående talaren anförde.

Att förtroendet till penningvärdets stabilitet är värdefullt för sparandet är ju alldeles riktigt, och alla vill väl vara med om att se till att penningvärdet hålls uppe. Men då den föregående talaren sade, att den ekonomiska politik som förts under de sista åren kanske är den

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

främsta orsaken till att sparviljan inte är så stor, måste man svara, att sparandet väl aldrig har varit större än nu, och att den ekonomiska politiken inte har varit den enda orsaken till att sparandet inte har varit ännu större än det är.

I folkpartiets reservation sägs det, att ett grundvillkor för sparviljans uppehållande och stegring självfallet är, att allmänheten räknar med att de sparade medlen behåller sitt reella värde, och därför föreslås att premiesparandet skall kompletteras med ett stadgande om penningvärdegaranti. Jag tror, att misstron till penningvärdet i hög grad beror på de attacker, som man vid flera tillfällen gjort mot obligationerna. Man har talat om vanstyre, man har talat om att skatterna är så höga, att det inte lönar sig att spara, ja, inte ens att arbeta, utan att man måste ta sig Wigforss-dagar för att inte få för höga skatter. Jag tror att denna agitation har betytt mer än något annat.

I folkpartiets stora valnummer 1948 berättades om en jordbrukare i luleå-trakten, som hade sålt sina premieobligationer av 1942 års emission till 28 kronor per styck. Detta ansågs vara ett litet bevis bland många, många andra på att tilltron till svenska statens finansiella vederhäftighet var i vikande hos folket. Ja, det var väl ett bevis på att den förda folkpartiagitationen hade åstadkommit en viss verkan. Men det var ju en dum affär, som denne jordbrukare gjorde, eftersom dessa premieobligationer hela tiden från 1948 stått i närheten av 50 kronor och först nu på grund av räntehöjningen har gått ned till omkring 45 kronor. Det är ju så, att en räntehöjning automatiskt medför att obligationerna sjunker i värde. Agitationen har ju fortsatt under snart tio år. Våren 1948 var det ju en attack mot statsobligationerna genom massutbud av obligationer i marknaden, men man lyckades inte då åstadkomma det önskade resultatet — högre ränta.

Jag tror inte heller att vad vi på sista tiden fått höra beträffande det obligatoriska sparandet och penningvärdet har

bidragit till att skapa ett mera sparvänligt klimat. Man har talat om inflationsobligationer, och redan det uttrycket är ju ägnat att förringa tilltron till obligationerna, men om statsobligationerna inte har något värde, har ju inte heller våra pengar något värde, varken tiorna eller hundralapparna.

Det har sagts, att statsobligationer är en nutida motsvarighet till nödmynten i det karolinska enväldets slutepok. »Man har inte svårt», sägs det, »att tänka sig en framtida scen från Värnamo marknad, där den folkhemsfrälste Per visar sin Kersti sina statsobligationer som den höga kronans mynt och Kersti blottar hela svenska folkets oro med att säga att det är bara papper, Per, med Skölds insignier på.»

Det råder väl i alla fall rätt stor enighet om försvaret av vårt lands neutralitet och oberoende. Vi borde nog också hålla litet mer samman, när det gäller försvaret av vårt lands penningvärde. Jag hoppas att det skall bli så, men det sker genom att vi samarbetar och inte genom att vi förstör förtroendet till penningvärdet genom våldsamma överdrifter om Sveriges dåliga ekonomiska läge.

Herr talman! Trots att det var med en viss tvekan som jag gick med på utskottets förslag, har jag inget annat yrkande än om bifall till detta.

Herr BJÖRNBERG (h):

Herr talman! Jag lovar att i ett avseende tala föredömligt i dag: Jag skall fatta mig kort.

Jag vill emellertid inte underlåta att ge min anslutning till utskottsutlåtandet. Det förefaller uppenbart, att om det framlagda förslaget nu antages, kommer det att stimulera sparviljan och därmed också leda till ökad sparsamhet, något som ju är mycket angeläget i nuvarande situation, såsom här framhållits av flera talare.

Nog skulle väl även andra former av sparstimulans kunna rekommenderas. Jag vill inte sticka under stol med, herr talman, att enligt min mening det föreslagna skattegynnade sparandet — tan-

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

ken på detta har framförts i olika sammanhang — skulle skapa en mera beständig sparvilja och på längre sikt ge ett bättre resultat. Men nu gäller det ju att snabbt nå fram till ett ökat sparande, och då tror jag att den här föreslagna vägen är värd att beträda.

Under diskussionen i denna fråga har framförts en del erinringar mot förslaget. Det har sagts att det är svårt att konstatera, huruvida det verkligen är *nytt* sparande som på detta sätt gynnas, och man har menat att det föreslagna systemet ger möjligheter till missbruk från mindre nogräknade personers sida, o. s. v. Gentemot detta vill jag säga att det nog är tämligen otänkbart att utfinna ett system som hundraprocentigt utesluter missbruk. Men även om missbruk skulle förekomma i ett eller annat fall, kan detta inte vara en anledning till att förkasta detta nu föreslagna system. Och vad krångligheten beträffar — det talas även om den saken i detta sammanhang — vill jag säga att varje nytt system, som innehåller en del bestämmelser, på papperet ter sig ganska krångligt, men när det tillämpats en tid i praktiken, brukar det löpa tämligen lätt. Den krånglighet, som kan vidlåda systemet, drabbar för övrigt egentligen inte spararna, utan fastmer sparinstitutionen. Dessa kommer ju att få en hel del arbete att utföra och en del komplicerade frågor att lösa. Men jag är ganska övertygad om att de kommer att gå in för uppgiften med stort intresse, och med den kännedom jag har om sparinstitutionen tror jag mig, herr talman, kunna säga att de kommer att göra sitt allra bästa för att få systemet effektivt och uppnå så goda resultat som möjligt.

Jag kanske bör tillägga med anledning av vad herr Danmans här yttrade att jag inte kan ansluta mig till tanken på att detta nysparande inte bara skulle premieras genom de 15—20 procenten, utan även skulle få ett slags värdebeständighetsgaranti. Det vore mycket att säga därom, herr talman, men jag skall nöja mig med att beteckna förslaget som ett överbud, som en förtvivlans åtgärd, som psykologiskt kan skada allt annat pen-

ningssparande. Vi skall väl inte utgå ifrån att penningvärdet med naturnödvändighet allt framgent kommer att försämrast. Att bibringa folk den uppfattningen, vore att skada sparandet och att skada vårt land.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! I reservationen konstateras att en viss penningvärdeförändring har inträtt. Reservanterna vill att denna penningvärdeförändring på något sätt skall förhindras. Vi anser inte att det med naturnödvändighet måste vara så, att pengarna undan för undan förändras till det sämre, utan vi menar att det är ett allmänt intresse att ett stabilt penningvärde säkerställes ju förr dess hellre.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes den nu föredragna paragrafen.

2 §

Godkändes.

3 §

Herr DANMANS (fp):

Jag yrkar bifall till paragrafen i den lydelse som upptas i reservationen.

Herr EWERLÖF (h):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på godkännande av den nu ifrågavarande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Danmans begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

Förordningsförslag om premiering av frivilligt sparande m. m.

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 3 § i det av bankoutskottet tillstyrkta förslaget till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen i den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Danmans* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 25.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

4 och 5 §§

Godkändes.

6 §

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare därpå att paragrafen skulle godkännas med den lydelse, som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan

han upprepat propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Danmans* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 6 § i det av bankoutskottet tillstyrkta förslaget till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen i den lydelse som föreslagits i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Återstående delar av ifrågavarande förordningsförslag

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A

Förklarades vara besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkterna B och C

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial:

nr 33, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande bankoutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om sparbanker, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 34, angående ändring i avlöningsbestämmelserna för hos riksdagen tillfälligt anställda tjänstemän, m. m.; och

nr 35, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade motioner.

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

Vad utskottet i dessa memorial hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo första lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 36, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o), 10:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets memorial nr 33, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölles vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1955 dagtecknad proposition, nr 172, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648).

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 496 av herr *Andersson, Birger*, och herr *Elowsson, Nils*, samt II: 614 av herr *Nilsson* i Göteborg m. fl.;

de likalydande motionerna I: 504 av herr *Bergvall* m. fl. samt II: 622 av herr *Asp* m. fl.;

de likalydande motionerna I: 505 av herr *Bergvall* m. fl. samt II: 623 av herr *Asp* m. fl.;

de likalydande motionerna I: 506 av herr *Sunne* m. fl. samt II: 626 av herr *Carlsson* i Stockholm m. fl.;

de likalydande motionerna I: 507 av herr *Sunne* och herr *Johansson, Anders*, samt II: 625 av herrar *Christenson* i Malmö och *Carlsson* i Stockholm;

de likalydande motionerna I: 508 av herr *Bergh* samt II: 624 av herrar *Cassel* och *Asp*;

motionen II: 613 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl.; ävensom

motionen II: 627 av herrar *Hansson* i Önnarp och *Andersson* i Brämhult.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet uttalat sig bland annat beträffande följande i propositionen behandlade, under särskilda rubriker upptagna spörsmål:

Hastighetsbegränsning.

Skyldighet att stanna vid huvudled.

Passerande av vissa järnvägs korsningar.

Omkörning.

Överskridande av maximilast m. m.

Fordonsbelysning m. m.

Hastighetsmätare.

Under rubriken *Hastighetsbegränsning* hade utskottet bland annat förklarat, att utskottet icke kunde ansluta sig till ett i motionerna I: 496 och II: 614 framställt yrkande om införande av en allmän hastighetsbegränsning på vägar utom tätbebyggda områden till 80 kilometer i timmen. Under samma rubrik hade utskottet vidare i anslutning till motionerna I: 505 och II: 623 samt I: 507 och II: 625 förordnat, att den av Kungl. Maj:t för busar och lastbilar föreslagna maximihastigheten av 60 kilometer i timmen skulle

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

gälla endast för buss eller lastbil, vars totalvikt överstege 2,5 ton.

Under rubriken *Överskridande av maximilast* m. m. hade utskottet anslutit sig till ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag om skyldighet för polisman att förbjuda eller hindra fortsatt färd med fordon, då maximilasten överskridits med mer än 20 procent eller axeltrycket med mer än 10 procent. I enlighet härmed hade utskottet avstyrkt i motionerna I: 504 och II: 622 framställt förslag, att berörda skyldighet för polisman skulle inträda först då maximilasten överskridits med 30 procent eller axeltrycket med mer än 20 procent samt att ifrågavarande bestämmelser skulle träda i kraft först sedan Kungl. Maj:t därom meddelat särskilt förordnande.

Under rubriken *Fordonsbelysning* m. m. hade utskottet anfört bland annat:

»För propositionens förslag, att cykel fr. o. m. den 1 juli 1956 vid cykling under mörker baktill skall vara försedd med såväl lykta som reflexanordning, talar enligt utskottets mening från trafik-säkerhetssynpunkter goda skäl. Mot förslaget kan anföras huvudsakligen kostnadsskäl. Vad angår nya cyklar har visserligen Svenska cykelfabrikant- och grossistföreningen i remissyttrande över utredningens betänkande framhållit, att baklykta och reflexanordning kan ingå i cyklarnas standardutrustning utan någon betungande ökning av cyklarnas pris. Men hittills har cyklarna endast i mycket ringa omfattning utrustats med lykta baktill, och beträffande det mycket stora antal cyklar som redan finns i marknaden kvarstår därför de nämnda kostnadsskälerna. Utskottet vill icke motsätta sig, att den i propositionen föreslagna bestämmelsen nu införes i vägtrafikförordningen, men anser, att Kungl. Maj:t bör överväga, om icke med ikraftträdandet av densamma kan tills vidare anstå. Man skulle vid en sådan anordning enligt utskottets mening ha anledning räkna med att baklykta komme att ingå i standardutrustningen på nya cyklar och att bruket av baklykta alltså efter hand

bleve mera allmänt. Bestämmelsen kan sedan vid lämplig tidpunkt sättas i kraft. — Vad utskottet anfört innebär, att utskottet icke kan tillstyrka förslaget i motionerna I: 507 och II: 625, att ifrågavarande bestämmelse skall träda i kraft redan den 1 januari 1956.»

Utskottet hade sedermera hemställt,

A. att riksdagen i anledning av förevarande proposition, nr 172, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet förut i utlåtandet anfört;

B. att förevarande motioner — I: 496 och II: 614, I: 504 och II: 622, I: 505 och II: 623, I: 506 och II: 626, I: 507 och II: 625, I: 508 och II: 624, II: 613 samt II: 627 — i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

I. beträffande hastighetsbegränsning:

a) av herrar *Nils Elowsson, Nilsson* i Göteborg och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande en allmän hastighetsbegränsning utom tätbebyggt område bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt föreslagit, att i vägtrafikförordningen skulle i enlighet med motionerna nr I: 496 och II: 614 intagas en bestämmelse av följande innebörd: Utom tätbebyggt område får motorfordon icke föras med högre hastighet än 80 kilometer i timmen.

b) av herrar *Nils Elowsson, Nilsson* i Göteborg och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett, att utskottets yttrande beträffande undantagande av vissa bussar och lastbilar från reglerna om hastighetsbegränsning bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, samt föreslagit, att riksdagen skulle förorda propositionens förslag i denna del och alltså avstyrka förslaget i motionerna I: 505 och II: 623 om fri hastighet för bussar och lastbilar med en totalvikt av högst 2,5 ton;

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

II. beträffande skyldighet att stanna vid huvudled av herr Nilsson i Göteborg, som dock ej antytt sin mening;

III. beträffande överskridande av maximilast m. m. av herr Magnusson och fru Sandström, vilka ansett, att utskottets yttrande i förevarande del bort hava den lydelse, reservationen visade, innebärande att utskottet förordade de i motionerna I: 504 och II: 622 framställda förslagen;

IV. beträffande fordonsbelysning m. m. av herrar Sunne, Alexanderson och Nilsson i Göteborg, vilka ansett, att utskottets yttrande i angivna del bort hava den avfattning, som i reservationen angivits, innebärande att utskottet tillstyrkte propositionens förslag, att cykel vid cykling under mörker skulle fr. o. m. den 1 juli 1956 baktill vara försedd med lykta och reflexanordning.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Man får väl säga att den här frågan hör till de viktigare som vi haft att behandla under denna riksdag. Det är beklagligt, att den inte kan ägnas längre tid än som troligen blir fallet här i dag. Den är förtjänt av att väcka den allra största uppmärksamhet, ty det gäller ju dock att varje år ettusen människor förlorar livet och sextusen svårt skadas och att mycket stora materiella värden går till spillo på grund av de många olyckorna i trafiken.

När vi under år 1953 tog del av vägnarnas olycksfallsstatistik, var det åtskilliga som fick en chock, och det uppseende statistiken väckte resulterade i att regeringen tillsatte en kommitté för att utreda vad som eventuellt kunde göras för att minska olycksfallsfrekvensen. Kommittén har gjort ett utomordentligt gott arbete med vad den har utfört hittills, och det är min tro, att om man realiserar vad kommittén föreslagit, skall man kunna nedbringa antalet trafikolyckor högst väsentligt.

Vad vi har fått att behandla här i dag innebär emellertid att på en mycket väsentlig punkt — den som gäller hastigheten för motorfordon — har departe-

mentschefen frångått utredningens förslag. Utredningen hade föreslagit en hastighetsbegränsning till 80 km i timmen. men departementschefen föreslår, att farten alltså skall få vara fri. Till denna sistnämnda mening har utskottet anslutit sig. Med anledning av att propositionen innehöll förslag om fri hastighet, har jag tillsammans med några andra motionerat om begränsning till 80 km i timmen. Det är också till förmån för dessa motioner som jag har reserverat mig jämte några till.

När man skall ta ståndpunkt till denna fråga, är det nödvändigt att man gör klart för sig vilken oerhört betydelsefull roll som farten spelar i trafiken. Det är bekant för varenda en som kör bil eller motorcykel, att ju längre rådrum man har, om man råkar in i en besvärlig situation, desto lättare är det att klara den. Därtill kommer, att ju högre hastigheten är, desto större blir skadeverkligheterna, vare sig det är fråga om krock med mötande fordon eller med annat föremål. Båda dessa omständigheter tycker man tydligt talar för att man allmänt borde söka få våra motorförare att intränga sig för att begränsa hastigheten. Det har emellertid inte gått hittills. Alla de motororganisationer, som yttrat sig om denna sak, håller på den fria farten, och det gör de, därför att de bedömer frågan utifrån sina egna erfarenheter. De vet med sig, hur pass säkra de själva är, när de håller i ratt och styrstång, och det gör att de felbedömer andra trafikanters möjligheter att handla lika bra som de själva handlar. Man får emellertid gå ut ifrån att det finns mycket ovant folk och oansvarigt folk i trafiken och att dessa människor inte kan väntas handla lika ordentligt och lika säkert som de som tillhör motororganisationerna, i varje fall inte i i allmänhet.

Nu görs det vanligen gällande, att om man skulle köra med endast 80 km hastighet, skulle man därigenom förlora mycken tid. Men av en utredning som gjorts i Danmark framgår, att den tidsvinst man gör genom att öka farten är högst oväsentlig. Om man ökar hastighe-

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

ten från 20 till 30 km i timmen, vinner man 10 minuter per mil. Ökar man från 30 till 40 km i timmen, vinner man 5 minuter på milen, ökar man från 40 till 50 km, vinner man 3 minuter, ökar man från 50 till 60 km, vinner man två minuter, ökar man från 60 till 70 km i timmen, vinner man 1 minut 24 sekunder, och om man ökar från 70 till 80 km i timmen, vinner man 1 minut 6 sekunder. Man måste ovillkorligen ställa den frågan, huruvida det verkligen kan vara motiverat att driva upp farten över 80 km i timmen, när man vet, att man för varje mil inte vinner mer än 1 minut 6 sekunder, om man ökar från 70 till 80 km. Ökar man från 80 till 90 km, vinner man per mil inte mer än 50 sekunder — man vinner alltså inte ens en minut. Man måste fråga sig vad det är som gör det nödvändigt att vinna dessa 50 sekunder för varje mil man kör. Det är inte rimligt, att man riskerar all denna värdeförstöring och offrar alla dessa liv och lem-lästar så många människor bara för att vinna dessa 50 sekunder på milen.

Det är emellertid mycket egendomligt, att man, när man skall bedöma denna fråga, inte tar den hänsyn till dessa fakta som vore att vänta. Man gör det inte, ty alla de, som kör eller åker bil eller motorcykel, vill fort fram. De tycker visserligen att det är olustigt, när det går galet för dem själva eller för någon annan, men det är, som om de hade fått farten i blodet så att de inte kan reagera på rätt sätt. Det riktiga vore därför enligt vår mening att man försökte begränsa hastigheten.

Om man begränsar hastigheten till 80 km i timmen, skulle det för alla dem, som för ett motorfordon, bli en tankeställare, som de inte skulle kunna komma förbi. Hastighetsbegränsningen skulle alltid spöka i deras medvetande. De skulle alltid veta med sig, att när de drev upp farten över 80 km i timmen, gjorde de någonting som de inte hade rätt till. Jag är övertygad om att, i fall man begränsade farten till 80 km, man skulle vinna betydligt i säkerhetsavseende när det gäller trafiken.

Nu sägs det, att om hastigheten be-

gränsas till 80 kilometer i timmen, uppstår svårigheter vid omkörningarna. Den som skall bli omkörd saktar inte in, och därför måste den, som skall köra om, antingen hålla sig bakom hela tiden eller också öka farten. Även om den framförvarande bara kör med 70 kilometer i timmen, måste den omkörande öka farten avsevärt för att komma förbi. Men detta gäller för alla hastigheter, vilken gräns man än håller. Emellertid stadgar förordningen att den, som skall köra om, skall ge tecken, antingen med signalhornet eller också med ljuset, så att den framförkörande får klart för sig att det är fråga om omkörning, och denne skall då svara på signalen. Skall förordningen efterlevas, måste man se till, att polisen får möjligheter att åstadkomma större respekt för förordningen än som nu visas den.

Det sägs vidare att det är orimligt att köra med bara 80 kilometers hastighet på långa sträckor. Enligt min mening är det inte orimligt. Om man håller sig till 80-kilometersgränsen, håller man därmed farten nere, och just detta, att man håller farten nere så mycket som möjligt utan att gå till orimligheter, kommer över huvud taget att dämpa ned farten och minska jaktet i trafiken, och detta är oerhört betydelsefullt när det gäller att minska trafikolyckorna.

Det är väl också tämligen tydligt att vi här i vårt land inte har ett vägnät som på något sätt svarar mot den oerhörda ökningen i antalet motorcyklar och bilar. Det är inte här, som exempelvis på kontinenten, att romarna har byggt vägar, utan det har vi fått göra själva med ringa tillgång till pengar för sådana ändamål. Det har medfört att vi alltjämt har ett vägnät som icke svarar mot trafiken. Det kan mycket väl tänkas, att vi en gång kan få vårt vägnät så utbyggt, att det inte erbjuder några risker att öka hastigheten över låt oss säga 80 kilometer i timmen, men enligt min mening innebär högre fart för närvarande så stora risker — och detta är väl så väl dokumenterat genom de många olyckor som hänt — att jag måste yrka bifall till den reservation i detta avseende som

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

jag har avlämnat och som är betecknad med I a).

Jag har avlämnat ytterligare en reservation tillsammans med samma reservationer. Den avser den ändring som utskottet har gjort i propositionen. Det gäller lastbilar med en totalvikt under 2 500 kilogram. Dessa lastbilar har nu inte rätt att köra hur fort som helst, då de faller under samma paragraf som de vanliga lastbilarna. Utskottet föreslår nu, till skillnad från departementschefen, att de skall få köra med fri hastighet. Risken är härvid inte så ringa som man sökt göra gällande. Dessa små lastvagnar lastas mycket ofta med rullande gods, svetsningsattiralj, gastuber, rördelar som sticker fram både framför och bakom fordonet, skrymmande gods, paketgods o. s. v. De är över huvud taget riskabla i trafiken. Om de får framföras med samma hastighet som vanliga personbilar, kommer olycksrisken att ökas. När man satte i gång utredningen om en förändring av vägtrafikförordningen, var avsikten ändock att minska trafikriskerna. Jag för min del anser att utskottet inte minskat riskerna när utskottet föreslagit denna ändring, och jag anser också att departementschefen inte tagit tillräckligt allvarligt på denna sak när han inte fullföljt utredningens förslag om en hastighetsbegränsning till 80 kilometer i timmen.

Därför ber jag, herr talman, att till sist få yrka bifall också till reservation I b).

I detta anförande instämde herrar *Karl Persson* (bf), *Ahlkvist* (s), *Snygg* (s), *Niklasson* (bf), *Birger Andersson* (s), *Einar Persson* (s), *Tjällgren* (bf), *Näsström* (s), *Pålsson* (bf), *Lage Svedberg* (s) och *Leander* (s).

Herr MAGNUSSON (h):

Herr talman! I den vägtrafikförordning, som vi nu håller på att diskutera, har det föreslagits att i 57 § införa ett nytt stycke, innehållande bestämmelser om att en polisman skall ha rätt att hindra vidare färd, därest maximilasten har överskridits med mer än 20 pro-

cent eller axeltrycket med mer än 10 procent.

I motionerna nr 504 i denna kammare och 622 i andra kammaren har det framställts yrkande om att dessa procentsiffror skulle höjas till 30 respektive 20. Jag tror inte att man kan säga att ett överskridande av högsta tillåtna maximilast och axeltryck upp till dessa procentsiffror skulle innebära några större risker ur trafiksäkerhetssynpunkt, då det är på det viset att de bilar det här är fråga om i allmänhet är byggda för betydligt högre belastningar än de föreskrivna.

Jag tror också att projekteringen av i varje fall våra stora riksvägar numera är upplagd efter sådana principer, att de kan tåla en betydligt högre belastning än här föreskrivits. Det är onekligen på det viset, att det föreligger stora svårigheter att vid en lastning avgöra, hur stor belastningen kommer att bli. Många orsaker spelar här in. Lasten kan t. ex. bestå av grus och sand, där fuktigheten spelar en ganska stor roll. Det kan vara virkeslast, där det ju också är svårt att avgöra, hur tung lasten blir.

Det skulle onekligen te sig ganska orimligt, om man inte skulle kunna överskrida dessa bestämmelser vid vissa tillfällen. Det har ju också signalerats att man skulle kunna godkänna överbelastningar vid mjölktransporter. Jag tror för min del att det med hänsyn till värdet av att ekonomiskt utnyttja vår fordonspark är angeläget att man här inte fastställer allt för snäva gränser.

Jag ber därför, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den föreliggande reservationen, som jag tillsammans med fru Sandström har avgivit beträffande överskridande av maximilast m. m.

Herr SUNNE (fp):

Herr talman! Jag har biträtt ett par motioner, som väckts i denna fråga, och då utskottet i ett flertal fall tagit hänsyn till de däri framställda önskemålen, är jag i stort sett ense med utskottet.

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

Det finns emellertid ett par kategorier, som jag förmodar att ingen bekymrat sig om, nämligen de gående och cyklande på våra vägar, och därför skulle jag gärna vilja göra mig till talesman för dem. Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över utskottets uttalande med anledning av motionerna nr 506 i denna kammare och 626 i andra kammaren, i vilka yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ta initiativet till en upplysningskampanj i syfte att redovisa riskerna för fotgängare i mörker och att visa på de skyddsmöjligheter som erbjuder sig i form av reflekterande material. Uppgiften att föra denna kampanj torde lämpligen kunna anförtros åt Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande. Utskottet uttalar att det anser att det skulle vara av synnerligt värde, om en upplysningskampanj insattes i syfte att göra klart för fotgängarna vilka risker de utsättes för i trafiken under mörker, och att visa på de möjligheter till skydd som finns.

I likhet med motionärerna anser utskottet att en sådan upplysningskampanj lämpligen bör anförtros åt Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande. Utskottet finner det emellertid inte nödvändigt att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t tar initiativet till en sådan kampanj. Då jag förmodar att Kungl. Maj:t även utan särskild skrivelse tar initiativ till den begärda upplysningskampanjen och att Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande får utföra densamma, är det en sak som jag vill påpeka och som varken omnämns i motionerna eller i utskottsutlåtandet. För att fullgöra ett sådant uppdrag måste nämligen ett ökat anslag ställas till Nationalföreningens förfogande. Jag vill uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t beaktar detta vid anslagsbeviljande till den nämnda föreningen.

Jag har till utskottsutlåtandet tillsammans med herr Alexanderson i denna kammare och herr Nilsson i Göteborg i medkammaren fogat en reservation när det gäller cykelns utrustning. Vi får ju genom pressen ständigt uppgifter om

olyckor som inträffat genom att cykelåkande efter mörkrets inbrott blivit påkörda bakifrån av bilar, vilket i regel har orsakats av att bilisten i mörkret inte har kunnat upptäcka cyklisten. Ofta har detta berott på att cykelns reflexanordning vid belysning av det s. k. kattögat varit för svag. I propositionen har föreslagits att cykel fr. o. m. med den 1 juli 1956 vid cykling under mörker skall vara försedd med såväl lykta som reflexanordning, vilka vid belysning kastar rött sken bakåt. Då det ur trafiksäkerhetssynpunkt är lämpligt att denna bestämmelse träder i kraft snarast möjligt, har jag och några medmotionärer yrkat att bestämmelsen skulle träda i kraft redan den 1 januari 1956.

Då det under utskottsbehandlingen framkom att ett så snart ikraftträdande skulle förorsaka en betydande import av cykellykter, vilka annars skulle kunna tillverkas på hemmamarknaden, har jag frånträtt detta yrkande. Utskottet har yrkat att med ikraftträdandet skall tills vidare anstå. Man förutsätter emellertid att cykellykter och reflexanordningar så småningom kommer att ingå i de nya cyklarnas standardutrustning utan att detta i någon högre grad skall öka cyklarnas pris.

Jag har i detta fall icke kunnat förena mig med utskottet i dess yrkande utan anser att propositionens förslag vore att föredraga. Då emellertid vägtrafikförordningens slutliga utformning under alla omständigheter ligger i Kungl. Maj:ts hand och dessutom utskottsmajoritetens rekommendation inte utesluter att bestämmelsen om baklykta på cykel sätts i kraft, anser jag mig, herr talman, med anledning härav inte böra ställa något yrkande.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! Alla torde väl vara överens om att i den mån åtgärder kan vidtas, som kan nedbringa antalet olyckor i samband med trafiken, bör detta göras. Alla de detaljförslag, som behandlas i det föreliggande utskottsutlåtandet, syftar ju också framför allt till att ned-

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

bringa antalet olyckor. Som på många andra områden råder emellertid på vissa punkter olika uppfattningar om hur målet skall nås. En del anser, att vi bör söka nå målet genom införande av hastighetsbegränsning, medan däremot Kungl. Maj:t och utskottet önskar fri fart. Det är för övrigt inte rätt att här tala om hastighetsbegränsning. Vad det är fråga om är egentligen hastighetsanpassning, således en anpassning av hastigheten efter förhållandena på de vägar som vederbörande trafikerar. Det är ju uppenbart, att man inte kan hålla samma hastighet på en dålig grusväg som på en modern autostrada. Det gäller för motorfolket att anpassa hastigheten efter de möjligheter som vägbanan ger. Jag är övertygad om att i den mån denna regel mera allmänt iakttas av motorfolket, kommer det också att resultera i att antalet olyckor nedbringas.

Ett huvudskäl för att man bör medge fri fart är, att man ju alltid måste räkna med omkörningar på vägarna. Statistiken visar att en mängd olyckor inträffar just vid omkörningar. Här har vi faktiskt ett stort faromoment. Om hastighetsbegränsning införes, kommer motorförarna att ständigt ställas inför det problemet, huruvida de vid en omkörning skall hålla sig inom den medgivna högsta hastigheten eller ta risken att överträda lagen för att kanske förhindra att en besvärlig situation uppstår vid omkörningen.

Det är just med beaktande av svårigheterna vid omkörning som utskottet har stannat för att lastbilar och därmed jämförliga fordon under 2 500 kilo nu bör få rätt till fri fart och således slippa det undantag som därvidlag tidigare gällt för dem. Dessa bilar, som numera är utrustade nästan på samma sätt som goda personvagnar, bör också medges samma möjligheter som personbilarna att ta sig fram i trafiken.

Som gammal motorman vill jag, herr talman, säga att det viktigaste här är att genom trafikförordningarna få till stånd en uppfostran av alla våra motorförare till att inte alltid hålla högsta tänkbara hastighet, oavsett hurudan vä-

gen än är, utan att anpassa hastigheten efter vägbanans beskaffenhet och övriga förhållanden.

Det är emellertid inte bara motorförarna som vållar olyckor. På vägarna finns även en mängd gående och cyklister. Det kan ofta vara fotgängare och cyklister som vållar olycksfall. Vi får alltså inte tolka statistiken på det sättet, att det är motorförarna enbart som har skulden för de olyckor som inträffar på vägarna. Det gäller för oss att söka uppfostra även fotgängare och cyklister till bättre trafikkultur och större försiktighet på våra vägar. Om vi kan få till stånd en större insikt om nödvändigheten av försiktighet och varsamhet i trafiken bland alla grupper, som trafikerar vägarna, är jag övertygad om att det skall bli möjligt att med trafiklagstiftningens hjälp uppnå ett bättre sakernas tillstånd.

Jag ber, herr tahman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NORMAN (s):

Herr talman! Jag har ett behov av att säga, att samtliga utskottets ledamöter har handlagt detta ärende i en mycket stark känsla av ansvar och strävat efter att få fram sådana bestämmelser i vägtrafikförordningen, att trafiksäkerheten därigenom befrämjas. Att vi i vissa fall har kommit till olika uppfattningar om vad som lämpligen bör stå i denna vägtrafikförordning, beror därpå att vi har olika meningar om vad som är mest trafiksäkerhetsfrämjande. Endast i två avseenden redovisar utlåtandet en viss modifikation av denna grund för vårt ståndpunktstagande. Det gäller dels reservanternas ställningstagande till frågan om maximilastens överskridande, dels utskottets ställning till frågan om baklyktan på cyklarna. Man anser visserligen icke i någondera av dessa båda fall, att vad som förordas är direkt trafiksäkerhetsbefrämjande, men man menar att även om bestämmelserna icke innebära en något ökad säkerhet så skall deras införlivande med vägtrafikförordningen i vart fall inte innebära någon försämring.

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

Jag skulle kunna sluta med att säga detta och i övrigt begränsa mig till att hänvisa till utskottets motivering och yrka bifall till utskottets förslag i ärendet. Men jag kanske ändå därutöver bör säga några ord beträffande den fråga, som väl är den viktigaste när det gäller trafiksäkerheten, nämligen frågan, om man bör ha en generell fartbegränsning eller ej.

Herr Elowsson har anfört många goda skäl för att en fartbegränsning bör stadgas. Jag tror att utskottet redovisar minst lika många goda skäl för att Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende är det lämpligaste ur trafiksäkerhetssynpunkt. Jag skall inte redogöra för utskottets motivering utan inskränker mig till att hänvisa till vad utskottet säger på s. 28 och 29. Till det skall jag bara knyta en reflexion av mera personlig art.

Jag har vid alla de tillfällen, då problemet om en generell fartbegränsning eller ej har behandlats i andra lagutskottet och i kamrarna, varit motståndare till en sådan generell fartbegränsning. Jag är inte bilist, och jag åker mycket sällan bil. Jag har aldrig använt farligare fortskaffningsmedel på vägarna än cykel. Numera tar jag mig för övrigt fram huvudsakligen till fots. Men jag är ändå starkt övertygad om att en generell fartbegränsning inte är det riktiga, när man strävar efter ökad trafiksäkerhet. Jag tror att vilken fartgräns man än sätter, så kommer den att visa sig för hög, ty en maximigräns kommer många gånger i praktiken att vara en minimigräns. Jag tycker att departementschefen har alldeles rätt, när han säger att kärnpunkten i detta problem icke är en fråga om en fartbegränsning eller ej utan en fråga om fartanpassning. I det hänseendet innehåller ju vägtrafikförordningen en mycket bra regel, nämligen att hastigheten alltid skall anpassas efter de förhandenvarande förhållandena. Det är just det som våra bilister, och för all del även cyklisterna, behöver uppfostras till. Det sker bäst, om man inte har en generell fartbegränsning, ty finns en föreskrift härom, kommer övervakningen — det är ju framför allt på övervakning-

en det beror och på de påföljder, som i anledning av den kan uppkomma — icke att inrikta sig på vad den huvudsakligen bör inrikta sig på, nämligen att farten anpassas efter vad som är lämpligt ur trafiksäkerhetssynpunkt under de vid tillfället givna förutsättningarna. Utskottet och andra betonar starkt vikten av att en skärpt övervakning inriktar sig på att farten är anpassad till förhållandena i den givna situationen.

Detta tror jag är av särskild vikt och betydelse, såsom jag sade, ur uppfostringssynpunkt. Vi bör sträva efter att få till stånd bestämmelser i anslutning till vad som i fortsättningen kommer att föreslås från trafiksäkerhetsutredningens sida beträffande bättre kontroll över motorförarna med möjlighet att tillgripa hårdare medel mot vårdslösa bilförare och mot bilförare, som saknar den besinning och den takt som är nödvändig. Vi måste få bestämmelser, som säger att körkortet kan vara i fara, även när inte någon olycka inträffat, och bestämmelser, som tillämpas på ett sådant sätt, att de leder till statuerande exempel för motorförarna. Det är nödvändigt att få en skärpt övervakning, inriktad på fartanpassning, oberoende av vad som är föreskrivet i fråga om detaljbestämmelser eller generella bestämmelser, men med beaktande av vad vägtrafikförordningen stadgar om förarens skyldighet att anpassa hastigheten efter rådande förhållanden och med utrangering, genom körkortets indragande, av bilförare som inte iakttar dessa saker. Detta tror jag är de viktigaste och förnämsta åtgärder, som vi bör inrikta oss på, för att nå ökad trafiksäkerhet.

Jag ber att få instämma i herr Axel Svenssons yrkande om bifall till utskottets förslag till yttrande.

Herr NÄSGÅRD (bf):

Herr talman! Jag kan helt och hållet instämma i vad herr Norman sade om den generella fartbegränsningen och om nödvändigheten av att i alla situationer anpassa hastigheten efter omständigheterna.

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

Jag har begärt ordet för att med ett par siffror komplettera den statistik, som reservanterna har anfört på s. 57 i utlåtandet. Reservanterna skriver: »Av år 1952 registrerade 718 dödsolyckor hade 137 vållats enbart av för hög hastighet, medan vid sammanstötning med annat motorfordon i 146 fall olyckan vållats av för hög hastighet vid korsande av väg eller passerande av sidoväg.»

Jag hittade för en vecka sedan i en tidning en statistik, som ett försäkringsbolag hade uppgjort, över olika anledningar till motorolyckor. Den ser ut på följande sätt.

Felaktig körning i vägkorsningar är orsaken till 28 procent av alla trafikolyckor med personskador, 21 procent kommer på omkörningarnas konto, och vårdslöst passerande av fotgängare vållar 14 procent. Möten svarar för 13 procent, fortkörning för 10 procent och oförsiktig backning för 4 procent.

Herr talman, dessa siffror stärker ytterligare de argument, som utskottets ärade ordförande nyss anförde.

Då jag finner utskottets yttrande väl avvägt, ber jag att få tillstyrka detsamma.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Vad herr Näsgård nu sade bevisar ju ingenting, ty han nämnde inte alls den roll hastigheten spelar i olika sammanhang. Det har däremot utredningen försökt klargöra, så långt det gått, och även visat med mycket tydliga siffror.

Det är naturligtvis bra, om man kan genomföra en hastighetsanpassning och på den vägen nedbringa antalet olyckor, men när man talar om att hastigheten spelar en mycket underordnad roll, tycker jag att man bör intressera sig för de erfarenheter som gjorts i Danmark. Danskarna hade tidigare hastighetsbegränsning, men övergick nyligen till fri hastighet. Det visade sig då att antalet trafikolyckor ökade. Under 1952 inträffade 3 874 trafikolyckor, men sedan man övergått till fri hastighet, ökade antalet olyckor år 1953 till 4 594. Detta innebär en ökning med cirka 20 procent, medan

antalet bilar under samma tid inte steg med mer än omkring 15 procent. Antalet olyckor på grund av för hög hastighet steg samtidigt från 170 till 280, och ökningen på landsbygden var starkast, från 91 till 172, d. v. s. nära nog en fördubbling.

Det farliga är just, att man inte vill göra klart för sig vilken stor fara den höga hastigheten är i trafiken. Om man ville göra det och försökte bidra till att sprida insikten om detta, då skulle vi kunna räkna med att vinna förståelse också bland motorförarna. Det skulle behövas en allmän, allvarlig opinion på detta område, så att motorförarna förstod att folk reagerar mot att man kör med hög fart och vedervägar liv och egendom både för sig själv och för andra.

Det är märkvärdigt att man hesiterar inför just detta krav att farten skall nedbringas. Om vi vill öka säkerheten på vägarna, måste körhastigheten nedbringas. Nedbringar vi inte farten, får vi ta ansvaret för det stora antalet dödade och lemlästade på grund av trafikolyckor och för det tillstånd vi nu har och kommer att få inom trafiken i detta land. Jag tycker att det knappast kan vara ett angenämt ansvar att bära.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena särskilda propositioner komme att framställas dels angående 1—8 styckena av utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda yttrande beträffande hastighetsbegränsning, dels angående 9—12 styckena av nämnda yttrande, dels angående utskottets yttrande beträffande överskridande av maximilast m. m., dels angående utskottets yttrande i övrigt, dels ock angående vardera av punkterna A och B av utskottets hemställan.

Sedermera gjorde herr talmannen till en början propositioner, först på godkännande av 1—8 styckena av utskottets yttrande beträffande hastighetsbegränsning samt vidare på godkännande av det yttrande, som föreslagits i den av herr Nils Elowsson m. fl. avgivna, med 1 a) betecknade reservationen; och förklara-

Ang. vissa ändringar i vägtrafikförordningen

de herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets yttrande i angivna del, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner andra lagutskottets i utlåtande nr 34 gjorda yttrande beträffande hastighetsbegränsning, 1—8 styckena, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det yttrande, som föreslagits i den av herr Nils Elowsson m. fl. avgivna, med I a) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elowsson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 38.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av 9—12 styckena av utskottets yttrande beträffande hastighetsbegränsning samt vidare på godkännande av det yttrande, som föreslagits i den av herr Nils Elowsson m. fl. avgivna, med 1 b) betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets yttrande i denna del, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elowsson, Nils*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner andra lagutskottets yttrande beträffande hastighetsbegränsning, 9—12 styckena, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes det yttrande, som föreslagits i den av herr Nils Elowsson m. fl. avgivna, med I b) betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Elowsson, Nils*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 50.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ytterligare gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande beträffande överskridande av maximitast m. m. samt vidare på godkännande av det yttrande, som föreslagits i den av herr Magnusson och fru Sandström avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På sedermera gjord proposition godkändes utskottets yttrande i övrigt.

Därefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i punkten A, i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten B hemställt.

Ang. expropriation för stärkande av ofullständiga jordbruk

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion om viss förbättring av semesterrätten för flottningsarbetare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. expropriation för stärkande av ofullständiga jordbruk

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till expropriation av mark för stärkande av ofullständiga jordbruk.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 364 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, m. fl. samt nr 446 i andra kammaren av herrar *Holmberg* och *Hagberg* i Stockholm.

I motionerna, som voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring resp. komplettering av gällande bestämmelser om expropriation av mark för stärkande av ofullständiga jordbruk, att tillfredsställande reella möjligheter öppnades till komplettering av ofullständiga jordbruk genom avstyckning från godsen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 364 och II: 446, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Detta kommer att bli ett rekordkort anförande i en viktig fråga.

Vi anser att 1917 års expropriationslag i dess efter 1947 års lagändring gällande lydelse ger ytterst små möjligheter att expropriationsvägen komplettera de mindre jordbruken med jord och skog. Vi har därför föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag till sådan ändring av denna lag, som skulle möjliggöra en

komplettering av de mindre jordbruken med jord och skog.

Tydligt har utskottet inte fattat vårt yrkande rätt, ty det säger att det är en överloppsgärning att sätta igång nya utredningar. Jag poängterar, att vi inte begärt någon ny utredning, utan vi anser att frågan är tillräckligt utredd — den är nämligen utredd under årtiondenas lopp.

Man blir verkligen mer och mer imponerad, ju mer man ser på utredningarnas stigande antal och på den kvantitet som de med åren har fått. Vi har nu fått den upplysningen, att denna fråga för närvarande utredes av 1951 års jordbruksrationaliseringskommitté, den sedan år 1952 arbetande fideikommissutredningen samt 1954 års fastighetsbildningskommitté. Ja, visst är allt detta imponerande med utredningen av denna gamla fråga. Men tänk bara om klyftan mellan utredning och handling på detta område någon gång skulle minskas!

Jag slutar med att säga: Spara inte till dess alla småbruk i detta land är bort-rationaliserade!

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna nr 364 i första kammaren och nr 446 i andra kammaren.

Herr GRYM (s):

Herr talman! Jag tror att jag kommer att slå herr Helmer Perssons rekord beträffande anförandets längd!

Under hänvisning till vad tredje lagutskottet skrivit i denna fråga ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av tredje lagutskottets memorial nr 27, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 21, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 158, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 159, angående statsregleringen för budgetåret 1955/56.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 13 och 14

Lades till handlingarna.

Punkten 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

Lades till handlingarna.

Punkten 17

Utskottets hemställan bifölls.

Anmälades att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 198, angående den framtida utformningen av prissättningen på jordbrukets produkter.

Den kungl. propositionen blev nu föredragen och hänvisad till jordbruksutskottet.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 309, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i bestämmelserna om statlig studiehjälp åt elever vid folkhögskolor;

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.;

nr 329, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till väg- och vattenbyggnadsverkets avlöningar och omkostnader jämte i ämnet väckta motioner;

nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens inlösen av Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösunds aktier i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag;

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lönegradsplacering för viss vård- och ekonomipersonal m. m.;

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa avsättningar till budgetjämningsfonden; och

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1955/56 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 320, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 321, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag för budgetåret 1955/56 till Lantbruksnämnderna: Avlöningar och Omkostnader jämte i ämnena väckta motioner;

nr 322, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., såvitt avser mark under Gripsholms kungsladugård 1² i Mariefreds stad och Boge-sund 1¹ i Stockholms län, m. m.;

nr 343, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stuteristatens organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 344, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till

förvärv av aktierna i Törefors aktiebolag, m. m. jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 336, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55;

nr 349, angående statsregleringen för budgetåret 1955/56; och

nr 350, med överlämnande av riksstat för budgetåret 1955/56.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att kammaren i avseende å motsvarande utskotts memorial fattade samma beslut som första kammaren.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjölagen, m. m.; samt

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 8:o), 10:o), 14:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 345, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att förvärva jordbruksfastighet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 346, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition (nr 151) med förslag till lag om sparbanker, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 354, angående regleringen för budgetåret 1955/56 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 64) med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni

1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 65) med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350) m. m.;

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 162) med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 358, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition (nr 193) med förslag till förordning om premiering av frivilligt sparande under åren 1955 och 1956, dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner angående premiering av s. k. ungdomssparande.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m.;

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1955/56 till Allmänna barnbidrag;

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om distriktsbarnmorskor; samt

nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående barnmorskeväsendets organisation och den förebyggande mödravården m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 351, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648).

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN yttrade: Efter samråd med andra kammarens talman får jag tillkännagiva, att riksdagens höstsession kommer att taga sin början tisdagen den 18 oktober, då kamrarna kommer att kallas till sammanträde kl. 14.00.

Kallelser kommer att utfärdas genom sedvanlig annonsering i dagspressen och genom tillkännagivande i radio.

Efter att hava tillönskat kammarens ledamöter en god sommar förklarade herr talmannen 1955 års riksdags vårsession avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 13.41.

In fidem
Per Bergsten